De Volkstaal in het Oosten van de Bommelerwaard.

A. VAN DE WATER.

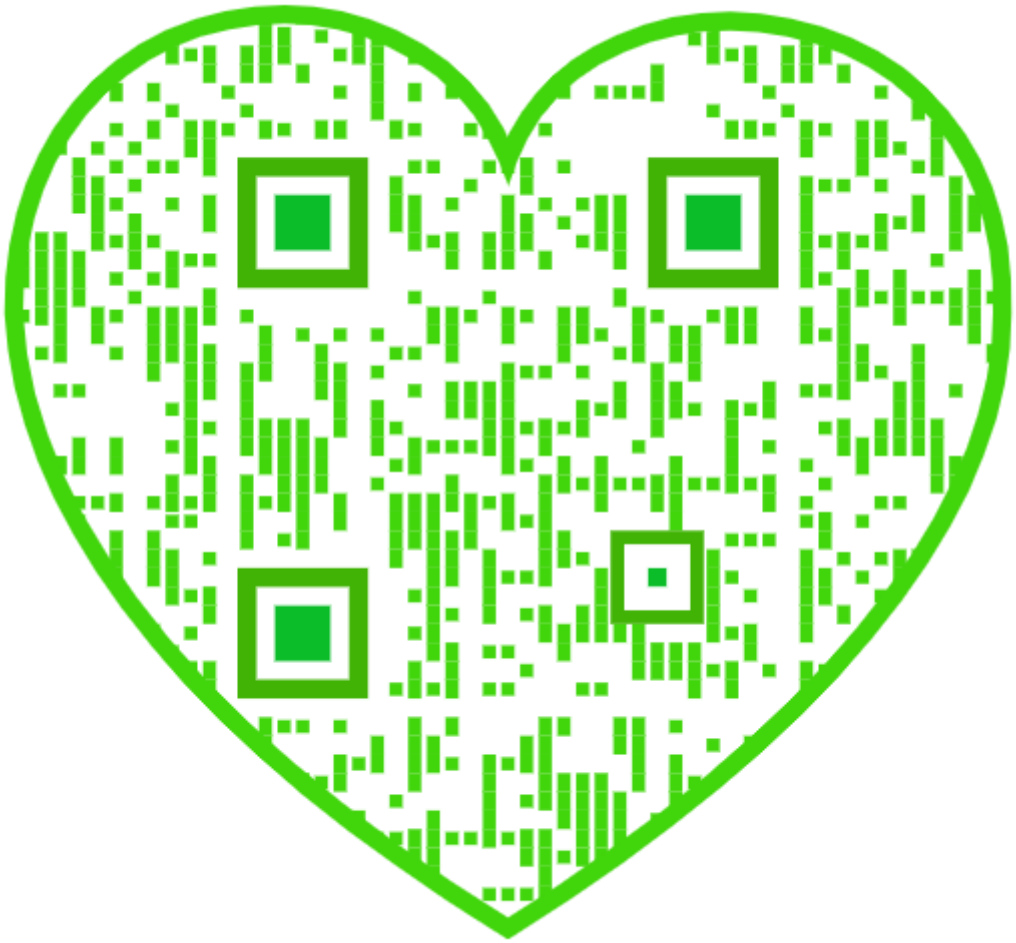

De Volkstaal in het Oosten van de Bommelerwaard.

Typ. KEMINK & ZOON, over den Dom, Utrecht.

De Volkstaal in het Oosten van de Bommelerwaard.

ACADEMISCH PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN

DOCTOR IN DE NEDERLANDSCHE LETTEREN

AAN DE RIJKS-UNIVERSITEIT TE LEIDEN,

OP GEZAG VAN DEN RECTOR-MAGNIFICUS

Dr. H. KAMERLINGH ONNES,

Hoogleeraar in de Faculteit der Wis- en Natuurkunde,

VOOR DE FACULTEIT DER LETTEREN EN WIJSBEGEERTE

TE VERDEDIGEN

op Vrijdag 8 Juli 1904, des namiddags te 2 uren,

DOOR

ANTONIE VAN DE WATER,

geboren te Meerkerk.

UTRECHT,
KEMINK & ZOON (over den Dom).
1904.

EEN WOORD VOORAF.

Aan de bewerking van dit geschrift ligt ten grondslag de volkstaal van Driel (Kerk-, Veld-, en Hoenzadriel). Dat ik echter een ruimeren titel koos dan „Het dialect van Driel" vinde zijn verklaring hierin, dat bij de bewerking der klank- en vormleer in mindere, bij die der woordenlijst in meerdere mate, ook dienst deed wat mij door welwillende helpers verstrekt werd uit Rossum, Hurwenen, Bruchem, Gameren, Aalst. Gaarne had ik den tongval uit de geheele Bommelerwaard bewerkt, maar wat ik verzamelen kon, was daarvoor onvoldoende en daarbij wilde ik alleen dat geven, waarvoor ik kan instaan. Het is mijn streven geweest, zooveel mogelijk echte, onvervalschte volkstaal te geven en daardoor van dit boekje, naast een academisch proefschrift, een bruikbare bijdrage te maken voor een toekomstig Algemeen Nederlandsch Idioticon en ik vlei mij, dat door het hier meegedeelde de reeds in andere idiotica daarvoor aanwezige bouwstoffen verrijkt zullen worden.

Het dialect is al oud — reeds in een oorkonde van 815 *vinden we de namen Driela, Hatalle vermeld — en vormt, wat zijn plaats in den Nederlandschen taalstam betreft, een overgang tusschen de Frankisch-Gelder*sche *en Frankisch-Brabantsche (Brabantsch-Vlaamsche) tongvallen (vgl. ook* WINKLER, Dialecticon I, *bladz.* 317). *Vooral blijkt dit uit den woordvoorraad, dien we zoover hij niet alleenbezit is van het Bommelerwaardsch of gemeengoed deels in de Neder-Betuwsche, deels in de Brabantsche (Brabantsch-Vlaamsche) volkstaal terugvinden.*

Men zie ook hetgeen op bladz 32 *vlgg. meegedeeld is over de voornaamste eigenaardigheden van het klankstelsel.*

Het zij mij vergund aan allen, die blijken gaven van hun belangstelling in dezen arbeid, mijn hartelijken dank daarvoor te betuigen, vooral aan U, Professor VERDAM, *mijn Hooggeachten Promotor.*

KLANKLEER.

A. Vocalen en diphthongen.

I. Overzicht van de vocalen en diphthongen van het dialect.

§ 1. **Vocalen.**

a wordt uitgesproken als de algemeen Nederlandsche korte *a* in *dag*; *a* kan: onmiddellijk beantwoorden aan de Westgermaansche *ă*, § 4 — verkorting zijn van *ā*, § 5, 2. 3. 4. — van *ā*, § 7, 1; 25, 1. 4. — beantwoorden aan een vreemde *ă* in open lettergrepen, § 7, 1. — ontstaan zijn uit *e* (Wgm. *ĕ* of *ĭ*) voor *r*-verbindingen, § 9, 3ᵃ, 4; 13, 2. — analogievorm zijn voor *ā*, § 25, 5.

ā is rekking van Wgm. *ă* voor *cht/ft*, *n*+dentaal, *s*-verbindingen, § 5, 2. 3. 4. — van *a* (uit *ā*) voor *cht/ft*, § 25, 4 — analogievorm voor *a*, § 5, 7.

ā (in gesloten lettergrepen *aa*) is in uitspraak gelijk aan de alg. Ndl. *a/aa* van *dagen*, *maar*; *ā* is (naast *ao*) voortgekomen uit de Wgm. *ă* in open lettergrepen, § 6; vgl. ook nog § 32, 5.

e wordt uitgesproken als de alg. Ndl. *e* in *bed*; *e* kan: onmiddellijk beantwoorden aan een Wgm. *ĕ*, § 8 — verkort zijn uit *ē*, § 5, 3; 5, 5ᶜ. — in wisseling met *ė*, *i* umlaut zijn van Wgm. *ă*, § 5, 1. — ontstaan zijn uit *ă* voor *r*+*heterorgane consonant*, § 5, 5ᵃ; 7, 1. — in wisseling met *i* verkorting zijn van *ė*, § 7, 26; 11, 1. — zonder dat er invloed van bepaalde consonanten valt waar te nemen ontstaan zijn uit Wgm. *ĭ*, § 13, 5 — ontstaan zijn uit *ĭ* voor *r*, § 13, 2. — ontstaan zijn uit *ŏ* voor *r*+*heterorgane consonant*, § 17, 4. — in wisseling met *ė*, *i* verkorting zijn van *eé*, § 34, 1; zie ook nog § 5, 1. opm.; 28, 1; 38, 1.

ė is een klank tusschen *e* en *i* in (vgl. Van Helten, *Mnl. spraakk.* § 26, opm. 4); *ė* is wisselvorm van *e* (zie boven) en van *i*, § 28, 8. — kan onmiddellijk beantwoorden aan Wgm. *ĕ*, § 9, 1. — is in wisseling met *i* verkorting van *ė* (uit *ĭ* in open lettergreep), § 15, 1.

ẽ is rekking van *e* (umlaut van *ă*, § 5, 1, opm.) — umlaut van *ã*, § 5, 3. — rekking van *e* (Wgm. *ă*) voor *r*+*heterorganen consonant*, § 5, 5a. — rekking van *e* (Wgm. *ă* of *ĕ*) voor *r*+*dentaal*, § 5, 5c; 9, 3c. De *ẽ* heeft een licht *ã*-timbre.

ȅ is een velare *ê*; *ȅ* is umlaut van *ā* (uit *ă* in open lettergreep), § 7, 2a. — is (in wisseling met *ė́*) ontstaan uit Wgm. *ĕ*, *ĭ* in open lettergreep, § 10; 14.

ê wordt uitgesproken als de fransche *ê* in *fête*; *ê* kan ontstaan zijn uit Wgm. *agi*, *ege*, § 7, 2b; 11, 2. — kan umlaut zijn van Wgm. *ai*; zie ook nog § 9, 4; 34, 5.

eu wordt uitgesproken als in het alg. Ndl.; *eu* kan ontstaan zijn uit Wgm. *ĭ* in open lettergreep, § 15, 2 — kan umlaut zijn van Wgm. *ŭ* in open lettergreep, § 23, 2 — kan umlaut zijn van Wgm. *au*, § 36, 2; zie ook nog § 19, 2; 36, 2.

i wordt uitgesproken als de alg. Ndl. *i*; *i* kan (zie ook nog onder *e* en *ė*) ontstaan zijn uit Wgm. *ĕ* voor *n* en *n-verbindingen*, § 9, 2 — kan onmiddellijk beantwoorden aan Wgm. *ĭ* in gesloten lettergrepen, § 12 — kan verkort zijn uit *ij*, § 13, 1; 28, 1 — kan (in wisseling met *u*) umlaut zijn van *ŭ*, § 21, 1. (zie ook de opm. aldaar) — kan in wisseling met *e*, *ė* verkort zijn uit *ie*, § 38, 1.

ie wordt uitgesproken als in het alg. Ndl., dus kort in *lief*, lang in *dier*; *ie* kan verlenging zijn van *i* (Wgm. *ĕ* of *ĭ*), § 9, 2; 13, 3. — kan wisselvorm zijn van *ée*, § 11, 4 — kan ontstaan zijn uit Wgm. *ē*, § 26 — kan door volgende *r* of dialect-invloed ontstaan zijn uit *ī*, § 28, 2. 3. — kan ontstaan zijn uit Wgm. *eu* of *io*, § 37; zie ook nog § 40, 1.

ĭe wordt eveneens uitgesproken als *ie* in *lief*. Ik gebruikte dit teeken om uitdrukkelijk de verkorte *ie* voor *r* aan te geven, § 28, 2; 38, 1.

o klinkt als de alg. Ndl. *o* in *dof* en *hol* en stelt dus zoowel

de scherpkorte als zachtkorte *o* voor. *o* kan analogievorm voor *a* zijn, § 5,7 — kan voor *r* + *dentaal* ontstaan zijn uit *e* (Wgm. *ĕ* en *ĭ*), § 9,3b; 13,2 — kan onmiddellijk beantwoorden aan Wgm. *ŏ* en *ŭ* in gesloten lettergrepen, § 16; 20 — kan verkorting zijn uit *óo* (uit *ŏ* voor *r* + *dentaal* of uit *ŏ*, *ŭ* in open lettergreep), uit *oe* (Wgm. *ō*), uit *oó* (Wgm. *au*), §§ 17,3, 19,1; 23,1; 30,1; 36,1 — kan voor *cht* of *ft* ontstaan zijn uit *a* (uit *ā*), § 25,4.

ò klinkt als een zware *a*-getinte *o*; *ò* is monophthongeering van *ou* (uit *ol*), § 17,5.

oe klinkt als in het alg. Ndl., dus kort in *boef*, lang in *boer*; *oe* kan onmiddellijk beantwoorden aan Wgm. *ō*, § 25 en *ū*, § 32,4.

ŏe wordt eveneens uitgesproken als *oe* in *boef*. Ik gebruikte dit teeken om uitdrukkelijk de korte *oe* voor *r* aan te geven, § 32,4.

u klinkt als de alg. Ndl. *u* in *put*; *u* kan wisselvorm zijn van *e* (umlaut van *ă*), § 5,1, opm. — van *e* (uit Wgm. *ă* voor *r* + *heterorgane consonant*), § 5,5a — van *o* (Wgm. *ŏ*, § 17,2; verkorting van *óo*, § 17,3; Wgm. *ŭ*, § 21,2; verkorting van *oó*, § 36,1) — van *ăo* (Wgm. *ă* of *ā*), § 25,1.2. — kan verkorting zijn van *ue* (umlaut van Wgm. *ŭ* of *ā*), § 7,2c; 25,1.2 — van *eu*, *eu'* (umlaut van Wgm. *ŭ* of *au*), § 23,2; 36,2 — van *ui* (Wgm. *ū*, *iu*), § 32,1; 40,1 — kan ontstaan zijn uit Wgm. *ĭ*, § 13,4 — uit *o* (Wgm. *ŏ* en *ŭ*) voor *r* + *heterorgane consonant*), § 17,4; 21,3 — door umlaut uit Wgm. *ŭ*, § 21,1.

ŭu is een kort uitgesproken *uu*, ongeveer de *u* van *ulevel*; *ŭu* kan umlaut zijn van Wgm. *ō*, § 30,2 — kan verkorting zijn van *uu*, § 32,2; zie verder nog § 30,3; 32,4; 40,1.

u in gesloten, *uu* in open lettergrepen wordt uitgesproken als de alg. Ndl. *u*, *uu* in *uren*, *uur; uu* kan (voor *r*) umlaut zijn van Wgm. *ō*, § 30,2 — kan voor *r* ontstaan zijn uit Wgm. *ū*, *eu*, *iu*, § 31,2; 39.

ue is een klank, uitgesproken als een naar *ui* zweemende *eu*; *ue* is umlaut van *ao* (Wgm. *ă* in open lettergreep) of van Wgm. *ā*, § 7,2c; 25,2a.

§ 2. Diphthongen.

ao wordt uitgesproken als de Eng. *oa* in *board; ao* kan ontstaan

zijn uit *a* (Wgm. *ă* of *ĕ*) voor *r* + *dentaal*, § 5, 5b; 9, 4. — uit Wgm. *ă* in open lettergrepen, § 6 — uit Wgm. *ā*, § 24.

ăo is verkorting van *ao* (uit Wgm. *ă* in open lettergrepen of uit Wgm. *ā*), § 7, 1; 25, 1.

aoi is ontstaan door verbinding van *ao* met volgende gevocaliseerde *j*, § 6; 24; zie ook nog § 36, 3.

au beantwoordt aan Wgm. *al* voor *d*, § 5, 6.

ãu kan ontstaan zijn uit Wgm. *al* voor *d*, § 5, 6; 17, 4. — uit *ā*, *ū*, *au* voor *u*, § 25, 3; 32, 3; 36, 3; zie ook nog § 40, 2.

é in open, *ée* in gesloten lettergrepen is de alg. Ndl. zachtheldere *e* met een *i*-achtig naslagje; *é*, *eé* kan umlaut zijn van *ă* in open lettergrepen en van *ā*, § 7, 2b; 24, 2b. — kan in wisseling met *è* onmiddellijk beantwoorden aan Wgm. *ĕ* of *ĭ* in open lettergrepen, § 10; 14 — kan analogievorm zijn voor *eé*, § 34, 3; zie ook nog § 34, 6. en § 5, 1. opm.

eé begint met een klank tusschen *ie* en heldere *e* in, dan komt even de *e* boven en het geluid gaat over in een onduidelijke *ė*; *eé* beantwoordt in den regel aan Wgm. *ai*, § 33 — soms aan een rom. *ĕ*, § 9, 4.

eei is ontstaan door verbinding van *e* met volgende gevocaliseerde *j*, § 11, 3; 15, 3; 34, 3.

eéu is ontstaan uit *ai* voor *u*, § 34, 4.

ei wordt uitgesproken als in het alg. Ndl. *ei* komt weinig voor en beantwoordt aan de Fransche *ai*, § 34, 5; zie ook nog § 7, 2b.

êi is hoofdzakelijk ontstaan uit de verbinding van *ê* (umlaut van *ā* of van *ai*) met een volgende gevocaliseerde *j*, § 25, 2c; 34, 2; zie ook nog § 7, 2b; 9, 4; 34, 5.

eu' wordt uitgesproken als de alg. Ndl. *eu*, iets aangehouden en gevolgd door een *w*-achtig naslagje; *eu'* is altijd ontstaan door umlaut uit Wgm. *au* voor labialen, § 36, 2.

eui is ontstaan uit de verbinding van *eu* met volgende gevocaliseerde *j*, § 36, 2.

iei is ontstaan uit de verbinding van *ie* met volgende gevocaliseerde *j*, § 37.

ieu is ontstaan uit *iu* voor *w*, § 40, 2.

ij wordt nu eens als alg. Ndl. *ij*, dan weer bijna als *ai* uitge-

sproken. Alleen als *ij* klinkt ze wanneer ze is ontstaan uit *i* (Wgm. *ĕ* en *ĭ*) voor *n*+*dentaal*, § 9, 2; 13, 1, of beantwoordt aan Wgm. *eu*, *iu*, § 38, 2. In de andere gevallen wisselt de uitspraak; dan kan *ij* ontstaan zijn uit *ĭ* op het einde van één-lettergrepige woorden, § 15, 4 — uit *ē*, § 26 — uit *ī* § 27.

ó in open, *óo* in gesloten lettergrepen is de alg. Ndl. zachtheldere *o*, gevolgd door een *w*-achtig naslagje; *ó*, *óo* kan ontstaan zijn uit *o* (Wgm. *ŏ* en *ŭ*) voor *r*+*dentaal*, § 17, 3; 21, 3 — uit Wgm. *ŏ* en *ŭ* in open lettergrepen, § 18; 22 — kan analogievorm zijn voor *a*, § 5, 7 — voor *ā*, § 25, 5 — voor *óo* § 36, 4; zie ook nog § 36, 4, opm.

oó begint met een eenigszins *a*-achtig getinte lange *o*, daarna wordt de mondopening ietwat vernauwd tot een vluchtig gevormde *w*, onmiddellijk gevolgd door een zeer kort naslagje; *oó* beantwoordt bijna uitsluitend aan Wgm. *au*, § 35; zie ook nog § 19, 4.

oei is ontstaan uit verbinding van *oe* met gevocaliseerde *j*, § 29.

ooi is ontstaan uit verbinding van *ó*, *óo* met volgende gevocaliseerde *j* § 19, 3; 23, 3; 36, 4 — of van *oó* (uit *au*) met volgende gevocaliseerde *j*, 29.

ou is ontstaan uit Wgm. *al*, *ol*, § 5, 6; 17, 4 — voor *w* uit Wgm. *ā*, § 25, 3 — uit *ū*, § 32, 3 — *au*, § 36, 3 — *iu*, § 40, 2.

uei is ontstaan door verbinding van *ue* met volgende gevocaliseerde *j*, § 7, 2c.

ui wordt uitgesproken als een klank tusschen *ui* en *oi* in; *ui* komt bijna altijd voort uit Wgm. *ū*, § 31 — uit Wgm. *eu*, *iu*, § 39 — beantwoordt soms aan Wgm. *eu*, *io*, § 38, 2.

ŭui is ontstaan door verbinding van *ŭu* met volgende gevocaliseerde *j*, § 30, 2.

§ 3. De onduidelijke vocaal.

De onduidelijke vocaal van het dialect (voorgesteld door *ə*) heeft in het algemeen dezelfde wordingsgeschiedenis als die van het alg. Ndl. Ik behandel daarom alleen de afwijkingen.

a. Het onduidelijk worden van een klinker in zwak of niet betoonde lettergrepen gaat in het algemeen verder dan in het Ndl., vooral bij vreemde woorden. Zoo vinden we:

fərnuis, *fəssoenlək*, *kammənet*, *kammərаod*, *lussəfər*, *mannəfakturə*, *Mərie*, *neuzək* (neusdoek, zakdoek, zie Wdl.), *perrəplu*, *perrəsol*, *rəberrəbər* (rhabarber), *rimmətiek*, *schollək* (scholdoek, schort, zie Wdl.), *səbiet*, *səgaar*, *səkəlaod*, *zədaonəg*, *zəveul*, *zjallәsie* (jalouzie, zonneblind).

In eenige woorden had daarna nog syncope plaats: *kral*, *krek*, *knijn*, *sjet* (sajet), *stollәstérə* (solliciteeren, zie Wdl.).

b. Epenthesis van een onduidelijken klinker had plaats tusschen *l* en *r* en *alleen volgende heterorgane consonant* en tusschen *r* en *n*. B.v.: *builəkə* (builtje), *hellәpə*, *mellәkə*, *puelәkə* (paaltje), *rullәkə*, *schullәkə*, *zwăolləf* (zwaluw), *berrəm* (vischnaam: baardvisch), *derrəm*, *durrəp*, *errəm*, *gerrəf*, *halləf*, *kalləf*, *kerrəp* (karper), *kurrəf*, *lantĕrən*, *murrəg*, *sturrəm*, *terrəf*, *vurrək*, *vurrəm*, *werrəm*, *zurrəg*.

Wordt de oorspronkelijk alleenstaande consonant door aanhechting van een buigings- of afleidingsuitgang nog door andere gevolgd, dan wordt de *ə* gesyncopeerd: *durpkə*, *erms* (meervoud van *errəm*), *ermkə*, *halfkə*, *kelfkə*, *kurfkə*, *vurkskə*, *vurmkə*.

c. Syncope van de eens tusschen de slot-*d* van het grondwoord en de *k* van den verkleiningsuitgang staande *ə* had plaats in: *blueikə* (blaadje), *breuikə* (broodje), *drueike* (draadje), *lueikə* (laadje), *nueikə* (naadje), *paoikə* (paadje), *rueikə* (raadje), enz. Verder treffen we syncope aan in *vleeiə* (verleden).

d. Apocope van *ə* had plaats bij *booi* (bode), *hugt* (hoogte), *wyn* (winde), *terrəf* (tarwe) en vooral bij meervoudsvormen als *bănn* (banden), *gebeei* (gebeden), *glaos* (glazen), *lănn* (landen), *leei* (leden), enz.

II. De ontwikkeling der vocalen en diphthongen van het Westgermaansch in het dialect.

Wgm. *ă*.

§ 4. In gesloten lettergrepen beantwoordt aan de Wgm. *ă* gewoonlijk *a*: *akkər* (os. *akkar*); *bank* (os. *bank*); *blad* (os. *blad*); *gat* (os. *gat*); *glas* (os. *glas*); *halləf* (os. *half*); *hals* (os. *hals*);

halləf (ohd. *halb*); *kam* (ohd. *kamb*); *kan* (ohd. *kanna*); *kat* (ohd. *kazza*); *lank* (os. *lang*); *man* (os. *man*); *pad* (ohd. *pfad*); *rad* (ohd. *rad*)) *stam* (ohd. *stam*); *vak* (os. *fak*); enz.

§ 5. In de volgende gevallen vinden we afwijkingen van den gewonen regel:

1) Onder invloed van een volgenden umlautsfactor wordt Wgm. *ă* in het dialect *e*. Deze *e* werd dan meermalen evenals de oorspronkelijke *e* tot *ė* en vooral voor *n*+*heterorgane consonant* tot *i*. B.v.: *bės*, *bis* (got. *basi*); *bed* (got. *badi*); *dekkə* (* *þakjan*); *del* (* *daljō*); *-echtəg* (suffix, ohd. *haft*); *hėffə* (got. *hafjan*); *helstər* (* *haliftr*); *mem* (* *mammjō*); *schel* (got. *skaljō*); *schellәp* (* *skalpiō*); *wips* (* *wafs*); *zelləf-plānt* (mnd. *salvie*, mnl. *sælve*); *zettə* (got. *satjan*).

Verder in de verkleinwoorden die de *a* in gesloten lettergreep hielden en umlaut ondergingen: *benkskə* (v. *bank*); *ekkərkə* (v. *akkər*); *getjə* (v. *gat* = *achterste*); *jeskə* (v. *jas*); *kelfkə* (v. *kalf*); *kemkə* (v. *kam*); *kennəkə* (v. *kan*); *kremkə* (v. *kram*); *lemkə* (v. *lam*); *lempkə* (v. *lamp*); *mennəkə* (v. *man*); *stemke* (v. *stam*); *vekskə* (v. *vak*).

Voor *n-verbindingen*: *dinkə* (got. *þagkjan*); *hingst* (* *hangista*); *hingəl* (* *hangilo*); *kinnə* (* *kannjan*); *kring* (cadaver * *krangja*); *krinkə* (* *krankjan*); *mingə* (* *mangjan*); *mins* (got. adj. *mannisks*), (* *mannisko*); *schinkə* (* *skankjan*); *sprinkələ* (vgl. * *sprangjan*); *stingəl* (* *stangil*); *winkə* (* *wankjan*); *winnə* (*wanjan*); *zwingəl* (* *swangil*); *zwinkə* (* *swankjan*); met oorspronkelijk Romaansche *a*: *ingəl*.

Opmerking. *Kĕmmə* (mnl. *kemmen*; uit * *kambjan*) vertoont een voor *m* of *m-verbinding* ongewone rekking.

In *runne* (uit * *rannjan*) en, als in het algemeen Nederlandsch, in *blusschə* (uit * *bilaskjan*) is de *e* in *u* overgegaan.

Voor Wgm. *ă* vinden we ook nog zonder dat er bepaalde reden voor op te geven is een *e* in *det* (dat), *es* (als), *tek* (tak).

2) Voor de verbinding *cht* (*ft*) vinden we rekking tot *ā* in *ācht* (os. *ahto*); *āftər* (os. *aftar*); *lāchtə* en naar analogie hiervan *lāchə* (os. *hlahhan*); *mācht* (os. *maht*); *nācht* (os *naht*), *prācht* (ond. * *praht*); *slācht* en *slāchtə* (ohd. *slahta*); *wācht* (os. *wahta*) en in het aan het Romaansch ontleende *pācht*.

Daarnaast echter ook de korte klinker in *nacht* en *slacht* en zoo steeds in *achter* (waarnaast *after*), *gracht*, *hacht* (onder water in den rivierbodem uitstekende punt, zie Wdl.), *jacht*, *klacht*, *schacht*, *vracht*, *zwachtəl*.

Of we in het verkleinwoord *nachtjə* met een verkorten vorm (uit *năcht*) dan wel met een onmiddellijken (uit *nacht*) te doen hebben, is natuurlijk moeielijk uit te maken.

3) Voor *n*+*dentaal* had er eveneens rekking tot *ā* plaats:

a) voor *nd*: *ānder* (ohd. *andar*); *bānd* (os. *band*); *brānd* (ohd. *brand*); *hānd* (os. *hand*); *lānd* (os. *land*); *mānd* (ags. *mand*); *pānd* (ohd. *pfant*); *rānd* (ohd. *rand*); *schānd* (got. *skanda*); *stānd* (vgl. *standan*); *strānd* (ags. *strand*); *tānd* (os. *tand*); *wānd* (ohd. *want*); *zānd* (os. *sand*).

Verkorting ondergaat deze *ā* dan weer in de verkleinwoorden: *landjə*, *mandjə*, en in samenstellingen, bv.: *mandəmākər*.

Opmerking. De vraag kan zich voordoen, of we hier niet veel eer met een kort gebleven dan met een (weer) kort geworden klinker te doen hebben. Waar echter bij tal van verkleinwoorden (b.v. *botjə* van *boót*, *rutjə* van *ruit*, enz., zie § 46) en samenstellingen (b.v. *bŭurman* naast *buur* enz., zie § 46) blijkens den langen klinker van het grondwoord verkorting vast staat, kunnen we veilig die ook hier aannemen en dus als voorafgaand aan *landjə* een vorm *lăndjə* veronderstellen, een opvatting waarvoor ook *ĕndjə* (eendje) pleit, dat ter onderscheiding van *endjə* (eendje, zie beneden) zijn gerekten klinker wel eer behouden dan gekregen zal hebben.

Onder invloed van een volgenden umlautsfactor levert *ă* voor *nd* *ĕ* op: *ĕnd* (got. *andeis*); *lĕndə* (* *landino*); *schĕndə*, *schĕnnə* (* *skandjan*); *wĕndə*, *wĕnnə* (* *wandjan*).

Verkorting ondergaat deze umlaut dan weer in de verkleinwoorden: *bendjə*, *brendjə*, *hendje*, *rendjə*, *tendjə* en in *hendəg*. Echter niet in *ĕndjə*, misschien om het te onderscheiden van *endje* (verkleinwoord van *end*, eend), gelijk men bij meer woorden met een verschil in beteekenis een verschil in uitspraak levendig houdt. Vgl. *geljə* (van *gat*, achterste) en *gătjə* (van *gat*, opening), *pen* (schrijfpen) en *pin* (bout).

b) voor *nt*. De Romaansche *a* van *kant*, *klant*, *krant*, *plant*, *want* (znw.) wordt *ã*: *kãnt*, *klãnt*, *krãnt*, *plãnt*, *wãnt*. Daarentegen *tantə* en met oorspronkelijk Germaansche *a*: *want* (voegw.)

Umlaut komt alleen in een paar verkleinwoorden en dan ook in verkorten vorm voor: *kentjə*, *plentjə*.

c) voor *ns* vinden we met oorspronkelijk Germaansche *ã*: *gãns* (ohd. *gans*); *krãns* (ohd. *kranz*); *glãns* (ohd. *glanz*); *mãns* (in samenstellingen: *mãnsmins*, echtgenoot en *mãnsvildər*, ruwe meid, zie Wdl.), doch *mans*, bijdehand; *rãnsəl* (?); met oorspronkelijk Romaansche *a*: *dãnsə*, *frãnsch*, *kãns*.

Ongerekt blijft de *a* in *Jans*.

Verkorting van deze *ã* vinden we dan weer (zie de opm. onder *a*) in de verkleinwoorden *gansjə*, *kransjə*.

4) Ook voor *s-verbindingen* treffen we rekking tot *ã* aan:

a) voor *sch*: *ãsch* (ags. *asce*); *lãsschə* (* *laskōn*); *wãssche*, *wãsch* (ohd. *waskan*). Niet in *tasch* (ohd. *tasca*).

b) voor *ss*: *wãsse* (os. *wahsan*). Met oorspronkelijk Romaansche *a*: *pãssə* en vandaar ook *pãst* (uit **pãssənd*, zie Wdl.) en *pãs* (naast het meer gebruikelijke *pas*, zie Wdl.)

c) voor *st*: *bãst* (* *bast*); *gãst* (os. *gast*); *kãst* (ohd. *kasto*); *lãst* (ohd. *hlast*); *mãst* (ohd. *mast*); *vãst* (ohd. *fast*).

Deze *ã* werd dan weer (§ 5, 3e. opm.) verkort in de verkleinwoorden *gastjə*, *kastjə*, *mastjə*.

5) Invloed van *r* of *r-verbindingen* heeft ten gevolge, dat *ă*

a) voor *r*+*heterorgane consonant* overgaat in *e*. Behalve de alg. Ndl. gevallen vinden we: *berrəmhertəg* (ohd. *barmherze*); *berrəm* (baardvisch, ohd. *barbo*); *derrəm* (ohd. *darm*); *errəbêiər* (v. * *errəbêd*, os. *arbēd*); *errem* (znw. en bvnw., os. *arm*); *gerrəf* (ohd. *garba*); *kerrəp* (karper, ohd. *karpfo*); *terrəf* (* *tarwa*); *verrəke* (* *farho*); *werrəm* (os. *warm*).

Soms heeft deze *e* dan nog een voor *r*+*heterorgane consonant* ongewone rekking ondergaan. Zoo vinden we: *achĕrəm* en *stofvĕrəkə*. Wellicht hebben we hier invloed van naburige dialecten aan te nemen. In het Westen van Brabant (zie Onze Volkstaal, I, blz. 25 en 26) is deze rekking gewoon en ook de opgaven voor het Westen van de Bommelerwaard geven: *ĕrəm*, enz.

In *murrəg* (os. *marg*) is de *e* nog weer overgegaan in *u*.

Ook bij de woorden met oorspronkelijk niet-Germaansche *a* vinden we dezen regel toegepast. B.v. *kerpet*, *rəberrəbər*.

b) voor *eind-r* of *r*+*dentaal* gerekt wordt tot *ao*: *baor* (os. *bar*); *baord* (ohd. *bart*); *baors* (ags. *bears*); *gaorən* (ohd. *garn*); *gəwaor* (os. *giwar*); *vaort* (ohd. *fard*); met oorspronkelijk niet-Germaansche *a*: *aord* (hoedanigheid) en *kaort*.

c) voor *r*+*dentaal* na overgang in *e* (misschien ook onder invloed van een volgenden umlautsfactor) gerekt werd tot *ẽ*: *ẽrs* (ohd *ars*); *gẽrd* (ohd. *gartja*); *kẽrs* (ohd. *charza*); *aon-vẽrdə* (ohd. *ana-farton*); *vẽrdəg* (ohd. *fartig*); *vẽrs* (vaars, **farsjō*); *wẽrd* (ohd. *warid*); met oorspronkelijk niet-Germaansche *a*: *mẽrt*, *pẽrd*, *tẽrt*.

Verkorting vinden we dan weer in de verkleinwoorden *kẻrskə*, *perdjə*.

6. De verbinding *ald* wordt *aud*, *oud*, tusschen vocalen *ãu*(*w*); *alt* wordt *out*. B.v.: *aud* (os. *ald*); acc. masc : *ãuwən* (os. *aldan*); *ãuwər* (os. *aldar*); *hãuwə* (os. *haldan*); *kaud*, *koud* (os. *kald*); plur: *kãuw* (uit *kãuwə*, os. *kalde*; *kãuw* (znw., vgl. Ndl: *koude*); *vãuwə* (os. *faldan*) — *mout* (os. *malt*); *smout* (ohd. *smalz*); *zout* (os. *salt*).

7. De *a* in den stam van het imperfectum sing. van de werkwoorden der 1ste klasse wordt *o*, evenals in het alg. Ndl; bij die van de 2de klasse veelal *óo* naar analogie van het meervoud; bij die van de 3de klasse *ã* (voor *r*: *aa*) naar analogie van de *ā* van het meervoud. B.v. *ik bond* (os. *band*); *ik bróok* (os. *brak*); *ik zãt* (os. *sat*); *ik waar* (os. *was*).

De *o* van het impf. sing. der 1ste klasse kon evenals andere *o's* voor *r*+*heterorgane consonant* dan nog overgaan in *u*: *hij burrəg*, *sturrəf*, *zwurrəf*.

§ 6. In open lettergrepen beantwoordt aan de Wgm. *ă* nu eens *ao*, dan weer *ā*. B.v. *aak* (os. *nako*); *aap* (ags. *apa*); *gāvəl* (ohd *gabala*); *haam* (ohd. *hamo*); *hāmər* (os. *hamar*); *kāmər* (ohd. *kamara*); *krākə* (ags *cracian*); *mākə* (os. *makon*); *rākə* (ags. *rakian*); *wākə* (os. *wakon*); *aon* (os. *ana*); *aop* (ags. *apa*); *gaor* (os. *garo*); *haot* (**hatiz*); *maonə* (os. *manon*); *raom* (ohd. *rama*); *bə-taolə*

os. *talon*); *vaodər* (os. *fadar*); *waotər* (os. *watar*); met oorspronkelijk Romaansche *a*: *taofəl*; *drāgə* (os. *dragan*); *grāvə* (ohd. *graban*); *maolə* (os. *malan*); *vaorə* (os. *faran*) en zoo verder in den praes. en part.-stam van de werkwoorden der VIe klasse; *dāgə* (os. *dagos*); *glaos* (uit **glaozə*, os. **glasu*); *vaotər* (os. *fatu*) en zoo verder in het meervoud van woorden, die in het enkelvoud *a* in gesloten lettergreep hebben.

De uit *a* ontstane *ao* verbond zich met een volgende gevocaliseerde *j* tot *aoi*: *laoiə* (os. *hladan*); *paoikə* (verkleinwoord van *pad*), welks *a* door de aanvoeging van den verkleiningsuitgang in open lettergreep kwam.

§ 7. In de volgende gevallen vinden we afwijkingen van den gewonen regel:

1) Verkorting had plaats in *akskə* (verkleinwoord van *aak*); *an* (naast *aon*); *ăpkə* (verkleinwoord van *aop*); *gaffəl* (naast *gāvəl*); *găotjə* (verkleinwoord van *gat*, opening); *zwăolləf* (uit *zwaoləf* met *ao* uit *a*, die, oorspronkelijk in gesloten lettergreep staande (**swalw-ōn*), in open lettergreep kwam door de ontwikkeling van de svarabhakti-vocaal; in *plăots*, *schăots*, *tăofəl* (alle drie met *ăo* uit oorspronkelijk niet-Germaansche *a*); in enkele conjugatievormen vɐn eenige werkwoorden, b.v.: *gə hăolt*, *gə makt*, enz.

In de vreemde woorden *kammərаod*; *kabbinet*, *kammənet*; *mannəfakturə*; *ɐarel*; *zjallərsie* bleef de *a* kort, terwijl bij *perrəplu* en *perrəsol* de *a* voor *r* dan nog weer in *e* overging.

2) Door den invloed van een volgenden umlautsfactor vinden we

a) *è* in *bètər* (got. *batiza*); *hèmkə* (verkleinwoord van *haam*); *kèmərkə* (verkleinwoord van *kāmər*).

b) *é* (*ée*). Behalve *ézəl*, *lépəl* en meer dergelijke alg. Ndl. woorden vinden we *éegd* (**agida*) en *hérəng*.

Verkorting had daarna nog plaats — behalve bij *best*, *lest* en dergelijke alg. Ndl. woorden — in *end* (eend, **anid*); *mennəgt* (ohd. *menig*, *manag*); *ven* (got. *fani*); *vremd* (got. *framaþja*) en met overgang van *e* in *i*: *bimdə* (meervoud van *bimd*, **bamid*) en *himd* (**hamidi*).

In *reffələ* hebben we waarschijnlijk niet te doen met *e* als verkorting van *é* (umlaut van *ă* in open lettergreep, waarop o. a. ags. *arafian* zou kunnen wijzen), maar met een bijvorm, die in Hgd. dialecten (*reffeln*) ook voorkomt.

De uit *a* ontstane umlaut *é* ging, evenals de *é* uit *ĕ* in open lettergrepen, in verbinding met een volgende *j* geworden *g* in *ê* over: *dwêl* (mnl. *dwegel*, ohd. *dwahila*); *ês* (verschrikking, zie Wdl, got. *agis*); *êsələk* (* *agislīk*); *hênəng* (ond. *hagin*); *pêl* (mnl. *pegel* uit * *pagil*). In *kêi* (uit * *kagi*) verbond zich de *ê* uit *ag* met de volgende *i* tot den diphthong *êi*.

Werd echter de volgende *j* gesyncopeerd, dan bleef de *ée*: *hij léet*, *zéet* (legt, zegt, * *lagiþ*, * *sagiþ*).

c) *ue* in *ruemkə* (verkleinwoord van *raom*), *tuefəlke* (verkleinwoord van *taofəl*). In *blueikə* (verkleinwoord van *blad*) en *rueikə* (verkleinwoord van *rad*) verbond zich de *ue* met de gevocaliseerde *j* tot *uei*.

Verkorting (?, zie § 25, 1) tot *u* had plaats in *upkə* (verkleinwoord van *aop*) en *gluske* (verkleinwoord van *glas*).

ue is eigenlijk umlaut van *ao* (*ā*, § 25, 2[a]). Waarschijnlijk hebben we hier te doen met analogiewerking, die verklaarbaar is, doordat de *ă*, oorspronkelijk in gesloten, later in open lettergreep staande, *ao* en dus in klank gelijk kon worden aan de *ao* uit oorspronkelijk lange *a*.

3) Uit *aga*, *age* ontstond *ei* in *meid* (os. *magadh*, mnl. *maget*).

Wgm. *ĕ*.

§ 8. In gesloten lettergrepen beantwoordt aan de Wgm. *ĕ* gewoonlijk *e*: *bəderrəvə* (* *þerban*); *berste* (ohd. *brestan*); *berrəgə* (os. *bergan*); *gest* (ohd. *jest*); *helləpə* (os. *helpan*); *melləkə* (ohd. *melchan*); *sterrəvə* (ohd. *sterban*); *werrəvə* (ohd. *hwerfan*); *zwerrəvə* ags. *sweorfan*). Zoo ook aan een Rom. *e* in *mert* (uit *mercatus*).

§ 9. Afwijking van den gewonen regel vinden we in de volgende gevallen:

1) Meermalen beantwoordt aan de Wgm. *ĕ* in gesloten letter-

grepen *ė*, zonder dat zich een vaste regel hiervoor laat ontdekken, al is het verschijnsel te verklaren uit de verwantschap tusschen *e* en *i*, waar *é* als overgangstrap tusschen ligt. Zoo vinden we: *gėldə* (os. *geldan*); *schėldə* (os. *sceltan*); *smėltə* (ohd. *smelzan*); *trėffe* (ohd. *treffan*); *vėchtə* (ohd. *fehtan*); *vėl* (os. *vel*); *vėld* (os. *feld*); *vlėchtə* (ohd. *flehtan*; *zwėllə* (os. *swellan*).

2) *E* uit Wgm. *ĕ* ging soms, vooral voor *n* en *n-verbindingen*, in *i* over en deze *i* kon dan voor *n*+*dentaal*, evenals de oorspronkelijke, tot *ij* gerekt worden. B.v. *bringə* (os. *brengian*); *twintəg*, *twijntəg* (os. *twentig*); *vint;* met oorspronkelijk Rom. *e*: *ynt* (uit *int*, inkt, ofr. *enque*); *yntə* (uit *intə*, fr. *entər*); *pin* (bout); *rintə*; *vinstər*, *vijnstər*. — *Giestərə* heeft *ie* uit *i* (vgl. § 13, 3) uit *e* (os. *gestro*). In *krint* hebben we misschien met oorspronkelijke *i* te doen.

3) Voor *r*+*dentaal* werd Wgm. *ĕ*

a) tot *a*. Behalve de algemeen Nederlandsche woorden als *hart*, enz. hebben we nog *start* (ohd. *sterz*).

b) tot *o*: *borstə* (os. *brestan*); *dorschə* (ohd. *dreskan*); *kors* (ohd. *chersa*); *worrə* (uit *wordə*, ohd. *werdan*); en met oorspronkelijk Romaansche *e*: *pors* en *porsə* (ohd. *pfressa*, *pfresson*).

c) tot *ẽ*: *ẽrd* (os. *erðа*); *gẽrrə* (uit *gẽrnə*, os. *gerno*); *hẽrd* (os. *herth*); *zwẽrd* (os. *swerd*); *wẽrd* (os. *werd*); en met oorspronkelijk Romaansche *e*: *lantẽrən*.

4) Voor enkele *r* vinden we *a* in *tar* (en daardoor *tarrə*) uit *ter*; voor *r*+*heterorgane consonant*: *barrəg* (vgl. *lergan*); de *ao* van *paors* is waarschijnlijk gerekt uit *a*, voor *r*+*dentaal* uit de *e* van het Romaansche woord ontstaan. *E*+*j* geworden *g* werd *ê* in *bregdan*, waarna door *j* worden van de *d* en vocaliseering van die *j* *brêiə* ontstond.

§ 10. Aan de Wgm. *ĕ* in open lettergrepen beantwoordt nu eens *é*|*ée* dan weer *è*, zonder dat zich daarvoor een vaste regel laat vinden. Ja men treft herhaalde malen hetzelfde woord, nu met *é*, dan met *è* aan.

B.v.: *béer* (ags. *bera*); *bézəm* (ags. *bes(e)ma*); *brèke* (os. *brekan*); *ètə* (os. *etan*); *gévə* (ohd. *geban*); *lèzə* (os. *lesan*); *gèl* (os. *gelo*);

gənézə (os. *gınesan*); *métə* (os. *metan*); *némə* (os. *neman*); *nèf* (ags. *nefa*); *péer* (ags. *peru*) *règən* (os. *regan*); *schèrə* (ohd. *sceran*); *sméer* (os. *smero*); *sprèkə* (ags. *sprecan*); *stèkə* (os. *stekan*), *stèlə* (os. *stelın*); *vərgètə* (os. *fargelan*); *wégə* (ohd. *wegan*); *zwévəl* (ohd. *swebal*); *zwèrə* (ohd. *sweran*); met oorspronkelijk Romaansche *e*: *dékə* (lat. *decanus*) en de uitgang *érə*, die ook in Noord-Brabant (zie O. V. I, 86) zachtheldere *e* heeft.

Woorden, die, na syncope van een tusschen vocalen staande consonant (vooral *d*) samengetrokken worden, behouden de *é*, *è*: *léeg* (mnd. *ledich*); *lèr* (ohd. *ledar*); *prèkə*, *préke* (ond. *predıcōn*); *vée* (os. *feho*).

§ 11. In de volgende gevallen vinden we afwijkingen van den gewonen regel:

1) *é*/*ée*, *è* uit *ĕ* werd verkort tot *e*, *i* in: *lirke* (vklw. van *lèr*); *nefke* (vklw. van *nèf*); *pirkə* (vklw. van *péer*); *prikstoel*; *virkə* (vklw. van *véer*); in enkele persoonsvormen van eenige ww. als: *gə brekt*, *et*, *gift*, *met*, *nemt*, *prikt* (v. *prèkə*), *sprikt*, *stekt*, *vərget*, enz.

2) *ĕ* werd met volgende, *j* geworden, *g* tot *ê* in *zêl* (os. *segel*) en *zês*, *zêsie* (ohd. *segansa*).

3) In *gebeei* (meerv. van *gəbed*) verbond zich de *é* met de gevocaliseerde *j* tot *eei*.

4) In sommige woorden wisselt de *ée* (ook die uit *ĭ* ontstaan is) met *ie*: *bietjə*, *dómənie*, *gəwiest*, *prabierə*, *striep* (* *stripi*), waarnaast *streép*.

Wgm. *ĭ*.

§ 12. Aan de Wgm. *ĭ* in gesloten lettergrepen beantwoordt gewoonlijk *i*: *bəginnə* (os. *biginnan*); *biddə* (os. *biddian*); *bittər* (os. *bittar*); *dringə* (ohd. *dringan*); *drinkə* (os. *drinkan*); *dwingə* (ohd. *dwingan*); *glimmə* (mhd. *glimmen*); *grind* (fijngemalen voer, vgl. ags. *grindan*, fijnmalen) *klimmə* (ags. *climban*); *klinkə* (ohd. *klingan*); *krimpə* (ohd. *krimpfan*); *lid* (os. *lid*); *mil* (os. *mid*); *schrikkə* (ohd. subst. *schric*); *slinkə* (ags. *slincan*); *spinnə* (ohd. *spinnan*); *springə* (os. *springan*); *stim* (ohd. *stimna*); *stinkə* (os. *stinkan*); *winnə* (os. *winnan*); *vringə* (ags. *wringan*); *zingə* (os. *singan*); *zinkə* (os. *sinkan*); *zwimmə* (os. *swimman*).

§ 13. In de volgende gevallen treffen we afwijkingen van den gewonen regel aan

1) Voor *n*+*dentaal* wordt de *i* gerekt tot *ij* in *bijnnə* (uit *bijndə*, os. *bindan*): *blijnd* (os. *blind*); *kijnd* (os. *kind*); *lijnt* (ags. *lind*); *sijns* (uit *sijnt*(*s*), mnd. *sint*, doch vgl. V. H. *Mnl. spraakk.* § 8, opm. 3); *spijnt* (ohd. *spint*); *vijnnə* (uit *vijndə*, os. *findan*); *wijn* (uit *wijndə*, ohd. *winda*); *wijnd* (os. *wind*); *wijnnə* (uit *wijndə*, os. *windan*); *wijntər* (os. *wintar*). Verder in *dijnsdag*; *kijnjə* (uit *kijndjə* inhoudsmaat); *splijntər* en met oorspr. Rom. *i*: *pijnt*. Niet in *hindərə* (ags *hinderian*).

Verkorting tot *i* vinden we dan weer in de verklw.: *kindjə*, *lintjə*, *windjə*.

2) Voor *r* wordt evenals in het alg. Ndl. (b.v. *scherrəm*, enz.) de *i* tot *e* en deze *e* gaat dan evenals de oorspronkelijke voor *r*+*dentaal* in eenige woorden in *a/o* over: *dartıen* (ohd. *drızēn*); *dartəg* (ohd. *drizug*); *dordə* (ohd. *dritto*); *horsəs* (* *hirsni*); *korrən* (* *kirnjō*); *korsəməs* (vgl. eng. *christmas*); *vorsch* (ohd. *frisc*).

3) Wijzigiging van timbre tot *ie* vinden we in: *aonhietsə*, *-hiessə* (vgl. Ndl. *aanhitsen*); *kiep* (vgl. Ndl. *kip*); *gəwiekst*; *kiekvors*; *kiest* (ags. *cist*); *kwiek* (os. *quic*); *schiek* (vgl. Ndl. *schik*); *siek* (* *tik-kīn*); *ik wies*, *wiest* (impf. van *wétə*, os. *wissa*).

4) Overgang tot *u* had plaats in: naast alg. Ndl. *lus*, *tusschə*; *drullə* ronddraaien (* *thrillon*); *duk* (dikwijls, ohd. *dicki*); *hum* (dat van het pron. pers. (pron. poss.), ags. *him*); *spul* (os. *spil*); *suntərklaos* (uit *sint*); *wukkə* (ags. *hwilc*); *zukkə* (ags. *swilc*). Ten opzichte van de *u* van *runnəkə* kan moeielijk iets beslist worden, daar het woord wel een klanknabootsing zal zijn. Zie ook nog § 38, 1.

5) Overgang tot *e* kunnen we waarnemen in: *het* (uit *hettə*, ohd. *hizza*); *kebbələ* (uit *kibbələ* van *kijvə*); *slek* (* *slikko*; of is de *e* hier oorspronkelijk: ohd. *slecko*?).

§ 14. De Wgm. *ĭ* in open lettergrepen werd *é*, *ée* en ook wel *è*: *béeld* (ohd. *bilidi*); *béet* (os. *biti*); *dèl* (ohd. *dilo*); *héen* (os. *hinana*); *kédəl* mhd. *kitel*); *klèvə* (os. *cliƀon*); *lève* (ags. *libban*); *wétə* (os. *witan*). Verder in het impf. plur. en part. perf. van de ww. der IV^{de} klasse: *grépə*, *gəgrépə* (os. *gripun*, *gigripan*) en in

het meervoud van substantieven, wier enkelvoud *i* in gesloten lettergreep heeft: *schéep* (mv. van *schip*).

Werd een woord met *é*, *ée* uit *ĭ* in open lettergreep samengetrokken, dan hield het zijn zachte *é*, *ée*: *mée* (os. *midi*); *néer* (os. *niðar*); *wéer* (ohd. *widar*).

§ 15. Afwijking van den gewonen regel treffen we aan in de volgende gevallen:

1) Verkorting had plaats in *nèr* (uit *néer*), *wèr* (uit *wéer*) en in enkele persoonsvormen van *wétə*: *gə wèt*, *gə wit*.

2) Behalve bij de woorden, die ook in het alg. Ndl. het verschijnsel vertoonen, ging de uit *i* ontstane *é* nog over in *eu* in *speule* (os. *spilōn*); *teule* (ohd. *zilōn*); *veul* (os. *filu*); *zeuvə* (os. *siðun*).

3) In *bəneeiə*, *reeiə*, *gəreeiə*, *leei*, *smeei*, *treei* verbond zich de uit *ĭ* in open lettergreep ontstane *é* met de gevocaliseerde *j* (uit *d*) tot *eei*.

4) *ĭ* op het einde van éénlettergrepige woorden werd *ij* als in het alg. Ndl., *bij* (got. *bi*), enz. Ook vinden we dit bij een paar woorden met niet-Germaansche *i* aan het einde: *diākənij*, *pastərij*, (vgl. alg. Ndl. *ammerijtjə*).

Wgm. *ŏ*.

§ 16. In gesloten lettergrepen beantwoordt aan de Wgm. *ŏ* gewoonlijk *o*: *blok* (ohd. *blok*); *bol* (ags. *bolla*); *bord* (ags. *bord*); *brok* (ohd. *brocko*); *dochtər* (os. *dohtar*); *hof* (os. *hof*); *kot* (ags. *cot*); *lof* (os. *lof*); *mos* (ohd. *mos*); *rok* (ags. *rocc*); *schol* (ohd. *scolla*).

§ 17. In de volgende gevallen vinden we afwijkingen van den gewonen regel:

1) Umlaut tot *u* had plaats in de verkleinwoorden: *blukskə* (van *blok*); *brukskə* (van *brok*); *bulləkə* (van *bol*); *dupkə* (van *dop*); *prupkə* (van *prop*); *pumpkə* (van *pomp*); *pupkə* (van *pop*); *putjə* (van *pot*); *rukskə* (van *rok*); *rulləkə* (van *rol*); *schulləkə* (van *schol*); *sukskə* (van *sok*); *stukskə* (van *stok*).

2) Deze *u* vinden we ook in vormen, waar de umlautsfactor ontbrak. Zoo komen voor: *bəkustəgə* (van *kost*, ohd. *kosta*); *dul* (os. *dol*); *kustər* (ofr. *costre*).

3) Evenals in het alg. Ndl. vinden we voor *r*+*dentaal* rekking in *bóord* (rand, ags *bord*); *hórən* (ohd. *horn*); *kórən* (os. *korn*); *móord* (ohd. *mord*); *wóord* (os. *word*).

Verkorting had daarna weer plaats in *vort* (waarnaast met *u*: *vurt*, zooals naast *bord*, *rij-burd* voorkomt. In *korts* zullen we wel met den oorspronkelijken ongerekten vorm te doen hebben (vgl. mnl. *cortse*).

Is misschien ook de *o* in *tortə* (tarten) de oorspronkelijke klinker (vgl. mnl. *torten*)?

4) Voor *r*+*heterorgane consonant* gaat *o* over in *u/e*: *durrep*; (ohd. *dorf*); *kurref* (ohd. *korb*); *merrəgə* (os. *morgen*); *zurrəg* (os. *sorga*). Zoo ook de oorspronkelijk Rom. *o* in *ullərgər* (uit *urrəgəl*) en *vurrəm*.

5. De verbinding *old* wordt *oud*, tusschen vocalen *ãu(w)*; *olt* wordt *out*: *goud* (os. *gold*); *gãuwə* (vgl. hgd. *golden*); — *bout* (ags. *bolt*); *hout* (os. *holt*). Van *hout* bestaat een vklw. * *hultjə*, *hutjə*, met *u*, umlaut van *o* (vgl. mnl. *hultin*). In sommige gevallen wordt de uit *ol* ontstane *ou* gemonophthongeerd tot *ò*: *ik wò*, *ik zò*, *Wòtjə* (Woutje, van Wouter).

§ 18. In open lettergrepen beantwoordt aan de Wgm. *ŏ* in den regel *ó/óo*: *bóog* (os. *bogo*); *bórə* (ohd. *borōn*); *bóvə* (os. *bio-ƀan*); *hópə* (ags. *hopian*); *kóol* (brandstof, ohd. *kolo*); *lóvə* (ags. *lofian*); *genómə* (os. *-noman*); en zoo in alle partt. perf. van de 2de en 5de klasse.

§ 19. In de volgende gevallen treffen we afwijkingen van den gewonen regel aan:

1) Verkorting had er plaats, evenals in het alg. Ndl., in *grof* en *lot* (uitloop aan een boom); daarnaast nog in: *bodschap*, *schorsteén* en in eenige vormen van het ww. *kókə* (*gə kokt*, enz.)

2) In plaats van een te verwachten *klóof* vinden we *kleuf*. Misschien onder den invloed van *kleu'və*? In meer woorden treffen

we *eu* aan, waar *ó*, *óo* op grond van alg. Ndl. zachtheldere *o* te verwachten was. Zoo in *heuvə* (in den tuin werken), *kreuskə* (kroosje), *peut* (jonge peppel), *onneuzel*, *reuske* (roosje), *zeuikə* (zoodje), Voor de verkleinwoorden is de *eu* uit analogie te verklaren.

3) In *booiəm* (os. *bodom*), *booi* (ohd. *boto*); *gəbooiə* (os. *gibodon*) verbond zich de uit *ŏ* ontstane *ó* met de gevocaliseerde *j* (uit *d*) tot *ooi*.

4) *Zoó* (in samenstellingen *zə-*, *zu* (*veul*, *daonəg*) heeft een onverklaarbaren klinker. Men zou verwachten *zóo* (os. *so*).

W g m. *ŭ*.

§ 20. In gesloten lettergrepen beantwoordt aan de Wgm. *ŭ* gewoonlijk *o*: *bokkə* (* *bukjan*); *dorst* (ohd. *durst*); *hond* (ags. *hund*); *honger* (os. *hungar*); *jonge* (hd. *junge*); *klocht* (* *kluft*); *kom* (os. *cumb*); *locht* (os. *luft*); *long* (ags. *lungen*); *pond* (ags. *pund*); *ton* (ohd. *tunna*); *tong* (os. *tunga*); *bondə*, *gəbondə* (os. *bundun*, *gibundan*) en zoo in het impf. plur. en het part perf. van de ww. der 1ste klasse.

§ 21. In afwijking van den hoofdregel vinden we de volgende gevallen:

1) Door u m l a u t hebben *u/i* behalve de alg. Ndl. woorden *brug*, *bukkə*, etc.: *bukkəm* (vgl. mhd. *bücking*); *dullәpər* (uit *durrepəl*, * *durpil*); *hundjə* (vklw. van *hond*); *jukkə* (* *jukjan*); *kumkə* (vklw. van *kom*); *twipundərkə* (vgl. *pond*); *schup* (* *skuppio*); *tunnəke* (vklw. van *ton*); *tungskə* (vklw. van *tong*); *um* (os. *umbi*); *koezul* (ags. *syll* uit * *sulja*); *zund* (os. *sundia*); met *i*: *grippəl* (* *gruppila*); *klippəl* (* *knuppilo*).

Opm. *I* kan ook overgangsvorm van *u* zijn waarop ook *gist* naast *gust* (smaak), *licht* naast *luchte* (bijlichten), *rips* (Ndl. *rups*) zou kunnen wijzen.

2) Deze *u* vinden we ook in vormen, waar de umlautsfactor ontbrak: *dummələ* (verwant met *dom*); *uppərə*, *uppərman* (naast *op*).

3) Voor *r*+*dentaal* werd de uit *u* ontstane *o* gerekt tot *ó*/*óo* in *gəbóortə* (os. *giburd*). — voor andere *r*-verbindingen ging die

o over in *u*: *burrəg* (ags. *borg*); *gurgel* (ohd. *gurgula*); *sturrəm* (ohd. *sturm*); met oorspronkelijk Rom. *u*: *vurrek*; de praet. *burrəg*, *sturrəf*; de part. *bədurrəvə*, *gəburrəgə*, *gəsturrəvə*, (*gewurrəvə*), *gəzwurrəvə* (met oorspronkelijke *ŭ*).

§ 22 Aan de Wgm. *ŭ* in open lettergrepen beantwoordt in den regel *óo|ó*: *kógəl* (* *kuglo*); *krókə* (* *krukan*, of is de *ó* hier uit *ŏ* ontstaan?); *pólə* (afpellen, * *pulan*); *zómər* (os *sumar*); *gótə* (os. *gutun*) en zoo verder in het impf. plur. van de ww. der 5de klasse.

De *óo* verbond zich met de volgende gevocaliseerde *j* tot *ooi* in *mə booiə* (wij boden).

§ 23. Afwijkingen vinden we in de volgende gevallen:

1) Verkorting had er plaats in *bottər* (* *butira*); *schottəl* (* *scutila*); *wonplăots*; *zommərhuis*; in conjugatievormen: *gə*, *hij wont* (van *wónə*).

2) Onder invloed van een volgenden umlautsfactor levert *ŭ* *eu* op; behalve in de alg. Ndl. woorden als *beugəl*, enz., in: *deur* (voorz., ohd. *durih*); *dreug* (* *drugi*); *geut* (* *guti*); *keugəlkə* (vklw. v. *kógel*); *meulə* (os. *muli*); *veur* (*furi*); *meuge* (os. *mugan*) heeft, evenals alg. Ndl. *deugə* zijn *eu*, waarschijnlijk uit de vormen, waarin een umlautsfactor voorkwam.

Verkorting had daarna nog plaats in: *burt* (ohd. *giburida*); *dur* (naast *deur*); *durkə* (vklw. v. *deur*); *gutjə* (vklw. v. *geut*); *vullə* (ohd. *fulīn*); *vur* (naast *veur*); *vurstə* (ondr. *furist*); en in eenige vormen van *deugə* (*gə dugt*, etc.)

3) In *pooiərə* (uit *pódərə*-* *pud*); *booiə* (os. *budun*) verbond zich de uit *ŭ* ontstane *ó* met de gevocaliseerde *j* (uit *d*) tot *ooi*.

Wgm. *ā*.

§ 24. Aan de Wgm. *ā* beantwoordt in den regel *ao*: *aoiəm*, *aosəm* (os. *āthom*); *aol* (ohd. *āl*); *aovənd* (os. *āƀand*); *bəkwaom* (ohd. *biquāmi*); *daod* (os. *dād*); *draod* (ohd. *drāt*); *kraom* (mhd. *krāme*); *laotə* (os. *lātan*); *maol* (ohd. *māl*); *naod* (ohd. *nāt*); *paol* (os. *pāl*); *schaol* (os. *scāla*); *schaop* (os. *scāp*); *schraom* (os. *scrāna*); *straot* (os *strāta*); *waor* (os. *wār*). Ook *baokən* (met oorspronkelijk Friesche *ā*).

Met volgende gevocaliseerde *j* (uit *d*) verbond zich *ao* tot *aoi*: *braoiə* (ohd. *brātan*):

§ 25. In de volgende gevallen vinden we afwijkingen van den gewonen regel:

1) Verkorting had plaats in: *dăor* (naast *daor*); *hăokskə* (vklw. van *haok*), *măol* (in samenstellingen: *twimăol*); *măond* (ohd. *mānod*); *măondag*; *mar*, *mer* (naast *maor*); *năost*; *năold* (ofr. *nālda*); *spăondərs* (mv. van *spaondər*); *wăor* (tusschenwerpsel); *wăord* (uit *wăorhed* = waarheid); in eenige woorden met *ăo* uit *ao*, uit oorspronkelijk Rom. *ā*: *hăost*; *Jăon* (uit *Adriaon*); *klăor*; eindelijk in eenige conjugatievormen: *gə hăokt*, *gə slăopt*. Naast *plăostər* (dat wel verkort zal zijn uit *plaoster*, waartoe we kunnen besluiten door Mnl. en Wvla. *plaester* met *ā* uit Rom. *ā*) vinden we *plustər*. Zoo ook naast *lăot* (van *lāotə*) *lut*, naast *gə prăot* (van *praotə*) *ge prut*, al welke voorbeelden wijzen op een neiging van *ăo*, om met *u* af te wisselen. De vraag kan zich nu voordoen of niet *gluskə*, *upkə*, *schupkə* en *strutjə* veeleer als wisselvormen van *glăoskə*, *ăopkə*, *schăopkə*, *străotjə* (waarvan de drie eerste, hoewel zelden, voorkomen) dienen beschouwd te worden dan als verkortingen van *glueskə*, *uepkə*, *schuepkə*, *struetjə*.

Naast *kwaolək* vinden we een reeds in het Mnl. (*quelk*, *quellic*) voorkomend *kwellək*.

2) Door de werking van een volgenden umlautsfactor vinden we

a) *ue* in *kruemkə* (van *kraom*); *pueləkə* (van *paol*); *schruemkə* (van *schraom*); *schueləkə* (van *schaol*). In *drueikə* (vklw. van *draod*); *nueikə* (vklw. van *naod*) verbond zich de *ue* met de gevocaliseerde *j* (uit *d*) tot *uei*. Over *schupkə* en *strutjə* zie boven, 1).

b *é ée* in *kées* (ohd. *kāsi*); *krémər* (* *krāmāri*); *léeg* (* *lāgi*); *schéer* (ohd. *skār*, vgl. echter V. H. § 21, opm 2); *schépər* (ohd. *scāfāri*).

Verkorting had dan nog weer plaats in *schirkə* (vklw. van *schéer*).

c) In *drêiə* (ohd. *drājan*); *krêi* (os. *krāia*); *krêiə* (ohd. *krājan*); *mêiə* (ohd. *mājan*); *nêiə* (ohd. *nājan*); *têi* (os. *tāhi*); *wêiə* (ohd.

wājan); *zêiə* (ohd *sājan*); *mêi* (met oorspronkelijk Rom. *ā*) verbond zich de door umlaut uit *ā* ontstane *ê* met de *i* of gevocaliseerde *j* tot *êi*.

3) Tusschen *ā* en *w* ontwikkelde zich een woekervocaaltje *u* en daarmee verbond de *ā* zich tot een diphthong, die in 't dialect *ău* luidt. Hiernaast komt een diphthong *ou* voor (wel uit *au*, verkorting van *ău*, ontstaan), die in een paar gevallen alleen voorkomt. B.v. *blăuw*, *blouw* (ohd. *blāo*, uit * *blāw*); *grăuw*, *grouw* (ohd. *grāo*); *găuw*, *gouw* (uit * *gāhw*, zie Ndl. Wdb.); *klouw* en het daarvan afgeleide *klouwə*, krabben (zie Wdl., ohd. *klāwa*); *lăuw*, *louw* (ohd. *lāo*); *pouw* (ohd. *pfāwo*); *răuw*, *rouw* (os. *hrā*, voor * *hrāw*).

4) Voor *cht/ft-verbindingen* werd *ā* evenals in het alg. Ndl. verkort tot *a*, met overgang in *o*. De *a* kon echter ook evenals (en naar analogie van?) de oorspronkelijke *ă* gerekt worden tot *ă*. Zoo vinden *we*: ik *bracht*, *brocht*; ik *dacht*, *docht*, *dăcht* (ags. *þāhta*), *gədacht*; *gədăcht* (ohd. *gidāhti*); *zacht*, *zoft*, *zăcht* (os. adv. *sāfto*).

5) De praeterita van de 2de klasse hebben *ó* naar analogie van het part. en die van de 3de soms *a* naar analogie van het enkelvoud, *nómə* (os. *nāmun*); *attə* (os. *ātun*).

W g m. *ē*.

§ 26. De lotgevallen van de Wgm. *ē* zijn volkomen gelijk aan die in het alg. Ndl. Ze werd *ie*: *brief*, enz. en aan een oorspronkelijk Rom. *ē* beantwoordt eveneens meermalen *ij*: *krijt*, enz.

W g m. *ī*.

§ 27. Aan de Wgm *ī* beantwoordt in den regel *ij*: *dijk* (os. *dīk*); *dijssəl* (ohd. *dīhsala*); *lijf* (os. *līf*); *nij* (* *nīji*); *pijl* (os. *pīl*); *pijp* (os. *pīpe*); *rijk* (os. *rīki*); *schijf* (ohd. *skība*); *spijə* (mnl. *spī-en*, ohd. *spīwan*); *wijgər* (uit *wijngər*, os. *wīngardo*); *bijtə* (os. *bītan*); *blijvə* (os. *bilīƀan*); en de verdere ww. der 4de klasse.

§ 28. Afwijking van den gewonen regel vinden we in de volgende gevallen:

1) Verkorting tot *i*, *ė*, *e* had plaats (naast *dissəl*, e. a. als in het alg. Ndl.) in: *dikskə* (vklw. van *dijk*); *pipkə* (vklw. van *pijp*); *rist* (mnd. *rīs*); *bətids*, *tids-gənog* (van *tijd*, os. *tīd*); *vifteg*; *viftien*; in eenige conjugatievormen: *gə bit*; *ge bəgrėpt*, *bəgrept*; *ge vərwėt*, enz.

2) Voor *r* hebben *ie*, evenals in het alg. Ndl.: *klier* (* *klīra*), enz. Deze *ie* werd dan nog verkort in *spĭerkə* (vklw. van *spier*).

3) Ook hebben *ie* eenige woorden, die wellicht uit het friesch of saksisch zijn doorgedrongen: *kiem* (ohd. *kīmo*); *knieze* (ofr. *knīsen*); *vies* (* *fīs*). In *andievie* zal de *ie* wel regelrecht beantwoorden aan den oorspronkelijken klinker.

Wgm. ō.

§ 29. Aan Wgm. ō beantwoordt in den regel *oe*: *boek* (os. *bōka*); *doek* (os. *dōk*); *goed* (os. *gōd*); *hoed* (ags. *hōd*); *hoef* (os. *hōf*); *hoek* (ags. *hōc*); *hoevə* (ags. *be-hōfian*); *koek* (mnd. *kōke*); *ploeg* (ags. *plōh*); *roef* (ags. *hrōf*); *stoel* (os. *stōl*); *voet* (os. *fōt*); *voer*, *voerə* (os. *fōr*, *fōrun*) en zoo verder in het impf. van de ww. der 6e klasse. In *goei* (nom. uit verb. naamv.); *koei* (os. *kōji*); *voeiərə* (vgl. os. *fōdjan*) verbond zich de *oe* uit ō met de gevocaliseerde *j* (of oorspr. of uit *d*) tot *oei*.

§ 30. In de volgende gevallen vinden we afwijkingen van den gewonen regel:

1) Verkorting had plaats in *blom* (os. *blōmo*); *gənogt* (os. *ginōg*); *mottə* (os. *mōtan*) en evenals in het alg. Ndl. in *tot* en *zocht*.

Blom heeft in het verkleinwoord een *u* evenals de woorden met oorspronkelijke *o*: *blumkə*.

2) Onder invloed van een volgenden umlautsfactor vinden we *ŭu* (voor *r*: *u*, *uu*) in: *bruur* (T. en Lettb. III, 208; V. Helten, § 48); *bŭukəboóm* (* *bōkjōn*); *kétəl-bŭutər* (os. *bōtian*); *grŭun* (os. *grōni*); *nŭumə* (* *nōmjan*); *prŭuvə* (* *prōfjan*); *rure* (ags. *hrēran*); *spŭulə* (* *spōljan*); *vlŭukə* (os, *for-flōkjan*); *vŭulə* (os. *gi-fōljan*); *vurə* (os. *fōrjan*); *vrŭug* (* *frōji*); *vrŭute* (ags. *wrōtan*); *wŭulə* (* *wōljan*); *zŭut* (os. *swōti*); in de vklw. *bŭukskə* (van *boek*);

brŭukskə (van *broek*); *dŭukske* (van *doek*); *hŭukskə* (van *hoek*); *kŭukskə* (van *koek*); *plŭugskə* (van *ploeg*); *rŭufkə* (van *roef*); *snŭukskə* (van *snoek*); *stŭuləkə* (van *stoel*); *vŭutjə* (van *voet*). In *blŭuiə* (os. *blōjan*); *brŭuiə* (* *brōjan*); *ik dŭui* (V. H., § 48, *ik doe*); *errəmŭui* (os. *armōdi*); *glŭuiə* (* *glōjan*); *grŭuiə* (* *grōjan*); *hŭuiə* (os. *hōdıan*); *mŭui* (os. *mōdhi*); *schrŭuiə* (* *skrōjan*); *wŭuiənd* (os. *wōdian*); *blŭui* (meerv. van *bloed*, hals); *hŭui* (meerv. van *hoed*) verbond zich de door umlaut uit *ō* ontstane *ŭu* met de volgende gevocaliseerde (oorspronkelijke of uit *d* ontstane) *j* tot *ŭui*.

Vlŭuk heeft zich waarschijnlijk gevormd naar *vlŭukə*. Naast *troep* (met *oe*, niet uit *ō*) vinden we een verkleinwoord *trŭupkə*, dat uit analogiewerking te verklaren is.

Verkorting vertoont nog: *brŭurkə* (vklw. van *bruur*).

3) Diezelfde *ŭu* treffen we ook nog, zonder dat ik er een verklaring voor weet te vinden, aan in *bŭundər* (*boender*); *knŭust* (*knoest*); *prŭustə* (*proesten*); *trŭuf* (meerv. van *troef*).

Wgm. *ū*.

§ 31. Aan de Wgm. *ū* beantwoordt in den regel *ui*: *bruid* (os. *brūd*); *gə-bruikə* (os. *brūkan*); *bruin* (ags. *brūn*); *buil* (ohd. *būtil*); *buigə* (ags. *būgan*); *buik* (ags. *būc*); *buitə* (os. *būtan*); *druif* (os. *thrūƀo*); *duif* (os. *dūƀa*); *duim* (ohd. *dūmo*); *huif* (ohd. *hūba*); *huis* (os. *hūs*); *kruik* (os. *krūka*); *luis* (ags. *lūs*); *pruim* (ags. *plūme*); *vuist* (ohd. *fūst*).

§ 32. Afwijkingen van den gewonen regel vinden we in de volgende gevallen:

1) Verkorting had plaats: in de vklw. *bukskə* (van *buik*); *drufkə* (van *druif*); *dufkə* (van *duif*); *dumkə* (van *duim*); *hufkə* (van *huif*); *huskə* (van *huis*); *krukskə* (van *kruik*); *rutjə* (van *ruit*); *schufkə* (van *schuif*); *sluskə* (van *sluis*); behalve in de alg. Ndl. woorden *zucht*, enz., in: *gust* (zin, * *gūstı*); *lustərə* (ohd. *lūstrēn*); *schuffələ* (freq. van *schuivə*); *snuf* en daarvan afgeleid *snuffə* (naast *snuif*, *snuivə*); *vust* (naast *vuist*); in enkele conjugatievormen: *gəbrukt*, *vərstukt*, enz.

2) Voor *r* werd een Wgm. *ū* evenals in het alg. Ndl. *uu* in *buur*, *schuur*, *zuur*.

Verkorting tot *ŭu* had plaats in *bŭurman*, *bŭurt* (ohd. *gibūridha*); *schŭurkə* (vklw. van *schuur*); *zŭurkol*.

3) Met de zich tusschen *ū* en een volgenden klinker vormende overgangs-*w* verbond zich *ū* tot *ou* in *douwə* (* *dūen*); *rouw* (* *rūh*); *schouw* (* *skūh*); tot *ău* in *băuwə* (ags. *būan*) en in *knăuwə*, als we ten minste ags. *cnūwian* kunnen vergelijken (vgl. Franck). Voor een naast *douwə* te verwachten freq. *douwələ* vinden we *dăuwələ* (stoeien, eigenl.: voortdurend tegen elkaar aanduwen).

4) *Oe* vinden we in *boer* (ohd. *gibūro*); *loerə* (mnd. *lūren*); *ŭu* in *dŭuzənd* (ohd. *dūsunt*); *schŭumə*.

Oe ondergaat nog verkorting in *bŏərkə* (vklw. van *boer*).

5) Naast *stuitə* (* *stūtan*) staat met onverklaarbaren klinker *stāter* (stuiter).

Wgm. *ai*.

§ 33. Aan de Wgm. *ai* beantwoordt in den regel *eé*: *beén* (ags. *bān*); *breéd* (got. *braiþs*); *deél* (got. *dails*); *eéd* (got. *aiþs*); *eén* (got. *ains*); *geést* (ags. *gāst*); *heét* (ags. *hāt*); *kleéd* (ags. *clāþ*); *leést* (got. *laists*); *meést* (got. *maists*); *reép* (ags. *rāp*); *scheéf* (ags. *scāf*); *speék* (ags. *spāca*); *steén* (got. *stains*); *teén* (got. *tains*); *tweé* (got. *twai*), *vreéd* (ags. *wrād*); *vleésch* (os. *flēsk*); *zeép* (ags. *sāpe*).

§ 34. Afwijkingen van den gewonen regel vinden we in de volgende gevallen:

1) Verkorting tot *e*, *ė*, *i* had plaats, behalve in de alg. Ndl. woorden als *echt*, enz., in: *del* (naast *deél*); *en* (vorm van *eén*); *ennəg* (os. *ēnig*); *ens* (voor *eéns*); *gin* (os. *ni-hēn*); *irst*, *ərst* (naast *eérst*); *illəf* (got. *ainlif*); *-hed*, *hei* (suffix, os. *-hēd*); *helləg* (os. *hēlag*); *immər* (os. *ēmbar*); *illək* (ags. *lāþlic*); *mėr* (naast *meér*); *mėst* (naast *meést*); *mestər* (os. *mēstar*); *ripkə* (vklw. van *reép*); *stripkə* (vklw. van *streép*); *twi-maŏl* (naast *tweé*); in samenstellingen als *klirmākər*, enz.

2) Door invloed van een volgenden umlautsfactor treffen

we *ê* in: *dêlə* (got. *dailjan*); *êgə* (got. *aigin*); *êkə* (* *aikīn*); *gəmên* (ohd. *gimeini*); *gêt* (got. *gaits*); *klên* (ohd. *clēni*); *mênə* (os. *mēnian*); *on-rên-əs* (os. *hrēni*); *rês* (* *rēsi*); *stêl* (ohd. *steigal*); *têkənə* (got. * *taiknjan*); *wênəg* (vgl. got. *wainags*).

In *bêi* (os. *bēðia*); *êi* (* *aijo*); *errəbêiər* (vgl. os. *arbēdi*); *hêi*, *hêiə* (* *haijo*); *hêi* (got. *haiþi*); *klêi* (* *klaija*); *lêi* (* *laijạ*); *schêiə*; *sprêiə* (* *spraidjan*); *wêi* verbond zich de door umlaut uit *ai* ontstane *ê* met de gevocaliseerde (oorspronkelijke of uit *d* ontstane *j*) tot *êi*.

3) Aan de *ai* in den stam van het impf. sing. der ww. van de 4de klasse beantwoordt niet *eé*, maar naar analogie van het meervoud *ée*: ik *gréep* (os. *grēp*). Verbindt zich deze *ée* met gevocaliseerde *j* (uit *d*), dan vinden we weer *eei*: *wə reeiə* (*ık reei*).

4) *Ai* voor *w* werd óf *io* en dan *ie* (zie op *io*) óf leverde *eéu* op: *eéuw* (got. *aiws*); *leéuwərək* (ags. *lāwerce*) en misschien onder invloed hiervan *leéuw?*); *meéuw* (* *maiwi*); *sneéuw* (got. *snaiws*); *spreéuw* (* *spraiwōn*).

Zée verloor als in het alg. Ndl. de *w*, doch heeft een onverklaarbaren klinker, daar men, op grond van got. *saiws*, *zeé* verwachten zou.

5) *Ei* in vreemde woorden werd door analogie ook *ê*, im auslaut *êi*, zoover de invloed van het alg. Ndl. de *ei* niet behouden deed blijven: *ĕrdbêi*, *kerwêi*, *plêtə*; maar *kastəlein*, enz. — Ook naast *eilănd* treffen we door analogie *êilănd* aan.

6) Onbegrijpelijk is de *é* van *klévər*, indien we tenminste te recht een Germ. * *klaifr-* kunnen veronderstellen.

Wgm. *au*.

§ 35. Aan de Wgm. *au* beantwoordt in den regel *oó*: *boóm* (os. *bōm*); *broód* (os. *brōd*); *doód* (os. *dōd*); *gəloóf* (os. *gilōbo*); *groót* (os. *grōt*); *hoófd* (got *haubiþ*); *hoóp* (os. *hōp*); *koópə* (os. *cōpōn*); *loód* (ags. *lēad*); *loópə* (got. *hlaupan*); *oóg* (got. *augo*); *roóm* (ags. *rēam*); *stoótə* (got. *stautan*); met oorspronkelijk Rom. *au*: *poós*.

§ 36. Afwijkingen van den gewonen regel vinden we in de volgende gevallen:

1) Verkorting had, behalve in de alg. Ndl. woorden als

bruiloft, enz., plaats in: *bon* (ags. *bēan*); *gochələ* (vgl. mnd. *gōkeler*); *hoggər*, *hogst* (superl. en comp. van *hoóg*); *kol* (ohd. *kōla*), dat ook in zijn meerv. afwijkt (*kólə*, in plaats van te verwachten *koólə*); *klostər* (ohd. *klōster*); *poskə* (naast *poós*); *ogst*, *ogstə* (ohd. *augusto*); *ok* (os. *ōk*); *ost* (ags. *ēast*); *schon* (os. *scōni*); in conjugatievormen als *gə lopt*, *gə stot*, enz.

2) Door invloed van een volgenden umlautsfactor vinden we *eu* (voor labialen *eu'*) in: *bleutə* (factitief van *bloót*); *eugskə* (vklw. van *oóy*); *heurə* (os. *hōrian*); *heud* (got. *haubiþ*); *heuzə* (* *ausjan*); *treustə* (* *traustjan*). Hoewel een umlautsfactor ontbreekt, vinden we ook *eu* in *deus* (doos, domme vrouw) en *steutər* (stooter, $12^1/_2$ cent), waarin we op grond van de in de Ndl. woorden scherpheldere *oo* een *oó* verwachten zouden.

Met een volgende gevocaliseerde *j* (uit *d*) verbond zich *eu* tot *eui* in *breuikə* (vklw. van *broód*), *leuikə* (vklw. van *loód*), en *sleui* (meerv. van *sloót*).

Met *eu'*: *beu'ms* (meerv. van *boóm*); *deu'pə* (os. *dōpian*); *gəleu'və* (os. *gilōƀian*); *kleu'və* (* *klaubjan*); *kneu'p* (misschien naar analogie van het ww.: *kneu'pə* (* *knaupjan*); *streu'pə* (* *straupjan*).

Verkorting had dan weer plaats in: *bumkə* (vklw. van *boóm*); *hugst* (superl. van *hoóg*); *hugt* (* *hauhiþa*); *knup* (naast *kneu'p*); *urkə* (vklw. van *oór*).

Naast *klostər* (met *o* uit *oó* uit oorspronkelijk Rom. *au*) vinden we *klustər* en ook de *u* van *slutskãnt* zal wel wisselvorm van de *o* van *slotskãnt* zijn, dat dan weer een verkorting uit *sloótskãnt* is.

Uit *gruttər*, *grutst*, *gruttə* (van *groót*) vormde zich weer een nieuw grondwoord *grut*: *'t Is grut zat*; *grutvaodər*; *grutsch.*

Ook treffen we verkorting aan in conjugatievormen: *gə dupt*, *strupt.*

3) *au* voor *w* leverde *ãu* op of *ou*: *dãuw*, *douw* (ags. *dēaw*); *hăor-gə-tãuw*, *touw* (ohd. *zouwen*); *nãuw*, *nouw* (mnd. *nauwe*); *schouwə* (os. *scauwon*); *vrouw* (ohd. *frouwa*), waarnaast eertijds * *vrauw* blijkens *vrammɔs.*

De *oo'* uit *au* verbond zich met de volgende gevocaliseerde *j* tot *ooi* in: *dooiə* (**daujan*); *gooiə* (* *gaujan*); *hooi* (* *hauja*); *kooi* (* *kauja*); *looiə* (* *laujan*); — tot *aoi* in *straoiə.*

4) In het praet. sing. van de 4de klasse vinden we *ó/óo*: *ik góot*. Met volgende gevocaliseerde *j* (uit *d*) verbond zich ook hier de *ó* tot *ooi*: *ik booi*.

Opm. Nog vinden we *ó* voor te verwachten *oó* in *nódəg*.

Wgm. *eu*.

§ 37. Aan de Wgm. *eu/io* (ook ontstaan door contractie of uit *ai* voor *w*) beantwoordt in den regel, als in het alg. Ndl., *ie*:

bədriegə (os. *bedriogan*); *bie* (ags. *bēo*); *dief* (os. *thiof*); *dier* (ags. *dēor*); *dienə* (os. *thionon*); *diep* (os. *diop*); *drie* (os. *thrio*); *gietə* (os. *giotan*); *ielək* (os. *eogilīk*); *iewərs* (ohd *iowār*); *kiezə* (os. *kiosan*); *lied* (ags. *lēoþ*); *liegə* (os. *liogan*); *nier* (ohd. *nioro*); *riem* (os *riomo*); *riet* (ohd. *hriot*); *schietə* (ohd. *sciozzan*); *spie* (* *spio* uit * *spihō*); *stier* (os. *stior*); *tien* (os. *tion*); *vier* (os. *fior*); *vərliezə* (os. *forliosan*); *vliəgə* (ags. *flēogan*); *wiel* (ags. *hwēol*); *ziek* (os. *siok*); *ziel* (os. *seola*); *zien* (ags. *sēon*); in de praet. der redupliceerende ww.: *hield*, enz. In *bieiə* (meerv. v. *bie*), *bieiə* (os. *biodan*) verbond zich de *ie* met de gevocaliseerde *j* (overgangsklank tusschen *ie* en *ə*, of uit *d*) tot *iei*.

§ 38. Afwijkingen van den algemeenen regel vinden we in de volgende gevallen:

1) Verkorting had plaats, behalve in de alg. Ndl. woorden *licht*, enz. in: *dĭerkə* (vklw. van *dier*); *dern* (*deern*, ohd. *diorna*); *dirkə*, *dĕrkə* (vklw. van * *dierne*, *diorna*); *virtien*; *virtəg*; en met overgang van *e*, *i* in *o*: *ommərs*.

Naast *licht* vinden we een ww. *luchtə* (zie ook § 13, 4).

2) *IJ* hebben *dij* (ags. *þēoh*) en *wijə* (os. *wiodon*) Door „ausgleich" *ui*: *druipə* (os. *driopan*); *kruipə* (ags. *crēopan*); *ruikə* (ohd. *riohhan*).

§ 39. Aan de Wgm. *eu/iu* beantwoordt, als in het alg. Ndl., *ui* (voor *r*: *uu/u*): *uit-duiə* (ohd *diuten*); *duistər* (os. *thiustri*); *duivəl* (os. *diuðal*); *kuikə* (* *kiukīn*); *gətuigə* (ohd. *giziug*); — *duur* (os. *diuri*); *guur* (ohd. *gahiuri*); *sturə* (ohd. *stiurjan*); *vuur* (os. *fiur*).

§ 40. Afwijking van den gewonen regel vinden we in de volgende gevallen:

1) Verkorting had plaats in *kukskə* (vklw. van *kuikə*).

Naast *duivəl* vinden we *dŭuvəl.*

Naast *lui* (lieden) vinden we in samenstellingen *liə*: *wullie*, *gullie*, *vrullie*

2) *Iu* voor *w* werd *ou* (soms *ău*): *brouwə* (ohd. *briuwan*); *kouw* (wang, met *ieu* uit *i* voor *w*, mhd. *kiuwo*); *kouwə*, *kăuwə* (ohd. *kiuwan*); *ou* (pron. poss.; dat. en acc. van het pron. pers., os. *iuwa* en *iu(w)*; *rouw* (subst. ohd. *hriuwa*); *snouwə* en *spouwə* (met *iu* uit *ī* voor *w*: **sniuwōn* ohd. *spiuwan*); *trouw* (os. *triuwi*).

In *kieuw* leverde *iu* (uit *i* voor *w*) als in het alg. Ndl. *ieu* op, door verbinding met de tusschen *ie* en *w* ontstaande woeker-*u.*

B. Medeklinkers.

De ontwikkeling van de Wgm. consonanten in het dialect is vrijwel gelijk aan die in het alg. Ndl. Een directe vergelijking als bij de klinkers meende ik dan ook achterwege te kunnen laten en slechts de afwijkende gevallen zullen besproken worden.

Wat de schrijfwijze aangaat heb ik me aan de regels van het alg. Ndl. gehouden en schreef dus *lănd*, *afbringə*, ofschoon de uitspraak is *lănt*, *avbringə.* Slechts daar, waar misverstand kon ontstaan, gebruikte ik een letter in overeenstemming met de uitspraak: b.v. *ik gaoi naor ət turp*, *ik he dər nie feul.*

§ 41. Lipklanken.

b. Een dubbele *b* schrijf ik om phonetische redenen (om het kort zijn van den voorafgaanden klinker uit te drukken) in *kabbinet*, welks *b* ook nog wisselde met *m*: *kammənet.*

p. Paragoge in *kwamp* (kwam).

f. In *ăftər*, *soft* heeft zich de oorspr. *f* in de verbinding *ft* weten te handhaven. Syncope had plaats in: *heud* (vgl. *hoófd*). Assimilatie in: *gimmə* (*gif mə*). Wisseling van begin-*f* met *v* in *vit*, naast *fit* (pin, z. Wdl.).

m. Om phonetische redenen schrijf ik *mm* in *kammərаod*, *kommə*, *zommər*. Overgang in *b* had plaats in *bəsnietə* (voor *məsnietə*, zie Wdl.).

w. De letterverbinding *wr* aan het begin, en *rw*, *lw* aan het eind van een woord ging geregeld over in *vr*, *rəf*, *ləf* (voor *rf*, *lf*, § 3^{b}): *vrak*, *vrang*, *vrat*, *vreéd*, *vréef*, *vrékə*, *vriemələ*, *vrijvə*, *vrikkə*, *vrŭutə*, *gəvricht*; *murrəf*, *terrəf*, *zwăolləf*. Soms had de overgang van *w* ook plaats in andere gevallen: *herrəvərs* (hierwaarts), *stravel* (struweel), *vərechtəg* (waarachtig). Syncope van *w* had plaats in: *Hurnə*, *Hurrənə* (Hurwenen); *kaod* (kwaad); *katierkə* (kwartiertje); *spijə* (vgl. ohd. *spīwan*). Assimilatie in *vrammәs*, *vrommәs* (vrouwmensch). Zie ook nog *rikraoiə* (Wdl.).

§ 42. Tong-tandklanken.

d. In verreweg de meeste gevallen werd een intervocalische *d* tot *j* en deze gevocaliseerd tot *i*. Zoo vinden we o. a. *bieiə* (bieden), *blueikə* (blaadje, bladeke); *booi* (bode), *breuikə* (broodje), *drueikə* (draadje), *errəmŭui* (armoede, z. Wdl.); *gəbeei* (gebeden), *gəbooiə* (geboden), *leei* (leden, leede, z. Wdl.), *lueikə* (laadje), *naoi* (naden), *nueikə* (naadje); *paoiər* (paden), *paoikə* (paadje), *raoiər* (raderen), *rueikə* (raadje), *schaoi* (schade), *smeei* (smeden), *steei* (steden).

Uit vormen als *goeiə* (goede), *mə reeiə* (wij reden) ontstonden dan weer dikwijls door analogie vormen als *goei* (1ste nv), *ik reei*.

Assimilatie had plaats in *avvəkaot* (advocaat), *bănn* (banden), *bijnnə* (binden), *brănnə* (branden), *hănn* (handen), *hănsə* (handschoenen, z. Wdl.), *lănn* (landen), *mănn* (manden), *nusstal* (noodstal, z. Wdl.), *rănn* (randen), *ronsəl* (rondsel, z. Wdl.), *schĕnnə* (schenden), *tănn* (tanden), *vijnnə* (vinden), *wĕnnə* (wenden), *wijn* (winde), *wijnnə* (winden), *aorəg* (aardig), *borrəkə* (bordeke), *ĕrəpəl* (aardappel), *schollək* (scholdoek, z. Wdl.), *worrə* (worden).

Apocope in *altij* (altijd), *wijgər* (wingerd), *vorrən* (vooreind, z. Wdl); of *spel* (speld) apocope vertoont, dan wel een nieuw enkelvoud uit een meervoud *spellə* (uit *speldə*) is, durf ik niet beslissen.

Syncope in: *Hèl* (voor *Hédəl*), *ən liekə* (liedeke), *neuzək* (neus-

doek), *stéeg* (stedig, z. Wdl.), *zéeg* (zedig, z. Wdl.). Epenthesis in de adjectiefvormen *dundər*, *schondər* en bij talrijke substantieven, die het suffix *ər* hebben achter een vloeiletter, b.v. *gochəldər*, *metsəldər* enz.

Paragoge vinden we in *grijsd*, *inkəld*, *zéefd*. Niet bij substantieven als *stékərd*, waar we te doen hebben met verwarring in het gebruik van de suffixen *ər* en *ərd*.

In één woord: *vorrəng* (vooreind, zie Wdl.) vinden we overgang van de verbinding *nd* in *ng*.

Verscherping van *d* tot *t* vinden we in: *gottomə*, *lietərlək*, *loetər* en bijna geregeld na een voorafgaande scherpe consonant (dus juist in tegenstelling met het alg. Ndl., waar de *d* de voorafgaande scherpe consonant verzacht). B. v. *Ik weét nie of te 'k* (of dat ik) *kommə kan*. *Toen ik te heurdə* (dat hoorde). *De's tən* (dat is de) *nijən doktər*. *Hij zin dettie 't toen zò* (het doen zou). *Optən oógeblik*.

t. Om phonetische redenen schrijf ik *tt* in *attə* (aten), *mottə*.

Assimilatie in *daggə* (*dat gə*), *aonhissə* (aanhitsen), *fəssoenlək* (fatsoenlijk), *hosklos* (hotsklots, z. Wdl.), *hussələ* (hutselen, z. Wdl.), *klossə* (klotsen), *schollәkə* (*schottəlkə*, schoteltje), *sijns* (sints), *nessəl* (nestel), *russəl* (rooster), *ẽndəsə* (* eindeste, laatste, z. Wdl.).

Apocope had plaats in *boch* (bocht), *gəmach* (gemacht, teeldeelen, z. Wdl.), *krek* (correct, z. Wdl.), *mach* (macht), *rech* (recht), *slech* (slecht), *vərkoch* (verkocht), *da* (dat), *de* (dat), *də kaor* (de kaart-en), *nie* (niet), *ondərles* (onderlaatst, z Wdl.), *wa* (wat) in talrijke werkwoordsvormen (zie § 55^b). Waar een volgende consonant onder invloed van een voorafgaande *t* verscherpt was, bleef de consonant scherp na apocope van de *t*. B.v.: *ik kan 't nie sien; ik he dər nie feul*.

Syncope van *t* vertoonen *korsəməs*, *herrəvərs* (hierwaarts).

Epenthesis: *êchətlək*, *hêftə*, *lãchtə*, *schaftə* (schaffen), *stollәstérə*, *zoómədentə* (*zoómədeénə*, onmiddellijk, z. Wdl.).

Paragoge: *gənogt*, *dərlangst*, *mennəgt*, *gélə verrəft*, *sommәgtə*, *oud-*, *nijvərwêlst*.

Verzachting tot *d* in: *d'ens zijn* (het eens zijn).

s. Assimilatie van *s* vinden we in: *aggə* (*as gə*), *ammə* (*as mə*),

horrə (uit *horsəs*). In *moel* hebben we waarschijnlijk niet met procope te doen, maar met een ouderen vorm. Zoo is er ook weinig beslists te zeggen omtrent *moezələg* (vuil, z. Wdl) naast Ndl. *smoezelig*.

Apocope van *s* vinden we in *horrə* (naast *horsəs*).

Epenthesis in *tégəswóordəg* (tegenwoordig), *slutskănt* (slootkant), en tusschen de *k* van den verkleiningsuitgang *kə* en voorafgaande *k* of *g*, waaruit door verkeerde scheiding, b.v. *kăuk-skə* in plaats van *kăuk-s-kə* een nieuw suffix *skə* ontstond.

Metathesis in *gèps*, *mipsəl*, *mustərd* (mutsaard, takkebos), *wips*.

z. Assimilatie vinden we in *Ammərrooiə* (Ammerzoden).

l. Om phonetische redenen schrijf ik *ll* in *halləf*, *kalləf*, en dgl. woorden met svarabhakti-vokaal en in *hellèg* (heilig), *lillək* (leelijk), *zjalləsie* (jalouzie), enz.

L werd door assimilatie *r* in *rijnassər* (rijgnestel, veter, z. Wdl.).

Assimilatie of syncope had plaats in *as*, *es* (als), *hoekə* (hoelijke); *hutjə* (* *hultjə*, houtje), *wimmə* (*willə mə*), *wukkə* (welke), *zummə* (*zullə mə*), *zukkə* (zulke).

n. Om phonetische redenen schrijf ik *nn* in *mannəfakturə*, *mennəgt* en dgl.

Wisseling van *n* en *r* en van *n* en *l* vinden we in: *knoet* naast *kroet* (afgevallen fruit), *évəldər* (evenaar), *klippəl* (knuppel).

Assimilatie in: *ik kammə* (*kan mə*), *nou zijmmə* (*zijn wə*), *ommundəg* (z. Wdl.), *gẽrrə* (gaarne), *massələ* (uit *manselen*, regelen).

Syncope in: *dèrkə* (vklw. van *deern*), *horsəs*, *ik kost*, *wijgər* (wingerd).

Apocope in alle meervouds- en werkwoordsuitgangen op *ən*.

Epenthesis (?) in *ennəng* (eenig) en *minkə* (mikken).

r. Wisseling van *r* en *l* vinden we in *bokstāpələ* (opstoken, z. Wdl. en vgl. Hgd. *buchstabieren*), *dulləpər* (dorpel), *russəl* (rooster), *snévəl* (jenever, z. Wdl.), *ulləjər* (orgel).

Assimilatie in *allosie* (horloge). Zie ook nog *kārəkıekkast* (Wdl.).

Syncope in *bag* (*barg*, varken, z. Wdl.), *dăovur* (daarvoor, trouwens, z. Wdl.), *əzaod* (*əzaord*, op hasard, z. Wdl.), *katierkə* (kwartiertje, verrel, z. Wdl.), *kèl* (kerel), *kètskə* (*kètsərkə*, prul, z. Wdl.), *rettet* (uit retraite (?), z. Wdl.), *schavierəg* (*schravierəg*, ondeugend, z. Wdl.), *vləəiə* (*vərleeiə*, verleden).

Epenthesis in *ijmərt* (naast *eimat*, toegras, z. Wdl.). Prolepsis in *schrobbərd* (naast *schobbərd*, schooier, z. Wdl.).

§ 43. Tong-gehemelteklanken.

k. Syncope in *ijnt*, *mert*.

ng|nk. Over de *nk* in *dink*, *gank*, *jonk*, *lank*, *hij gonk* zie V. H. *Mnl. spraakkunst*, blz. 143.

Daarentegen vinden we *rang* voor *rank*.

Syncope van *ng* in *juskə* (naast *jungskə*, jongske).

g. Om phonetische redenen schrijf ik *gg* in *hoggər*.

Assimilatie in *effər* (avegaar).

Syncope in *dijnsdag*, *rijnessəl* (rijgnestel).

Over de *g* in enkele werkwoordsvormen (*doegət*, enz.) zie § 58.

In *raobəsbol* is de *g* wellicht onder invloed van de tweede *b* (phonetische assimilatie) in *b* overgegaan.

Verscherping van *g* vinden we in *êchətlək* (eigenlijk).

h. Procope in *allósie* (horloge), prothesis in *gras-hoort* (*gras-oort*, zie Wdl.).

Overzicht van de voornaamste verschijnselen, waardoor de klankleer van het dialect zich onderscheidt.

In de eerste plaats valt de aandacht op de vele gevallen, waarin verkorting plaats had vooral van lange klinkers van grondwoorden en werkwoorden in verkleinwoorden, samenstellingen en conjugatievormen, eene kenschetsende eigenaardigheid van dit dialect, evenals van het Neder-Betuwsch, Brabantsch en Vlaamsch.

Voorbeelden van dit verschijnsel vinden we: § 5, 3^a: van *ā̆* (uit *ă̄*) tot *a*. — § 5, 3^b: van *ē̆* (uit *ā̆*) tot *e*. — § 5, 3^c, 4^c: van *ā̆* (uit *ă̄*) tot *a*. — § 5, 5^c: van *ē̆* (uit *e*, uit *ă̄*) tot *e*, *ė*. — § 7, 1: van *ao* (uit *ă̄*) tot *a*, *ăo*. — § 7, 2^b: van *é*, *ée* (umlaut van *ā̆*, uit *ă̄*) tot *e*. — § 11, 1: van *é*, *ée*, *è* (uit *e*, uit *ĕ̄*) tot *e*, *i*. — § 13, 1: van *ij* (uit *ĭ̄*) tot *i*. — § 15, 1: van *é*, *ée* (uit *ĭ̄*) tot *ė*. — § 19, 1: van *óo* (uit *ŏ̄*) tot *o*. — § 23: van *óo* (uit *ŭ̄*) tot *o*. — § 23, 2: van *eu* (uit *ŭ̄*) tot *u*. — § 25: van *ao* (uit *ā̆*) tot *ăo*. — § 25, 2^b: van *é*, *ée* (uit *ā̆*) tot *i*. — § 25, 4: van *ā̆* (uit *ā̆*) tot *a*, *o*. —

§ 28, 1: van *ij* (uit *ī*) tot *i*. — § 30, 1: van *oe* (uit *ō*) tot *o*. — § 30, 2: van *uu* (uit *ō*) tot *ŭu*. — § 32, 1: van *ui* (uit *ū*) tot *u*. — § 32, 2: van *uu* (uit *ū*) tot *ŭu*. — § 34, 2: van *eé* (uit *ai*) tot *e*, *é*, *i*. — § 36, 1: van *oó* (uit *au*) tot *o*. — § 36, 2: van *eu*, *eu'* (uit *au*) tot *u*. — § 38, 1: van *ie* (uit *io*) tot *ĭe*, *i*, *e*. — § 40, 1: van *ui* (uit *eu*) tot *u*.

Voor de beantwoording van de vraag, of we soms niet eer met een kort gebleven, dan met een verkorten klinker te doen hebben, zie § 5, 3[a], opm.

Reeksen voorbeelden zijn nog te vinden: § 46 (samenstellingen); § 46, I, II, III, *c* (verkleinwoorden); § 55, *a* (conjugatievormen).

Rekking van korte klinkers had plaats: voor *m/m*-verbinding in één voorbeeld (*kĕmmə*) van *e* (uit *ă*) tot *ĕ*: § 5, 1, opm. — van *a* (uit *ă*) voor *cht/ft* tot *ā*: § 5, 2. — van *a* (uit *ă*) voor *n*+*dentaal* tot *ā*: § 5, 3. — van *a* (uit *ă*) voor *s-verbindingen* tot *ā*: § 5, 4. — van *e* (uit *ă*) voor *r*+*heterorgane consonant* tot *ē*: § 5, 5[a]. — van *a* (uit *ă*) voor *r*+*dentaal* tot *ao*: § 5, 5[b]. — van *e* (uit *ă*) voor *r*+*dentaal* tot *ē*: 5, 5[c]. — van *i* (uit *ĭ*) voor *n*+*dentaal* tot *ij*: § 13, 1. — van *o* (uit *ŏ*) voor *r*+*dentaal* tot *ó*, *óo*: § 17, 3. — van *o* (uit *ŭ*) voor *r*+*dentaal* tot *ó*, *óo*: § 21, 3.

Umlautvormen zijn evenals in het Vlaamsch en Brabantsch en de oostelijke dialecten veel talrijker dan in het alg. Ndl. Vooral bij de verkleinwoorden (§ 46, I, II, III, *b*) vinden we reeksen van voorbeelden.

Verspreid zijn boven besproken de umlaut van *a* (*ă*) tot *e*, *ė*, *i*: § 5, 1. — van *ā* (uit *ă*) tot *ē*: § 5, 3[a]. — van *ā* (*ă*) tot *ė̄*: § 7, 2[a]. — van *ā* (uit *ă*) tot *ė*: § 7, 2[b]. — van *ao* (*ă*) tot *ue*: § 7, 2[c]. — van *o* (*ŏ*) tot *u*: § 17, 1; van *o* (*ŭ*) tot *u*, *i*: § 21, 1. — van *ó* (*ŭ*) tot *eu*: § 23, 2; — van *ao* (*ā*) tot *ue*: § 25, 2[a]. — van *ā* (*ā*) tot *é*, *ée*: § 25, 2[b]. — van *ā* (*ā*) tot *ê*: § 25, 2[c]. — van *oe* (*ō*) tot *ŭu*: § 30, 2 — van *eé* (*ai*) tot *ê*: § 34, 2. — van *oó* (*au*) tot *eu*, *eu'*: § 36, 2.

Vocaliseering van een intervocalische *j* (òf oorspronkelijk, òf uit *d* ontstaan) tot *i* had geregeld plaats. Tenzij elders de geschreven *j* niet zuiver den gesproken klank weergeeft, valt dit verschijnsel alleen voor dit dialect op te merken. Verspreid zijn

voorbeelden te vinden: § 6; 7, 2c; 11, 3; 15, 3; 19, 3; 22; 23, 3; 24; 29; 30, 2; 34, 2; 36, 2; 36, 3; 37. — een reeks: § 42*d*.

Opm. Ik gebruik den term gevocaliseerde *j*, om duidelijk te doen uitkomen, dat de *j* geheel en al *i* werd. Waar men elders uitspreekt *lā-jə* (laden), luidt dat woord in het dialect *laoi-ə*. Uit de scheiding der lettergrepen verklare men het zich ook, dat ik bij de tweeklanken *aoi*, *eei*, *eui*, *iei*, *oei*, *ooi*, *uei*, *ŭui* sprak van een verbinding. De *i* toch is hier tautosyllabisch.

Vooral *n*- en *r*-verbindingen hadden invloed op voorafgaande vocalen. Zoo vinden we:

n+*heterorgane consonant* maakt *e* (*ă*) tot *i*: § 5, 1.
n+*dentaal* . . . . . „ *a* (*ă*) „ *ā*: § 5, 3.
n-verbindingen . . . . „ *e* (*ĕ*) „ *i*: § 9, 2.
n+*dentaal* . . . . . „ *i* (*ĕ*) „ *ij*: § 9, 2.
n+*dentaal* . . . . . „ *i* (*ĭ*) „ *ij*: § 13, 1.
r+*heterorgane consonant* „ *a* (*ă*) „ *e*: § 5, 5a.
r+*dentaal* . . . . . „ *a* (*ă*) „ *ao*: § 5, 5b.
r+*dentaal* . . . . . „ *e* (*ă*) „ *ē*: § 5, 5c.
r+*heterorgane consonant* „ *o* (*ă*) „ *u*: § 5, 7.
r+*dentaal* . . . . . „ *e* (*ĕ*) „ *a*: § 9, 3a.
r+*dentaal* . . . . . „ *e* (*ĕ*) „ *o*: § 9, 3b.
r+*dentaal* . . . . . „ *e* (*ĕ*) „ *ē*: § 9, 3c.
r+*dentaal* . . . . . „ *e* (*ĭ*) „ *a*, *o*: § 13, 2.
r+*dentaal* . . . . . „ *o* (*ŏ*) „ *óo*: § 17, 3.
r+*heterorgane consonant* „ *o* (*ŏ*) „ *u*, *e*: § 17, 4.
r+*heterorgane consonant* „ *o* (*ŭ*) „ *u*: § 21, 3.

Zie ook nog § 42 *d* (voor de verscherping van *d* na een voorafgaande scherpe consonant) en § 42 *t* (voor het scherp blijven van consonanten ook na de apocope van de *t*, die ze scherp maakte).

VORMLEER.[1]

Zelfstandige naamwoorden.

§ 44. **Geslacht.**

In het algemeen kan men op den vorm van het voorafgaand lidwoord vrij zeker afgaan bij de bepaling van het geslacht der znw. In afwijking met het alg. Ndl. vinden we dan:

Mannelijk: *afstek* (z. Wdl., vergeleken bij *bestek*); *aos* (z. Wdl., als „speelkaart" ook vr.); *bocht* (in de bet. van *rommel*); *bukkəm* (ook als soortnaam, z. Wdl.); *errəmŭui* (z. Wdl.); *hăost*; *hāvər*; *nest*; *oógəblik*; *stellənq* (z. Wdl.); *terrəf*; *trŭuf* (z. Wdl.); *ulləgər*.

Vrouwelijk: *aos* (zie boven); *bast* (z. Wdl.); *grond*; *muur*; *vocht* (z. Wdl.); *raod*.

Onzijdig: *gədācht* (z. Wdl.); *məsien*; *ooi*.

§ 45. **Verbuiging** en **meervoudsvorming**.

Bij de eigennamen, vannen en enkele verwantschapsnamen valt op te merken, dat ze hun gewonen vorm alleen dan hebben, wanneer er een determinatief aan voorafgaat. Anders krijgen ze in den 2en, 3en, 4en naamval geregeld en soms ook in den eersten *ə* of, en wel de eigennamen en vannen, die op toonloozen klinker uitgaan, en de verwantschapsnamen, *s.* B.v. *vaodərs is ziek*; *Evərdə hoed is wèg; tantəs knecht*; *ik zal ət Hannəzə* (Hannes) *zèggə; ik zal ət Hannəs* (Hanna) *vraogə*; *ik he oómə̀s gəzien; hij is*

1) Ook hier stel ik me voor, in het algemeen alleen dat te geven, wat van het alg. Ndl. afwijkt.

bij vaodərs gəwiest; hij is bij Wòtjəs; die van Sarrə (Sars); *die van van Baarəs.*

Bij de meervoudsvorming vinden we afwijkingen door de volgende oorzaken: *a*, (en hierdoor het meest) door afwerping van den toonloozen klinker (*ə*), die na apocope van de *n*, meervoudsuitgang werd; *b*, door umlaut; *c*, doordat het dialect den meervoudsuitgang *ər* zuiverder bewaarde dan het alg. Ndl. en buitendien van nog enkele andere woorden dan het alg. Ndl. een meervoud op *ər* vormde; *d*, doordat we eenige meervouden op *s* vinden, waar het alg. Ndl. in de overeenkomstige gevallen *en* heeft.

B.v.: *a*) *də appəl*; *twée daag*; *də ĕrəpəl*; *gəbeei*; *glaos*; *huis*; *kaor*; *kneu'p*; *koei*; *koppəl*; *leei*; *luis*; *muis*; *naoi*; *schaop*; *pĕrd*; *schéep*; *schoen*; *smeei*; *steei*; *bănn*; *hănn*; *lănn*; *mănn*; *rănn*; *tănn.*

b) *də beúms*; *blŭui*; *druei*; *hŭui*; *sleui.*

c) *də blaoiər*; *êiər*; *kalləvər*; *kijndər*, *kijər*; *raoiər* (ook *raoi*); *dingər*; *gaotər*; *houtər*; *kêiər*; *lintər*; *paoiər*; *wichtər.*

d) *də beúms*; *derrəms*; *hekkəs*; *raoms*; *stoels*; *wijfs.*

Opmerkelijk zijn verder: *bieiə*, *peeiə*, *teeiə* en *spăondərs* (naast *spaondər*) met korten klinker.

Alleen in het meervoud komen voor (z. Wdl.): *bochjəs*, *boerəteeiə*, *dustə*, *gekkə*, *gəmaots*, *gənéefs*, *grŭuntjəs*, *hănsə*, *hèksə*, *huikəs*, *klapspaondər*, *kóortsə*, *loóspijpə*, *rouwappəl*, *rumkəs*, *tekkə*, *schobbə*, *stèltə.*

§ 46. **Vorming.**

Andere achtervoegsels dan de overeenkomstige woorden in het alg. Ndl. hebben *bukkəm* en verschillende woorden op *dər* en *ərd*, zooals *gochəldər*, *stékərd*, enz. Vgl. § 42*d*.

Bij de samenstellingen verdienen opmerking: *brievəkaort*, *korsəməs*, *slutskănt* en de vrij talrijke gevallen, waarin de klinker van een der beide grondwoorden, meestal het eerste, verkort wordt. B.v.: *bŭurman*, *klirmākər*, *knupsgat*, *măondag*, *prikstoel*, *veldwachtər*, *virman*, *wonplăots*, *zŭurkol*, enz.

Behalve in de alg. Ndl. woorden komt de partikel *gə*, om een meervoudig begrip uit te drukken, nog voor in *gəman*, *gəmaots*, *gənéefs.*

Bijzondere aandacht verdienen de verkleinwoorden. Zij worden gevormd door de uitgangen *jə*, *kə*, *skə*: *a*, zonder verandering van den klinker (d. w. z. verandering door invloed van den verkleiningsuitgang); *b*, met uml. van dien klinker; *c*, met verkorting van dien klinker; *d*, met umlaut van dien klinker en daarop gevolgde verkorting.

I door *jə*.

a: *bietjə*, *bordjə*, *endjə*, *ẽndjə*, *jogjə*, *gaffəltjə*, *kijnjə*, *nachtjə* (zie echter § 5, 2), *pijntjə*.

b: *getjə*, *hundjə*, *hutjə*, (houtje), *ketjə*, *putjə*, *vŭutjə*.

c: *botjə*, *găotjə*, *gansjə*, *gastjə*, *gutjə*, *kastjə*, *kindjə*, *landjə*, *lintjə*, *mandjə*, *mastjə*, *nachtjə* (zie echter § 5, 2), *rutjə*, *străotjə*, *windjə*.

d: *bendjə*, *brendjə*, *hendjə*, *kentjə*, *plentjə*, *rendjə*, *tendjə*, *strutjə*.

II door *kə*.

a: *borrəkə*, *builəkə*, *halfkə*, *hoefkə*, *paorkə*, *taschkə*, *vurmkə*.

b: *blueikə*, *blumkə*, *breuikə*, *bulləkə*, *drueikə*, *dupkə*, *ekkərkə*, *hèmkə*, *jeskə*, *kelfkə*, *kèmərkə*, *kemkə*, *kennəkə*, *kremkə*, *krŭemkə*, *kumkə*, *lemkə*, *lempke*, *lueikə*, *mennəkə*, *nueikə*, *pumpkə*, *pupkə*, *pueləkə*, *rueikə*, *ruemkə*, *rulləkə*, *rŭufkə*, *schruemkə*, *schulləkə*, *stemkə*, *stŭuləkə*, *tuefəlkə*, *tunnəkə*.

c: *ăopkə*, *bŏerkə*, *brŭurkə*, *dĕrkə*, *dirkə*, *drufkə*, *dufkə*, *dumkə*, *durkə*, *duskə*, *durpkə*, *glăoskə*, *hĕrkə*, *hufkə*, *huskə*, *kurfke*, *lirkə*, *meskə*, *nefkə*, *pipkə*, *poskə*, *ripkə*, *schăopkə*, *schirkə*, *schufkə*, *schŭurkə*, *sluskə*, *stripkə*, *virkə*.

d: *bumkə*, *gluskə*, *hupkə*, *schupkə*, *upkə*.

III door *skə* (zie § 42, *s*, epenthesis).

a: *vurkskə*.

b: *benkskə*, *blukskə*, *brukskə*, *bŭukskə*, *dŭukskə*, *eugskə*, *jungskə*, *juskə*, *hŭukskə*, *kŭukskə*, *plŭugskə*, *rukskə*, *snŭukskə*, *sukskə*, *stukskə*, *tungskə*, *vekskə*.

c: *akskə*, *bukskə*, *dikskə*, *hăokskə*, *krukskə*, *kukskə*.

Slechts in *durskə* vinden we *skə*, zonder dat er een keelletter voorafgaat. Het woord is misschien te verklaren uit analogiewerking van *jungskə*.

Bijvoeglijk naamwoord.

§ 47. De regelmatige verbuiging geschiedt als in het volgende voorbeeld: mannelijk enkelv. 1e nv.: *groótən*, *groótə*; 3e en 4e nv. *groótən* — vr. enkelv. *groótə*, in alle naamv. — onz. *groót*, *groótə*. Wat het gebruik van deze vormen aangaat is voor den onz. vorm *groót* op te merken, dat die alleen voorkomt na het onbepaalde lidwoord. In het meervoud van alle geslachten vindt men *groótə*.

Ook bij de adjectiva vinden we herhaalde malen afwerping van de uitgangs-*ə* in het meervoud. B.v. *'k He lievər rooi krissə es grŭun. Die errəm minsə zijn wèl tə bəklāgə.*

Aud en *koud* hebben *ãuwən*, *kãuwən*, enz. volgens § 5, 6.

Over *goei* (voor en naast *goed*) zie § 42*d*.

Nij heeft in het onz. enkelv. *nij* en *nijt*. B.v. *ən nijt boek*.

Bij de trappen van vergelijking verdienen opmerking: *gruttər*, *grutst*; *hoggər*, *hogst*, *hugst*; *dundər*.

In vorming wijken, door een ander suffix te hebben dan de overeenkomstige Ndl., de volgende adjectiva af: *ākələk*, *aonstékənəg*, *gəbrekkələk* (dat toevallig alleen als bijw. voorkomt), *gruwéləg*, *liedərəg* (n. *lietərəg*), *treurəns* (treurig). Zie ook Wdl.

Opmerkelijk zijn ook nog *houtərə* (wel naar analogie van *ijzərə*), *vĭerkantəg*, en het gebruik van het suffix *səg* achter adjectiva, die kleuren noemen: *bruinsəg*, *gelsəg*, *witsəg*, *zwartsəg*, met de beteekenis: bruin, geel, wit, zwart.

Voornaamwoorden.

§ 48. **Persoonlijk voornaamwoord**

1e pers. Enkelv.: 1e nv. *ik*; 3e en 4e nv. *mijn*, *mə*.
Meervoud: 1e nv. *wij*, *wə*, *mə;* 3e en 4e nv. *ons*.

2e pers. Enkelvoud: 1e nv. *gij*, *gə;* 3e en 4e nv. *ou*.
Meervoud: 1e nv. *gullie;* 3e en 4e nv. *ullie*.

3e pers. Enkelvoud, mnl.: 1e nv. *hij*, *ie;* 3e en 4e nv. *hum*, *əm*.
„ „ „ vrl.: 1e nv. *zij;* 3e nv. *haor*, *ər;* 4e nv. *zə*.
„ „ „ onz.: 1e en 4e nv. *het;* (3e nv. *hum*, *em*).

3e pers. Meervoud in alle geslachten: 1e nv. *zə*, *zullie;* 3e en 4e nv. *zə*, *hullie.*

Wat het gebruik van de volle vormen en van die met toonloozen klinker aangaat: wanneer ze naast elkaar voorkomen, worden de eerste vooral gebruikt, indien er nadruk vereischt wordt.

Als wederkeerend vnw. doet dienst: voor den 1en pers. *mən*, *ons êgə;* voor den 2en: *ou êgə;* voor den 3en *zən*, *dər, zən*, mv. *dər êgə.*

Het wederkeerig vnw. is *məkaor*, *məkaorə.*

§ 49. Bezittelijk voornaamwoord.

mijn: mnl. enk. in alle naamvallen: *mijn* (*ən*), *mən* (*ən*); vr. en onz. enk. en meerv. van alle geslachten: *mijn*, *mən.*

ou : mnl. enk. *ouwən*, *ou* en in alle andere vormen *ou.*

zijn : mnl. enk. *zijn* (*ən*), *zən* (*ən*) en in alle andere vormen: *zijn*, *zən.*

hum: In bijna alle naamvallen komt *hum* onverbogen voor. Een enkele maal hoort men *hummə.*

ons : mnl. enk. 1e nv.: *onzə*(*n*), *ons;* 3e en 4e nv.: *onzən*, *ons;* vr. enk. 1e nv.: *onzə*, *ons;* 3e en 4e nv. vr. en onz. enk. *ons;* meervoud van alle geslachten: *onzə*, *ons.*

ullie: mnl. enk.: *ullieiən*, *ullie* en dit laatste in alle andere vormen.

hullie (*dər*)*:* mnl. enk.: *hullie*(*iən*); *dər* (*ən*) en in alle andere vormen: *hullie*, *dər.*

Over het gebruik van de vormen met toonloozen en vollen klinker valt hetzelfde op te merken als bij het pers. vnw.

Zelfstandig gebruikt wordt het aldus verbogen:

mijn: mnl. enkelv. 1e nv.: *də mijn*(*ə*), 3e en 4e nv.: *dən mijnə*, (*də mijn*); vr. enkelv. *də mijn;* onz. enk.: *ət mijn;* meerv. *də mijn.*

Op dezelfde wijze worden de andere verbogen: *d'ou*, *də zijn*, *də haor*, *d'ons*, *d'ullieiə*, *də hullieiə.*

Meestal wordt echter een omschrijving gebruikt: *die van mijn*, *die van ou*, enz.

§ 50. Aanwijzende voornaamwoorden.

deuzə: enk. mnl. 1e nv. *deuzə(n)*, 3e en 4e nv. *deuzən;* vr. alle naamv. *deuzə*, *deus;* onz. alle nv. *deus;* meerv. in alle vormen *deuzə*, *deus.*

die: enk. mnl. 1e nv. *die(iən)*, 3e en 4e nv. *dieiən*; vr. *die*; onz. *de*; meerv.: *die*.

géen: mnl. ontbreekt; vr. enk. *génə*, *gunnə*, *gun*; onz. *gun*; mv. *gun*.

zon: enk. mnl. *zon(nən)*; vr. *zon*, onz. *zon*.

zukkə is mv. van *zon* in alle vormen.

dəzèlfdə wordt bijna altijd vervangen door *d'êgəstə* (in alle vormen, terwijl in het mnl. enkelv. ook *dən êgəstə* voorkomt).

Voor het uitsluitend aanwijzend voornaamw. *zèlləf* wordt bijna altijd *êgəs* gebruikt.

Zədaonəg komt weinig voor.

Het betrekkelijk vnw. luidt *die* (onz. *de*) en blijft onverbogen, behalve in den genitief (*wies*, *wier*).

§ 51. Onbepaalde voornaamwoorden.

Als bijvoeglijk onb. vnw. doet naast de ook in het Ndl. gebruikelijke verbindingen (*dən eén of ãndər*, enz.) vooral *eénə* (in alle vormen) dienst.

Voor *men*, dat niet voorkomt, wordt gebruik gemaakt van den 3den pers. mv.

In plaats van *niemand* hoort men bijna altijd *gin man*, en voor *iets* bezigt men in den regel *wa*.

Verder vinden we: *ielək*, *ielәkəndeén*.

§ 52. Vragende voornaamwoorden.

wie: mnl. enkelv.: 2e, 3e, 4e nv. *wies*; onz. enkelv. 1e, 4e nv. *wa*; in de overige vormen *wie*.

wèllək: mnl. enkelv. 1e nv. *wèllәkə* (en zoo in het heele meerv. (naast *wukkə*) en in het vr. enkelv.); 3e en 4e nv. *wèllәkən*; onz. *wèllək*.

Verder vindt men: *waffər*, *waffeur* (wat voor); *hoen* (alleen in het enkelv.); *hoekə* (alleen in het meervoud).

Lidwoorden.

§ 53. *ən*: mnl. enkelv. 1e nv. *ənən*, *nən*, *ən*; 3e en 4e nv. *ənən*, *nən*; vr. *ən*; onz. *ən*.

də: mnl. enkelv. 1e en 4e nv. *dən*, *də*, 3e nv. *dən*; vr. enkelv. *də*; onz. enk. *ət*; meerv. in alle vormen *də*.

Telwoorden.

§ 54. De afwijkende bepaalde hoofdtelwoorden (*eén*, *en*; *tweé*, *twi-*; *zeuvə*; *ãcht*; *négə*; *illəf*; *twaoləf*; *dartien*; *virtien*; *viftien*; *twijntəg*, *twentəg*; *dartəg*; *virtəg*; *viftəg*; *dŭuzənd*) zijn reeds in de klankleer besproken. Voor *tweént* zie Wdl. Zoo ook voor de afwijkende onbepaalde (*inkəl(d)*; *mennəg(t)*; *ielək*; *ennəg*; *gənogt*; *sommətgə*) van welke echter nog bijzondere vermelding verdienen *wênəg* (om zijn comparatief *wênəgər*) en de omschrijvingen *of ennəng*, *of ettələk* (zie Wdl.).

Onder de rangtelwoorden zijn opmerkelijk: *ãndərstə* (zie Wdl.), *driedə*, en die gebruikelijk zijn om de rangorde bij spelen of dgl. aan te geven: *twid(dəs)*, *dordəs*, *vĭerdəs*, enz.

Bij de herhalingsgetallen vinden we als vermeldenswaard de bij het *hiltə* (zie ald.) gebruikelijke: *ėttələ*, *twėttələ*, *drĭetələ*, *vĭertələ*.

Werkwoorden.

§ 55. Als algemeene verschijnselen verdienen de aandacht:

a) de verkorting van den stamklinker, die herhaalde malen plaats had: in den 2en pers. enk. en meerv. en in den 3en pers. enk. ind. praes.: *gə*, *gullie*, *hij brekt*, *dugt*, *et*, *gift*, *grėpt*, *hăolt*, *kėkt*, *lopt*, *makt*, *met*, *nemt*, *prăot (prut)*, *rokt*, *slăopt*, *sprikt*, *stekt*, *stokt*, *vərgėt*, *wėt*, *wont* — een enkele maal in den 1en pers: *ik gif*, *et* — in den 2en pers. imp.: *et*, *gif*, *hăolt*, *kėk*, *lop*, *mak*, *nėm*, *stot* — (alleen bij zwakke werkwoorden) in het impf. en het part. perf.: *duptə*, *gədupt*; *hăoldə*, *gəhăold*; *maktə*, *gəmakt*; *prėktə*, *gəprėkt*; *raktə*, *gərakt*; *roktə*, *gərokt*; *răoptə*, *gərăopt*; *stoktə*, *gəstokt*; *struptə*, *gəstrupt*; *vərstuktə*, *vərstukt*; *vərzaktə*, *vərzakt* (van *vərzākə*).

b) het nu en dan afvallen van de uitgangs-*t* van den 2en en 3en pers. enk.: *'t Gəbeur nie duk*; *gə*, *ət bəgin al*; *de dui nie*; *gə*,

hij val mə mée; *de faor mə*; *wa dampət*; *wa stinkət*; *wa wêiət*; *gə*, *hij brekkət af*; *hij makkət kəpat*; *hij hangət op*; *gə kunnət nie.*

c) de inversievorm van den 2den pers. Achter den werkwoordsvorm wordt een *ə* gehecht met verzachting van de slot-*t* tot *d* na klinkers en zachte medeklinkers (ook na *f* en *s*, voor *v* en *z* staande): *brektə*, *broóktə*; *doedə*, *dində*; *gaodə*, *gongdə*; *haoldə*; *heddə*; *komdə*, *kwamdə*; *loptə*, *lieptə*; *maktə*; *wildə*, *wòdə*; *zuldə*, *zòdə.*

Deze *ə* is de toonloos geworden *i*, die we in het Mnl. in deze vormen aantreffen en die (zie V. H. § 100) de enclitische vorm van het pronomen was. Toen men in den vorm zelf niet meer de aanwezigheid van het pronomen voelde, werd dit er weer aan toegevoegd en ontstonden vormen als: *brektə gij*, *gullie*, enz.

§ 56. **Sterke werkwoorden.**

a) Klasse I. Klankwisseling *e*, *ė*, *i*, *ij* (*o*, *ẽ*); *o* (*ie*, *u*); *o* (*ie*, *u*); *o* (*u*).

Hiertoe behooren: *bəderrəvə*, *berrəgə*, *berstə*, *helləpə*, *melləkə*, *sterrəvə*, *werrəvə*, *zwerrəvə* (§ 8); *gėldə*, *schėldə*, *smėltə*, *trėffə*, *trėkkə*, *vėchtə*, *vlėchtə*, *zwėllə* (§ 9, 1); *bəginnə*, *blinkə*, *dringə*, *drinkə*, *dwingə*, *glimmə*, *klimmə*, *klinkə*, *krimpə*, *schinkə* (§ 5, 1), *schrikkə*, *slinkə*, *spinnə*, *springə*, *stinkə*, *winnə*, *vringə*, *zingə*, *zinkə*, *zwimmə* (§ 12); *bijndə*, *vijndə*, *wijndə* (§ 13, 1); *schẽndə* (5, 3a); *worrə* (§ 9, 3b).

Berrəgə en *sterrəvə* hebben in het impf. *u* (*sturrəf*, *sturrəvə*) en evenals *bəderrəvə*, *werrəvə*, *zwerrəvə* ook in het part. (*gəburrəgə*, enz.), zie § 21, 3.

Worrə heeft *ik wier*, *mə wierə* en *ik wordə*, *mə wordə* in het impf.

b) Klasse II. Klankwisseling *é*, *è* (§ 10; 14); *óo*, *a* (§ 5, 7); *ó* (§ 25, 5); *ó* (§ 18). B.v. *brèkə*; *bróok*; *brak*, *brókə*; *gəbrókə.*

Stèlə heeft meestal *stal.* *Kommə* heeft in het impf. *kwamp*, *kwampə.*

c) Klasse III. Klankwisseling *é*, *è* (§ 10); *a* (*ã* § 5, 7); *ā* (*a* § 25, 5); *é*, *è* (§ 10). B.v. *ètə*; *at*, *ãt*; *ātə*, *attə*; *gəgétə.*

Biddə heeft naast *gəbeeiə* een part. *gəbid.* *Wégə* heeft naast het imperf. *wóog* soms *woeg.*

d) Klasse IV. Klankwisseling *ij* (§ 27); *ée* (§ 34, 3); *é* (§ 14); *é* (§ 14). B.v. *bijtə, béet, bétə, gəbétə.*

Glijə, lijə, mijə, rijə, strijə hebben *gleei* (§ 34, 3), *gleeiə, gəgleeiə* (§ 35, 3), enz.

Spijə heeft *spéeg, spégə, gəspégə.*

e) Klasse V. Klankwisseling *ie* (§ 37), *ui* (§ 38, 2); *óo* (§ 36, 4); *ó* (§ 22); *ó* (§ 18). B.v. *liegə*, (*druipə*), *lóog, lógə, gəlógə.*

Bieiə (§ 37) heeft *booi* (§ 36, 4), *booiə* (§ 22), *gəbooiə* (§ 19, 3).

f) Klasse VI. Klankwisseling *ā* (§ 7); *oe* (§ 29); *ā* (§ 7). B.v. *drāgə, droeg, droegə, gədrāgə.*

Over *slaon* en *staon* zie onder.

g) Klasse VII. *Hangə* heeft een impf. *honk* (*hong*), *honkə* (*hongə*). *Vangə*, impf. *vong. Hãuwə*, impf. *ik hiel, hief, hieuw.*

Over *gaon* zie onder.

§ 57. Zwakke werkwoorden.

Leggə en *zeggə* hebben in den 3en pers. sing. ind. praes.: *hij léet, zéet*; in het imperf.: *ik lin, gə lint, hij lin, mə linnə*, enz.; *ik zin*, enz.; in het participium *geléed, gəzéed.*

Verder vertoonen afwijkingen:

deugə, docht, gədugd; jāgə, gəjāgə; plukkə, gəplokkə; ruilə, róol, rólə, gərólə; *schèrə* (*də gék*), *schóor, schórə, gəschórə; schélə, schol, schou, schouwə, gəschild, gəschouwə*; *twijfələ, twéfəl, twéfələ, gətwijfəld; vattə, viet, vietə, gəvat; vərstijvə, vərstévə; vraogə, gəvraogə; winkə, wonk, wonkə, gəwonkə.*

§ 58. Onregelmatige werkwoorden.

Merkwaardig zijn de vormen: *gaogət, slaogət, staogət, doegət, hégət, siegət. Doegət* ontwikkelde zich uit * *doeiet* (van *doeien*) en naar het voorbeeld van dezen vorm ontstonden *gaogət* enz. bij andere monosyllabische ww. (Zie V. H. *Tijdschr.* III 98, 99), gelijk naar *ik doei* gevormd werden *ik gaoi, staoi, slaoi.*

Verder zijn op te merken:

slaon: 1e pers. sing. ind. praes.: *ik slaoi.*

staon: 1e pers. sing. ind. praes.: *ik staoi*; impf. *ik stin*, enz.

gaon: 1e pers. sing. ind. praes.: *ik gaoi*; impf. *ik gonk*, enz.

doen: 1e pers. sing. ind. praes.: *ik doei*, *dŭui*; impf. *ik din*, enz.
zijn: praes.: *ik zij*, *gə zijt*, enz.; impf.: *ik waar*, *gə waart*, *hij waar*, enz.; imp.: *zij*; part. *gəwiest.*
hèbbə: praes.: *ik he*, *gə het*, *hij hée(t)*, *mə hèbbə*, enz.; impf.: *ik hã*, *hai*, *gə hãt*, *hij hã*, *mə hãn*, enz.
willə: (3e pers. sing. ind. praes.: *hij wilt*); impf.: *ik wò*, *gə wòt*, *hij wò*, *mə wòn*, etc.
kunnə: (3e pers. sing. ind. praes.: *hij kant*); impf.: *ik kos*, *gə kost*, *hij kost*, *mə kozzə*, *kostə*, enz; part.: *gəkunnə.*
zullə: (*hij zalt*); impf.: *ik zò*, *gə zòt*, enz.
meugə: *ik mag*, *gə meugt*, enz.; part.: *gəmeugə.*
wétə: impf.: *ik wies(t)*, *gə wiest*, *hij wies(t)*, *mə wiestə*, *wiezə*, enz.
bringə en *dinkə* hebben: impf. *brocht*, *docht*; part. *gəbrocht*, *gədocht*, waarnaast *dinkə* ook nog impf. *dãcht*, *dacht.*

§ 59. Door hun frequentatiefvormen wijken van het alg. Ndl. af: *aozəkə*, (azen), *bərispələ*, *jongənə*, *lijkənə*, *raspələ*, *uitərə*, *wippərə.* Z. verder Wdl. passim.

Bijwoorden.

§ 60. Afwijking van het alg. Ndl. in vorming vertoonen: *gədurəgəs*, *misschiens*, *ondərwégəs*, waarin we de *s* (*əs*) wellicht kunnen beschouwen als adverbiale *s.*

Een enkele maal wordt een verkleinwoord van een bijw. gevormd door *kəs: efkəs.* Bijna altijd geschiedt dit door den daarvoor ook in het alg. Ndl. gebruikelijken uitgang (*netjəs* enz.).

Z. verder Wdl. passim.

Voegwoorden.

§ 61. De afwijkende vormen *da*, *de* (dat), *es* (als) zijn reeds vroeger besproken.

Z. verder Wdl. passim.

Syntactische bijzonderheden.

§ 62. *a.* Opmerkelijk is de woordschikking (gelijk we die ook in het Mnl. vinden, zie wdb. I, 526) in: *dər zíttər eén nie aon.*

b. De accusatief doet tallooze malen als nominatief dienst: *Dieiən mins is altijd ziek*, enz.

c. Het lidwoord wordt gebruikt in eenige bijw. uitdrukkingen, waar het alg. Ndl. het weglaat. B.v. *van dən nacht*, *van dən merrəgə*, *van dən aovənd.*

In de uitdrukking *zoo gaar as ənən dãuw* vinden we nog een overblijfsel van het in het Mnl. zoo gewone gebruik van het onbep. lidw. voor stofnamen in vergelijkingen. Misschien ook in *zoó roód as ən kral.*

d. Herhaaldelijk doet het bez. vnw. den dienst van het pers. vnw.: *Ik he ət van zijn gəheurd. Zijn is doód.*

e. In *wèl jaot*, *nent* vinden we overblijfsels van het vroegere gebruik om de bevestigende of ontkennende partikel door een voornaamwoord te laten volgen. B.v. *Is 't waor*, *dettie doód is. Wèl nent.*

f. Bij zelfstandig gebruik krijgen de aanw. vnw. *deuzə* en *die* in het mannelijk en ook wel in het vrouwelijk enkelv. en meervoud van alle geslachten het bepalend lidwoord voor zich. B.v. *Dən dieiə hégət gədaon. Bij dən deuzə hèbbə zə gəstólə. Də die héettərən mins weggəjāgə. Gèf əs gãuw ãndərə kaor* (kaarten), *də deus zijn tə vèt.*

g. Een enkele maal wordt *hèbbə* als hulpwerkwoord van tijd gebruikt, waar het alg. Ndl. *zijn* eischt. *Estə wijnd ãndərs waar gəwiest*, *hã al ons hooi vərbrãnd.*

h. Het meervoud van den imperatief wordt veelvuldig voor het enkelvoud gebezigd. B.v. *Piet*, *hăolt tə bijl əs.*

i. Doen komt voor als hulpwerkwoord: *Ik doe ət mèr zoó laotə.*

j. Meermalen wordt de dubbel verleden tijd gebruikt: *Ik he dər veul gəkocht gəhad.*

k. De volgende voorzetsels wijken in gebruik van de overeenkomstig alg. Ndl. af: *achtər*, *buitə*, *op*, *óvər*, *veur.* Zie Wdl. i. v. Als voorzetsel komt ook voor *mée.*

l. Als voegwoord van vergelijking na den vergrootenden trap doet *es* (*as*, als) dienst. *Hij is grutter es ik.*

m. Het gebruik van de partikel *de* in gevallen als: *Tərwijl de*

hij det zin; *toen de hij det zin*, herinnert nog aan zijn vroegere functie: van bijwoorden voegwoorden te maken.

n. In functie wijken van de overeenkomstige alg. Ndl. de volgende bijwoorden af: *achtəreén*, *achtərməkaor*; *alləmaol*, *aon*, *bij*, *dăorum*, *dăovur*, *dəraf*, *óvər*, *təruguit*, *vandaag*. Z. Wdl. i. v.

o. Zeer geliefkoosd is het gebruik van een dubbele ontkenning: *Ik éet nóot nie.*

WOORDENLIJST

(*tevens Register*).

Lijst van de afkortingen der namen van geraadpleegde woordenboeken en idiotica, waarin de woorden voorkomen:

a) zonder noemenswaarde afwijking in vorm en geheel overeenstemmend in beteekenis. Dan wordt de afkorting gegeven zonder meer.

b) met afwijking in vorm, doch overeenstemmend in beteekenis. Dan wordt de afwijkende vorm *cursief* achter de afkorting gegeven.

c) overeenkomend in vorm, doch afwijkend (hoewel verwant) in beteekenis. Dan wordt de afwijkende beteekenis in gewone letter na de afkorting gegeven.

Wanneer niet uitdrukkelijk het tegendeel vermeld wordt, komen woorden, die om een van het alg. Ndl. afwijkende beteekenis worden opgegeven, ook in die alg. Ndl. beteekenis voor.

Antw. Idioticon van het Antwerpsch Dialect, opgesteld door P. Jozef Cornelissen en J. B. Vervliet, 1900.

Breda. Proeve van Bredaasch taaleigen door Mr. J. H. Hoefft, 1836.

Devent. Woordenboek van het Deventersch dialect door W. Draaijer. 1897.

Geld. Ov. Woordenboek van het Geldersch-Overijselsch dialect door J. H. Gallée. 1895.

Gron. Woordenboek der Groninger Volkstaal door H. Molema. 1884. Groningana. Supplement op het voorgaande door A. A. Ganderheyden. 1897.

Hag. Bijdrage tot een Hagelandsch Idioticon door J. T. Tuerlinkx.
Hasp. Bijdrage tot een Haspengouwsch Idioticon door Aug. Rutten. 1890.
De Jager. Woordenboek der Frequentatieven van het Nederlandsch door Dr. A. de Jager. 1878.
Kil. Etymologicum teutonicae linguae sive dictionarium teutonico-latinum Cornelii Kiliani Dufflaei.
Limb. Woordenlijst van het Limburgsch Dialect door A. M. Mertens. Onze Volkstaal, II, 211—241.
Mnl. Middelnederlandsch Woordenboek van wijlen Dr. E. Verwijs en Dr. J. Verdam. 1885, e. v.
Ned. Bet. Woordenlijst van het Neder-Betuwsche dialect door J. C. Groothuis. Onze Volkstaal, II, 75—116.
Nwk. Woordenboek der Nederlandsche Taal.
O. N. Brab. Woordenlijst der Noord-Brabantsche Volkstaal. door H. van den Brand. Onze Volkstaal, I, 193—237.
Oud-Beierl. Het dialect van Oud-Beierland door Dr. A. Opprel. 1896.
Oudem. Bijdrage tot een Middel- en Oudnederlandsch Woordenboek door A. C. Oudemans Sr. 1870.
O. V. Onze Volkstaal, tijdschrift gewijd aan de studie der Nederlandsche tongvallen. 1882—1890.
Plant. Thesaurus Theutonicae linguae, ex officina Christophori Plantini.
V. D. Van Dale's Groot Woordenboek der Nederlandsche Taal.
Vla. Algemeen Vlaamsch Idioticon bewerkt door L. W. Schuermans. 1865—1870.
Vla. II. Bijvoegsel op het voorgaande. 1883.
Vel. Het dialect der Noord-West-Veluwe door Dr. W. A. van Schothorst. 1904.
Wvla. Westvlaamsch Idioticon, bewerkt door L. L. de Bo. 1873.
Zaanl. De Zaansche Volkstaal door Dr. G. J. Boekenoogen. 1897.
Zuid-Limb. Een Zuid-Limburgsch taaleigen door J. Jongeneel. 1884.
M. A. van Weel, Het dialect van Oost-Voorne, 1904, verscheen te laat, om er kennis van te nemen.

A.

achẽrəm, tusschenwerpsel. O wee! — Vgl. Mnl. wdb. I, 459. — § 5, 5a.

achẽrmink, „ „ „ „ „ .

ãcht, telw. § 5, 2; 54.

achtər (*aftər*, *ãftər*), voorz. van tijd. Na. *Gij mot achtər mijn speulə.* — Zoo ook in het Mnl. (wdb. I, 18); Ndl wdb. I, 636; Ned. Bet.; Wvla.; Antw. — § 5, 2.

achtəreén, bijw. van tijd. Onmiddellijk, terstond. *Kompələmẽntə en oftən doktər achtəreén bij ons Mərie wò kommə.* — Het alg. Ndl. *achtereen* (bijw. van omst.) wordt bijna altijd uitgedrukt door *achtərməkaor* (*ə*). — Ndl. wdb. I, 657; Antw.; Vla.

achtərhėk, znw. o. Planken bord of hek, waardoor de laadruimte van een voertuig van achteren afgesloten wordt. — Dev.: krat van een boerenwagen; Gron.

achtərməkaor (*məkaorə*), bijw. 1° van tijd en dan = *achtəreén* (z. ald.). 2° van omst. Achtereen. *Də Bommələ krãnt kundə hendəg* (gemakkelijk) *achtərməkaorə uitlèzə, mer mettə Rottərdammər zuldə 't wèl laotə.*

achtəróvərkijkə, ww. Een borrel nemen. *Toe, kêl, läotmə əs achtəróvərkijkə.* — Hoe het woord aan deze beteekenis komt, valt licht te begrijpen uit den stand van het hoofd bij iemand, die niet veel in zijn glas wil laten. — Vgl. Vla.: *omhoog kijken*, met dezelfde bet. Schuermans meent „dat de figuur ontleend is aan de vogelen, die, telkens zij gedronken hebben, naar omhoog zien."

achtərstə poót, znw. m. Achterpoot (dat eveneens en nog wel zooveel gebruikt wordt). *Ons pẽrd is an zənən eénən achtərstən poót mank.* Vgl. alg. Ndl.: *op zijn achterste pooten gaan staan*; Ned. Bet.; Oud-Beierl.; Antw.; Dev.

af en dan, bijw. Nu en dan. *Af en dan komt ie nog əs kijke, mer lank zoó gərégəld nie mèr as vroegər.* — Misschien ontstaan uit *af ende an* (z. mnl. wdb. I, 203) of compromis-constructie uit *af en toe* en *nu en dan?*

afbringə, ww. Voortbrengen, opleveren. Alleen gezegd van veld- en tuinvruchten in den ruimsten zin. *Də wordə hebbə van 't jaor heél wa meér hooi afgəbrocht as gədocht wier. Dieiən bógərd héet nie feul afgəbrocht.* — Ned. Bet.

afhèffə (*afhèftə*), ww. Uitdr.: *'t ər goed, slècht afhèftə.* Iets goed of slecht volbrengen, klaarspelen, er afbrengen. *Onzə Tinəs héet ət ər mée zən eksāmə goed afgəhèft.* — Ned. Bet.

afkaobələ, ww. Verbreken, afbreken, doen afspringen, b.v. een contract of een onderhandeling. *Ik waar met həm in bəsprek óvər ən stukskə lānd, mer 'k he't mer afgəkaobəld: hij vroeg tə veul.* — Ned. Bet. Is *afkaobələ* misschien een figuur, ontleend aan het losmaken van den kabel, waaraan een schip wordt voortgesleept?

afnijdəg, bnw. Afgunstig, jaloersch. *Gə zòttər afnijdəg van worrə, zon gəluk astieiən mins altijd héet.* — Wellicht is *afnijdəg* ontstaan uit de versmelting van *afgunstig* en *nijdig.*

afschêiə, ww. Uitscheiden. *Schêi af mée ou gəplaog. Ik schêi ər af.* — Zoo ook in het Mnl. (wdb. I, 262); Nwk. I, 1328.

afschuwələk, bnw. Alleen praedicatief en slechts in de uitdr.: *afschuwələk zijn van.* Afkeerig zijn, een afschuw hebben van. *'t Is ənən mins, um ər afschuwələk van tə zijn. 'k He mə èns zŭurkol tégə gəgétə en nou zij ik ər stik afschuwələk van.* — Het alg. Ndl. *afschuwelijk* wordt óf door een omschrijving (als in het eerste voorbeeld) óf door een synoniem weergegeven. — Nwk. I, 1400.

afstap, znw. m. Trap in de dijkhelling of aan den waterkant gemaakt. *Ons Mie wò giestərə merrəgə də wāsch gaon spŭulə, en zə viel mée mānd en al dən afstap af.* — Oud-Beierl. *stap.* Vgl. alg. Ndl. *een opstapje.*

afstèk (*arstek*), znw. m. Het aan het achterhuis der boerenwoning uitstekende gedeelte van het dak. Tevens de ruimte, die er door overwelfd wordt. *Rij 't hooi mer ondər dən afstèk, dan zummə 't merrəgə vrŭug aflaoiə. Waor is Jan? Op tən afstek.* — § 44.

afstókə, ww. In brand steken. *Zə zeggə det ie zən huis afgəstokt héet; hij hã zən êgə net virtien daag gəleeiə hoggər in də assurantie gəzet.* — Breda; Vla. II.

afstrijkər, znw. m. Iemand, die afstrijkt (zie V. D.). In het bijzonder de arbeider, die op den steenoven de in den vorm overtollige klei afstrijkt.

afstrijksəl, znw. o. De bij het afstrijken (zie V. D.) van een maat of vorm overtollig blijkende hoeveelheid. *Afstrijksəl is ok terrəf.* Kruimpjes zijn ook brood.

afvattə, ww. 1) Met een pers. als voorw. in den 3den en een zaak als voorw. in den 4den nv. *Də mestər hée mə mən mes afgəvat.* 2) Afnemen, coupeeren (bij het kaartspel). *Gə meugt nie op eénə afvattə, de pãst nie.*

afvĕrdəg, bnw. Alleen praedicatief en slechts in de uitdr.: *afvĕrdəg zijn.* Stroomaf varen. *Də Concordia is vandaag afvĕrdəg.* — Vgl. *opvĕrdəg.* — Ned. Bet.

afwijndəg, bnw. Alleen praedicatief en slechts in de uitdr.: *afwijndəg zijn, staon.* Van den wind af. *'t Waar mer goed dattən berrəg afwijndəg waar, ãndərs hã al ons hooi vərbrãnd.* — Vgl. *aonwijndəg.* — Oud-Beierl.: *ofgəwind.*

afzèggə, ww. Verzaken (bij het kaartspel). *Astər troef gəvraogd wordt, meugdə nie afzèggə.*

akələk, bnw. Akelig. § 47. — Ook bij Kiliaen (*ackelick*) en bij 17de eeuwsche schrijvers (*akelijk*). *Akələk* is ontstaan uit *akel-lijk*, zie § 47 en vgl. Franck op *akelig.*

akskə, vklw. van *aak.* § 7, 1; 46, III^b.

alèvəl, voegw. bijw. Evenwel. *Hij héet bəlóofd, dettie 't toen zò, alèvəl gə kuntər nie op aon.* — Nwk. II, 1, 116; Wvla.; Antw.

alləmaol, bijw. van tijd. Voortdurend. *Hij din alləmaol vlŭukə.* — Het alg. Ndl. *allemaal* wordt uitgedrukt door *gəlijk* (z. ald.). — Vgl. Duitsch *allemal.*

allins (*allèns*), 1° bijw. van wijze. Op dezelfde wijze, eender, gelijk. *Zə zijn bəkant allins gəkleéd, die tweé kijnder. 't Is allins.* 't Is om 't even. Ook met een meew. voorw. *'t Is mijn allins, of gə gaot of komt.* 2° bnw. (waarvan het de kleur al heeft in de laatste uitdrukking). Gelijk. *Zə hèbbə allinsə kleérə aon.* Ook

zelfstandig, doch alleen om zaken aan te duiden. *'t Zijn allinsə.* 't Zijn voorwerpen van dezelfde grootte, kleur of dgl. — Mnl. (wdb. I, 345) *Het es alleens;* Nwk. II, I, 159; Ned. Bet.; Limb.; Dev.

allósie, znw. m. Horloge. *'k He van mən vaodər ənən nijən allósie gəkrégə.* — § 42 *r*; 43 *h.*

altij, bijw., altijd, § 42 *d.*

Ammərrooiə, plaatsnaam, Ammerzoden. § 42 *z.*

ãndər, ander. § 5, 3^a.

ãndərstə, rangsch. telw. in de uitdr.: *um dən ãndərstən dag.* — Ned. Bet.; Wvla. — § 5, 3^a; § 54.

andievie, andijvie. § 28, 3.

aoiəm, adem. § 24.

aol, aal. § 24.

aon, bijw. In uitdr. als: *ər zit gənocht aon, is ər nog aon?, ər is nie mêr aon*, wordt *aon* gebruikt in de bet. van alg. Ndl. *in.* Er zit genoeg in, enz. De uitdrukking in dezen zin wordt alleen gebezigd om aan te duiden, dat vloeistoffen zich ergens in bevinden. *Heddə nog koffie vur mə. Zie mer əs in də pot, of ər nog aon zit (is).* — Vgl. *aen* in het Mnl. (wdb. I, 66), dat ook kon uitdrukken, dat zich de eene zelfstandigheid in de andere bevond.

aongaon, ww. Tot stand komen, plaats hebben van een verbintenis. *'k Gəleu'f nóot dettieiən koóp zal aongaon.* — Nwk. I, 129; Ned. Bet.

aongəstókə, bnw. Boos. Alleen praedicatief en slechts in de uitdr.: *aongəstókə zijn* met bijw. bep. *Hij is zoó gãuw aongəstókə.* Hij is zoo gauw boos. — Vgl. alg. Ndl. *Hij is gauw aangebrand* en het deftigere *ontstoken in toorn.* — Nwk. I, 358; Ned. Bet.; Zaanl.

aongooiə, ww. Met brug als voorw.: leggen. *Gooit ər də brug aon.* Leg de brug over de sloot heen.

aonhãkə, ww. Insteken (nl. zijn arm in dien van een ander). *Kom vurt, hăok aon.* Kom, geef me een arm. — Vgl. *aonslaon.*

aonhaolə, ww. *a*) Met een persoon als voorw. Plagen, sarren. *Dettie mettenlestə kaod wier, kan'k mə goed bəgrijpə; zə hãn əm dən heélən avənd liggə aonhaolə. b*) Met een zaak als voorw.

Beginnen, de oorzaak zijn van (vooral van twist). *'k Docht ət wèl, dettən dieiə dər bij waar. Hij mot ok altij zoó wat aonhaolə.* Hij kan het niet laten op de een of andere manier ruzie te veroorzaken. — Ned. Bet.

aonhiessə, *aonhietsə*, *aonhissə*, aanhitsen. § 13, 3.

a(o)nmākə, ww. 1) Aan oppers zetten (met of zonder, en zoo het meest, het voorw. *hoǫi*). *Vat ən rijf en ən gāvəl, dan kundə anmākə, dan heddə ok wat tə doen.* 2) Een vrouw buiten echt zwanger maken. *Zə zèggə, det hij die meid van rooiə Mie angəmakt hée.* — Ned. Bet. (1e bet.).

aonslaon, ww. Insteken (vgl. *aonhākə*). *Ik stóok ər mənən errəm toe, mer zə wò nie aonslaon.* — Ned. Bet.

aonstèkə, ww. Op weg zijnde in een herberg aangaan, om uit te rusten of wat te gebruiken. Aanleggen. *Wa dunkt ou, zòmmə niet əs efkəs aonstèkə?* — Elders *opsteken.*

aonstékənəg, bnw. Alleen praedicatief. Vatbaar om aangestoken te worden, bederfelijk (van vruchten). *Porrəmədams zijn lekkər, mer 't is jammər, de sə zoó aonstékənəg zijn.* — In tegenstelling met het alg. Ndl. *aanstekelijk*, dat een act. bet. heeft, drukt dit woord een passief begrip uit, evenals het er van afgeleide znw. — § 47.

aonstékənəghed, znw. v. Vatbaarheid om aangestoken te worden, om te bederven (van vruchten). *Die pérə zijn nie gəschikt vur export, zə hébbə tə veul aonstékənəghed.*

aontrèkkə (*zən êgə*), ww. Zich aankleeden. *Zij toch nie zoó hăostəg, gə gunt mə dən tijd nie, de'k mən êgə aontrèk.* — Nwk. I, 44; O. N. Brab.; Dev.

aonvang. Uitdr.: *óvər dən aonvang kommə.* Te laat komen. *Dən dómənie mag alleén óvər dən aonvang in də kèrrək kommə.*

aonvat, znw. m. Handigheid, slag. *'t Is nie soó mŭuiələk te leérə biljartə, 't is mer nən aonvat.* — Ned. Bet.

aonvĕrdə, aanvaarden. § 5, 5c.

aonwijndəg, bnw. Alleen praedicatief en slechts in de uitdr.: *aonwijndəg zijn of staon.* Het tegenovergestelde van *afwijndəg* (z. ald.). Oud-Beierl. *angəwind.*

aop, aap. § 6.

ăopke, aapje. § 7, 1; 25, 1; 46, II, *c.*

aord, znw. m. Soort, slag, in het bijz. goed soort. *'t Is mettən élləft nog nie feul gədaon, 't zijn gəlijk fintə, die me vangə, mer 't istən aord nie* ('t is niet het rechte soort). Uitdr.: *dən aord krijgə. En hoe is 't, kundə in ou nijə wonplăots dən aord nog al krijgə?* Kun je er nog al aarden?; *'t is năor dən aord.* Het beantwoordt aan alle eischen. Er valt niets op af te dingen. — O. N. Brab.; Breda; Antw.: *ievers aard hebben*, zich ergens wel thuis gevoelen, ergens tieren.

aorəg, bnw. 1) Attributief. Vreemd, zonderling. *Wa nən aorəgən mins issie toch.* Wat is hij toch een zonderling wezen. 2) Praedicatief en dan alleen in de uitdr.: *aorəg zijn* (*worrə*) *van* met een pers. of zaak als oorz. vwp. Vies van iets of iemand zijn (worden). *In də stad éet ik nóot gin vleésch nie, ik zij dər aorəg van.* — Het alg. Ndl. *aardig* als attributief bnw. wordt uitgedrukt door *schon*, *zŭut* en dgl. — O. N. Br.; Limb.; Antw.; Vel.; Zaanl. *aorəghed* (*aorəghei*), znw. v. Uitdr.: *'t is aorəghei.* 't Is een lust. *'t Is aorəghei, zoó netjəs as ons Pietjə al optə lêi schrijft.* — Antw.

aos, znw. m. Uitdr.: *op tən aos uitgaon.* Er op uitgaan, in het bijz. op een meisje. *Ik zal əs op tən aos uitgaon, ofte 'k zə nie sien kan taovənd.* — Ned. Bet.

aos, speelkaart. § 44.

aovənd, avond. § 24.

aozə, ww. = *op tən aos uitgaon.* Z. *aos.*

aozəkə, ww. = *aozə.* — Ned. Bet. — Voor ww. op *-eken* vgl. Tijdschrift 16, 175 vlgg.

appəl, appel. § 45, *a.*

appəlérə, ww. Appel aanteekenen. Fig. van een zieke: beteren. *Hoe is 't met ou bruur? Dank ou, hij bəgint nou zon bietjə tə appəlérə.* — Vgl. *vərkoevərə.*

arstek, znw. m. z. *afstek.*

as, als. § 42, *l.*

ăsch, asch. § 5, 4a.

aud, oud. § 5, 6; 47.

aud(oud)vərwètst, bnw. Ouderwetsch. *Wa'n oudvərwètstə perrəplu hedde gij dăor bij ou!* — Ned. Bet; Vel. — § 42, *t.*

ãuwər, znw. m. Ouderdom. *De'stə jeugd, mennəkə, de gə zoó sprikt, es gə van mijnən ãuwər waart, zòddə dər ãndərs óvər dinkə.* — Kil. *oudər*; O. N. Brab.; Breda (H. 438); Antw.; Vla. — § 5, 6.

avvəkaot, advokaat. § 42, *d*.

B.

bag, znw. m. Big, jong varken. *Smèrəgə baggə worrə nie fèt.* — Mnl. *bagge*; Limb.; Vla. II *bak*. — § 42, 2.

ballək, znw. m. Onderdeel van den ploeg. Over den *ballək* wordt het *sóliepond* gelegd, dat voor- en achterploeg verbindt.

balkər, znw. m. Hooi- of korenzolder, gevormd door naast elkaar gelegde masten of dgl. *'k He də ertə mer zoó lank optən balkər gədaon.* — O. N. Brab. *balkən*; Ned. Bet. *balkert*; Geld. Ov. *balken*. Wellicht is *balkər* een *ər*-meervoud (vgl. de vormen in O. N. Brab. en Geld. Ov.), eene onderstelling, waarvoor ook de bet. pleit. De *t* van het Ned. Bet. woord is hiertegen geen bezwaar (Vgl. *-ərd* naast *-ər*. § 42 *d*).

baokən, baken, § 24.

bãnd, band. § 5, 3*a*; 42, *d*; 45, *a*.

bang, znw. v. Vrees. Uitdr.: *hèb mer gin bang.* Wees maar niet bang. — Limb.

bangə, ww. Bang zijn. *Gə hoeft niet tə bangə, det ie det toen zal.*

baoməs, uitdr.: *dən bógərd is baoməs.* De boogaard is geheel geplukt. *Baoməs* (van St. Bavomis) valt ongeveer samen met den afloop van den fruitpluk. Vandaar de uitdrukking. Nog is in Noord-Brabant St. Baomes (1 Oct.) als huurtermijn bekend. — Het laatste ook in het Mnl. (wdb. I, 542); Wvla.; Antw; Vla.

baor, znw. v. *Loózə baor*, z. *loós*. — Nwk., II, 1, 819.

baor, bnw. Alleen attributief. Bloot, onbedekt. *Gə kunt tə ẽrəpəl wel optə baorə grond lèggə, mer 't is bètər aggə dər wa ondər lègt.* — Ook in het Mnl. (wdb. I, 517); Nwk. II, 1, 822; Ned. Bet.

baord, baard. § 5, 5*b*.

baors, baars. § 5, 5*b*.

barrəg, berg. § 9, 4.

barrəgwaag, znw. v. Werktuig om de bergkap op te schroeven.

barrəgwijn, znw. v. = *barrəgwaag*. *Wijn* is winde, werktuig om op te winden.

bast, znw. v. Het bovenste deel van de klomp. *'k He dər də bast van mənən eénən klomp afgəgooid, 'k zal dər də smid ən bendjə um laotə zèttə.* — § 44.

bats, bnw. Trotsch, vinnig. *'k Vijn əm niks gin innéməndən mins zoó nie, hij is mijn tə bats af.* — Nwk. II, 1, 1074; Ned. Bet.; Wvla.; Vla. II; Dev.; Geld. Ov.

battraaf, znw. m. v. Boos wijf, xantippe, rakker van een jongen. *Gə zègt, hij lopt tə veul nă̈or də hèrrəbèrrəg, mer wa sòdde gij doen, aggə zon battraaf van ən wijf hă̈dt?* — Oud Beierl.; vgl. Wvla. *batteren*, slaan, kijven; zoo ook in Antw.; Schuermans geeft *batraaf*, kaaiwerker.

bă̈uwə, ww. Ploegen. *'k Zal mənən ploeg əs in ordə laotə bringə, mə zullə zóo zŭutjəs aon wèr aon 't bă̈uwə mottə.* — Nwk. II, II, 773; O. N. Brab.; Ned. Bet.; Dev.; Geld.-Ov. — § 32, 3.

bă̈uwman, znw. m. De knecht, die in het bijzonder met het ploegwerk belast is. — Hasp.: meesterknecht op een boerderij; Vel., *bouwmeister*.

bəderrəvə, bederven. § 56, *a*.

bədŭusd, bnw. Alleen praedicatief. Verbouwereerd, onthutst. *Toen 'k te heurdə, waar ik ər zoó bədŭusd af, de 'k gin wóord kos zeggə.* — Nwk. II, II, 1258; Ned. Bet.; Geld.-Ov.; Gron. *bedoesd*, bedwelmd; Zaanl.

béeld, beeld. § 14.

beén, been. § 33.

beénə, ww. Snel loopen, zich reppen, beenen maken. *Zie əm əs beénə.* — Nwk. II, II, 1315; Ned. Bet.; Wvl.; Hag.; Hasp.; Antw.

béer, beer (wild dier). § 10.

beést, beest. § 9, 4.

beéstəstouwər, znw. m. Veedrijver. *Hij is zoó rouw as ənən beéstəstouwər.* — O. N. Brab. *stouwən*, drijven (vooral van vee); zoo ook op Oud-Beierl.; in de Baronie van Breda.

béet, beet. § 14.

béethãuwə, ww. Vasthouden. *Aggə wa goeds het, mottət mer béethãuwə.* — *Beethouden*, vasthouden (eig.) ook elders. Vgl. Ndl. wdb. II, 1342.

bəgaaiə, ww. Regelen, schikken, verrichten van zaken, zoowel in goeden zin (en dan met een bijw. om dit uit te drukken) als in slechten (en dan meestal zonder bep.). *Det hèbbə zə netjəs bəgaaid. Jongə, jongə, wa heddət bəgaaid.* Wat heb je 't verknoeid. — Mnl. *begaden*, regelen, slecht behandelen (wdb. I, 683, 685); O. N. Br.; Limb.: bederven; zoo ook in Antw.

bêi, beide. § 34, 2.

bekaf (klemtoon op *bek*), bijw. Zonder verder beding, zonder meer. *Zummə kaortspeulə? Jao de's goed, mer nie meér as eén bumkə bekaf.* — Nwk. i. v. 8).

bəkant (*bəkänt*), bijw. Bijna, bijkans. *He, dăor hã 'k bəkant tə kan laotə vallə.* — Mnl. (wdb. I, 1253) *bicant;* Nwk. i. v. III; O. N. Brab.; Oud-Beierl.; Antw.

bəkindmākər, znw. m. Doodbidder, noodiger ter begrafenissen. *Gij! gij zijt nog tə lomp, um mée ən briefkə in də hãnd as bəkindmākər bij de minsə rond tə gaon.* — Ned. Bet.

bəkustəgə, bekostigen. § 17, 2.

bəkwaom, bnw. Alleen praedicatief. Geschikt ter bearbeiding (van den grond gezegd). *Dieiən akkər is nog nie bəkwaom, də grond is nog tə nat.* — Van de alg. Ndl. bett. komt die van *door zijn kennis voor iets geschikt* niet voor. Dit begrip wordt uitgedrukt door *gəleérd* (z. ald.). — Ned. Bet.; Gron. — § 24.

bẽl, bès, znw. v. Bandje om een zak toe te binden. *'k Hã zoó hard gətrokkə, de'k tə bès van də zak scheurdə en toe kos ik zə nie mèr toekrijgə.* — De vorm *bẽl* zal wel een samentrekking zijn uit * *bẽndəl*, uit *bendel*, dat in het Limb.; Zuid-Limb.; Hag.; Vla. (*bindel*) en O. N. Brab. (*bengel*) voorkomt.

beldər, znw. gemeensl. Deugniet, rakker. *Gə zijt ənən echtən beldər, gəleu'f ik.* — *Bel(dər)* = *bal* (in *baloorig*, enz.)?

bendjə, bandje. § 5, 3a; 46, I, *d.*

benkskə, bankje. § 5, 1; 46, III, *b.*

bəpaolə (zən êgə tot iets) ww. Berusten in. *Ik kan mən êgə dər mèr nie toe bəpaolə de'k mən bruur nao 't kèrrəkhof heb mottə bringə.*

bərispələ, ww. berispen. *Mak taggə nie tə laot op schóol komt, dettə mestər ou bərispəlt.* — Ned. Bet. — § 59.

berrəgə, bergen § 56, *a.*

berrəm, barm (baardvisch). § 3, *b*; 5, 5*a*; 42, *r.*

berrəmhertəg, barmhartig. § 5, 5*a*.

berzie, znw. v. Rommelzoo, bende. *Op ən ăndərən tijd gaodə met zón berzie mer op ən ăndər, wăor? 'k Hă bəkant 't heélə huis vol jong.* — O. V. I, 247: rommel; Oud-Beierl.: menigte; Gron.; Zaanl.: smeerboel. Zie ook *sjerzie.*

bès, bes (vrucht). § 5, 1.

bəschaodəgə, ww. Onteeren, verkrachten, ten opzichte van een vrouw gezegd. *Burrəgəmestər, ik kom mə əs bij ou bəklāgə. Zə hebbə giestərənaovənd mən dochtər bəschaodəgd.*

bəschêiə, ww. Als voorwaarde stellen, bedingen. *'k He mən fruit vərkocht, mer van də fijnə pérə mot ik ən bèn hebbə van ieləkən boóm. De he'k ər bij bəschêiə.* — Nwk. i. v. (II) A 2; Ned. Bet.

bəslachtə, ww. Gelijken op, slachten. *Gij bəslacht də verrəkəs, die niks doen as vrétə en slaopə, luiə niksnuttər, de gə dər zijt.* — O. N. Brab.; Ned.-Bet.; Oud-Beierl.

bəslag, znw. o. Beroerte. *Zə dinkə, de sə ən beslag hée gəhad; zə kan dər êgə niks niə vərrurə.* — Kil. *slach;* Nwk. i. v. 1); O. N. Br.; Zuid-Limb.; Hag.; Hasp.; Vla. II.

bəsnietə, ww. Ontgelden, nadeel lijden. *Də onneuzələ mottət altij bəsnietə.* De onschuldige moet het altijd ontgelden. — Vla.; elders: *misnietən*; in het Mnl.; O. N. Brab.; Limb.; Hasp.; Hag.; Antw. — § 41, *m.*

bèssəslèmp, znw. v. Dik gekookt bessensap. *Kompələmentə van moedərs en da moedərs də bèssəslèmp goed bəkommə waar.* — Ned. Bet.

bəstékə, ww. Begiftigen. *Ons Mərietjə hée zóo goed gəleérd. Də mestər hée zə mée ən schon bŭukskə bəstókə.* — Het woord heeft waarschijnlijk deze bet. ontwikkeld uit de letterlijke. Groothuis vermeldt: „*Bijnə:* binden. Een jarige binden is: een jarig kind een gekleurd lint, soms met bloemen versierd, soms met een versnapering er aan gehecht, op den rechterarm binden." Het geschenk werd dus oorspronkelijk werkelijk vastgehecht of ge-

stoken aan den begiftigde. — Vgl. V. D.; O. N. Br.; Breda; Zuid-Limb. (op *binge*); Wvla.; Antw.; Vla.

bəstendəg, bnw. Bedaard, ernstig. *Ons Jaan is ən bəstendəg, fəssoenlək meskə, daor niks nie op tə zèggə valt.* — Ned. Bet.; Dev.

bəstókə. Uitdrukking bij het kaartspel: *ən wijf, ənen heér bəstókə hebbə*, bezet. *Schêi ər mèr af, gə kummə toch nie krijgə, 'k he də négə bəstókə.* — Hag.; Antw.

bəstuitə, ww. Prijzen. *Də mestər bəstuittə ons Jan, dettie zən sommə zoó goed gəmakt hã.* — Limb.; Breda; Antw.; Vla., II. Vgl. *stuitə*.

bətaolə, betalen. § 6.

bètər, beter. § 7, 2a.

bətids, bijtijds. § 28, 1.

bətondeus, znw. v. Tondeldoos. *Vroeger waar ət ən spèktakəl um vuur tə krijgə mée zon bətondeus. Vandaag gaogət hendəgər.*

beu'ms, boomen. § 36, 2; 45, *b*, *d*.

bətuinə, ww. omheinen. *Gə mot ou blomperrəkə bètər bətuinə, man, andərs zullə də hondə zə gəlijk vərraozə.* — Vgl. *tuin*.

bəwaorsman (*waorsman*), znw. m. Opzichter van landerijen. *Hoe lank zò dən ãuwən Grut nou al nie bəwaorsman van də diãkənij zijn.* — Ned. Bet. — Van *bewaren*, toezicht houden (zie Mnl. wdb.).

bézəm, bezem. § 10.

bézəmə, ww. = *beénə* (z. ald.). — Ned. Bet.

bəzijə. Uitdr.: *dər bəzijə doen*. Z. *doen*.

biddə, bidden. § 56, *c*.

bie (bij, insect). § 73; mv.: *bieiə*. § 37; 45.

bieiə, bieden. § 42, *d*; 56, *d*.

biesort, znw. o. Z. *ort*. — Ned. Bet.

bietjə, beetje. § 11, 4; 46, I, *a*.

biggəl, znw. 1) stofnaam. Grint; 2) voorwerpsnaam. Grintkeitje. — Oud-Beierl.

biggəlhoóp, znw. m. Grinthoop. — Oud Beierl.

biggəlsteén, znw. m. = *biggəl* (2).

bij, bijw. Wordt gebruikt in eenige gevallen, waar het alg. Ndl. *aan* heeft. *Də deur zit niet bij* (sluit niet goed). *Nie ferdər drêiə, də moer is bij.*

bijlappə, ww. 1) = *lappə*, zie ald. en vgl. Antw. en Hag. *bij-*

lappen, bijvoegen. 2) *dər eénə bijlappə*, iemand bekeuren. *De Kors is tər vur zattəghed ok wèr bijgəlapt.*

bijndə, *bijnnə*. § 13, 1; 42, *d*; 56, *a*.

bijstər, bijw. Donker, niet rooskleurig, armzalig. Uitdr. *ət zietər bijstər uit* met voorzetselbepaling. *Æt ziet ər bijstər vur ou uit*, *mennəkə*. — Zoo ook in het Mnl. (wdb. I, 1252); Ned. Bet.; Vla.: arm; Dev.

bimdə, beemden. § 7, 2b.

binnəstoep, znw. vr. Opril aan den binnenkant van den dijk. Het tegenovergestelde van *buitəstoep*. Z. ald. en op *stoep*.

bitsə, ww. Woest ronddraven van vee in de weide. *As onzə vos saovəs nao də wêi gəbrocht is*, *kundə dər grif op aon*, *dettie səbiet bəgint tə bitsə*. — Zoo ook met meer of minder afwijkende vormen in het Mnl.; bij V. D.; in O. N. Brab.; Ned. Bet.; Limb.; Antw.; Vla.; Geld.-Ov.; Vel.; Gron.

blaag, znw. o. Stout, lastig kind. *Schêi uit*, *lillək blaag*, *mée ou gəjank*, *of 'k zal əs bij ou kommə*. — V. D.; Vla. II; Geld.-Ov.; Vel.; Zaanl.

blak. Uitdr.: *optən blakkə*. In het open veld. *Wa héegət van dən nacht gəsturrəmd; optən blakkə lée alləs tégə də grond.* — *Blak*, bnw., vlak, open bij Kil.; Wvla.; Hag.; Antw.; Vla.

blākə, ww. Walmen. *Də lamp blakt*, *drêi nèr zə*. — O. N. Brab.; Limb.

blaoiər, bladeren. § 45, *c*.

blaor, znw. v. Koe met witten kop. *Die blaor van ons mèllakt slecht*, *ik dink*, *de'k ər əs mée gaoi mertə*. — O. N. Brab.; Breda; Geld.-Ov. *blere*; Antw.: naam eener koe; elders: koe met witte kol: in het Mnl.; Wvla.; Zaanl.

blāuw, blauw. § 25, 3.

blées, znw. v. Een opeengedrongen hoop appelen of peren aan één tak. *O wa'n schon blées zittaor*, *wèl tien appəl bijməkaorə*. — In de Alblasserwaard: grashalm, waar het zaad af is; Vel.: bovenste deel van de garf.

bleutə (bloótə). Een weiland of slootkant zuiveren van onkruid. *Zə meugə hier wèl əs aon 't bleutə*, *zonnən bocht astər staot*. — De bet. *ontdoen van* vindt men ook in het Mnl. (wdb. I, 1323) en

vgl. bij Kil *blooten de vellen*, de wol van een schapenvacht afscheren. — Ned. Bet.; Geld.-Ov. — § 36, 2.

bliekĕrs, znw. m. Blikaars. *Tweé măond in də nor* (gevangenis)! *Ak mer ginnən bliekĕrs krijg van 't zittə.*

blijnd, blind. § 13, 1.

blijnddaos, znw. m. = *daos* (z. ald.). — Antw.; Vel.

blink, znw. v. *Bommələ blink.* De dag van de Bommelsche kermis, waarop de buitenlui gewoon zijn er heen te gaan. *Mə zullə dit jaor mer əs nie naor Bommələ blink gaon, 't wordt iedər jaor mindər en dər is vandaag bəkant niks mèr aon.* — Elders heet zoo'n dag *kermisdril* en dat is niet altijd, zoo als men door V. D. zou denken, de laatste dag.

bloktang, znw. v. Onderdeel van een wagen. Verbinding tusschen *veurschémel* en *dijsel.*

blom, bloem. § 30, 1.

blouw, blauw. § 25, 3.

blueikə, blaadje. § 3, *c*; 7, 2c; 42 *d*; 46, II, *b.*

blukskə, blokje. § 17, 1; 46, III, *b.*

blumkə, bloempje. § 30, 1; 46, II, *b.*

blŭui, mv. van bloed (hals). § 45, *b.*

blŭuiə, bloeien. § 30, 1.

blusschə, blusschen. § 5, 1, opm.

boch, bocht (rommel). 42, *t.*

bochjəs, znw. Alleen in het meerv. en slechts als voorw. van *plukkə*, in de uitdr. *bochjes plukkə'*, onkruid wieden. *Ik wò de sə mèttərən salpétər 'k weét nie waor zātə; ər grŭuit gin korntjə gras meér tussə də steénə en gin halfkə kundə mèr vərdienə mèt bochjəs plukkə.* — Ned. Bet. — § 45.

bocht, bocht (rommel). § 44.

bodschap, boodschap. § 19, 1.

boerəteeiə, znw. Alleen in het meerv. Een van de benamingen voor de groote boonen. Z. *moffəlbon.* — V. D.; Wvla.; Hasp.; Antw.; Vla.

bŏerkə, boertje. § 32, 4; 46, II, *c.*

boestə, ww. Ontbolsteren. *Gə kunt toch zukkə zwartə hănn krijgə van 't nótə boestə.* — Denominatief van **boest*, schil. Zie voor dit woord, dat nog wel in O. N. Br. voorkomt, Nwk.

bógərd, znw. m. Boomgaard. — O. N. Brab.; Antw.

bokkə, ww. Uitdr.: *Daor wi'k nog nie um bokkə.* Daar geef ik geen zier om. *Et kan mə nie bokkə.* Het kan me niet schelen. — De onpers. vorm is wellicht ontstaan onder invloed van: *'t kan me niet schelen* en dgl., die in beteekenis overeenkomen. *Bokkə* = bukken (§ 20); de eerste uitdrukking beteekent dus letterlijk: Daar wil ik nog niet voor bukken. Voor de overdracht van de beteekenis vgl. men alg. Ndl.: Daar wil ik mijn hand nog niet voor verdraaien, en dgl.

bokstāpələ, ww. Iemand zijn rol goed voorzeggen, inprenten. Vooral in ongunstigen zin: opstoken en dan syn. met *opdrêiə* (z. ald.). *Dinktə gij, de hij uit zən êgə zon gəmênə stréek zò uithaolə? Neeiə. Zə hebbən əm bəpaold gəbokstāpəld.* — O. N. Brab.; Breda, *boekstaven.* — § 42, *r*. Letterlijk beteekent *bokstāpələ* (vgl. Duitsch *buchstabieren*) *spellen* en de tegenwoordige bet. ontwikkelde zich uit die van *iemand iets voorspellen*, d. w. z. *langzaam en duidelijk voorzeggen.*

bon, boon. § 36, 1.

bonschaol, zie *schaol.*

bóog, boog. § 18

booi, bode. § 3, *d*; 19, 3; 42, *d.*

booiəm, bodem. § 19, 3.

boóm, boom. § 35.

boómsloóf, znw. m. Stang met dwarskruk aan de zeis. De Bo. geeft: *Sloove.* Een houten, lederen of metalen band om een steel of iets dergelijks, voorzien van een haak of ring of handvat, waaraan men (iets vast) houdt of iets hangt of schakelt.

bóord, boord. § 17, 3.

bordəwasch, znw. v. Vaat. *'k He 't vandaag druk: ən bordəwasch van aonbəlang me al de follək thuis.*

bordjə, bordje. § 46, 1, *a.*

bórə, boren. § 18.

borrəkə, bordje. § 42, *d*; 46, II, *a.*

borrəl, znw. m. Jeneverglaasje. *Vrouw Vinkə, astəblief ən paor nijə borrəls. Ik he dər giestərə tweé gəbrókə.* — Elders: borrelflesch (Ndl. wdb.).

bossə, ww. De zuurhoopen (grasbossen, die het vee laat staan) afmaaien. *Es gə ən wêi duk bossə mot, dan dugt ət ər nie.* — Ned. Bet.; Breda; Gron. *oetbossen. Bossə* bet. lett. *ontdoen, berooven van de bossen* en is dus evenals alg. Ndl. *schillen*, enz. een beroovingswerkwoord.

bot, Uitdr.: *iemand in də bottə stoótə.* Iemand ergens aan herinneren (vooral aan schuld), aanporren. *Essie də nijə wéek nie mèttə huur komt, zummə'm əs efkəs in də bottə stoótə.* — Nwk. *bot.* VII; Ned. Bet.

botjə, bootje. § 46, I, *c.*

bottər, boter. § 23, 1.

botterkwik, znw. v Botervrouw. *Ielə̀kən Vrijdagmiddag kommə dər ən del bottərkwikkə óvər də Maos en kwèkə, man, gə kunt zə bəkant ən kwartier wijd heurə.*

bottertjə bóvə. Uitdr.: *'t Is taor bottərtjə bóvə.* 't Is daar vetpot. — Zooals *boter tot den boôm* beteekent *boter tot onderaan, tot den bodem toe*, kan *bottərtjə bóve* beteekenen *boter tot bovenaan, tot den rand toe* en daaruit valt de vermelde bet. gereedelijk te verklaren.

botvink, znw. Gewone vink. — Hasp.

bóvə, boven. § 18.

brãnd, brand. § 5, 3*a.*

brãnnə, branden. § 42, *d.*

braoi, znw. m. Hoeveelheid visch, de moeite van het braden waard. *Zie zoó ik he dən braoi, ik schêi ər af mée visschə.* — Nwk. *brade*, I, 2. Vgl. *zooi;* Zaanl.

braoiə, braden. § 24.

breéd, breed. § 33.

breévirtien. Uitdr.: *gao gãuw də breévirtien op.* Ruk nu gauw uit. Vooral tegen iemand, die tot vervelens toe opsnijdt. — Breda (Ht. 718), *de breeveertien uithangen*, vele en overdadige geldverteringen maken. — De oorsprong en andere aan *breeveertien* ontleende spreekwijzen zijn te vinden in het Ndl. Wdb.

brêiə, breien. § 9, 4.

brèke, breken. § 10.

brendjə, brandje. § 5, 3*a*; 46, I, *d.*

breuikə, broodje. § 3, *c*; 42, *d*; 46, II, *b.*

brievəkaort, briefkaart. § 46.

brillə, ww. Ten teeken van afkeer een boos gezicht zetten, zijn neus ophalen. *Wa brildə n-ie, toe zə mette feurstèl aonkwampə.* — Nwk. op *bril* (II); Ned. Bet.; Hasp. (Rn., 301); Antw.: verwonderd zien.

bringə, brengen. § 9, 2; § 58.

bronólie, znw. m. Petroleum. *Dieiən ólie nŭumə zə zoó, umdet ie uittə grond komt, en d'ăndər, die d'ăuw minsə nog wèl kinnə, maktəzə uit zaod.* — Bronolie is *zuivere* petroleum (vgl. V. D.); O. N. Brab.; Vla.

broód, brood. § 85.

bruinsəg, bvn. Bruin. *Zə hă ən bruinsəgə jurrək aon.* — § 47.

brukskə, brokje. § 17, 1; 46, III, *b.*

brulsch, bnw. Woest (van vee). Fig. ook, maar dan alleen praedicatief, van menschen. *Hij is zoó brulsch as ənən stier optən oógəblik, dăor is niks mée əm tə bəginnə.* — Ned. Bet.; Hasp.: *brul*, geneigd tot veel en hard brullen (eene koeziekte); zoo ook Hag.; Vla. *brul*, brullend.

brŭuiə, broeden. § 30, 2.

brŭukskə, broekje. § 30, 2.

bruur, broer. § 30, 2.

brŭurkə, broertje. § 30, 2; 46, II, *c.*

buikplank, znw. v. Gedeelte van de laadruimte van een voertuig, waarop de last komt te liggen.

builəkə, builtje. § 46, II, *a*; 36.

buitə, voorz. In vergelijking met. *Dər is tamələk veul fruit, mer 't is ən bietjə buitə vléjaor.*

buitə det, voegw. van toegeving. Al ook. *'t Is koud buitə dettət zómər is.* Het is koud, al is het ook zomer.

buitəstoep, znw. v. Opril aan de buitenzijde van den dijk. Tegenovergestelde van *binnəstoep*. Z. ald. en op *stoep*.

bukkəm, znw. m., ook als verzamelnaam. *Dən bukkəm blijft tuur van 't jaor.* — Nwk. op *bokking*; O. N. Brab.; —§ 21; 44; 46.

bukskə, buikje. § 32, 1; 46, III, *b.*

bullèkə, bolletje. § 17, 1; 46, II, *b.*

bult, znw. m. Menigte, hoop. *Gə kunt gərust geleu'və dettieiən mins ənən bult cintə heét.* — Ned. Bet.; Geld. Ov.; Gron.; Zaanl.

bumkə, boompje. § 36, 2; 46, II, *d.*

bundəg, bijw. Buitensporig. *Hij kan toch zoó bundəg təkéer gaon.* — Vgl. Ndl. *uitbundig.*

bundərtaolə, znw. Alleen in het meerv Een groot getal bunders. *Hij héet bundərtaolə lănd, de's waor, mer hij héet zə gəpăcht.* — Ned. Bet.; Gron.: het getal bunders eener boerderij. Vgl. Mnl. *morgentale*, e. a

burcht, znw. m. Gesneden varken. *Ənən burcht is ondər də verrəkəs, wa' nən os ondər 't vée is.* — O. N. Brab.; Zuid-Limb.; Hag. (zie Tx. op *hans*); Vla. *bork*; Geld. Ov. *barg*; Vel. Zie ook Mnl wdb. op *bargijn.*

burrəg, borg. § 21, 3.

burrie, znw. v. De boomen van een voertuig. *Gə hăt əs mottə zien, hoe Kèskə holdə. Hij reei optən hoek tégə də muur aon, dattən eénən boóm van də burrie bróok, of'tən rietjə waar.* — O. N. Br.; Ned. Bet. Met alg. Ndl. *berrie*, draagbaar komt *burrie* (dat, waaraan het trekdier de kar draagt) van *beren*, dragen (zie Franck).

burt, beurt. § 23, 2.

bus, znw. v. Onderdeel van den ploeg. Het middenstuk, waaraan de raderen zitten. De *bus* is het hart van de ploeg.

bussəl, znw. m. Van witte teenen gevlochten mand met ongeveer een schepel inhoud. *Is te 'nən mandəmākər! Vur rouw wèrrək dugt ie nog nie ens en nou za'k van 'nən bussəl mer nie praotə.* — Eng. *bushel.*

buts, znw. = *duts.* — Ned. Bed.; Breda, Antw.; Vla.

butsə, ww. = *dutsə.* — O. N. Brab.; Ned. Bet.; Breda; Antw.; Vla.

bŭukəboóm, beukeboom. § 30, 2.

bŭukskə, boekje. § 30, 2; 46, III, *b.*

bŭundər, boender. § 30, 3.

bŭurman, buurman. § 32, 2; 46.

bŭurt, buurt. § 32, 2.

D.

da, dat (voegw. en voornaamw.). § 42, *t*; 61.

daag, mv. van *dag*, § 45, *a.*

dagsaom. Zie op *saomə.* — Ned. Bet.; Gron.

dãnsə, dansen. § 5, 3e.

dartəg, dertig. § 13, 2; 54.

dartien, dertien. § 13, 2; 54.

daod, daad. § 24.

daom, znw. m. Aaf van den wagen.

dăor, daar. § 25, 1.

dăorum, bijw. Trouwens, met dat al, desniettegenstaande. *Hij héet bəlóofd dettie mə hèlləpə zò, gə kunt ər dăorum nie op aon.* — Ned. Bet. Vgl. Mnl. *dore al dat.*

dăorvur (*dăovur*), bijw. = *dăorum.* — Antw.

daos, znm. m. Paardenvlieg. Alleen in samenstellingen: *perdsdaos, blijnddaos* (z. ald.). — Ook in het Mnl. (wdb. II, 34); O. N. Brab.; Oud-Beierl.; Hag.; Hasp ; Wvla.; Antw.; Vla.; Vel.

dãuw. Uitdr.: *zoó gaar as ənən dãuw.* Zoo gaar mogelijk. Ook: zoo slim, zoo geslepen mogelijk. *Hech, də ĕrəpəl zijn zoó gaar as ənən dãuw, 't is bəkant krek pap. Gə hoeft əm gin raod tə gévə: hij is zoó gaar as ənən dãuw.* — § 36, 3.

dãuwələ, ww. Kinderachtig stoeien. *Ik kammə nie bəgrijpə, det tweé groótə minsə, zoó mée məkaorə kunnə dãuwələ.* — V. D.: vadsig zijn; Ned. Bet.: hotsen met een stoel; Dev.; Geld.-Ov.; Vel. en elders in Holl. tongvallen. — § 32, 3 en zie ook De Jager.

de, dat (voegw. en voornmw). § 42, *t*, 61; 62, *m.*

də, lidw. § 53; 62, *c.*

deddəl, znw. gemeensl. Zeurkous. *He dăor heddə die deddəl ok, wa sa'k zə wègpoeiərə* (wat zal ik me gauw van haar afmaken).

deddələ, ww. Zeuren. — Engelsch *daddle.* Zie E. Müller op *dad* en vgl. Grimm's Wtb. op *dattern* en *dätteln.*

deél (*del*), znw. o. 1) *ən del.* Een massa, een boel. *O, wa'n del gãnzə vliegə dər deur də locht.* 2) *tweé deél van*, twee derde deel. *Ik vərkoóp tweé deél van mən wolkammərs, də rest hãuw ik êgəs.* — Zoo ook in het Ndl. (wdb. II, 95) *een deel*, een onbepaalde hoeveelheid; O. N. Br.; Ned. Bet.; Limb.; Oud-Beierl.; Antw.; Vel. en de tweede bet. in Geld. Ov. — § 33; 34, 1.

dékə, deken (priester). § 10.

del, znw. m. Vroeger een sloot, die de hoofdstraat van Driel doorsneed, thans de lage plaats, waar ze lag. *Wa sò də vèldwachtər toch optən del héen en wéer kuiərə?* — Elders beteekent *del*, *delle* laagte, inzinking. Zoo in het Mnl.; V. D.; Geld. Ov.; Vel.; Zaanl.

dèl, deel (vloer). § 14.

dêlə, ww. deelen. Geven bij het kaartspel. *Mot ik dêlə of gij?* — § 34, 2. Vgl. Wvla. op *deel*.

delkănt, znw. v. De „wal" langs den *del* (z. ald.). *Dən burrəgəmestər wont hier nie mèr, hij is vərhuisd năor dən delkănt.*

delwaotər, znw. o. Water uit den *del* (z. ald.) Bij uitbreiding: modderig, vies water. *Aste wijf dər êgə in delwaotər wăschtə, zò dər det nog vuil af worrə, zoó vies is zə.*

dempəg, bnw. Aamborstig. *Hij is zoó dempəg as ənən knol en zən borst piept sumtijə as ən dreug sharnier.* — Zoo ook in het Mnl. (wdb. II, 122); O. N. Brab.; Limb.; Breda; Antw.; Vla.; Dev.; Geld. Ov.; Vel.; Gron. *demprig*.

dəraf, voornaamw. bijw. Er van. *Zə zeggə, dettər brănd is, heddə gij dər ok af gəheurd?* — Zoo ook in het Mnl. (wdb. II, 24); Antw.

dèrkə, deerntje. § 38, 1; 42, *n*; 4*b*, II, *c*.

dərlangst, erlangs. § 42, *t*. Zie ook op *doen*.

dern, deern. § 38, 1.

derrəm, darm. § 5 5^2; 3, *b*; 42, *r*; mv. *derrəms*. § 45, *d*.

deskundəghed, znw. v. Vakkennis. *Um dət tə bəórdeéle, mottə deskundəghed hebbə.* — Ned. Bet.

det, dat (voegw. en voornaamw.). § 5, 1; 62, *m*.

deugə, deugen. § 57.

deu'pə, doopen. § 36, 2.

deur, door (voorz.). § 23, 2.

deurmiddə, bijw. In tweeën, middendoor. *Hij reei mettə kar tégə də muur op, dettə beu'ms deurmiddə bróka.* — Ned. Bet.; Oud-Beierl.

deus, doos. § 36, 2.

deus, znw. v. Domme, onnoozele vrouw. *De wijf van Piet ten Bult is toch zon deus, zə booi mə dartəg stuivərs vur'n hŭuikə, umde se f 1.25 tə veul vond.* — V. D. op *doos*; O. N. Brab.; Antw. *een ou doos*, een oud wijf; Vla. II. Vgl. elders *dozig* (Kil. *deusigh*), dom.

deuzə, aanw. vnwd., deze. § 36, 2.

diākənij, diakonie. § 15, 4.

die, aanw. vnwd. § 62, *f.*

dienə. Uitdr.: *ast ongəluk dient.* Z. *ongəluk.* — Ned. Bet.

diepzinnəg, bnw. Zwaartillend. *Aggə al tə diepzinnəg zijt, heddə ok nóot gin pləzier mèr in ou lèvə, dăorum ik vat ər nog eén.* — Ned. Bet.; Antw.: twijfelmoedig; Geld.-Ov.

dĭerkə, diertje. § 38, 1.

dij, dij. § 38, 2.

dijksbəloóps, bijw. Met het dijkvlak gelijk. *Gə meugt in dən dijk nie rooiə en gə mot tə stammə dijksbəloóps afzāgə.*

dijnsdag, dinsdag. § 13, 1; 43, *g.*

dijssəl, dissel. § 27.

dik, bnw. Uitdr.: 1) *dik zijn.* Verzadigd zijn. *Ik et nie mèr, ik zij dik.* 2) *dik van iets zijn (worrə).* Meer dan genoeg van iets hebben (krijgen). *Schêi nou əs af met ou gəteutəl* (gezeur), *ik worrər dik van.* — Ned. Bet

dikoór, znw. m. Bof. *Mən bruur héet tən dikoór.* — Antw.

dikskə, dijkje. § 28, 1; 46, III, *c.*

dingəman, znw. Iemand, die met draaierijen omgaat. *Gə kuntəm nie fərtrouwə, hij is ənən dingəman.*

dinger, mv. van *dink.* § 45, *c.*

dink, ding. § 43, *ng.*

dinkə, denken. § 5, 1; 58.

dirkə = *dèrkə.*

disch, znw. m. Tafel (in gemeenzamen zin). *Mə zātə sjŭust aon dən disch, toe də bliksəm in dən kèrrəktórən sloeg.* — Zoo ook in het Mnl. (wdb. II, 410); Ned. Bet. Vgl. *spijndə.*

doedəl, znw. m. Koffiestroop. *Jaontjə zet ən goed bekskə. Die hăuwtər êgə mèt ginnən doedəl of péekoffie op.*

doen, ww. *Doen* dient in eenige verbindingen, om met behulp van bijwoorden of zelfst. naamwoorden werkingen uit te drukken, waar het alg. Ndl. niet omschrijft of de wijze van doen door een kenschetsend werkw. aangeeft. We vinden 1) *dər neffə, dər langst, dər bəzijə doen.* Verkeerd doen, misdoen; 2) *nèr doen.* Neer leggen; 3) *van iets tégə doen.* Zijn afkeer van iets te

kennen geven; 4) *uitleg van iets doen.* Iets uitleggen. — § 58; 62, *i.*

dol, znw. Uitdr.: *dol hebbə met.* Last, moeite hebben met. *Wa'n zwaor koffər. Mə hèbbə dər heèl wa dol mée gəhad, toemə əm mostə laoiə.* — O. N. Brab.; Oud-Beierl.; Breda; Antw.; Vla.

dol, bnw. Duizelig. *Es ik mer ens in də drêimeulə rondgaoi, worrək zoó dol in mənən kop, de'k niks mèr zie.* — Vgl. Mnl. *dollen*, duizelig zijn; Ned. Bet.; Vla. II; Geld.-Ov.

dómənie, dominee. § 11, 4.

dompə, ww. Van een kar: naar voren overslaan bij onoordeelkundige bevrachting. *Gə mottə lăst bètər vərdeélə, mennəkə, en wa năor achtərə bringə, ăndərs zal də kar dompə.* — Oud-Beierl.; Katwijk: *een kar dompen*, opzettelijk doen overslaan bij het opladen. *Dompə* is eigenlijk duiken en doen duiken: zie De Jager, I, 73.

donné. Uitdr.: *vur donné liggə.* Als verwaarloosd liggen. *'t Is toch zund, de gə zon schon mes mer vur donné laot liggə.*

doód, dood. § 35.

doóp, znw. Saus. *Vrouw, gif mə nog wa doóp.*

dordə, derde. § 13, 2.

dordəs, de derde. § 54.

douw = *dăuw* (z. ald.).

douwə, duwen. § 32, 3.

drāgə ww. Etteren. *O doktər, mən beén draagt toch zoó.* — Zoo ook in het Mnl. (wdb. II, 388); O. N. Brab ; Vel. en elders in Holl.

draod, draad. § 24.

drats, znw. m. Koffiedik. *Ik dacht ən lèkkər kumkə koffie tə krijgə, mer 't waar klaorən drats.* — Ned. Bet.; Limb.; Wvla. *drets*, modder; Antw. *dras*; zoo ook Vla.

drêg, znw. m. Treiter *He, 't is zonnən drèg.*

drèggə, ww. Treiteren. — O. N. Brab.; Ned. Bet.

drêiə, draaien, § 25, 2c.

dreinə, ww. Zweeten van de lamp. *Iedərə merrəgə istə pèr klaor ólie, zoó dreint ons lamp.* — Oud-Beierl. *drainzə*; Antw. *uitdrènən*, uitzijpelen.

dreug, droog. § 23, 2.

driedə, derde. § 54.

driəgə, ww. Met losse rijgsteken vastnaaien. *Hedde ən scheur in də broek, juskə? Wächt dan za'k 't efkəs driegə en ət taovənd nêiə.* — Zoo ook in het Mnl.; Breda; Wvl.; Vla. II.

drĭetələ, zie op *hiltjə*. § 54.

drinke, ww. Het morgen- of avondeten gebruiken. *Gə meugt ou wèl häostə met trinkə, 't is zoó tijd vur də kèrrək.* — Vgl. Limb. *koffiedrinken* = ontbijten; Wvla.; Antw.; Vla., II; Dev.

druei, mv. van *draod*. § 45, *b*.

drueikə, draadje. § 3, *c*; 25, 2*a*, 42, *d*; 46, II, *b*.

drufkə, druifje. § 32, 1; 46, II, *c*.

druipə, ww. Afvallen van fruit. *Wa sijn dər wèr ən appəl van dieiən boóm gədrópə, ik dink dettər wênəg aon blijvə zullə.* — Oud-Beierl.

druipərkə, znw. o. Soort vroege peer, die veel „*druipt*". *'k Hã mən êgə zoó tə goed gədaon aon də druipərkəs en aon də pap, da'k ət ər vannächt stik bənãuwd van hã.*

drullə, ww. Snel om zijn as ronddraaien, rollen. *O wa héet tieiən bal ən effekt, kèk əm əs drullə. Waor kan det dubbəltjə toch hénə gədruld zijn?* — Geld. Ov. *drillen*, ronddraaien, en vgl. alg. Ndl. *drillen*. In de samenstelling *opdrullə* (zie ald.) met trans. bet. — § 13, 4.

dubbə, ww. Nalezen. Uitsluitend gezegd ten opzichte van *ĕrəpəl*. *Wa mottə die minsə wegjägə? 't Is toch bètər, dessə hier êrəpəl kommə dubbə, dan de mə die laotə vərrottə.* — O. N. Brab.

dubbelstek, znw. o. Onderdeel van den ploeg. Pin om het *soliepond* vast te houden.

duiə, ww. Gelden, als geldig beschouwd worden. *Gə het onrênəs gədaon, de dui nie.* — Zoo ook in het Mnl (wdb. II, 152); Ned. Bet.

dufkə, duifje. § 32, 1; 46, II, *c*.

duk, bijw. van tijd. Dikwijls. *Kində dən Bosch? 'k Zij ər duk zat gəwiəst.* — Mnl. *dicke* (wdb. II, 193); O. N Brab ; Ned. Bet.; Limb.; Breda; Wvla ; Geld. Ov. — § 13, 4.

dul, znw. m. Dwaas Alleen in de uitdr.: *'t Is ən dul van ən vènt.* — Elders als bnw : in het Mnl.; Antw.: zinneloos; Vla. — § 17, 2.

dullәpər, dorpel. § 21, 1; 42, *r*.

dumkə, duimpje. § 32, 1; 46, II, *c.*

dummələ, dommelen. § 21, 2.

dunk, znw. m. Uitdr.: *nao mijnən dunk.* Mijns inziens. Ned. Bet.; Breda; Gron. *denk*, meening.

dupkə, dopje. § 17, 1; 46, II, *b.*

dur, door (voorz.). § 23, 2.

durkə, deurtje. § 23, 2; 46, II, *c.*

durpkə, dorpje. § 3, *b*; 46, II, *c.*

durrəp, dorp. § 17, 4; 36.

durskə, znw. o. Meisje, dochtertje. Uitdr.: *gao deur, durskə* (zoowel tegen mannen als vrouwen). Loop naar de maan. — O. N. Brab. — § 46, III.

durslag, znw. m. Vergiettest. *Zən gəzicht zit vol gaotər, 't is krek ənən durslag.* — Mnl. *doreslach* in dezelfde beteekenis; Limb.; Wvla.; Dev.; Geld.-Ov.

duskə, verklw. van *deus.* § 46, II, *c.*

dustə, znw. Boekweitschokken. *Gə mot tie dustə nie weg doen, mə kunnə zə nog wêl gəbruikə um tə vərpakkə.* — Mnl. *donst*; Eng. *dust*; V. D. *duist*, kafbolsters. § 45.

duts, znw. m. Deuk. *Vrouw Vinkə, of gə astəblief də dutsə uit ons kétəlkə wilt laotə mākə.* — Vgl. V. D. *duts.*

dutsə, ww. Deuken (ook trans.). *Niet tə hard slaon, ãndərs dan dutstə ət.*

dutsələ, ww. Suffen. *Dən heélən dag zittie in zənən krukstoel tə dutsələ bij 't vuur.* — O. N. Brab.; Breda; Wvla.: sukkelen; Vla.; zie ook De Jager.

dutsəlechtəg, bnw. Dommelig. *Ik zij dutsəlechtəg van dən mèrrəgə, 'k he slecht gəslaopə.* — Limb. *verdotseld*, sufferig; Wvla; vgl. Vla. *dutsachtig*: sukkelachtig.

dŭukskə, doekje. § 30, 2; 46, III, *b.*

dŭuvəl, duivel. § 40, 1.

dŭuvəlswāgə, znw. v. Wagen op lage wielen. *Wa he'k gəlăchə, onzə schóoljuffər kwamp op ən dŭuvəlswāgə van 't staotion gəreeiə.*

dŭuzənd, duizend. § 32, 4; 54.

dwaaslicht, znw. o. Dwaas, gek, mispunt. *Wa'n dwaaslicht zijdə toch!* — Vgl. voor *dwaas*: Mnl. *dwaes*, dom, gek, zot.

dwêl, dweil. § 7, 2*b*.

E.

êchətlək, eigenlijk. § 43, *g*; 42, *t.*

-echtəg, -achtig. § 5, 1.

eéd, eed, § 33

éegd, znw. v. Egge. *Ast nat wéer is, mottə mettə éegd van 't lănd blijvə.* — Zoo ook in het Mnl. *egede*; O. N. Br.; Oud-Beierl.; Wvla.; Vla. — § 7, 2*b*.

eégdə, ww. Eggen. — Zoo ook in het Mnl.; Oud-Beierl.; Wvla.

eén, een. § 33; 54.

eéngaol (*ingaol*), bnw. Gelijk, gelijkmatig. *'t Is ən mooi bennəkə pèrə, eéngaol van gruttə en van kleur.* — Limb.; Oud-Beierl.; Dev.; Gron.

eéuw, eeuw. § 34, 4.

eéuwəgən blŭui, znw m. Een soort snijboonen. — Ned. Bet.

effə. Uitdr.: *Dər is mer eén effə in 't a. b c.* Woordspeling tusschen de letter *f* en het woord *effə*, even (bijw. van tijd). *Wăcht nou effə. Jao mer nie lank: dər is mer eén effə in 't a. b. c.* — Vgl. V. D.; Ned. Bet.

effər, znw. m. Avegaar. — Zoo ook in het Mnl. *efger*. Antw. *agger*, *egger*. — § 43, *g*.

efkəs, bijw. van tijd. Eventjes. *Heb nou toch əs efkəs gəduld.* — Ned. Bet.; Antw. *efkens*; Gron. — § 60.

êgə, eigen. *z'n êgə*, enz. Wederkeerend voornw. — Limb.; Zuid-Limb.; Hag.; O. N. Brab.; Ned. Bet.; Hasp.; Antw.; Geld.-Ov.; Vel.; Zaanl. — § 34, 2.

êgə. Uitdr.: *t' is gin êgə.* Het is geen familie. — Ned. Bet.

êgə, znw. o. Eigen grond, terrein. *Gə mottən euzəndrop* (z. ald.) *op ou êgə hăuwə.* — Zoo ook in het Mnd. (wdb. II, 592).

êgənaor, znw. m. Verzamelnaam. Naaste familie. *'t Is heél wa vur dən êgənaor assonnən mins allə vərdienstə méenimt.* — Ned. Bet.; Breda: maagschap; Wvla.; Vla.

êgəs, vnw. zelf. § 50.

égəlverrəkə, znw. o. Stekelvarken.

êgəstə. Uitdr.: *'t Is d'êgəstə.* Precies dezelfde. Juist wat ik zocht. *Hij is d'êgəstə van vroegər.* Hij is geen haar veranderd. — Wvla.; Antw.; Dev. — § 50.

êi, ei. § 34, 2.

eidek (klemtoon op *ei*), znw. m. Hagedis. Syn. van *ekdis*, *èvərdes*. Vgl. Hgd. *eidechse*.

êiər, mv. van *êi*. § 45, *c*.

êilănd, eiland. § 34, 5.

eimaot (*eimăot*, *ijmert*), znw. m. Tweede snede gras. *Də nətaorəs zal merrəgə tweé pərcéelə eimăot optə Palləwĕrd vərpăchtə.* — Wvl. *eemaat*; Vla., II. *Eimaot* uit *ei* (uit *ede*, *ed* in *etmaal* en vgl. *etwêi*) + *maot* (weide; vgl. Geld. Ov. *maot* en Mnl. *maet*, weide), beteekent letterlijk: wederweide, tweede weide, en is dus volkomen = *etwêi* (zie ald.).

ekdis, znw. m. = *eidek*.

êkə, eiken. § 34, 2.

ekkərkə, akkertje. § 5, 1; 46, II, *b*.

eksprèssie. Uitdr.: *met groótə eksprèssies*. Onder hevig gevloek.

en, onz. van *eén*. § 34, 1; 54.

ən, lidw. Een. § 53; 62, *c*.

ẽnd, eind. § 5, 3^a.

end, eend. § 7, 2^b.

endəkrist, znw. Eendenkroos.

ẽndəsə, bnw. Verste, laatste, achterste. *Kèk, dən ẽndəsə boóm van deus rij zullə zə umhakkə.* — Mnl. *endelste;* Ned. Bet.; Oud-Beierl.; Gron. *endelste*. — § 42, *t*.

ẽndje, eindje. § 5, 3^a; 46, I, *a*.

endjə, eindje. § 6, 3^a; 46, I, *a*.

ennəg, eenig. § 34, 1.

ennəng, onb. telw. Uitdr.: *ən dag of ennəng*. Eenige dagen. *Ik weét nie wa mənən mins mankéert, hij is nou al ən dag of ennəng zoó stil as ən muskə* (muisje). — Ned. Bet. — § 42, *n*; 54.

ens, Uitdr.: *d'ens zijn*. Van schuldeischer en schuldenaar, die verrekend hebben. *Nou zijmmə d'ens*. Nu is onze rekening vereffend. — 34, 1; 42, *t*.

ẽrd, aarde. § 9, 3^c.

ẽrdbêi, aardbei. § 34, 5.

-ére, -eeren (uitgang). § 10.

ẽrəpəl, aardappel(s). § 42, *d*; 45, *a*.

èrkãuwə (klemtoon op *èr*), ww. Herkauwen. — Mnl. *ederkouwen* (zie wdb. i. v.).

ermkə, armpje. § 3, *b*.

errəbêiər, arbeider. § 34, 2.

errəm, arm. § 3, *b*; 5, 5*a*.

errəmŭui, znw. m. 1) Lasten, verbonden aan een onderneming of betrekking. *Ik bədank as diākə, ik wil mettən erremŭui niks mer tə mākə hébbə.* 2) Oneenigheid, twist. *'t Istaor ok eéuwəgən errəmŭui tusschə dieiən kêl en de wijf. Hoe ist, heddə wér errəmŭui gəhad?* 3) Barensweeën. *'k Hã méelijə mettər, in zon bittərən errəmŭui lãg zə daor. Mən wijf héet toch zon bittərən errəmŭui* (moeielijke bevalling) *gəhad.* — Ned. Bet.; Vel. (2). Vgl. voor 3) Mnl. *arbeid*.

errəmŭuiə, ww. Tobben, zeuren. *Lig toch nie altijd tə errəmŭuiə, gə zòt iemand ziek mākə.* — Ned. Bet.

ĕrs, aars. § 5, 5*c*.

ərst, bijw. van tijd. Onlangs. *Hij is ərst hier gəwiest, um ĕrəpəl tə koópə.* — Hasp.: vroeger, eertijds; Hag.: pas, even; Antw.: onlangs; Vla.: eertijds. — § 4, 1.

es, als. § 5, 1; 42, *l*; 61; 62, *l*.

ês, znw. m. *'t Is ənən ês.* 't Is een ijselijkheid. *'t Is ənən ês, zoó assie vlŭukə kan.* — § 7, 2*b*.

êsələk, bnw., bijw. IJselijk, vreeselijk. *In d'ãuwə Maos heddə op plekkə êsələk groótə snoek zittə.* — Mnl. *eiselijc*; Dev.; Geld.-Ov.; § 7, 2*b*.

êsənd, bnw., bijw. = *êsələk*.

ət, het. § 62, *e*.

ètə, eten. § 10.

èttələ, zie *hiltjə*. — § 54.

ettələk, onbep. telw. Uitdr.: *ən dag of ettələk, ən dag of ennəng* (z. ald.).

etwêi, znw. v. Tweede snede gras. *Ast nie gouw gao règənə, dan bəlóoft də etwêi nie feul van 't jaor.* — Vgl. V. D.; Vel. *etgroen*. Zie op *eimaot* en vgl. Mnl. *etgras* en *etgroede*.

eugskə, oogje. § 36, 2; 46, III, *b*.

euzəndrop, znw. m. De droppels, die onder en na een regenbui van een dak of van boomen vallen. *Ik wò dettie die beu'ms, die*

hij langs mənən akkər hée staon, rooidə. Gin korntjə wil dər ondər dən euzəndrop grŭuiə. — *Euzəndrop* is eigenl. de drop, die van de *euze* (Vla.), d. i. het onderste deel van het dak, dat over den muur hangt, valt. Zie Mnl. wdb. *ozendrop*; Ndl. wdb. *ooziedrop*; Zaanl. *ozendrop*; verder: O. N. Brab.; Limb.; Breda; Wvla.; Antw. en Vla. *neuzeldrop* en *oosdrup*.

èvərdes, znw. m. = *eidek*, *ekdis*. — Ned. Bet.; Vel.; Geld.-Ov.

évəldər, evenaar. — § 42, *n*.

əwèg, bijw. Weg. *Hij is al lank əwèg.* — Mnl. *enwech*; Limb.; Breda; Wvla.; Hasp.; Antw.; Vla.; Dev.

əzaord (əzaod), zie *zaod*. — § 42, *r*.

ézəl, ezel. § 7, 2^b.

F.

faolie, znw. v. Sluier. *Ons juffərkə héet zon gərdijntjə vur dər gəzicht, zon faolie.* — Zoo ook in het Mnl.; V. D.; Ned. Bet.; Vel.

feést, feest. § 9, 4.

fərnuis, fornuis. § 3, *a*.

fəssoenlək, fatsoenlijk. § 3 *a*, 42, *t*.

fietərə, ww. Kietelen. *Kèk taor léet ie tə slaopə, laomə 'm əs wakkər fietərə.* — Beteekent *fietərə* misschien eigenlijk *betasten, aantasten* (zie De Jager II, 684 op *veteren*)?

fieməlkont, znw. v. Treuzel, broddelaarster. *Schiet dan toch əs op mèt ou werrək, fieməlkont deggə dər zijt.* — Zie Mnl. wdb. op *fimele*; O. N. Brab.; Hag. *femel*; Hasp. *femelgat*; Antw. *femel*; Geld.-Ov. *fimmelen*, beuzelen; Vel. *fimelen*, beuzelen.

fit, znw. v. Zie *vit*. — 41, *f*.

fluts, znw. v. Dop van een zuigflesch. *Um də fluts schon tə mākə, mottə zə in werrəm waoter lèggə.* — Misschien een klanknabootsing?

flutsə, ww. Zuigen. *O jong, die klên kelfkəs, kunnə zoó op ou hãnd flutsə.* — Misschien een klanknabootsing (vgl. *fluts*)?

frãnsch, fransch. § 5, 3^c.

fruitənier, znw. m. Fruithandelaar -- Antw.: fruitdief.

fruitərij, znw. v. Fruithandel en wat daarop betrekking heeft. *Wat is tər van dən merrəgə veurgəlèzə? O! niks as fruitərij.*

G.

gaffəltjə, gaffeltje. § 46, I, *a.*

gank, gang. § 43, *ng.*

gãns, gans. § 5, 3*c*.

gansjə, gansje. § 5, 3*c*; 46, I, *c.*

gaon, ww. Uitdr.: *ət zoó laotə gaon en kommə.* Iets het eene oor in, het andere uit laten gaan. *'t Is allins, ofgə um goed of slècht raoit, hij lăotət toch zoó gaon en kommə.* — Men zou verwachten *kommə en gaon.*

gaor, gaar. § 6.

gaorən, garen. § 5, 6*b*.

gaotər, gaten. § 45, *c.*

gătjə, gaatje. § 5, 3*a*; 7, 1; 46, I, *c.*

gãst, gast. § 5, 4*c*.

gastjə, gastje. § 5, 4*c*; 46, I, *c.*

gãuw, gauw. § 25, 3.

gãuwə, gouden. § 17, 5.

gāvəl, znw. m. Tweetandige vork voor landbouwgebruik, vooral hooivork. *Vat 'nən gāvəl en hèlləp əs gãuw mée opstékə.* — Zoo ook in het Mnl.; V. D.; O. N. Brab.; Ned. Bet.; Breda; Geld.-Ov.; Dev.

gəbeei, mv. van *gəbed.* § 42, *d*; 45, *a.*

gəbluistərd, bnw. Van het gelaat: vol uitslag of puisten. *Hij héet altij zon gəbluistərd gəzicht, ik gəleu'f, dettie veul kwaod in 't bloed héet.* — O. N. Brab.; vgl. Antw. *afbluisteren*, bij schilfers afvallen; Vel. *bluisteren*, afschilferen; Gron. *bluisterg*; zie ook Nwk. op *bluisteren.*

gəbooiə, mv. van *gəbod.* § 42, d.

gəbóortə, geboorte. § 21, 3.

gəbrekkələk, bijw. van wijze. Gebrekkig. *Mən bruur zənən voet is wèr bètər, mer hij lopt nog gəbrekkələk.* — Zoo ook in het Mnl.; Nwk.; V. D.; Ned. Bet.; Dev. — § 47.

gədãcht, znw. o. Gedachte, soms met collectieve bet.: gedachten. Vooral in de uitdr : *Nao mijn gədãcht. Naor allə gədãcht. Daor hã'k zoó gãuw gin gədăcht op.* Daar dacht ik zoo gauw niet aan.

Dăor is nog gin gədăcht van. Daar wordt zelfs niet aan gedacht. Zoo ook in het Mnl.; Nwk.; V. D.; Breda; Wvla.; Antw. — § 23, 4; 44.

gədoei, znw. o. Bedrijf, in het bijzonder boerenbedrijf. Hofstede met toebehooren. *Dieiən kêl héet cintə zat. Hij héet hier al ən schon gədoei en óvər də Maos héet ie ər nog vərhuurd.* — O. N. Brab.; Ned. Bet.; Breda; Wvla.; Antw. *gedoen*; zoo ook Vla.; Dev.

gədraafd worrə. ww. Passief van *afdrāvə*, goed leeren draven, afrijden, welke bet. wel bij V. D., niet in het Ndl. wdb. vermeld staat. *Ou perdjə most ieləkən dag afgədraafd worrə, dan zò 't gãuw ən goei veur də mert zijn.*

gədurəgəs, bijw. gedurig, voortdurend. — § 60.

géehongər, znw. m. Geeuwhonger. *A'k op rês gaoi, stéek ik altij ən stukskə broód bij mə, vur da'k géehongər krijg.* — O. N. Brab.; Zuid-Limb.; Vla. — *Géehongər* is de zuivere vorm, zie Tijdschrift, 6.

geén, geen. § 50.

geést, geest. § 33.

gəgiebəl, znw. o. Gegiechel, en

giebəljen, znw. v. Lachebek, van

giebələ, ww. Giechelen, voortdurend lachen. *Die vrullie! altijd giebələ en kwèkə!* — Nwk. *gijbələn*; Ned. Bet.; Dev.; Gron.

gəhektek, znw. o. Van *hektekkə* (z. ald.). Gekibbel, geharrewar. *Die kijndər kunnə nóot əs in vrée mée məkaorə speulə, 't is altijd ən gəhektek, um dər dol af tə worrə.* — Ned. Bet.; Antw.

gəhotsəl, znw. o. Van *hotsələ* (z. ald.). Gehos, gehossebos. *'t Waar dər zon gəhotsəl mittət dãnsə, da'k ər uitgəloópə zij.* — Ned. Bet.

gèk, znw. m. 1) Uitdr.: *də gèk met iemand hãuwə.* Iemand voor den gek houden. Syn. van: *mèt iemand langs tə muur loópə* (z. ald. 2) Schertsende benaming voor een „droge" kwast. *Nou esgə mə gin jənévər mèr tappə wilt, gimmə dan mer ənən gèk.* 3) Onderdeel van een wagen. Pen, waarmee de *évəldər* verbonden wordt aan den *dijsəl.* — Nwk. (1).

gèk. Uitdr.: *gèk as ən juin, as ən karrad.* Stapelgek. — Gron. *gek as en wagenrad.*

gèkkə, znw. Alleen in het meerv. Een soort van aardappelen. — § 45.

gèl, geel. § 45.

gëldə, gelden. § 10.

gélə verrəft, znw. v. Geelzucht. — Zuid-Limb.; Hag. en Hasp. *geelverf;* Vla. II, *het geel.* — § 42, *t.*

gəleeiə worrə, ww. Gezien, populair zijn. *Essie wò, kossie hendəg in də raod kommə, hij wordt ər hier zat vur gəleeiə.* — Ned. Bet.

gəleérd, bnw. Knap, door zijn kennis voor iets geschikt. *'t Is ənən gəleérdən mins.* 't Is een knappe kerel. *Onzən ăuwən doktər waar nən goeiə, mer dən deuzə istər niet gəleérd vur.* — Zie ook op *bəkwaom.*

gəleu'və, gelooven. § 36, 2.

gəlijk, bijw. v. omst. Allemaal. *Hij is zən geld gəlijk kwijt. Də appəl zijn gəlijk van dən boóm gədrópə.* — Breda; Hasp.; Antw.; ook 17e eeuwsch (Hooft, *Granida*, vs. 18).

gəloóf, geloof. § 35.

gelləp, bnw., bijw. Welig. *As 't loóf van də ĕrəpəl zoó gelləp grŭuit, zittər ondər də grond nie feul van wĕrdə.* — Nwk.; Ned. Bet.; Zuid-Limb.; Vla.; Geld. Ov.; Vel.

gelsəg, geel. § 47.

gelt, znw. v. Wijfjesvarken in het algemeen zonder de speciale bet, die in de wdbb. vermeld worden. — Zoo ook in het Mnl.; Nwk.; O. N. Brab.; Ned. Bet; Zuid-Limb. *gils;* Wvla.; Hasp. *gels.* — Antw.: als in Driel; Hag. en Geld. Ov.: varken, dat nog geen biggen heeft gehad. Vel.: gesneden varken.

gəmach, znw. o. Gemak, de teeldeelen. *Hij schuptən əm vur zən gəmach, dettiə lank uit achtəróvər viel.* — Zoo ook in het Mnl. *gemachte*; Nwk.; Ned. Bet.; Vel. — § 42, *t.*

gəman, znw. gemeensl. Collectief. Uitdr.: *met allə gəman.* Allen te samen. *Nog ən paor daag met allə gəman aon 't wĕrrək, dan krijgə mə ət hooi van deus wèk nog wĕl binnə.* — Vgl. het Mnl. *geliede*, met dezelfde beteekenis; Got. *gaman.* — § 45.

gemaots, znw. gemeensl. Alleen van twee of meer personen, die tot hetzelfde doel samenwerken. Compagnons. *Wie zijn dər gəmaots.* Wie spelen samen? — Vgl. bij Vondel *gemakkers*; Wvla. — Een merkwaardig woord, dat in het Mnl. ontbreekt (niet in de oudere Germ. talen) en dat we noodig hebben om Ndl. *maat* te verklaren (zie Franck op *maat*).

gəmêⁿ, gemeen. § 34, 2.

gəmietərjaag, znw. o. Gezanik, gezeur.

gənaai. Uitdr.: *gənaai aon iets hèbbə*. Schik, trek, genoegen in iets, lust tot iets hebben. *Wat kan zonnən mins dər toch in zien, dettie zoó dən heélən dag aon 't lézə blijft, ik kammə nie bəgrijpə, dettie ər gənaai aon héet.* — *Gənaai* door vocaliseering van de *j* (uit *d*) en afval van de *ə* uit *genade* (* *gənaaiə*, *gənaai*).

gəndagzèggə, ww. Voor *groeten* het gewone woord.

gənéefs, znw. Neven van elkander. *Die tweé zijn gənéefs.* Zoo ook in het Mnl. *geneven*; Breda; Antw.; Vla. — § 45.

gənézə, genezen. § 10.

gənogt, genoeg. § 30, 1; 42, *t*; 54.

gèps, gesp. § 42, *s*.

gəput, bnw. Alleen praedicatief en alleen van aardappels. *Dıe ĕrəpəl zijn tə diep gəput.* — Hag. *put*, diepte in de aardappelen, en alg. Ndl. *putten*, de putten uit de aardappels halen.

gẽrd, garde § 5, 5c.

gəreéd, bnw. Behalve in de uitdr., vermeld in het Ndl. wdb., wordt *gəreéd* ook nog attr. gebruikt bij *véer. Gəlukkəg hã̄ 'k gəreéd véer en zoódoendə waar ik gãuw óvər.*

gẽrrə, gaarne. § 9, 3c; 42, *n*.

gerrəf, garf, schoof. § 3*b*; 5, 5a.

gerrəm, znw. v. Wijfjeskonijn. De wdbb. geven: ooi, die nog niet gelammerd heeft. Mnl. *germe*, ooi, die nog niet gelammerd heeft; Nwk. *garm*; Ned. Bet. (als in Driel).

gərust, bnw. Uitdr.: *net zoó gərust as ənən zallə̀m.* Met de meest mogelijke gerustheid. *Ik kwamp veur də rechtərs net zoó gərust as ənən zallə̀m, want ik wiest, de'k niks op mən gəwétə hã̄.* — Hag. *gerust as i kalf*; Antw.

gest, gist. § 8.

gêt, geit. § 34, 2.

getjə, gatje. § 5, 1; 5, 3a; 46, I, *b*.

gəteutəl, znw. o. Geklets, zie *teutələ*.

geut, znw. v. 1) Uitdr.: *in də geut vallə*. Van zaken: In het water vallen, deerlijk mislukken; van personen: een droevig figuur slaan. *Op tə vərgaodərəng wò ie dəbattérə, mer achẽrəm wa fiel ie*

in də geut. — 2) Waschplaats, z. *gutjə.* — Ned. Bet. — § 23, 2.

gəvalləg, bijw. v. omst. Toevallig.

gévə, ww. Uitdr.: *'t gift mə wondər.* Ik verwonder mij er over. — Mnl. *het gevet mi wonder*; Nwk.; Breda; Antw. — § 10.

gəwiekst (gəwikst), bnw. Bij de hand, glad. *'t Is ən gəwiekstə kêl.* — Nwk.; O. N. Brab.; Ned. Bet.; Limb.; Breda; Hag. (Tx., 731); Vla.; Geld.-Ov.; Vel.; Gron.; Hgd. *wichsen*, poetsen. *Gəwiekst* is dus *gepoetst*, glad.

giebələ, giebəljen, zie *gəgiebəl* en De Jager I, 138.

giestərə, gisteren. § 9, 2.

gietərkə, znw. o. Vochtmaat: 5 liter. *'k He van dən merrəgə nog ən gietərkə mellək* (z. ald.) *gəhăold.*

gin, geen. § 34, 1.

gin man, mins. Onbep. voornaamw. Niemand. *En of 'k te dŭui of nie, daor héet gin man mée tə mākə.* — Ned. Bet.; Breda; Antw. — § 51.

gist, gistəng, znw. Z. *gust.* — § 21, 1a.

glāns, glans. § 5, 3c.

glaos, glazen. § 45, *a.*

glaŏskə, glaasje. § 25, 1; 46, II, *c.*

glijə, glijden. § 56, *d.*

gluskə, glaasje. § 7, 2c; 46, II, *d.*

glŭuiə, gloeien. § 30, 2.

gochəldər, goochelaar. § 42, *d*; 46.

gochələ, goochelen. § 36, 1.

goed, goed. § 47.

goei, vorm van *goed.* § 42, *d.*

goeləkərd, znw. m. Smeerlap, schoelje. *Məneér burrəgəmestər, hij hée mə uitgəmakt vur al wa gəmên is; hij zin: Gə zijt ənən goeləkərd, 'nən dief en de laot ik mə nie seggə nie.* — Komt *goeləkərd* van *goelijk* als *mooierd* van *mooi* en beteekent het dus eigenlijk: een mooie, een mooie jongen?

gorrəjuskəs. Bastaardvloek.

gort me roómə. Bastaardvloek. Waaruit, valt licht te begrijpen. Letterlijk: gort met melk.

gottómə, bastaardvloek. § 42, *d.*

gouw, gauw. § 25, 3.

grashoort, *-oort*, *-ort*. Zie *ort*. § 43, *h*.

grãuw, grauw. § 25, 3.

griezəl, znw. Huivering. — Ndl. wdb.; Ned. Bet.

grijsd, grijs. § 42, *d*.

grind, znw. v. Fijngemalen vee-, vooral varkensvoer, gewoonlijk bestaande uit meelafval. *Lop əs gauw nãor Kiskəs en vraog of ie achtəreén ənən zak mêt grind wil laotə bringə.* — Vgl. Nwk.: het tweede meel van tarwe; Zaanl. *grint*, *grand*, gemalen doppen van rogge, fijne zemelen; Weiland: het tweede meel van boekweit. — § 12.

grippəl, greppel. § 21, 1.

groep, znw. v. Greppel in het weiland voor de afwatering. — Nwk ; Ned. Bet.

grommes, znw. o. Uitdr.: *gromməs krijgə*. Een standje krijgen. *Nou schêi dər nou mer af, 'k he nou gromməs zat gəhad* — Nwk.; in Holl. dial. *grommen krijgen*; Ned. Bet.; Vel. *brommes*. — Synoniem van *kijvəs krijgə*. Zie voor andere dergelijke vormen op *mellakəs*.

grond, grond. § 44.

groót, bnw. Zie op *wijd*. — § 35; 47.

groót, bijw. Zeer, hard. *Ik he ət groót nódəg, da'k gəholləpə wor, ãndərs zò 'k nie kommə vraogə.*

grouw, grauw. § 25, 3.

grut, groot. § 36, 2.

grutgrond, znw. m. De vale, roode aarde, die men in bouwland van mindere hoedanigheid aantreft. *Dieiən akkər is niks wẽrd, dər zit veuls tə veul grutgrond in.* — Ned. Bet.

grutsch, grootsch. § 36, 2.

grutst, grootst. § 36, 2; 47.

gruttə, grootte. § 36, 2.

gruttər, grooter. § 36, 2; 47.

grutvaodər, grootvader. § 36, 2.

grũuiə, groeien. § 30, 2.

grũun, groen. § 30, 2.

grũuntjə, znw., o. Grondeling (een vischsoort).

grŭuntjəs, znw. Alleen in het meerv. Spruitkool, spruitjes. *As te plekskə daor vrijkomt, za'k ər grŭuntjəs nèr pótə.* — § 45.

gruwəl, znw. m. Uitdr.: *'t Is ən gruwəl* met onderwerpszin. *'t Is ən gruwəl, zoó veul gèld astieiən mins vərtèrt.* — Misschien wel alg. Ndl., doch niet vermeld in Nwk.; Ned. Bet.

gruwéləg (klemtoon op de tweede lettergreep). Gruwelijk, doch alleen als bijw. v. graad. *'k Vijn vis mée ẽrəpəl dan toch gruwéləg lekkər.* — Ned. Bet. — § 47.

gullie, gij. § 48.

gurgəl, gorgel. § 21, 3.

gust (*gist*, *gistəng*), znw. v. Uitdr.: *gin gust in iets hèbbə.* Ergens geen lust in hebben. *'k Mot merrəgə êgələk naor stad, mer mette vuilə wéer he'k ər niks gin gust in.* — Limb.; Breda; Hag. en Hasp. *goesting*; zoo ook Antw. en Vla.; Geld.-Ov. — § 21, 1a.

gutjə, znw. v. Klein keukentje met gootsteen, vnl. dienende om de vaat te wasschen. *'k He vandaag met al de follək thuis ən bordəwasch van aonbəlang: mən gutjə is bəkant tə klên.* — O. N. Brab.; Limb. *stort*, in dezelfde beteekenis. — § 23, 2; 46, I, *c*.

H.

haam, haam. § 6.

habbəs. Uitdr.: *habbəs zijn*. Binnen zijn, ingerekend zijn. *Mə hebbə perzəkə gəknóokt* (gekaapt), *ən oftən baos nou brilt of nie, zə zijn habbəs.*

hacht, znw. m. In den rivierbodem onder water uitstekende punt. — Ook bij V. D.; syn. van *stravel* (zie ald.). — § 5, 2.

hak, znw. v. Hakmes (landbouwwerktuig). *Hij wier zoó vuil op mə, dettie ən hak viet en dərmée năo mə gooidə.* — Mnl.: houw of werktuig om te houwen (zie wdb. op *hac*); Ned. Bet.; Limb.; Antw.; Vla.; Vel.

hal, bnw. Alleen praedicatief. Flauw. *Gimmə əs gãuw ənən bittərə, ik zij zoó hal in də mond.* — Ned. Bet.

halfkə, znw. o. Vochtmaat: een half *pulləkə* (z. ald.). — § 3*b*; 46, II, *a*.

halfsəntij, bijw. v. tijd. Den halven tijd. *Halfsəntij, istieiən kêl zat.* — Ned. Bet.; Antw.

halləf, half. § 3*b*, 42, *l.*

hallәvәmaon, znw. Onderdeel van den wagen. Een ijzer in den vorm van een halven cirkel, dienende om de *bloktang* te steunen.

hãnd. Uitdr.: *uittә hãnd vәrkoópә.* Ondershands verkoopen. — Ned. Bet.; Hasp. *uiterhand;* zoo ook in Antw.

hangә, ww. Hellen. Substantivisch: helling. *Hij wont taor in 't hangә van dәn dijk* (onder aan de dijkhelling).

hãnn, handen. § 42, *d;* 45, *a.*

hãnsә, znw. Alleen in het meerv. Wanten. *Trekt ou hãnsә aon, want ət is koud.* — Mnl. *hansce*; Vla. — § 42, *d*; 45.

hăokskә, haakje. § 25, 1; 46, III, *c.*

haopәrә, ww. Haken van een pen. *Wa'n slècht pәpier, dә pen haopәrt ielәkә kéer.* — Ned. Bet.; vgl. Antw.: aan iets vastzitten.

haor, znw. Uitdr.: *dәr haor of kuit van willә hebbә.* Ergens haring of kuit van willen hebben. — Ned. Bet.

haor, znw. o. De kruin van een knotwilg of -populier. — Ned. Bet.; Wvla.; Dev.

haorә, ww. Scherpen. Zie op *haorgәtãuw.* — O. N. Brab.; Wvla.; Vla.; Geld.-Ov.; Vel.; Gron ; Zaanl., onoverg.: scherp zijn (in de keel).

haorgәtãuw (*horrәgәtãuw*), znw. o. Collectief: het gereedschap (*gәtãuw*) om de zeis mee te scherpen (*haorә*). Een ijzeren pin met een platten vierkanten kop (*króon* of *kruin*) wordt in den grond geslagen, zoover een dwarsbout dit toelaat. Op de *kruin* wordt dan de zeis gelegd en met een platten smallen hamer de rand dun uitgeslagen. — Zoo ook in het Mnl.; Hag. *haorkruin*; Antw.; Vla.; Geld.-Ov. *haorgerei*; Gron. *haortuug.* — § 36, 3.

hăost, haast. § 25, 1; 44.

haot, haat. § 6.

hard, bnw. en bijw. 1) bnw. Van ijs: sterk. *Ønen jóod zal nie op 't ijs gaon, est nie hard is.* 2) bijw. van graad. Zeer. *De's ən hardә zofte pèr.* Dat is een zeer zachte peer. — Zoo ook in het Mnl. (2); Ned. Bet ; Breda; Hag.; Antw.; Vla.; Zaanl.

hardstikkәdoód, bnw. Alleen praedicatief. Morsdood. *Gïestәrә istər nən loódgietər in dən Bosch van 't staotion gәvallә. Hij waar hard-*

stikkədoód. — O. N. Brab.; Ned. Bet.; Limb.; Oud-Beierl.; Dev.; Geld.-Ov.; Zaanl. *hardstikkəvol*, *-doof*; en elders in Holl.

hart. Bijw. uitdr.: *van hartə.* In den waren zin. *Hij is niet ziek van hartə.* Ziek in den waren zin is hij niet (dus feitelijk: ongesteld).

hãuwə. Uitdr.: *də gėk mėt iemand hãuwe.* Z. op *gėk.* — *Hãuw-d-oe*, *wăor.* Bij het afscheidnemen: vaarwel, adieu. — Breda. — § 5, 6; 56, *g.*

hauwkə, znw. o. Peul. *Ik lust gin hauwkəs, zə zijn mijn tə zăut.* — V. D.: een soort peulvrucht; Antw. *houw*, zaadhuisje, bolster van koolzaad, enz.; Vla. II: erwten in de schil.

hãuwmãuw, znw. m. Dwarrelwind. *Kėk əs, wa' ənən hãuwmãuw. Doe gãuw də deur dicht vur 't stof.* — O. N. Brab., dat ook geeft *mouwen*, stof opjagen; Vla. (waar ook *hauwmouwe*); Antw. en Kil. *houw*, wervelwind. Voor *mãuw* valt te vergelijken Mnl. *moude*, stof.

hãvər, haver. § 44.

hebbə, *hėbbə*, hebben. § 58; 62, *g.*

hech, tusschenwerpsel. Hè. — Dev.

hėchtə, ww. Hijgen. *Onzən hond héet zékər wėr achtər nən haos gəzétə, hurtəm əs hėchtə.* — Zie Mnl. wdb. op *hichten*; Dev., Geld.-Ov.; Vel.

-hed, achtervoegsel; -heid. § 34, 1.

hé-n, heen. § 14.

heét, znw. o. Warm water met zeep. *Wacht effə, ik mot ərst də wãsch in 't heét zettə.*

hėffə, heffen. § 5, 1.

hėftə, heffen. § 42, *t.*

hėft, znw. m. Lomperd. Vlegel. *Kundə nie uittə wéeg gaon, de mə deur kunnə rijə, lillə̀kən hėft de gə dər zijt.* — Hag. en Hasp. *hecht*; Antw. *hecht*, een groote, magere vent.

heggələ, ww. Kibbelen, twisten. *'t Is mə ət huishãuwə wėl, zə zijn dər eéuwəg aon 't heggələ.* — Afl. *heggəldər*, twistzoeker en *heggəlpartij.* — Ned. Bet.; Dev Zie over *heggələ* ook De Jager, II, 1175, waar de oorsprong gezocht wordt in het in Hgd. dialecten voorkomende *hăggeln*, woordstrijden.

hêi, hei § 34, 2.

hêiə, heien. § 34, 2

heiluivər, znw. m. Ooievaar. — O. V. I, 248; Dev.; Geld.-Ov.

hekkəs, mv. van *hek*. § 45, *d*.

hèksə, znw. Alleen in het mv. Hielpezen. *Wa'n gəmênə stréek. Zə hèbbə errəgəs ən del vée in də wêi də hèksə durgəsneeiə.* — § 45. Zie tal van gegevens en vormen bij *haessene* in het Mnl. wdb. en Kluge op *hechse*.

hektekkə, ww. Twisten, kibbelen. *Nóot kan ie ən ãndər met vrée laotə, altijd mottie hektekkə en moelvèchtə.* — O. V. I, 249; in de volkstaal *hakketakken;* zoo ook in Antw., waar ook *hekketekken;* vgl. ook nog *hakeltakel* (Taalk. Bijdr. I, 232).

hel, bnw. Levendig. *Ons Jentjə is toch zon hel jong, nóot héet ie rust.* — Breda; Hasp., 305; Hag.; Antw.; Vla.

Hèl, Hedel. § 42, *d*.

hellèg, heilig. § 34, 1; 42, *l*.

hellèpə, helpen. § 36.

hèmkə, znw. o. Driehoekig schepnet. *'t Waar goed, de'k tieiən snoek al in mən hèmkə hã, toen ie van də haok afschóot.* — § 7, 2*a*; 46, II, *b*. — Vklw. van *haam* (vischnet, zie Franck).

hendəg, bnw, bijw. Gemakkelijk. *Wa'n hendəg teschkə heddə daor, vur bodschappə mée tə némə. De's hendəg zat.* Dat valt licht te begrijpen. — Wvla. en Antw. *handig*. — § 5, 3*a*.

hendjə, handje § 5, 3*a*.

hênəng, heining § 7, 2*b*.

hênəngə, ww. Een heining zetten. *Die paolə daor mottə laotə staon. Daormée mottəmə optə wêrd aon ət hênəngə.* — Ned. Bet.

hĕrd, znw. m. Uitdr.: *óvər dən hĕrd.* Aan, in huis. *Ik kom dər veul óvər dən hĕrd. Ik wil zə allədaag óvər mənən hĕrd nie hèbbə zittə* — Antw., *hèèrd*: bij uitbreiding beteekent *hèèrd̄* den vloer van het woonhuis; Vla. II. — § 9, 3*c*.

hérəng, haring. § 7, 2*b*.

herfstə, bnw. Dichtstbijzijnd. Alleen attributief. *Wa's mijnən bal? Dən herfstə* (die het dichtst hierheen ligt). *Kom də herfstə kãnt ən bietjə uit.* Kom wat hierheen Zoo ook in het Mnl. *herwairtst*.

hérək, znw. m. Wilde mosterd (een onkruid in het bouwland),

Wa sietər de percéel ertə uit, 't is gèl van dən hérək. — Mnl. *haderic*, *hederic* (zie wdb.); V. D.; Oud-Beierland; Vla.; Geld.-Ov.; Vel.

hérəkblommə. Bloemen van den *hérək.*

hèrkə, heertje. § 46, II, *c.*

hèrrəjennəg (klemtoon op *jen*). Bastaardvloek.

herrəvərs, bijw. v. plaats. Hierheen. *Komtie herrəvərs of gaot ie dən ăndərən kănt uit?* — Zoo ook in het Mnl. *harewaerts*; Wvla. (428); Vla. *hierwaerts.* — § 41, *w*; 42, *t.*

herrəweg, bijw. Hierheen, terug. *Kom găuw herrəweg, juskə! ăndərs zal dən hond ou bijtə.* — Antw. *hierwegs.*

het, hitte. § 13, 5.

heud, znw. o. Hoofd. *Doktər, gə most əs năor mən wijf kommə kijkə, zə klaagt alləmaol óvər pijn in 't heud.* — Ook onderdeel van den ploeg. Verbinding tusschen *start* en *heudschêi.* Het *heud* rust op den grond. — § 36, 2; 41, *f.*

heudschêi, znw. v. Verbinding tusschen *heud* en *ballək.*

heui. Uitdr.: *tə heui gaon, slaon*, achterover vallen. *Wa hemmə gəlăchə. Dər gonk ən kar vol boerə tə heui en die lāgə in 't zănd, vurde zə 't wiestə.* — *Tə heui gaon* (uit *tə heudə*, d. i. te hoofde, *gaon*) valt te vergelijken met *over den kop gaan*, vooroverslaan.

heurə, hooren. § 36, 2.

heusijs, znw. o. Grondijs. *Gə kunnət heusijs goed kinnə, 't zit altijd vol moddər.* — Oud-Beierl., waar ook voorkomt *heuzə*, hard vriezen met mistig weer, waardoor dan vooral in het buitenwater veel *heusijs* ontstaat.

heuvə, ww. Tuinieren. *Onzən bóvəmestər is ənən liefhebbər van heuvə, gə kunt əm in zənən vrijən tijd bəkant gərégəld in zənən hof aon 't wèrrək zien.* — Kil. *hoven*; O. N. Brab.; Antw. *hoven.* — § 19, 2.

hiltə, ww. Bikkelen. *Gə meugt optə stoep van 't raodhuis nie hiltə en aggə 't toch doet, vat tə vèldwachtər ou də hiltjəs af.* — Reeds Geldersch in de Middeleeuwen (zie wdb.); Oud-Beierl. *hilləkə*; Breda.

hiltjə, znw. o. Bikkeltje. Zie *hiltə* en vgl. Mnl. *hiltekijn*; Oud-Beierland *hillək.* — De vier kanten heeten: *staontjə* (de gladde kant, Gron *staondərs*), *ingəltjə, ruggələng, kuilənq.* Voor het

tellen bij het *hiltə* zijn eigenaardige telwoorden in gebruik: *ėttələ*, eenmaal; *twėttələ*, tweemaal; *drĭetələ*, driemaal; *vĭertələ*, viermaal.

himd, hemd. § 7, 2^b.

hingəl, hengel. § 5, 1.

hingst, hengst. § 5, 1.

hingstə, ww. Laten dekken (van een merrie). — Ned. Bet.; Hasp.

hėskə, verklw. van

hissə, znw. v. Kat (alleen van het wijfje gezegd). *'k He lievər ən hissə as ənən kaotər, die is mə tə veul op tə loóp.*

hitsəg, bnw. Van de lucht: onweerachtig. *Wa'stə locht hitsəg, mə krijgə bəpaold ən bui.* — Ned. Bet. Vgl. voor de vorming (uit *heét-səg*) *gelsəg* (uit *gèl-səg*), *bruunsəg*, *zwartsəg*, *witsəg*?

hoefkə, hoefje. § 46, II, *a*.

hoekə, vragend voornaamw. Wat voor, welke. *Hoekə medəsijnə héet ou durskə gəhad?* — Mnl. *hoelijc*; Ned. Bet.; Gron. *houke*; Zaanl. — § 42, *l*; 52.

hoen, vragend voornaamw. Wat voor. Enkelv. van *hoekə*. — § 51.

hoenéer, bijw. Wanneer. *Hoenéer is ou bruur naor Indië gəgaon?* — Zoo ook in het Mnl.; V. D.; Oud-Beierl.; Wvla.; Dev.; Gəld.-Ov.

hoggər, *hogst*, hooger, hoogst. § 36, 1.

hollə, ww. Hollen. Niet alleen van de paarden, maar ook van den voerman en het voertuig. *O, moedər, də bus héet gəhold.* — Ned. Bet.

hommələ, ww. Menniste bruiloft houden. *He, wa stinkət. Zə zijn zékər ėrrəgəs aon 't hommələ.* — *Hommələ* misschien uit *hompelen* (zie De Jager I, 238), in het Hgd *hümpeln*, verkeerd, dom handelen, met wijziging = knoeien, vies werk doen?

hommələs Uitdr.: *'t Is hommələs.* Het is mis. Voor de verklaring zie *Sloett, Spreekwoorden en Spreekwijzen.* — Zou het echter ook niet kunnen zijn dat *hommələs* hier is een part. gen. (zie voor andere dergelijke vormen op *mellәkəs*) van *hommələ*, uit *hompele*, verbroddelen (zie De Jager, t. a. p). Met de bet. (het is verkeerd) valt dit wel over een te brengen.

hond, znw. Uitdr.: *də hond zijn.* De laatste speler zijn, die vooral bij het *plaaiərə* (zie ald.) en *hussələ* (z. ald.) veel kans loopt, dat er weinig voor hem overblijft.

hont, znw. o. Vlaktemaat, $^1/_7$ H.A. — Zoo ook in het Mnl.; Oud-Beierl.; Zaanl.: 100 vierk. roede.

hoófd, znw. o. Onderdeel van den ploeg. Z. *heud.* — § 35.

hoófdschêi, znw. v. Onderdeel van den ploeg. Z. *heudschêi.*

hoóg, hoog. § 47.

hoóp, hoop (verzameling). § 35.

hóorn, znw. m. Doffer. *Mən tortəlduivə hebbə tweé jongə, mer 'k gəleu'f det ət bêi hóorns zijn.* — Ned. Bet.

hópə, hopen. § 18.

hord, znw. m. Teenen vlechtwerk, gebruikt o. a, om te overbruggen of om af te heinen. *Gə mot wa hooi óvər də hordə straoiə, de sə nie soó van də raoi lijə.* — Zoo ook in het Mnl.; V. D.; vgl. Ndl. *horretje.*

hórən, horen (muziekinstrument). § 17, 3.

hork (*hurk*), znw. m. Horzel. Fig.: stekelig, nurksch mensch. *As ons pĕrd mer ənən hork heurt, wordt ie al angstəg* — Mnl. *hornete* (zie wdb.).; V. D.: wesp; O. V. I, 249; Antw.; Vla.; Zaanl.

horrə, *horsəs*, hersens. § 42, 3; 13, 2; 42, *n.*

hort, znw. v. Poos. *Hij zin dettie mer effə gonk, mer hij bléef ən heélə hort weg.* — Verklw. *hortjə.* — V. D.; O. N. Brab.; Ned. Bet.; Oud-Beierl.; Hag.; Hasp.; Dev.; Geld. Ov.; Gron. — Voor den overgang van de bet. *stoot* in die van *poos* vergelijke men het in de volkstaal elders gebruikelijke *een stootje* voor *een tijdje.* B.v. *Hij is al een heel stootje* (een heel tijdje) *weg.*

hosklos, znw. m. Lompe kerel, vlegel. *Wa sijdə toch ənən hosklos, wa'n hèft van ən kêl zijdə toch.* — Oud-Beierl. — Letterlijk: iemand, die hotst en klotst, die een lompen, onbehouwen gang, bij uitbreiding: lompe, onbehouwen manieren heeft — § 42, *t.*

hotsələ, ww. Hossen. *Ik mot ən nijə vloer in mən hèrrəbèrrəg laotə leggə, zə hèbbə mèttə kerrəməs d'ăuw heéləmăol uitməkaorə gəhotsəld.* — Ned. Bet. Niet vermeld bij De Jager.

houtər, mv. van *hout.* § 45, *c.*

houtərə, bnw. Houten. *Jungskə, aggə nou wèr holt, za'k ou ən houtərə perdjə koópə.* — O. N. Brab; Ned. Bet.; Vla.; Vel. — De vorm is te verklaren uit analogiewerking van *ijzərə.* — § 47.

hudpeulәng, znw. v. Hoofdpeluw. *Mәn hudpeulәng waar kletsnat, zoó hã'k liggә zweétә.* — Zie *peulәng.*

hufkә, huifje. § 32, 1; 46, II, *c.*

hugst, hoogst. § 36, 2.

hugtә, hoogte. § 3, *d*; 36, 2.

huikә, ww. Neerhurken. *Mә huktә gãuw achtәr dә hèg en toe zãg ie ons nie.* — Zoo ook in het Mnl. *huken;* V. D.; O. N. Brab.; Ned. Bet.; Wvla.; Hag. en Hasp. *hukken*; zoo ook Antw. en Vla.

huikәs, znw. Alleen in het meerv. Hurken. *Kèk, zә gao optәr huikәs zittә.* — V. D.; O. N. Brab.; Zuid-Limb.; Vla.; Wvla ; Hag. en Hasp. *huk*; Dev.; Gron. *hoeke.* — § 45.

huis, znw. o. Sleuf aan de schop, waarin de steel gestoken wordt. *Dә smid hã vәrgètә in 't huis van mәn nijә spaoi әn gătotjә tә mākә.* — Zaanl.; in Noord-Brab. *hoezel.* — mv. *huis.* § 45, *a.*

hullie, voornaamw. § 48; 49.

hum, voornaamw. § 13, 4; 49.

hundjә, hondje. § 21, 1; 46, I, *b.*

hunnәkә, ww. Hinneken. — Ned. Bet. Voor *u/i* vgl. § 21, 1, opm.

hupkә, hoopje. § 46, II, *d.*

Hurnә, Hurwenen. § 41, *w.*

huskә, huisje. § 32, 1; 46, II, *c.*

hussәlә, ww. Dooreenschudden, vooral van geldstukken. *Gә mot tә cintә vur dә voet opvattә en goed hussәlә.* — Zoo ook in het Mnl. *hutselen*; Oud-Beierl.; Vel.; De Jager „Oudtijds was er een spel, onder den naam *hutselen*, waarschijnlijk aan het dooreenschudden van geldstukken in de hand ontleend." — § 42, *t.*

hutjә, houtje. § 17, 5; 42, *l.*

huts óvәr kop, bijw. uitdr. Hals over kop, geheel en al. *Huts óver kop sprong ie әt kijnd achtәrnao.* — *Huds* met adverbiale *s* van *hud*, verkorting uit *heud* (vgl. *hudpeulәng*), dus letterlijk: *hoofd over kop.*

hutspot, znw. m. Proefje van de slacht. *Mә hebbә van onzәn bŭurman ənən vettәn hutspot gәkrégә; wa ribbәkәs en ənən poót.* — Het woord beteekent dus geheel iets anders dan het alg. Ndl. *hutspot*, dat bijna altijd *wortәl en ĕrәpәl dur mәkaorә* heet. Vgl. *hutspot* bij Kil. en ald. *potvleesch*, *Fris. j. hutspot.*

hŭui, mv. van *hoed*. § 45, *b*.

hŭuiə, ww. Hoeden, bewaken, niet alleen van vee, maar ook van fruit en koren. *Ammə nie hŭuidə in dən bógərd, vrātə də vógəls də korsə gəlijk op.* — Oud-Beierland, *wachtə*. — § 30, 2.

hŭukskə, hoekje. § 30, 2; 46, III, *b*.

I.

ielək, onb. vnw. Elk. — Mnl. (wdb. III, 797) O. N. Brab ; Breda; Antw. — § 37; 54

ielækndeén, onb. vnw. Iedereen. *Gə kunnət ielækndeén vraogə oft nie waor is.* — Ned. Bet.; Antw.; Vla. II, *iederendeen*; Gron. *elkenijn*. — § 51.

iewərs, bijw. v. plaats. Ergens. *'k Kan ət mə nie bəgrijpə waor de'k mən pèt gəlaotə hèb, zə mot hier toch iewərs zijn.* — Zoo ook in het Mnl.; Ned. Bet.; Oud-Beierl.; Wvla.; Breda; Hag.; Antw.; Vla.; Dev.; Geld.-Ov.; Zaanl. — § 37.

ijmərt, znw. m. Nagras = *eimăot* (z. ald.). — O. N. Brab. *ijment*. — § 42, *r*.

ijnt, znw. m. Inkt. *Dink ər aon, de gə det bəwijs met ijnt mot têkənə*. — § 9, 2; 43, *k*.

ijntə, enten. § 9, 2.

illəf, elf. § 34, 1; 54.

immər, emmer. § 34, 1.

ingəl, engel. § 5, 1.

inkeld, bijw. van omst. Zelden. *Hij komt inkəld hier.* — V. D.; Ned. Bet.; Breda; Dev.; Vel.; Gron. — § 42, *d*; 54.

inkruiə, ww. Bij het steenbakkersbedrijf: de steenen in den oven kruien. — Het tegenovergestelde van *uitkruiə* (z. ald.).

inrukkə, ww. Oppakken, opbrengen. *Də pəlisie héet daor nèt ənən landloópər ingərukt.* — Ned. Bet.

inschaorə, ww. Vee brengen naar. Met de plaats waar het vee (de *schaor*, z. ald.) gebracht wordt als vwp. *Bij het inscharen van de Middelwaard een bewijs over te leggen, dat het vee gezond is en uit een gezonden stal.* (Uit eene publicatie).

installəg, bnw. Uitdr.: *installəg zijn*. Een groot boek hebben

(gezegd van den schuldeischer). *Esgə aon ən iedər mer leént, wordə mettənlestə zoó installəg, daggə dər êgəs mŭuitə mée krijgt.* Het tegenovergestelde van alg. Ndl. *achterstallig* (gezegd van den schuldenaar).

invangə, ww. Inhalen. *Aggə hard lopt, kundə əm misschiəns nog wèl invangə.* — Ned. Bet.

J.

jāgə, jagen. § 57.

jammərklachtə, ww. Jammeren. *Och, och en zə waar toch zoó aon 't jammərklachtə, dettər poes doód waar.*

Jan en Lijs. Van twee personen, die altijd bij elkaar gezien worden: *'t Is net Jan en Lijs.* — O. N. Brab. *Jut en Jul;* Hasp. *Henne en Lijs.*

Jăon, verkorting uit *Adriaon.* § 25, 1.

jensbal (jenzər), znw. m. Dokkumer. Z. *jenzə.*

jensbaon, znw. m. Tafel, waarop men *jenst.*

jenzə, ww. Een balspel, gespeeld op een soort billiarttafel met houten „banden" en waarbij de bal met een stok door een ring *„gejensd"* moet worden. *Jenzə* is half stooten, half duwen. Vandaar bij het billiartspel: een Dokkumer maken.

jeskə, jasje. § 5, 1; 46, II, *b.*

jézuske étə. Aan de H. Communie deelnemen.

jézuskə uitspouwə. Van een stervende, die de hostie niet meer slikken kan.

jismarantə. Bastaardvloek. Uit *Jezus Marante, Jezus Maria.*

jogjə, jongentje. § 46, I, *a.*

jong, znw. o. Kind. *Lăot tə jong toch speulə, laotər mottə zə hard gənog wèrrəkə.* — Zoo ook in het Mnl.; O. N. Brab.: jongen; Ned. Bet.; Breda; Hag.; Hasp.: knaap; zoo ook Antw. en Vla.; Gron.

jonk, bnw. Uitdr.: *jonk gəwiest zijn.* Geboren en getogen zijn. *Ik zij in Driel jonk gəwiest en ik mên dăövur de'k tə gəmêntə goed kin.* — O. N. Brab.; Ned. Bet.; Dev.; Geld.-Ov. *jonk worden*, geboren worden; Vel.; Gron. — § 43, ng.

jongənə, ww. Jongen, werpen. *Ons knijn mot jongənə.* — Ned. Bet.; Vla. (zie ook De Jager op *jongelen*). — § 59.

ju. Uitdr.: *Gin ju.* Geen zier, geen haar. *Hij giftər gin ju um.*

juin, znw. Uitdr.: *Zoo gėk as ənən juin.* Z. op *gėk.* — Antw.

jukkə, onpers ww. *'t Jukt ər.* Synoniem van *'t nãuwt ər.* (z ald.) — § 21, 1.

jungskə, jongetje. § 46, III, *b.*

juskə, jongetje. § 43, *ng*; 46, II, *b.*

juttərə, ww. Met korte, krachtige schokken heen en weer schudden. Trillen. *Kėk tieiən paol əs in dən stroóm staon tə juttərə.* — Ned. Bet.; Oud-Beierl.; De Jager geeft *jotten* = stooten of horten van den wagen, en daarvan zal *juttərə* wel een frequentatief zijn.

K.

kabbinet, kabinet. § 7, 1; 41, *b.*

kalləf, kalf. § 3, *b*, 42, *l*; mv. *kallərər.* § 45, *c.*

kammənet, kabinet. § 3, *a*; 7, 1; 41, *b.*

kammərаod, kameraad. § 3, *a*; 7, 1; 41, *m.*

kammərzóol, znw. v. Uitdr.: *nie prut an zən kammərzóol zijn.* Haar op de tanden hebben. Geen katje zijn, om zonder handschoenen aan te pakken.

kan, znw. v. Spreekwoord: *Zet tə kan nėr en vat tə léer.* Wat ge niet kunt, moet ge leeren. — Ned. Bet.; in Antw. *zet de kan weg en neemt den stoop*, met dezelfde beteekenis.

kãns, kans. § 5, 3c.

kãnt, kant. § 5, 3b.

kaod, kwaad. § 41, *w.*

kaones, znw. v. Zeker soort mand. — V. D.; Oud-Beierl.; Zaanl.

kaor, kaarten, mv. v. kaart. § 42, *t*; 45, *a.*

kaort, kaart. § 5, 5b.

kaotər, znw. m. Benaming voor iedere groote kat.

kārəkiekkast, znw. v. Kermiswagen. *Bij de hãndwijzər staot ən kārəkiekkast, met van de lillək volkskə.* — *Kārekiekkast*, met assimilatie uit *rārəkiekkast* is letterlijk: *kast* (wagen), behoorende bij een *rārəkiek* (alg. Ndl.: kijkspel).

karrad, znw o Uitdr.: *zoó gėk as ən karrad.* Zie op *gėk.*

kãst, kast. § 5, 6a.

kastjə, kastje. § 5, 6c; 46, 1, *c*.

kasgənaodə, znw. v. Zwetserij, grootspraak. *Gə zijt nən prutskêl, met al ou kasgənaodə.* — O. N. Brab.; Limb.; Antw.; Vla.: verwaande manieren; Dev.; alles wel van Fransch *gasconnade.*

katierkə, znw. o. Een kwart kop. *Dinktə nou, de'k um ən katierkə mèl druktə maak?* — V. D.; Ned. Bet.; Zaanl. — § 41, *w*; 42, *r.*

kattə, ww. Een soort jasspel. Naar het afkeuren (katten) van roemkaarten? *'t Is kat*: groot slem, door de t w e e spelers gemaakt. Vgl. *rəwaorə.*

kaud, koud. § 5, 6.

kãuw, koude. § 5, 6.

kebbələ, ww. Druk babbelen. *Heurt tie wijfs optən dijk əs kebbələ.* — O. N. Brab.; Oud-Beierl.; Vla. — Vgl. alg. Ndl. *keuvelen*, babbelen, dat ook in oorspong nauw verwant is (zie De Jager), evenals *kibbelen.* — § 13, 6.

kédəl, znw. m. Kiel. *Istieiən koópman met zonnən blauwən kédəl aon hier ok gəwiest?* — Zoo ook in het Mnl.; Antw. *keel.*

kéep. Uitdr: *kéep hãuwə.* Van twee personen: tegen elkaar opgewassen zijn. *Zə hãuwə goed kéep, die tweé, gə kuntər niks van zeggə wie 't winnə zal.* — *Kéep* is eigenl. kerf, schrap. De uitdrukking beteekent dus letterlijk: er in slagen zijn *keep* (de schrap of streep op den grond, waar men bij het worstelen op moest blijven om niet te verliezen) te houden. Vgl. alg. Ndl. *zich schrap zetten* en *Stoett, Spreekw.* n° 2024.

kées, kaas. § 25, 2b.

kêi. Uitdr.: *zoó mak as ən kêi.* Doodmak. *Onzən bruinə waar toen ie pas in 't tuig kwamp, êsənd lastəg, mer vandaag* (tegenwoordig) *is ie zoó mak as ən kêi.* — § 7, 2b.

kêiər, mv. van *kêi*, kei. § 45, *a.*

keldərzeug, znw. v. Pissebed. *He daor zãt ən groótə keldərzeug in die abrikóos* — O. V. I. 249; Ned. Bet; Vel.

kelfkə, kalfje. § 3, *b*; 5, 1; 46, II, *b.*

kèmərkə znw. o. De „mooie" kamer. *Kom dómənie laotəmə op 't kèmərkə gaon zittə, daor zijmmə vrij.* — § 7, 2a; 46, II, *b.*

kemkə, kammetje. § 5, 1; 46, II, *b.*

kĕmmə, kammen. § 5, 1, opm.

kennəkəsblom, znw. v. Sering. — *kennəkə*, kannetje. § 5, 1; 46, II, *b*.

kentjə, kantje. § 5, 3*b*; 46, I, *d*.

kerpet, karpet. § 5, 5*a*.

kerrəp, znw. m. Karper. *'t Gao nie hendəg mèttən hingəl kerrəp tə vangə.* — Vla. *karp*. — § 3, *b*; 5, 5*a*.

kĕrs, kaars. § 5, 5*c*.

kèrskə, kaarsje. § 5, 5*c*.

kerwêi, karwei. § 34, 5.

kétəlbŭutər, ketellapper. § 30, 2. — O. N. Brab.

ketjə, katje. § 46, I, *b*.

kètsər (*kètsərd*). Prul, vod, lor. Minachtende benaming voor een persoon of zaak. *'t Is ənən kètsərd.* Hij is een vent van niets. — Vgl. *ketser*, dat in Vlaanderen als benaming voor een duivelstoejager dient (De Bo (515) en Schuermans).

kétskə, znw. o. Eindje grift. *'k Bəgrijp mə nie, hoe zə mée zon kètskə schrijvə kan.* — Misschien een verkleinwoord van *kètsər* § 42, *r*.

keugəlkə, kogeltje. § 23, 2.

keukələ, ww. Duikelen, omvallen. *Hij keukəldə mée stoel en al um.* — V. D. keukelen; De Jager geeft het voor Drenthe en Overijsel (I, 146).

kiekvorsch. Schertsende benaming voor een *borrel*. Voor de overdracht van beteekenis vergelijke men *een wippertje* en *er een borrel inwippen*.

kiem, bnw. Alleen praedicatief. Schriel, inhalig. *Wa sijdə kiem.* — O. N. Brab.: kleinzeerig; Breda, Antw.: kieskeurig; Vla.: kieskauwend.

kiep, kip. § 13, 3.

kiest, kist. § 13, 3.

kijnd, kind. § 13, 1. — mv. *kijər* en *kijndər*. § 45, *c*.

kijnjə, znw. o. Kinnetje. *Dən brouwər héet vərgètə ən nij kijnjə bier tə laotə bringə.* — Ned. Bet. — § 13, 1; 42, d; 46 I, *a*.

kijvə, ww. Uitvaren. *Wat zal də vrouw kijvə, as zə ziet, det ik zoó nat thuis kom.*

kijvəs, znw. Uitdr.: *kijvəs krijgə*. Een standje oploopen. *'t Gao nie aon altijd kijvəs en gin ètə tə krijgə.* — Vla., II. Synoniem van *grommәs krijgə*. Zie ook op *mellәkәs*.

kindjə, kindje. § 13, 1; 46, I, *c*.

kinnə, ww. Begrijpen, weten. *De kin ik nie.* Dat begrijp ik niet. *Ge kunnət nie kinnə.* Je kunt het nooit weten. — Zoo ook in het Mnl.; V. D.; Arnhem, Breda. — § 5, 1.

kitsə, ww. Kotsen, overgeven. *Tienəs waar wèr zat en hij most toch zoó êsənd kitsə, deɣgə dər bəkant mée tə doen zòt krijgə.* — vgl. V. D.; Vla.

kitsgoed, znw. o. Rommel, prullegoed. *Aggə kitsgoed kopt, bətaoldə ət altijd veuls tə ɽduur.*

kit-kost, znw. m. Spijs van slecht gehalte. *Kundə dər bij, dettie errəm minsə gəzond blijvə bij zonnən kitskost?*

kladsteén, znw. m Steen, gevormd uit het *afstrijksel* (z. ald.).

klănt, klant. § 5, 3*b*.

klăor, klaar. § 25, 1.

klapspaondər, znw. Alleen in het meervoud. Onderdeel van den ploeg. De „*disselboom*" van den ploeg, die schuin gesteld kan worden (*vərschévəld*) op de *schévəltong*. In een bek vooraan hangt de *klippəl*. — § 45.

klapzijkər, znw. m. Vod van een kerel. Ook soms van in hun soort minderwaardige zaken. — Eigenlijk: iemand, die in de klep zijkt, in de broek watert, als een bewijs van zijn onbeholpenheid. Vgl. Hag., *bedzeiker*.

kleéd, kleed. § 33.

klêi, klei. § 34, 2.

klên, bnw. Uitdr.: *klên worrə, z'n êgə klên mākə.* Bang worden. *Hij wier zoó klên, hij kos wel in ən klumpkə.* — Vgl. het Mnl. *cleine* in de beteekenis van *nederig*, *bescheiden* en *enen cleine doen*, iemand vernederen en verder Wvla. *iemand kleene maken*, vernederen; Hasp. *van iets klein zijn*, vernederd zijn; Hag. *iemand klein zetten*, vernederen en alg. Ndl. *iemand klein krijgen*. — § 34, 2.

klep, znw. v. Middelstuk van een houten brug, dat opgeslagen kan worden. *Zə hăn vərgètə də klep op tə zettə en al 't vée waar uit tə wêi gəloópə.*

klepzijkər, zie *klapzijkər*.

klets, uitdr.: *optə klets gaon*. Op hol gaan. *Giestərə gonk onzən bruinə optə klets vur 'n himd, dink ik, de optə hênəng hong*. — Oud-Beierl. *klis*.

kleuf, kloof. § 19, 2.

kleu'və, klooven. § 36, 2.

klèvə, kleven. § 14.

klévər, klaver. § 34, 6.

klévərketjə (klavərketjə), znw. o. Boomkruipertje. Vgl. Mnl. *claveren*, klimmen; Vla. II; ook De Jager geeft *kleveren*, klimmen.

klinkərd, znw. m. = *klapzijkər*. – § 42, *d*; 46.

klippəl, znw. m. Meest in het meerv. Onderdeel van ploeg en wagen. Dwarshout, waaraan de trekzeelen worden bevestigd. — In de Bet.: *aoshout*.

klirmākər, kleermaker. § 34, 1; 46.

klocht, klucht, troep. § 20.

kloppərd, zwaar kind. *Wa'n kloppərd van ən jong!* — § 42, *d*; 46.

klossə = *klotsə*. § 42 *t*.

klostər, klooster. § 36, 1.

klot, znw. Zwarte turf, korte turf. *Um ən stukskə vuur in də test tə hebbə, mottə klot brānnə*. — Zoo ook in het O. N. Brab. en Vla.; in Breda en Antw. *klotturf*, met dezelfde bet.; in Hag. en Hasp. beteekent *klot*: klomp, klontaarde.

klotsə, ww. Zwaar en met gedruisch loopen. *Gə most ou schāmə, de gə zoó də kerrək komt binnə klotsə*. — Ned. Bet.

klouw, klauw. § 25, 3.

klouwə, ww. Krabben. *Pas op, tə kat zal ou klouwə*. Zuid-Limb.; Zaanl. — § 25, 3.

klustər, klooster. § 36, 2.

knāuwə, knauwen. § 32, 3.

knechjə, znw. o. Knaapje, jongetje. *Kompələməntə en de mən wijf ən knechjə óvərwonnə héet*. — V. D.; O. N. Brab.; Ned. Bet.; Vel.; Zaanl.

kneu'p, knoop. § 36, 2. — mv. van *kneu'p*. § 45, *a*.

kneu'pə, knoopen. § 36, 2.

knijn, konijn. § 3, *c*.

knijp, znw. v. Mes *'k Hã mən knijp nie bij mə, ãndərs zò 'k əm wèl gəleérd hebbə.* — Vgl. Mnl. wdb. op *cnijf*; V. D.; Ned. Bet.; Limb.; Vla.

knoepə, ww. Een knappend geluid geven. B.v. van een appel of een beschuit, die gegeten wordt. *Astə bəschuit oud is en nie mèr knoept, kunnəzə zə van nijn wèl hãuwə.* — Ned. Bet.

knoet (*kroet*), znw. v. Ongezond, afgewaaid ooft. *Astə appəl duur zijn ən jaor, kundə veur də knoet nog wèl vier guldə 't mud mākə.* — Zaanl. *knoert*, onrijp ooft.

knókə, ww. Een geplukten fruitboom òf met vergunning òf steelsgewijze nalezen, wegdieven, kapen met de vruchtsoort als vwp. *Kèk əs wa'n del appəl, de mə gəknóokt hèbbə.*

knorrəs, znw. Uitdr.: *knorrəs krijgə.* Een standje krijgen. Sijn. van *gromməs, kijvəs krijgə.* — Ned. Bet. Zie ook *mellèkəs.*

knors, znw. v. Kraakbeen. *Gif tə knors aon dən hond.* — Mnl. *cnorsel*; O. N. Brab.; Ned. Bet.; Vla.; Geld.-Ov.; Vel.

knup, knoop. § 36, 2.

knupsgat, knoopsgat. § 46.

knŭust, knoest. § 30, 3.

koei, koe. § 29; mv. *koei.* § 45, *a.*

koezul, znw. v. Dorpel tusschen de ligplaats en den voerbak van het vee met gaten voor de staken, waar de beesten aan staan. *Də metsəldər mot nóodəg əs nãor onzə koezul kommə kijkə, zə bəgint lillək tə meutələ* (vervallen). — O. N. Brab., 236; Breda, 590; Antw. *zul*; Vel. *zul*, drinkbak.

kógəl, kogel. § 22.

kokkərel, znw. v. (klemtoon op de laatste lettergreep). Een dikke drijftol. — Limb.; Vla. II. Vgl. *Tijdschr.* 85, vlg.

kol, kool (groente). § 36, 1.

komaf, znw. v. Afkomst. *Gə kunt wel aon zən wèzə zien, dettie nie fan gəwónə komaf is.* — V. D.; Ned. Bet; Oud-Beierl.; Zaanl.

kommə. Uitdr.: *ət zoó mer laotə gaon en kommə.* Zie op *gaon.* — § 41, *m*; 56.

konkəl, znw. v. Vrouw, die goed uit het huishouden verkoopt en het ontvangen geld verspilt. — V. D.: vrouw, die met draaierijen omgaat; O. N. Brab.

konkələ, ww. Goed uit het huishouden verkoopen en het ontvangen geld verspillen. Zie *konkəl.* — O. N. Brab.; alg. Ndl. *verkɔnkelen*, met dezelfde bet. (zie De Jager. Schijnbare Frequentatieven, kol. 58 en 126).

kóol, kool (brandstof). § 18.

koópə, ww. Troeven. *Dər is ən tien bij, ik koóp tieiən slag.* Wvla. *onderkoopen.* — § 35.

kóortsə, plur. tant. Typhus. § 45. Z. *korts.*

kóot, znw. v. Uitdr.: *óvər də kóot zijn.* Van een paard: een ontwrichte hiel hebben.

koppəl, koppel; mv. *koppəl.* § 45*a*.

korrən, znw. o. Uitdr.: *gin korn(tjə)* Geen zier. *Ən korntjə vattə.* Een borrel drinken, een graantje pikken. — Mnl. *niet een corn*; Ned. Bet.

kors, kers. § 9, 3*b*.

korsbaos, znw. m. Kersenkooper. *Də korsbaosə hebbə in lank gin goed jaor gəhad.* — Ned. Bet.

korsəməs, kerstmis. § 13, 2; 42, *t*; 46.

korsəslemp, znw. m. Dik gekookt kersensap. *As 't zoó werrəm is, vijn ik korsəslemp ən frisch lekkər ètə.* — Ned. Bet. Zie ook op *slemp.*

kort, znw. o. Haksel, kortvoer. *Wɑor is tə knecht? Aon 't kort snijə ondər dən afstek.* — V. D.; Ned. Bet.; Hag.; Hasp.; Vla.: fijn gehakt vleesch; Vel.; Zaanl.

kortaovəndə, ww. Bij iemand den avond korten. *Hij is ənən gəzelləgən praotər, 'k he gẽrrə, dettie əs komt kortaovəndə.* — Oud-Beierl.; Breda.

korts, znw. v. In het meerv. *(də kóortsə)*, in het bijzonder: de typhus. *Zə héet tə kóortsə nie, want ər staot gin pəpier optə deur.* — § 17, 3.

koud, koud. § 40, 2.

kouw, znw. v. Wang. *He, wa sijn mən kouwə koud* — Vgl. Mnl. *kouwe*, kaak; Antw.: kieuw. — § 40, 2.

krānəzómər (zommər), znw. m. Nazomer. *In dən krānəzómər kundə van die hèldərə daag hebbə en de fijn ik ət lekkərstə wéer.* — Zoo genoemd naar de kranen, die zich, op hun trek, in dien tijd vertoonen. Syn. van *teskəbüuiəzómər* (z. ald.).

krãns, krans; verkleinw. *kransjə*. § 5, 3c.

krãnt, krant. § 5, 3b.

kraol (kral), znw. v. 1) Aardappel, zoo genoemd naar den ronden vorm? 2) Bloedkoraal. Uitdr.: *zoó roód as ən kral.* Bloedrood. — Ned. Bet. — § 3, *a* en zie ook § 65.

kraom, kraam. § 24.

kraps (krups). Uitdr.: *tégə kraps (krups) op.* Tegen den draad, tegen het heil in. *Wat zit ou haor rouw deur məkaor. 't Is of gə ət tége krups op gekêmd het.* — Ned. Bet., waar ook *tegen strups op* voorkomt.

krêi, kraai. § 25, 2c.

krek, bijw. Uitdr.: *krek zoó krek.* Op en top. *Hij is krek zoó krek zən vaodər.* — § 3, *a;* 42, *t.*

krémər (*krimpərd*), znw. m. Pijn in den rug. *Toe 'k giestərə ən wijltjə hã staon spaoiə, kréeg ik mə 'nən krémər in də rug, de 'k ər zoó most afschêiə.* — O. N. Brab.; Antw.; vgl. Vla. *een kremer hebben*, stijf van koude zijn.

krémər, marskramer. § 25, 2b.

krémərlatijn, znw. o. Afgesproken taal, Bargoensch. *Aggə krémərlatijn mée məkaorə praot, kan dər ən ãndər niks van vərstaon.* — Kil.; Antw.; Vla.; Gron.: onverstaanbare taal.

kremkə, krammetje. § 5, 1; 46, II, *b.*

krêts, znw. v. Schurft. *Blijf mer bij dieiən hond vandaon, hij héet tə krets.* — V. D.; O. N. Brab.; Limb. (Mertens op *roe*); Breda; Wvla.; Geld.-Ov.; Gron.

kreuskə, kroosje. § 19, 2.

krijgə, ww. Uitdr.: *zang op iemand krijge.* Zie op *zang.*

krimmənéel. Uitdr.: *'t is ən krimmənéel.* 't Is een crime. *'t Is ən krimmənéel, zoo veul cèntə as hij vərdaon het.* — De uitdrukking is waarschijnlijk ontstaan uit de samensmelting van *'t is een crime* en *'t is crimineel.*

krimpərd, zie *krémər.*

kring, cadaver. § 5, 1.

krinkə, krenken. § 5, 1.

krint, krent. § 9, 2.

kris, znw. v. Kruisbes. *Ik he lievər rooiə krissə es grŭun.*

kroet = *knoet*. Z. ald. — § 42, *n*.

krókə, kreuken. § 22.

króon, znw. v. Kruin. *As ənən willəg gin goeiə króon héet, kandər ok gin haor op kɔmmə*. — Zie ook op *haorgətãuw*. — Wvla.; Vla.

krots, znw. o. Onvolwassen boomvrucht, klein mannetje. *O, kék əs wa'n bultjə, wa'n krots lopt taor héen*. — O. N. Brab.; Limb.; Hag.; Hasp.: vernepen mensch, dier of vrucht; Gron. *kreute*; Zaanl. *knoert*. Antw.: al wat klein of mismaakt of onvolkomen is.

kruemkə, kraampje. § 25, 2'; 46, II, *b*.

kruinãgəlblom, znw. v. Sering. — Limb. 337; Antw.; Vla. *kruidnagelen*, seringen.

krukskə, kruikje. § 32, 1; 46, III, *c*.

kukskə, kuikentje. § 40, 1; 46, III, *c*.

kulləkə, ww. Kokhalzen. *Hij zãt tə kulləkə, zoóveul bier hã ie gədronkə*. — Ned. Bet.; Vel.

kumkə, kommetje. § 21, 1; 46, II, *b*.

kummələk, bijw. v. omst. Zeer zuinig, met moeite. *Gəleu'f mer vãst, dettie minsə dər kummələk kommə*. — Zoo ook in het Mnl.: *cumelike*.

kunnə, kunnen. § 58.

kupkə, znw. o. Postzegel. *Məneér astəblieʃ ən buitəlãndsch kupkə*.

kurə, ww. *Zən êgə kurə*. Zich aanstellen. *Dinktə dettie tə veul op het? Wel nent, hij kuurt zən êgə mer*. — Ned. Bet.

kurfkə, korfje. § 3, *b*; 46, II, *a*.

kurrəf, korf. § 3, *b*; 17, 4.

kustər, koster. § 17, 2.

kŭugələ, ww. = *kɛukələ*. Z. ald. — Zaanl. *kukələ*.

kŭukskə, koekje. § 30, 2; 46, III, *b*.

kŭuskalləf, kŭuskə, znw. o. Kuischkalf. Kalf van het vrouwelijk geslacht. — Syn. van *maolkalləf* (z. ald.).

kŭuskə, znw. o. = *kŭuskalləf*. — O. N. Brab.; Oud-Beierl.

kwak, znw. m. Menigte, massa. *Wa hèbbəmə van də nãcht ən kwak règən gəhad*. — V. D; O. N. Brab.; Breda, 725.

kwaod doen, ww. Met een pers. als obj.: kwetsen, slaan. *Waorum schreéuwdə zoó, məkijnd? Hebbə zə ou kwaod gədaon?* — Ned. Bet.

kwèkə, ww. Van luid pratende vrouwen: snateren, kakelen. *Gə wèt nie, wie dər hardər kwèkə, ən troep gănzə of ən del wijfs.* — Kil.; O. N. Brab.; Wvla.; Antw.; Vla.

kwellək, kwalijk. § 25, 1.

kwèps, bnw. Alleen praedicatief en in de uitdr.: *kwèps zijn.* Blut zijn. *Ik mot ər afschêiə mèt kaortə, ik zij kwèps.* — O. N. Brab. *keps;* zoo ook Ned. Bet.; Limb.; Antw. *keppes zijn;* zoo ook Vla., II; Gron. *kaps.*

kwiek, kwik (bnw.). § 13, 3.

kwijt, bnw. Quitte. *Mə zijn kwijt.* Onze rekening is vereffend. — O. N. Brab.; Wvla.; Vla. Zie ook op *ens.*

kwikkə, ww. Op het gevoel wegen. *Wa'n zwaorə jongə, wăor? kwikt əm əs.* — O. N. Brab.; Breda; Antw.; Vla.

kwoei. Kreet, om vee, vooral varkens, te roepen. — Ned. Bet.

L.

labendəg (klemtoon op de tweede lettergreep). 1) Levend. *Aggə dər nou nie uitschêit za'k ou labendəg dən hals umdrêiə.* 2) bnw. en bijw. Groot, in hooge mate. *Ən labendəgən hoóp.* Een groote massa. *Des labendəg zwaor.* Dat is zeer zwaar. — O. V. I. 250 (1c bet.); Hasp. (2de bet.); zoo ook Antw. en Vla.; Dev.

lăchtə, lăchə, ww. Lachen. § 5, 2; 42, *t.*

lam, bnw. Met actieve bet.: loom makend. *He wa'n lam wéer ist vandaag.* Wat een drukkend weer. — Ned. Bet.

lănd, land. § 5, 3a; mv. *lănn.* § 3*d*, 45; vklw. *landjə.* § 5, 3c; 46, I, *c.*

langst. Uitdr.: *'t Istər langst.* 't Is verkeerd. — Z. ook op *doen* en vgl. Gron. *d'r langs leggen*, een verkeerd leven leiden.

langwāgə, znw. v. Deel van den wagen. Verbinding tusschen *achter-* en *veurschémal.* — In Vla.: een langwerpig stuk hout, dat achter een wagen uitsteekt; zoo ook Geld.-Ov.; Vel.

lank, lang. § 43, *ng.*

lantĕrən, lantaren. § 3, *b*; 9, 3c.

lappə, ww. Bij het jasspel. Een hooge telkaart (b.v. tien of aas) opzettelijk bijleggen. *Wăovur laptə gin tien, gə wiest toch ta'k tən boer hă en mə hăn met zeuvətəg thuis, honderd zat gəhad.* Vgl. *bij-* en *vərlappə.*

laoiə, laden. § 6.

laotə, laten. § 24.

lăsschə, lasschen. § 5, 4a.

lăst, last. § 5, 4c.

lăuw, lauw. § 25, 3.

léeg, laag. § 25, 2b.

léeg, ledig. § 10.

leégĕrd, znw. m. Stok, waarop het riet van het dak vastgebonden wordt, panlat. *Də rietdèkkər is efkəs weggəgaon, um nijə leégĕrdə tə haolə.* — Zoo ook in het Mnl.

leei, bnw. Alleen praedicatief. Een wee gevoel hebbend. *A'k op rês mot, zij ik altijd zoó leei in mən ondərlijf, ik dink van də zénəwə.* — *Leei* is een nominatief, gevormd uit de verbogen naamvallen (*leèi* uit * *leeiə*, uit * *leédə*, vgl. *goei*) en dus in afkomst identisch met alg. Ndl. *leed* (met *leede* oogen); Mnl. *leet*, enz.

leei, mv. van *lid*. § 42, *d*; 45, *a*.

leérə (*leérəs*), znw. v. Catechizatie. *Ik wò de'k van də vurtijd aongənómə wier, dan hoefdən ik op ən ăndər jaor nie mèr nao də leérə.* — Antw. *te leeren gaan*, in gelijke beteekenis; zoo ook Gron.

leést, leest. § 33.

leéuw, leeuw. § 34, 4.

leéuwərək, leeuwerik. § 34, 4.

lêi, znw. v. Leidsel. *Wăovur trektə də pĕrd zoó mettə lêiə?* — Oud-Beierl.

lêi, lei. § 34, 2.

leggə, leggen. § 57.

lemkə, lammetje. § 5, 1; 46, II, *b*.

lempkə, lampje. § 5, 1; 46, II, *b*.

lĕndə, lendenen. § 5, 3a.

lépəl, lepel. § 7, 2b.

leppəg, bnw. Van kalveren: likkerig, zuigerig. Van kinderen: zoenerig. *'k He nog lievər dettə kijndər ondeugənd zijn as leppəg.* — Ned. Bet.

leppərd, znw. m. Eigenlijk: stuk vee, dat *opgəlept* wordt (z. *opleppə*) of kind, dat bij het eten nog geholpen moet worden. Vandaar

ook: onbeholpen mensch. *'t Is ənən leppərd, óvəral mottəm bij helləpə.* — § 42, *d*; 46.

lèr, leer. § 10.

lèsschə, ww. Met het vwp. kalk. Blusschen. *Wa dampət taor? Wèl zə zijn aon 't kallək lèsschə.* — Zoo ook in het Mnl.; O. N. Brab.; Limb.

lèvə, leven. § 14.

leu'p. Z. *loóp.*

leurə (*lurə*), ww. Trekken, sleepen, *leurman* zijn. *Zŭutjəs aon leurə wăor, dettən bóvəvleugəl nie dursläot.* — Zoo ook in het Mnl.; Hasp. en Hag.: aanhoudend en met kracht trekken.

leurman, znw. m. De man, die bij het visschen met de zegen den bovenvleugel van het net voortsleept.

leut, znw. v. Pret, plezier. *Wa hèmmə mèt koninginnəvərjaordag ən leut gəhad.* — O. N. Brab.; Ned. Bet.; Limb.; Oud-Beierl.; Wvla.; Vla.; Dev ; Zaanl.

leutəg, bnw. Prettig, grappig. *Onzən Gijs is ən leutəgə jongə.* — Oud-Beierl.; Wvla.; Vla.

lèzə, lezen. § 10.

licht, znw. o. Rijtuiglantaren. *Mə zullə də lichtə méevattə veur 't gəval de mə zə nóodəg hèbbə.* — Ned. Bet.; Vla.: lantaren.

lichtomdeinə, znw. m. Lichtmis. *'t Is ənən lichtomdeinə en ik vərdij ət əm tə helləpə.* — Ned. Bet.

lichtvĕrdəg, bnw. Licht. *Naor det zə dər zoó zwaor uitziet, is zə toch mer lichtvĕrdəg.* — Ned. Bet.; Hag.; Antw.

-lie, -lui. § 40, 1.

liedərəg, bnw. Liederlijk. — § 47.

liekə, liedje. § 42, *d.*

lietərəg, *lietərlək*, liederlijk. § 42, *d*; 47.

lijə, lijden. § 56, *d.*

lijf um lève. Uitdr.: Op leven en dood, alsof er het leven van afhangt. *Daor zittie wèr lijf um lèvə tə visschə.* — Mnl. *lijf om lijf*; Ned. Bet.

lijkənə, ww. Gelijken. *De portret lijkənt nie.* — Zoo ook in het Mnl.; V. D.; Ned. Bet.; Oud-Beierl.; Zaanl.; zie ook De Jager II, 802.

lijkəwel, voegw. bijw. Evenwel. *'k Hă nie gədocht, dettie ət toen zò, lijkəwel hij val mə nou hard mée.* — Zoo ook in het Mnl.; Ned. Bet.; Vel.

lijnt, lint. § 13, 1; mv. *lintər.* § 45, *c*; vklw. *lintjə.* § 23, 1; 46, I, *c.*

Lijs. Uitdr.: *'t is ən Lijs.* 't Is een Jan de Wasscher. — Elders: treuzelaar.

lillək, leelijk. § 42, *l.*

lirkə, leertje. § 11, 1; 46, II, *c.*

locht, lucht. § 20.

locht, bnw. en bijw. Onsoliede, schraal. *Gə zietər locht uit. Wa'n lochtə immərkəs. Gə vischt tə locht* (te ondiep). — O. N. Brab.; Hasp.: onvast, licht (van stoffen); Antw.; Vla. *lochte eiers*, even gekookt.

lochtop, bijw. v. omst. Gretig, graag. *Də ĕrəpəl gĕldə lochtop drie guldə.* — Vgl. Hag. *lŏcht ŏĕp goüen*, gezwind gaan.

loetər, znw. o. Gemeen wijf. — O. N. Brab. — § 42, *d.*

lomp, bnw. Dom, stom. *Gij most mə de briefkə əs schrijvə, ık zij ər tə lomp vur.* — Kil. *lompsch*, in dezelfde beteekenis; Antw.

lompə, ww. Bedriegen, foppen. *Aggə mijn wilt lompə, mottə vroegər opstaon, mennəkə.* — Kil. *infligere*; Vla.; Geld.-Ov.

lonksch, bnw. Scheel. *Onzən bŭurman is lonksch, gə wit nóot, waor ie hénə kĕkt.* — Gron *lonken*, in geringe mate scheel zien.

loód, lood. § 35.

loóp (*leu'p*). Uitdr.: *zənən loóp vattə*, plotseling heengaan. *Toen ik əm det zin, wier ie kwaod, viet zənən leu'p en sijns he'k əm nie wĕr gəzien.* — Zoo ook in het Mnl.

loópə, loopen. § 35.

loós, bnw. Behalve bij de woorden, waar het in het alg. Ndl. gebruikt wordt, komt het voor bij *baor. Loózə baor*, baar bij lijkdiensten, waar het lijk zelf om de een of andere reden ontbreekt. — O. N. Brab.

loóspijpə. Alleen in het meerv. Bronchi. *Mən moedər héegət optər loóspijpə.* — O. N. Brab.: long; Breda, *loos*, long. Zoo ook in Antw. en in Vla.

lósie, znw. m. = *allósie* (z. ald.).

lotweét, znw. gemeensl. Vergeetachtig persoon. *Zeg ət ər nog mer*

əs, *'t is toch zon lotweét.* — O. N. Brab. *lot*, vergeetachtig; Breda, slordig; zoo ook in Antw.

louw, znw. Zeelt. *'t Gəbeur nie duk, de mə louw vangə optə Maos, die héet ər dən aord nie, die mot moddər hebbə.* — Kil.; Schuermans geeft: *louw*, een visch; Zaanl. (zie Boekenoogen).

louw, bnw., lauw. § 25, 3.

lóvə, loven. § 18.

luchtə, ww. Met een pers. als vwp. Bijlichten. *Lăot Jannə ou nou luchtə, aggə năor də stal gaot.* — O. N. Brab.; Wvla. — § 21, 1ª, 38, 1.

lueikə, laadje, § 3, *d*; 42, *d*; 46, II, *b*.

luis, mv. van *luis*. § 45, *a*.

lukkə, ww. Zie op *năuw*. — O. N. Brab.

lupsə, ww. Slootje springen en wel met een aanloop, niet met een polsstok. *Lupsə* uit * *lopsə* (staat *lopsə* soms in verband met Mnl. *loppen*, zie wdb.) komt van *loópə*, loopen, in zijn oude beteekenis *springen* (vgl Eng. *to leap*; Ags. *hlēapan*, enz.).

lurə, ww. = *leurə*.

lussəfər, lucifer. § 3, *a*.

lustərə, luisteren. § 32, 1.

M.

maai, jonge populier.

mach, macht. § 42, *t*.

măcht, macht. § 5, 2.

măkə, ww. In geldswaarde ontvangen. *Hoeveul heddə vur ou verrəkəs gəmakt.* — Zoo ook in het Mnl.; Ned Bet.; Antw.; Vla., II. Zie ook De Bo. i. v.

măn̄d, mand. § 5, 3ª; mv. *măn̄n*. § 42, *d*; 45, *a*; vklw. *mandjə* § 5, 3ª; 46, I, *c*.

mandəmākər, mandemaker, § 5, 3ª.

mannəfakturə, manufacturen. § 3, *a*; 7, 1; 42, *n*.

măns, mans. § 5, 3ª.

măn̄smins, znw. m. Zie op *mins*.

măn̄svildər, znw m. Een ruwe, stevige meid. *Hij zal wétə, wie*

det ie vur vrouw krijgt, nou ie met zonnən mãnsvildər trouwt. — *Mãnsvildər* van *man* en *villə* en dan = een vrouw, die een man vilt, bij uitbreiding: ruw behandelt, ruw is? Of leeft (gelijk dit voor het volk het geval is) in de benaming een herinnering voort aan de ruwheid der soldaten van den graaf van Mansfeldt?

maolkalləf, znw. o. Kalf van het vrouwelijk geslacht. — O. N. Brab. *maol*, jonge koe; Geld. Ov.

mădond, maand. § 25, 1.

mădondag, maandag. § 25, 1; 46.

maonə, manen. § 6.

mar, maar. § 25, 1.

marel, morel. § 7, 1.

massələ, ww. Knutselen. *In mənen vrijən tijd mag 'k gẽrrə wa massələ.* — In het Mnl. *manselen*, beramen; Wvla., 669: schikken; zie ook De Jager I, 376. — § 42, *n.*

mãst, mast; vklw. *mastjə.* — § 5, 4c; 46, I, *c.*

mathaok, znw. m. Haak, waardoor men bij het maaien het koren opvangt en bijeenhoudt. — Ned. Bet. — Uit *mat* (het gemaaide) en *haok.* Vgl. *mêihaok* en *pikhaok.*

matsə, ww. Knutselen. *Wa mottə nou wèr matsə.*

mée (met), voorz. Bij enkele ww. met oorz. voorwerp, waar het alg. Ndl. *om* heeft. *Vərlégə zijn mée iets. Lãchə met iets of iemand. Nou kan 'k toch mən geld niet tərugkrijgə van əm en 'k zij ər stik mée vərlégə.* — § 14.

meést, meest. § 33.

meéuw, meeuw. § 34, 4.

mêi, Mei. § 25, 2c.

mêiə, maaien. § 25, 2c.

mêihaok, znw. m. = *mathaok.*

mêizŭuntjə, znw. o. Madeliefje. — V. D.; Ned. Bet.; Hasp. *meizoetje;* Antw. *meizuut;* Vla. *meizeutje.*

məkaor, elkaar. § 48.

mellək, znw. v. Karnemelk. *Nou zə də bottər met ət məsien mākə, istə mellək bij langə nao zoó vèt nie mèr as vroegər.* — Z. ook op *optrekkə* en vergelijk *roómə.*

mellәkə, melken. § 36.

mellәkgang, znw. m. *Dən mellәkgang hebbə*, *gévə*. Belast zijn (belasten) met het melken. *Onzə meskəs hebbə um beurtə dən mellәkgang.*

mellәkəs, znw. Uitdr.: *Met mellәkəs*, omstreeks melktijd. *Naor mellәkəs gaon*, gaan melken. — Ned. Bet. Vgl. voor den vorm *brommәs*, *grommәs*, *hommәlәs* (?), *kijvəs*, *leérəs*, *treurəns.*

mem, znw. v. Speen, borst. Uitdr.: *aon də achtərstə mem liggə.* Aan het kortste eind trekken, het minste krijgen. Het biggetje, dat aan de achterste *mem* ligt, wordt altijd schaarsch bedeeld; vandaar de uitdrukking. — § 5, 1.

məmento mori. Uitdr.: *zoó māgər zijn es tə məmento mori.* Broodmager zijn. — Men hield het onderschrift onder den doodskop voor den naam ervan; vandaar de uitdrukking.

mennəkə, znw. o. Schroef aan de *barrəgwaag* (z. ald.). — § 5, 1; 46, II, *b.*

mennəgt, menig. § 7, 2^b; 42, *n*; 42, *t*; 54.

mer, maar. § 25, 1.

mėr, meer. § 34, 1.

Mərie, Marie. § 3, *a.*

merrəgə vrŭug, bijw. van tijd. Het woord *ochtend* is onbekend. Van ochtend = *van merrəgə vrŭug* of *van dən merrəgə.* Gisteren ochtend = *giestərə merrəgə* (*vrŭug*). Morgenochtend = *merrəgə* (met nadruk) *vrŭug* of *merrəgə merrəgə vrŭug.* — § 17, 4.

messie (*messəm*, *messing*), znw. v. Mest. — Zoo ook in het Mnl.: *messen*, *messie*, *messinc*; Ned. Bet.; Antw.: de plaats, waar de mest ligt; Vla.; Gron.

mėst, meest. § 34, 1.

mestər, meester. § 34, 1.

métə, meten. § 10.

mettənlestə, bijw. v. tijd. Eindelijk. *'k He dər heél wa dol mée gəhad, mer mettənlestə he'k ət toch nog vur məkaor gəkrégə.*

metsəldər, metselaar. § 42, *d*; 46.

meugə, mogen. § 23, 2; 58.

meuk, znw. v. Alleen in: *'t Is ən ontə meuk.* Het is een troep zwendelaars, bedriegers. — Breda; Hag. *meuk*, hoop; Zaanl. *meuk*, een hoeveelheid geld; zie ook De Jager I, 405.

meukə, w.w. Rijp broeien van onrijpe vruchten. *Wa mottə met tie grŭun appəl? Be, 'k za zə meukə, dan smākə zə best.* — O. N. Brab. *mojiken*; Limb.; Breda, 397; Hag., 401; Hasp.; Antw. en Vla. *muiken*; Vel.; Zaanl.: zacht worden (dus intr.) door warmte.

meul, znw. v. Molen. Ook *meulə*. § 23, 2.

meutələ, ww. Vervallen, bouwvallig worden. *De huskə bəgin al tə meutələ.* — O. N. Brab.; Antw.: bij kleine brokjes afpikken (dus trans.).

meutələk, bvn. Kribbig, licht geraakt. *Hij is zoó meutələk, ge kunt əm niks zeggə, of hij zit al op zən perdjə.* — Limb. en Zuid-Limb., *neutelijk*, in dezelfde bet.; Vla. *neutelijk*, lastig; zie ook De Jager op *mottelen*, pruttelen, morren.

meuzəl, znw. Mug. *Mərrəgə goei wéer, də meuzəls dānsə in də locht.* — In het Mnl. vinden we *mezie*, mug; V. D. *meuzie*; Oud-Beierl. *mezek*; Wvla. *meuzie*; zoo ook Vla.

mienən, znw. Alleen in het meerv. en in de uitdr.: *mienən mākə.* Gezichten trekken. *Mestər, hij makt mienən achtər ouwən rug.* — Fransch *mines.*

mietərjāgə, ww. Zeuren, zaniken. *Lèg toch nie tə mietərjāgə.*

mijə, mijden. § 56, *d.*

mingə, mengen. § 5, 1.

minhord, znw. v. Hord, gebruikt bij het leggen van bruggen, waarover men op het land moet rijden.

minkə, ww. Mikken. *Gə mot bètər minkə, ăndərs schiettə wèr mis.* Ned. Bet. — § 42, *n.*

mins, znw. 1) Persoon. *Ik kin dieiən mins niet.* 2) Echtgenoot (ook *mănsmins*). *Zeg Mie, is ouwən mins niet thuis?* (is je man niet thuis?) — O. N. Brab.; Ned. Bet.; Antw. — § 5, 1.

minsechtəg, bnw. Manziek. *De ăuwə wijf is vərduld nog minsechtəg.* — Ned. Bet.; Antw. en Vla. van dieren: gaarne bij menschen.

mipsəl, mispel. § 42, *s.*

misjaor, znw. o. Jaar met misgewas. *'n Misjaor is vur ənən boer ən kwaod ding, jong!*

misschiens, bijw, misschien. — § 60.

mit, mèt, met. § 12.

moedər, moeder. § 45.

moeitə, *mŭuitə*, znw. v. Uitdr.: *moeitə hebbə mèt iemand.* Twist of oneenigheid hebben met. *'k He nóot gin moeitə mèt gin man nie.*

moel, smoel. § 42, *s.*

moelvechtə, ww. Met den mond vechten, kijven. *Zə wārə zon bietjə aon 't moelvechtə en in ens sloegə zə dərop.* — Ned. Bet.; Vla.

moet, znw. v. Ingevreten vuil, roest. *Ak ər də moet uit mot haolə, krab ik deur 't kópər héen, zoó diep zit zə dər in.* — Geld.-Ov.: vlak, litteeken.

moezələg, bnw. Smoezelig. *'k Zou toch nie gĕrrə willə, de mijn kijndər dər altijd zoó moezələg uitzāgə astie van jou.* — § 42, *s.*

moffəl, znw. m. Groote knikker.

moffəlbon, znw. m. Tuinboon. *Də krêiə hebbə allə moffelbonnə bij ons opgəvrétə.* — V. D.; Breda; Antw.; Vla., II.

mon. Liefkoozend voor *moedər.* Moeke, moedertje.

mooipraotə, ww. Vleien. *Aggə nie mooipraotə kunt, kundət mée um nie fijnnə.* — Ned. Bet.

móor, znw. m. Groote waterketel. *Dər mot nóodəg ənən nijən booiəm in onzən móor.* — V. D.; O. N. Brab.; Limb.; Zuid-Limb.; Wvla.; Hag.; Antw.; Vla.

móord. Uitdr.: *də móord stékə.* Sterven. *Stéek tə móord.* Loop naar de hel. Ook wel: *stéek tə marinəmóord.* Hetzelfde met iets sterker beteekenis. — Wvla.; Vla. — § 17, 3.

mot, znw. m. Gedwongen huwelijk. *Wittə, hoe ət komt, dettən Drielschən tórən zoó scheéf staot. Vroegər trouwdə zə nie, of zə mostə. Mer op ənən goeiən dag kwampə dər tweé aon, van wie gə ət nie zòt zeggə. Dən tórən bóog vur de paor, want hij hã ər schiek in. Mer toen ie bóog, kwamp ie dichtərbij en toen zãg ie dettət toch ənən mot waar en toe vərschrok ie zoó, dettie zən êgə vərgist hã, dettie krek zoó bléef staon.* Hag. *Zij gouët trao, ma 't es mŏčites*, ze is reeds zwanger; zoo ook in Antw.: *'t is moetens.*

mot. Uitdr.: *iemand in də mot hebbə.* Iemand doorzien, in de gaten hebben. *'k Hã əm al lənk in də mot, mer nou weét ik zékər det hij ət gədaon héet.* Ook: *iemand in 't motje hèbbə.* — Breda; Antw.; Vla.

mottə, moeten. § 30, 1; 42, *t.*

muffe, ww. *Muffə op* met oorz. vwp Begeerig naar iets zien

zonder het te kunnen krijgen. *Ik gun əm zən geld gĕrrə, ik zal dər vərechtəg nie op gaon muffə.* — Ned. Bet.; Oud-Beierl.

muis, mv. van *muis*. § 45, *a*.

muldər, znw. m. 1) Molenaar. 2) Een soort meikever. — Vla. en elders. — § 42, *d*; 46.

murrəf, murw. § 41, *w*.

murrəg, merg. § 3, *b*; 5, 5*a*.

mustərd, znw. m. Takkebos. *Gooi nog mer nən mustərd van dən balkər, de mə də pot stókə kunnə.* — Zoo ook in het Mnl. *mutsaert*; Wvla.; Antw.; Vla. — § 42, *s*.

mŭui, moe § 30, 2.

muur, znw. v. Uitdr.: *mèt iemand langs tə muur loópə.* Iemand voor den gek houden. Syn. van *də gèk met iemand hăuwə.* — § 44.

N.

năcht, nacht. § 5, 2; vklw. *nachtjə*. § 5, 2; 46, I, *c*.

naod, § 24; mv. *naoi*. § 42½, *d*; 45, *a*.

năold, znw. v. *Də năold vémə*. Z. op *vémə*. — § 25, 1.

năost, naast. § 25, 1.

natuur. Uitdr.: *də natunr werrəkt*. De ontlasting gaat geregeld. *In 't lest van zən ziektə kréeg ie 't kwaod. Də natuur wò nie mèr bij əm werrəkə.* — Zoo ook in het Mnl. (wdb. IV, 2199): *Doen baden si om haer nature* (= *gevoech*) *te gaen doen*.

năuw, bijw v. wijze. Met groote moeite. Uitdr.: *'t Mot năuw lukkə*. Het zal niet dan met groote moeite lukken. Zoo ook in het Mnl.; Breda. — § 36, 3.

năuwə, onpers. ww. *'t Năuwt ər*. Het spant er. Syn. van *'t jukt ər*. — Vooral bij een moeielijke bevalling. — Zoo ook in het Mnl.; O. N. Brab.; Breda; Antw.

néer, *nèr*. Zie op *doen*. § 14; 15, 1.

nèf, znw. m. In den vocativus gemeenzaam gebruikt om iemand aan te spreken. Amice, vriendje. — Zoo ook in het Mnl. — § 10; vklw. *nèfkə*. § 11, 1; 46, II, *c*.

neffə. Uitdr.: *dər neffə doen*. Zie op *doen*; *dər neffə zijn*. Zich vergissen. *Gə mênt de chə gəlijk het, mer gə zijt ər lillək neffə.* — Breda, *beneffen*; Antw.

nége, negen. § 54.

nêiə, naaien. § 25, 2c.

némə, nemen. § 10.

nerrəgərhãnds, bijw. Veelal in verbinding met *aon*, *van*, vnwd. bijw. *Zə héet nerrəgərhãnds aon gəwiest.* — Breda; Antw.

nessəl, znw. m. Veter. *Wächt effə, de'k effə mənən nessəl vastbijn.* — Samenstellingen: *nessəlgätjə, rijnessəl.* — Zoo ook in het Mnl. *nestel;* Limb.; Antw. — § 42, *t.*

nest, znw. m. en o. Uitdr.: *iemand in zənən nest keérə.* Iemand in zijn schulp doen kruipen.

neuzək, znw. m. Zakdoek. *Vat ouwən neuzək en snuit ou neus.* — O. N. Brab.; Vla.: zakdoek en halsdoek, welke laatste beteekenis het in de Zuidelijke dialecten haast overal alleen heeft. — § 3, *a*; 42, *d.*

nie, niet. § 42, *t.*

niewərs, bijw. v. plaats. Nergens. In verbinding met voorzetsels, onwd. bijw. *Ik weét niewərs van, da kan 'k ou zeggə.* — Zoo ook in het Mnl.; O. N. Brab.; Ned. Bet.; Wvla.; Antw.; Vla.

nij, bnw. Nieuw. *In də nijə wéek.* In de volgende week. — Ned. Bet. — § 27; 47.

nijjaor, znw. o *Nijjaor winnə.* Zie op *winnə.* — Ned. Bet.

nijtzéer, znw o Boosheid. *Hij liep mettənlestə van nijtzéer weg.*

nijvərwètst, bvn. Nieuwerwetsch. *Die nijvərwètstə huis zijn zoó locht, gə kunt zə bəkant in məkaorə blaozə.* — § 42, *t.*

niksnuttər, znw. m. Onbruikbaar mensch. *Ik kan ou nie langər vur knecht hãuwə, likkəkən niksnuttər de gə dər zijt.* — Vla.

nódəg, noodig. § 36, 4, Opm.

nondəju. Bastaardvloek. *Nom de Dieu.*

nooi, bijw. van omst. Met tegenzin. *Mə hebbə van dən middag zăurkol, he, die et ik zoó nooi.* — Zie ook in het Mnl.; Zuid-Limb.; Wvla.; Vla.; Vel.

nouw, nauw. § 36, 3.

nueikə, naadje. § 3, *c*; 25, 2a; 42, *d*; 46, II, *b.*

nusstal, znw. m. Hoefstal. *Də smid héet om zənən nusstal ən schăurkə laotə zèttə.* — Zoo ook in het Mnl.: *nootstal*; O. N.

Brab., 218; Ned. Bet.; Limb.; Oud-Beierl., 75; Breda, 412. — § 42, *d.*

nŭumə, noemen. § 30, 2.

O.

ogst, oogst. § 36, 1.

ogstə, ww. Aren lezen. *'t Is gəleu'f ik də moeitə wẽrd, de mə hier êgəs ogstə, zoó veul léet ər nog op.* — Zoo ook in het Mnl.; Nwk.; O. N. Brab.; Wvla.; Hag.; Hasp.; Antw.; Vla. — § 36, 1.

ok, ook. § 36, 1.

okkaosiə, znw. v. Gelegenheid. *Dinktə, de hij nie mèr zupt? Essie ər də okkaosie mer vur héet.*

omhaolə, ww. 1) Bepraten, overhalen. *Hoe mə ok hebbə zittə praotə, mə hèbbə um nie kunnə omhaolə.* 2) Terughalen (van den herdershond met betrekking tot de schapen). *Wãcht, də die daor gaon tə wijd, ik zal zə dən hond əs laotə omhaolə* — Nwk.; Ned. Bet.; Antw. (1e bet.).

omkommə, ww. Uitdr.: *kunnə omkommə met.* Overweg kunnen met, het kunnen vinden met. *Onzən nijən veldwachtər zal nie lank blijvə: hij kan nie choed mettən burrəgəmestər omkommə.* — Ned. Bet.

ommərs, immers. § 38, 1.

ommundəg, bnw. en bijw. Kolossaal, grof. *Wa'n ommundəg groótə paoləng heddə daor.* — Ned. Bet.; Geld.-Ov. — *Ommundəg* uit *onbundəg* = *bundəg* (z. ald.) en *on*, ter versterking, zonder eigen beteekenis als in *onguur*, enz.?

omstulləpə, ww. Omvallen. *Wat staot tə lamp wankəl, ammə nie oppassə, stulləpt zə zoó om.* — Antw.: doen omslaan (dus trans); Oudem. V, 52, *omstelpen*, omslaan.

onbədrógə, bijw. van omstandigheid. Zonder kwade bedoeling, argeloos. *Ik hã dər gin kwaod doel mée, ik zin ət zoó mer onbədrógə weg.* — Vgl. het Mnl. *ongelogen* met dezelfde beteekenis.

ondərhãuwə (klemtoon op *hãuwə*), ww. Onder den duim hebben. *Onzən nijən bóvəmestər is ən goei, hij ondərhãuwt tə jong, man,*

't is aorəghed. — Vgl. Mnl. *onderhouden*, ten onder houden, in zijn overdrachtelijke beteekenis; Ned. Bet.

ondərjaors, bijw. v. tijd. Vroeger *Ondərjaors* wijst verder terug dan *ondərlest.* Vgl. voor de vorming Zaanl. *onderdaags*, onlangs.

ondərlest, bijw. v. tijd. Onlangs. Altijd met betrekking tot een kort geleden tijdstip. *Ondərlest hã 'k mən mes vərlórə in də wêi en giestərə vond ik ət tərug.* — Oud-Beierl. — § 42, *t.*

ondərwégəs, bijw. v. plaats. Onderweg. — Vgl. Hgd. *unterwegs*; Limb.; Antw. *onderwegen.* — § 60.

ondeugənd, bnw. Alleen praedicatief. *Ondeugənd worrə*, kwaad worden. *Plaogt əm mer niet tə veul, want essie ondeugənd wordt, zijdə nog niet mettəm klaor.* — Het Ndl. *ondeugend* (tegenover *zoet*) = *stout, schravierəg, lillək.* — Vel

ongəluk, znw. o. Uitdr.: *ast ongəluk dient.* Als het ongeluk wil. — Ook bij *dienə.*

onhêl, znw. o. Ongedierte. *Ik kan ət goed gəleu'və dettie ertə daor staon tə prattə* (kwijnen), *zə zittə vol onhêl.* — Ned. Bet.

onlãnd, znw. o. Land, ongeschikt voor bebouwing. — Zoo ook in het Mnl.; Nwk.

onneuzəl, bnw. 1) Substantivisch gebruikt, onschuldige. Zie *bəsnietə.* 2) Dom, idioot. *Gə kunnət əm nie kwellək némə; hij is stik onneuzəl, dən hals.* - Zoo ook in het Mnl.; Nwk.; O. N. Brab.; Antw.; Vla.

onprut, bnw. (veelal praedicatief). Bij de hand. *Zə is onprut.* 't Is geen katje om zonder handschoenen aan te pakken.

onraod, znw. m. Onkosten bij verkoopingen, te voldoen door den kooper. *Gə kunt veur dən onraod gərust tien percênt rékənə.* — Zoo ook in het Mnl.: alle bijkomende geldelijke kosten; Breda; Vla: *onraod, ongeld.*

onrênəs, bijw. Uitdr.: *onrênəs doen.* Gemeen doen, valsch spelen. *Aggə wër onrênəs doet, schêi ik ər af.* — Vgl. Mnl. *onreine* in zijn bet. van: zedelijk onrein, gemeen; O. N. Brab. *reins*, bijw., eerlijk (bij het spel); Ned. Bet. — § 34, 2.

onrênəzər, znw. m. Knoeier, valsche speler. *Dinktə, gij, de'k met zonnən onrênəzər as gij zijt, tə doen wil hèbbə.* — Ned. Bet.; Vgl. Breeroo, Sp. Brab.: *Jij bent een onreinighert.*

onstrãnt, bnw. Brutaal. *'t Pãst nie fur ou, de gə zoó onstrãnt tégə də mestər zijt.* — Ned. Bet.

ont, bnw. Vuil, smerig, ook in moreelen zin: geslepen, doortrapt. *Ik kan ət nie helləpə, ik vijn ət ən ontə stréek.* — O. N. Brab ; Oud-Beierl ; Breda; Vla. *onnut* en *ont.* Zie Ndl. wdb. op *onter* en *ontijdig (ontieg).*

ontəg, bnw. = *ont.* — Oud-Beierl.; Breda, 428; Hasp. *onnuttig*, vuil; zoo ook in Antw. en in Vla., waar ook *ontəg* voorkomt.

ontəghed, znw. v. Doortraptheid. Sluw overleg. — Oud-Beierl.

ontərd, znw. m. Sluw, doortrapt mensch. *Hij is ənən ontərd, zə zullə-n-əm nie soó mekkələk in də mot krijgə.* — Oud-Beierl

ontərək = *ontərd.* Van *ont* als *viezerik* van *vies*, enz.

ontzéggə, ww. Verbieden. *Hij gift ər niks um, of gə əm al ontzégt of nie.*

oóg, oog. § 35.

oógəblik, oogenblik. § 44.

ooi, ooi. § 44.

oóm, oom. § 45.

op, voorz. In enkele uitdr. heeft op een van het alg. Ndl. afwijkende beteekenis. *Op ən ãndər gaon.* Naar iemand anders, elders heengaan. *Op sommətə dingə.* In sommige opzichten. — Ook in het Mnl. vinden we *op* in de beteekenis *naar*; Antw. *op een ander* = elders.

opdrêiə, ww. Opwinden (van een uurwerk). Fig. opstoken. *Hij is wèr zoó lãstəg, zə hebbən əm zékər wèr opgədrêid.* — Nwk.; Ned. Bet.; Antw.; Vla. *iemand iets opdraaien*, wijsmaken.

opdrinkə, ww. Leegdrinken. *Kom, drink ou glas op en gaoi mée.*

opdrullə, ww. Van koren: aan schoven maken. *Met tə pikhaok druldə ət kórən op.* Lett.: oprollen, zie *drullə.*

opgədruist, bnw. Opgezet, pafferig. *Aggə veul bier drinkt, krijgdə ən opgədruist gəzicht.* — Ned. Bet.

ophébbə, ww. Gegeten of gedronken hebben. *'k Heb al duk zat vammə lèvə wijn op, mer zonnən lekkərə nog nóot.*

ophéftə, ww., optillen.

opknoepə, ww. Opeten, vooral met een knappend geluid. *Wa 'n*

mooiən appəl. Wächt, 'k zal əm əs lekkər opknoepə — Ned. Bet.; vgl. Vla. *opknaspen* en *opknospelen*, met dezelfde beteekenis.

opleppə, ww. Grootbrengen (met een flesch of iets dgl.) van jong vee, dat de moedermelk moet missen en nog niet uit den bak kan drinken. Ook van kinderen gezegd. — Ned. Bet.

opseutərə, ww. In vet braden. *As mənən mins thuiskomt, za'k wa ĕrəpəl vur əm opseutərə, dan héet ie zənen slingər.* — Oud-Beierl., waar ook *seutərə*, snerkend of sissend smelten voorkomt; Zuid-Limb. *zeuteren*, zachtjes koken; Wvla. *seuteren*, zachtjes en pruttelend stoven; zie ook De Jager op *sudderen*, *opsudderen*, snerkend laten koken.

optrekkə, ww. Uitdr.: *də mellək optrekkə.* Zich op eene eenigszins laffe wijze aan eene belofte onttrekken. *Zə bəlóofdə veul, mer toen ət op hăndələ aonkwamp, trokkə zə də mellək op.* — Ned. Bet.; Hag: achteruittrekken, onaangenaam verrast worden; Dev.; Vel. *ət maol optrekkə* met dez. bet.

opvĕrdəg, bnw. Alleen praedicatief. Het tegenovergestelde van *afvĕrdəg* (z. ald.). *Də ārəmschə boót is vandaag opvĕrdəg.* — Ned. Bet.

ordentələk (klemtoon op de tweede lettergr.), bijw. van graad. Vrij, nog al. *Hoe ist met moedərs? Ordentələk goed.* — Ned. Bet.

ordərs. Uitdr.: *iemand ondər ordərs hebbə.* Iemand beheerschen. *Onzən ăuwən burrəgəmestər hă ət vollək ondər ordərs.*

ort, znw. m. Mes. Samenstellingen: *grasort* en *biësort.* Mes om gras, biezen mee te snijden. — Vgl. het Mnl. *ort.*, scherp van een wapen; Brab. *oort*, punt van een mes.

ost, oost. § 36, 1.

ostgangər, znw. m. Iemand, die in Oost-Indie geweest is. *Dieiən ostgangər kan ou mekkələk wa fərtellə, 't is tə wijd weg um ət nao tə gaon.* — Ned. Bet.; Vel

ou, vnw. § 40, 2; 49.

oudstə, znw. m. Gemeenzaam voor *vader. Ik zal ət mənən oudstə vraogə.* — Antw.

óvər, voorz. In een afwijkende bet. komt dit voorz. voor in de uitdr.: *ənən gank óvər əm hebbə. Hij héet 'nən lilləkən steukərəgən gank óvər əm.* Z. ook op *hĕrd* (*óvər dən hĕrd*).

óvər, bijw. Uitdr.: *twimăol óvər.* Tot twee maal toe. *Dən doktər*

is vandaag twimăol óvər bij moedərs kommə kijkə. — Ned. Bet.

óvərblijvərs, znw. Alleen in het meerv. Nagelaten betrekkingen. *'k Gəleu'f niet, dattə óvərblijvərs hard um əm zullə treurə; zə zijn blij, dat zə əm kwijt zijn.* — Ned. Bet.

óvərbringə, ww., onscheidbaar. Uitdr.: *ət óvərbringə*, sterven. *En mən bruur Gijs héegət giestərə ok zoó óvərbrocht.* Wellicht voor *ət lèvə óvərbringə*, doorbrengen. Ned. Bet.; Oudem. V, 495: doorbrengen, slijten (van tijd gesproken).

óvərgévə, ww. Toegeven, gewonnen geven. *Aggə met zonnən vrijwillegər* (eigenwijs mensch) *tə doen het, ist ət bestə, deggə ət mer óvərgift.* — Ned. Bet.

óvərnijt, bijw. v. omst. Opnieuw. *De dui nie, gə mot óvərnijt doen.*

óvərzien, ww., onscheidbaar. Door de vingers zien. *Gə kunt nie altijd èvə strèng zijn, gə mot ok al əs wat óvərzien.* — Zoo ook in het Mnl.; Ned. Bet.

P.

paddəkuikə, znw. o. Kleine kikvorsch. — *Paddə* heeft hier de bet. kikvorsch, die het ook had in *paddegerack*, zie Kil.; Ned. Bet.

pãnd, pand. § 5, 3a.

pad, mv. *paoiər.* § 42*d*; 45*c*; vklw. *paoikə.* § 3*c*; 6; 42*d*; 46, II*a*.

paol. Uitdr.: *dər zijn paolə deur ət tak.* Er staat een hypotheek op. *Dinktə gij det te sijn huis is? Kundə bəgrijpə, dər zijn paolə deur ət tak.* — Vgl. de elders o. a. te Antw. en Dev. voorkomende uitdr.: *er liggen papieren (zilveren) balken in het huis.* — § 24.

paopmuts, znw. v. Paardebloem. — Ned. Bet. *paopestoel.*

paors, paars. § 9, 4.

part, znw. o. Uitdr.: *zən part hebbə*, zijn deel hebben. Ironisch: zijn bekomst hebben.

pas, znw. v. De ketting, waaraan het voorspan bij het ploegen trekt.

pas, znw. v. Uitdr.: *bij iemand in də pas staon.* In een goed blaadje staan. *As gij ət əm vraogt doet ie ət misschiens wèl; gij staot nog al goed bij əm in də pas.* — Vgl. Kil. *pas*, pas bij het

dansen De bet. zou dus kunnen zijn: met iemand gelijken danspas houden, met iemand goed kunnen omspringen, wel zijn met iemand. — Bijvorm: *pãs.* § 5, 4*b*.

pãssə, passen. § 5, 4*b*.

pãst, bnw. Alleen praedicatief. Passend, sluitend. *Gə mot mə dieiən dèksəl bètər pãst mākə, zoó wi'k əm nie.* — Ned. Bet. — Uit *pãssənd*, zie § 5, 4*b*.

pastərij, pastorie. § 15, 4.

pée, znw. v. Suikerbiet. *In 't lest van Octóbər kan mə də weg dər uitzien mette peeiə rijə.* — O. N. Brab. — mv. *peeiə*. § 45.

péer, peer. § 10.

pékələ, ww. Afdingen. *'k Wò det te wijf, 'k weét nie waor zat; aggə ən halfkə vraogt, wil zə nog pékələ.* — Kil. *peghelen:* zuinig zijn in het geven; O. N. Brab. *penkeren*; Breda, 457; Wvla.; Vla.: zuinig toemeten. Zie ook De Jager op *pingelen* en Ndl. wdb. op *afpingelen.* — Afl. *pékəlstər*, vrouw, die *pékəlt*,

pêl, peil. § 7, 2*b*.

pèn, znw. v. Soort schadelijk gras in het weiland. — Ned. Bet.

pen, pen, § 5, 3*a*.

perrəplu, parapluie. § 3, *a*; 7, 1.

perrəsol, parasol. § 3, *a*; 7, 1.

pĕrd, paard. § 5, 5*c*; mv. *pĕrd.* § 45, *a*; vklw. *perdjə.* § 5, 5*c*.

perdsdaos, znw. m. Paardevlieg. *Onzən bruinə gonk giestərə optə klets* (op hol) *vur ənən perdsduos* — Ned. Bet. *perdsdern.*

permətérə, ww. Dringend, smeekend vragen. *Al permətéerdə ok nog zoó, gévə dŭui ik ət nie.* — O. N. Brab.

pet. Uitdr.: *aon də pet hebbə met.* Op hebben met, houden van. *Ik hə met ou praotjəs niks aon də pet en wil dər in 't gəheél nie nŭor lustərə.*

peulənq, znw. Onderdeel van den ploeg. Dwarsbalk boven de *bus*, verstelbaar op de schoorijzers om den ploeg rechts of links te doen hangen. — Vel.

peulənq, znw. v. Peluw. — Ned. Bet.; Vel. — Vgl. *hudpeulənq.*

peut, poot (jonge boom). § 19, 2.

pézərək, znw. m. Mannelijk schaamdeel Kil.: bullepees, ook V. D.; Ned. Bet.; Antw.: bullepees; Vla.: de roede eeniger dieren.

piepələberrəgə, ww. Verstoppertje spelen. *Wa summə əs doen,*

uitvangə of piepələberrəgə? — Limb. *piepke verbergen*; Jongeneel geeft: *koekverbergen*, verstoppertje spelen, waarbij de verstopte *koek* roept; Antw. *piepeling börgen*; Vla. (Schuermans op *ajoukaart*) *piepenbergen*. De laatste vorm brengt ons naar mijn meening op weg naar den oorsprong der uitdrukkingen. *Piepələ berrəgə*, uit **piepəberrəgə* kan een dwandwa zijn (*piepen* en *bergen*) als *rinkelrooien* uit *rinkelen (rinken)* en *rooien*. *Piepələberrəgə* zou dan beteekenen: zich schuil houden en piep roepen, eene verklaring, die steun vindt in wat Jongeneel meedeelt.

pijn. Samenstellingen als *hoofdpijn* en dgl. zijn minder gebruikelijk. Men bezigt daarvoor (ook in de Ned. Bet.): *pijn in 't heud*, *in 't lijf* (buikpijn), *in də tãnn*. Vgl. Hag. en Hasp *pijn den kop*, enz.

pijnt, pint. § 13, 1; vklw. *pijntjə*, pintje. § 46, I, *a*.

pikhaok, znw. v. = *mathaok*, *mêihaok* (z. ald.). Haak, dien men bij het korenmaaien gebruikt. Vgl. Plant. en Kil. *picken*, maaien, oogsten; ook in Aardenburg (zie O. V. II, 142), waar ook *pik* (kleine zeis) en *pikhaok* voorkomen; Breda *pikkel*; verder Hag.; Hasp.; Wvla.; Antw.; Vla.

pin, pin, bout. § 5, 3ª; 9, 2.

pinégəl, znw. v. Stekelvarken. *Wa heddə ən spêllə op ou kussə. 't Lijkənt wel ən pinégəl* — Antw.

pinnəkə. Uitdr.: *pinnəkə stékə* of *trekkə*. Loten door om het langste of kortste pennetje te trekken. *Də jóod kwam lest met tweé boerə van Hèl of. Ondərwégəs kwamp zə ən kar achtərop en də vŏerman hã nog eén plekskə óvər.* „*Eén van ullie kan 'k méenémə*", *zin ie*, „*mer nou mɔttə gullie mer uitmākə, wie 't zijn zal.*" „*Nou, zéet tieiən eénən boer tégə dən ãndərə, laotəmə pinnəkə trekkə.*" „*Jao*", *zéet tə Jóod*, „*trektə gullie mer pinnəkə, dan rij ik mée*" *en met zãt ie optə kar en rée vort, dən ontərd.* — O. N. Brab., *tuiken trekken*; zoo ook in Antw.

pipkə, pijpje. § 28; 46, II, *c*.

pirkə, peertje. § 11, 1.

plaaiərə, ww. Op streep gooien met knoopen of centen. *In də strutjəs wārə də jong giestərə wèr dən heélən dag aon 't plaaiərə.* — Kil. *pladeren*, *plaeyeren*, spelen; Ned. Bet.; Geld.-Ov. *pleien*, met centen spelen; Vel.; zie ook De Jager II, 428.

plankətil, znw. v. Vervoerbare brug van planken (niet van *hordə*). — Gron. en elders (zie V. D.) *til*, brug.

plaom, znw. m. Stok of plankje, om een inhoudsmaat mee af te strijken. *Om zuivər də maot tə gévə, mottə zurrəgə det ouwən plaom goed recht is.* — Vgl. Mnl. *plamen*, effenen en Vla. *plaan*, werktuig om grond te effenen

plăostər, pleister. § 25, 1.

plăots, plaats. § 7, 1.

platvoetə, ww. Op het ijs loopen. *'k Zij nog năor ət ijs gəwiest, mer 'k he də schăotsə nie ondər gəhad en mer wa gəplatvoet.* — Oud Beierl.

plek, znw. v. Uitdr.: *in plek van*, in plaats van; *in iemands plek zijn*, in iemands schoenen staan. — Breda; Wvla.; Antw.; Vla. II.

plentjə, plantje. § 5, 3b; 46, I, *d.*

plêtə, pleiten. § 34, 5.

pleuiərə, ww. Kwijnen. *Alləs pleuiərt weg ast nog langər dreug blijft.* Oudem. geeft *pluœren*, mokken; morren. In bet. is *pleuiərə* hiermee te vergelijken (voor den overgang van bet. heeft men bij *prattə* (z. ald.) een analoog voorbeeld). Maar voor den vorm . . . ? — Vgl. Mnl *pluderen*, tegenspartelen.

ploeg, znw. v. Uitdr: *dat is zən ploeg en zən akkər*, dat is zijn bestaan, daar hangt zijn wel en wee van af. *Gə kunnət əm nie kwellək némə, dettie ət altijd óvər die vischkwestie héet, 't is zənən ploeg en akkər.*

plukkə, plukken. § 57.

plustər, pleister § 25, 1.

plut, znw. v. Mes. *Wăcht te'k ou aon də plut stèk.* Kil.: *plotte* (oud), een soort zeer breed, kort en dun zwaard.

plŭugskə, ploegje. § 30, 2; 46, III, *b.*

poezələg, bnw. Smoezelig. *Wa ziette ăuw wijf dər poezələg uit.* — Ned. Bet.

poffər, znw. m. Strook, met bloemen, enz. versierd, op de muts. *Ik he me mən vərjaordag ənən nijən poffər gəkrégə.* — O. N. Brab.

poffər, znw. m. Sisser, voetzoeker. *Zə smétə zə ən poffər optərən hoed, gə hăt te vrommməs əs mottə heurə tə keér gaon.* — Ned. Bet.

pólə, pellen. § 22.

pooiərə, peuren § 23, *c.*

poós, poos. § 35.

pop. Uitdr.: *pop hëbbə*, pret, schik hebben; *pop hëbbə met iemand*, op hebben met iemand. *Vroegər hã'k veul pop mët əm, mer nou wi'k niks mèr van əm wétə.*

por, znw. m. Stut, steunbalk. *'t Wor hoóg tijd, deggə ənən por ondər dieiən ballək zèt.* — Ned. Bet.

porjen (porju). Tusschenwerpsel, om verwondering of verrassing uit te drukken. Elders *perjen* (in Holl.) = par Dieu.

pors, pers. § 9, 3*b*.

porsə, persen. § 9, 3*b*.

poskə, poosje. § 36, 1; 46, II, c.

potdeksəl, znw. Uitdr.: *ən raor potdeksəl zijn.* — Vgl. Vla., Dev. en Gron. *'n rare pot eten*, met dezelfde bet.

pottəgraférə, ww. Fotografeeren.

pottəndellə, ww. Uitdr.: *de kan 'k nie pottəndellə.* Dat kan Bruintje niet trekken.

pouw, pauw. § 25, 3.

prabierə, ww. probeeren.

prãcht, pracht. § 5, 2.

prattə, ww. Kwijnen, doch niet van menschen en dieren. *'k Kan 't goed gəleúvə, det ou blumkəs hier staon tə prattə, zə krijgə gin korntjə zon.* — Hasp., Vla., V. D. *pratten* = pruilen, evenzoo Oudemans: mokken. Zie voor een zelfden overgang van bet. op *pleuiərə.* — O. N. Brab.; Ned. Bet.

prèkə, prékə, preeken. § 10.

prettərstoel. Uitdr.: *op zənən prettərstoel zittə.* Op zijn praatstoel zitten, gezellig en druk babbelen. *Ik zij ən bietjə laot, mer ik waar bij Jannə en daor zãt ik zoó op mənən prettərstoel, da'k nooi weggonk.* — Ned. Bet. — Kil. vermeldt *pratstoel*, sedes magnifica, en in Antw. noemt men een tabouret *pratter.* Het lijkt mij waarschijnlijk, dat *prettərstoel* hetzelfde woord is en onder invloed van *praten* deze bet. verkreeg.

priemək naokənd, bnw. Moedernaakt. *Schaamdə ou nie, de gə daor priemək naokənd vlak aon dən bol gaot zwimmə.* — Kil. *primelnaeckt*; Ned. Bet.

prikstoel. § 11, 1; 46.

pringəldər, znw. Gierigaard. *He 't is zonnən pringəldər, zonnən kring, gin halfkə zal ie ənən errəmən mins gévə.* — O. N. Brab ; Vla. Vgl. Antw. *afprengelen*, scherp afdingen.

proef, znw. v. Bewijs. *Proef hebbə van iets.* Het bewijs voor iets hebben. *Det ət zoó is, hoefdə gij niet tə gəleu'və, mer ik hébbər proef zat van.* — Kil.; Breda: *proeven*, bewijzen. Ook Huygens, *Zeestraet*, 129.

prupkə, propje. § 17, 1; 46, II, *b.*

pruim. Uitdr.: *gin pruim.* Geen zier, geen haar. *Dən heélən aovənd héet ie gin pruim gəzéed.* — Ned. Bet. *gin pruim van een benvol*; zoo ook Zaanl.

prut, bnw. Alleen praedicatief en in de uitdr.: *nie prut zijn*, geen katje zijn om zonder handschoenen aan te pakken. — Ned. Bet.; Antw.; vgl. *onprut.*

prutsə, ww. Knoeien. Samenstellingen en afl : *prutsər, prutskêl, prutswerrək.* Vla.; Dev.; Vel.; Zaanl.; te Leiden *prussen*; O. N. Brab.; Limb.; Oud-Beierl. Wvla.; Antw. *prutselen.*

prŭuf, znw. o.? Schertsende benaming voor sterken drank, vooral bitter.

prŭustə, proesten. §

prŭuvə, ww. Sterken drank drinken, meestal in ongunstigen zin: misbruik maken van sterken drank. *Hij prŭuft*, hij drinkt. O. N. Brab.; Vel.

prŭuvər, znw. m. Drinkeboer. — „De Pruuvers" titel van een schets uit *Etsen*, van Hollidee.

pueləkə, paaltje. § 25, 2ª; 36; 46, II, *b.*

pulləkə, znw. o. Vochtmaat: 2 d.L. Verkleinwoord van *pul*, kan.

puls, znw. m. Emmer aan een touw, om water mee te putten. Puts. *Gooi nog ənən puls waotər óvər 't tek héen um ət af te spŭulə.* — Vgl. Oudemans V. 742: *pulsen*, een vat onderdompelen; Ned. Bet.

pumpkə, pompje, § 17, 1; 46, II, *b.*

pundərə, ww. Zwaar wegen. *Gə zòt zeggə det zo'n klên jong zoó pundərt.* — Kil. *pondelen*, *ponderen*, wegen met de unster; zoo ook in Vla ; De Jager geeft *punderen* op voor Overijsel met de

bet. *wegen*, zonder te vermelden of het transitief (gelijk bij Kil. en Vla.), dan wel intransitief (gelijk in het dialect) is; bij Gallée *pünder*, unster; *pünderen*, op het gevoel wegen (vgl. *kwikkə*).

pupkə, popje. § 17, 1; 46, II, *b*.

putjə, potje. § 17, 1; 46, I, *b*.

R.

rammələchijf, znw. m. Bijna altijd in het meerv. Metalen schijven in vroegeren tijd onder den wagen aangebracht, die onder het rijden tegen elkaar aanrammelden.

ramskop, znm. m. Onderdeel van den ploeg. IJzer met naar binnen omgekrulde einden, waaraan het *sóliepond* bevestigd wordt. Zoo genoemd naar den vorm.

raom, znw. m. Sprong. *Ənən raom némə*. Onverwacht een snellen sprong doen. Bv. van een paard, dat schrikt, of van een visch, die los tracht te komen van den haak — Geld.-Ov.; Gron.

raomə, ww. *Naor iets raomə*, een sprong doen naar iets. *Iets raomə*, in zijn plan slagen, zijn wenschen vervuld zien. *A'k te nou raom, dan zij 'k vur goed klăor. Kėk əs hoe ons klên ketjə naor də vliegə raomt.* — Ned. Bet.; zie ook op *raom*.

rãnd, rand. § 5, 3a; mv. *rãnn*. § 42, d; 45, a.

rang, znw. m Spruit, stek van een vruchtboom, rank van een druif. *Ik mot toch nog əs rangə van zən grauwzuur zien tə krijgə, want tə mijn deugə nie.* — Voor de bet. *stek* vgl. die van *afstammeling*: Oudem. V, 779; Hag. — § 43, *ng*.

rãnsəl, ransel. § 5, 3c.

raobəsbol, znw. m. Ragebol. — § 43, g

raod, raad. § 44.

raoiər, mv. van *rad*. § 42, d; 45, c.

raom, raam. § 6; mv. *raoms*. § 45, d.

raspələ, ww. Raspen. *Toe raspəl əs wa' kées op mən bottərham.* — Ned. Bet.; Vla.; Hgd. *raspeln*. — § 59.

rãuw, rauw. § 25, 3.

rəberrəbər, rhabarber. § 3, a; 5, 3a.

rech. Uitdr.: *volgəs rech*. Overeenkomstig de eischen der billijkheid. *Volgəs rech mottə gij veul mėr bəlãstəng bətaolə as ikkə.* — § 42, *t*.

rechtóordəg, bijw. v. tijd. Tegenwoordig. *Zə brãndə rechtóordəg gin zaodólie mèr.*

rechtop, bijw. Overlangs. *Mə hoevə ət nie af tə zāgə, dən draod is zoó recht, de mə ət gərust rechtop kleu'və kunnə.* — Ned. Bet.

reép, znw. v. Ruif. *'k Mot nog wa hooi in də reép hèbbə.* — Ned. Bet. *reef*; Hag ; Hasp.; Antw.; Vla.; Gron.

reép, znw. m. Hoepel. — Kil.; O. N. Brab.; Limb.; Breda; Hag.; Hasp.; Vla.

reépə (reépələ), ww. Hoepelen. — V. D.; O. N. Brab.; Antw.; Vla.

reérə, ww. Te keer gaan. *Heurt tə krêiə əs reérə, zə haolə zékər də nestə uit.* — Kil.: loeien; Mnl. *reren*; Limb.; Gron.; ook te Deutichem.

reffələ, rafelen. § 7, 2b.

règən, regen. § 10.

reideur, bijw. v. tijd. Voortdurend, aanhoudend. *Ik mot vandaag reideur op tə rettet.* — Ned. Bet.; Oud-Beierl. *reddeur.*

rendjə, randje. § 5, 3a; 46, I, *d.*

rês, reis. § 34, 2.

rettet. Uitdr.: *op tə rettet gaon.* Op visite gaan. Naar de bestekamer gaan. De eerste bet. heeft zich klaarblijkelijk uit de laatste ontwikkeld en deze lijkt mij zeer verklaarbaar uit de uitdr.: *in retraite gaan*, zich afzonderen, vooral uit de taal der kerk hier welbekend. — Breda: buurpraatjes houden. Zie ook het volg. art. — § 42, *r.*

rettettə, ww. Zijn tijd met beuzelpraatjes doorbrengen. *Is 't ète wèr nie klăor, zijdə wèr wézə rettettə?*

rəwaorə. Groot slem bij het *kattə* (z. ald.) door één der spelers.

reuskə, roosje. § 19, 2.

riek, znw. v. Mestvork. *Hij is tə vuil, um əm mettə riek an tə rākə.* — Kil.; O. N. Brab.; Breda; Wvla.; Vla.

riem. Uitdr.: *'k zal ou an rieme snijə.* Sterke bedreiging. *Aggə ouwən moel nie hãuwt, za'k ou an riemə snijə.*

rijburd, znw. o. Plank, die op de leeren van den wagen gelegd wordt, om als zitplaats te dienen. — § 17, 3.

rijə, ww. 1) Uitdr.: *op iemand rijə.* Voortdurend aanmerking op iemand maken. *Altijd léet tə mestər op mijn tə rijə, ik kan,*

gəleu'f ik, niks goed bij əm doen. 2) onordelijk en niet op zijn behoorlijke plaats liggen. *He 't istər ən rommməl, alləs léet ər tə rijə.* Vgl. voor 1) Oudemans: *riden* (4), kwellen, plagen en Vla. *iemand narijden*, iemand toebijten. De 2e bet. ook in Antw.

rijf, znw. v. Hark. *Mən rijf bəgint ər uit tə zien astə moel van ən aud wijf, zə mot əs naor də smid.* — Kil.; O. N. Brab.; Vla.; Gron.

rijnassər, rijnessəl = *nessəl.* Z. ald. — § 42, *l*; 43, *g.*

rijvə, ww. Harken. — Kil.; O. N. Brab.; Gron.

rijzə, ww. Vallen, vooral van bladeren en zaad. *Də gekkə zijn altijd 't errəgst mët ət rijzə en kommə van də blaoiər.* — Kil.; Plant.; O. N. Brab.; Ned. Bet.; Limb.; Hag.; Hasp.; Antw.; Vla.; Dev.; Geld. Ov.

rikraoiə, ww. Weifelen. *Kom lig nou nie langər tə rikraoiə en nim ən bəsluit.* — *Rikraoiə*, uit **wikraoiə* (vgl. voor soortgelijke assimilatie's *raobəsbol* en *kārəkiekkast*) uit *wikken* en raden, dus een dwandwa? — Ned. Bet

rikraoiərd, znw. m. Weifelaar. — § 42, *d*; 46.

rimkettəng, znw. v. Ketting, waarmee men den wagen remt, bijv. bij het afgaan van een helling.

rimmətiek, rheumatiek. § 3a.

rintə, rente. § 9, 2.

ripkə, reepje. § 34, 1; 46, II, *c.*

rips, rups. § 21, 1a.

ris, bnw. Alleen praedicatief. Neiging hebbende om te *rijzə*, los in de schokken (van granen). *Onzə ertə wārə, toe mə zə binnəhăoldə, al zoó ris, de gə zə bij hāndə vol van də buikplank kondt opscheppə.* — Van *rijzə* in zijn bet. *vallen*, evenals Gron. znw. *ris* van *rijzen*, omhooggaan (*er zit ris* (rijzing) *in*). Voor de verkorting vgl. *rit* van *rijden.*

rist, rijst. § 28, 1.

ristər, znw. o. Onderdeel van den ploeg. Het gezwaaide ijzer, dat de door de *schaor* losgewoelde klonten omgooit. — Vgl V. D.; O. N. Brab. *rijsel*; Wvla. 937; Antw.; Vel.

ristərpin, znw. v. Verbinding tusschen *ristər* en *start* van den ploeg.

ritsəg, bnw. Heet, wellustig, geil. — *Onzə gêt is ritsəg, zə mot*

năor dən bok. — Kil. *ritsch*, *ritschig;* Antw. *ritsch*; Vla.; vgl. ook Franck op *ritsig.*

rizzəwéel, bnw. Vastberaden. *Gij zegt det hij nie durrəft, mer ik zeg, det hij dər rizzəwéel gənog vur is.* — Verknoeiing van fransch *résolu.* Vgl. *gereseleveerd* in de volkstaal.

roestə, ww. Van fruit, vooral van kersen: vlekken krijgen. *As tə korsə bəginnə tə roestə, is ət er gãuw mée gədaon.*

rolpens, znw. v. Het dunne buikspek in reepen gesneden en opgerold, dus niet wat men er gewoonlijk onder verstaat.

romsch, bnw. Schertsend wordt in woordspeling met *romsch* (roomsch) van iemand, die veel van *roómə* (melk) houdt gezegd: *Hij is goed romsch.*

ronsəl, znw. o. Katrolletje, waarover bij een hanglamp de ketting loopt. *Vrouw Vinkə, de eén ronsəl is stuk en nou kan 'k tə lamp nie umhoóg krijgə.* — Vgl. V. D.; Antw. kamwiel; Geld.-Ov.: een rad, dat rondgedraaid wordt; Vel.: kamrad; Zaanl.: klein kamrad.

roómə, znw. v. Melk. *Ən pijntjə roómə astəblief.* — Kil. *lac integrum*: volle melk; O. N. Brab. vgl. *mellək* en *zaan.*

rosdoek, znw. v. Doek of net onder de kar, waarin men voedsel voor het paard meeneemt. *Ik hã zoóveul vracht, de'k nog ən del in də rosdoek heb mottə laoie.* — Zuid-Limb.; Antw., Vla.

rouw, rouw (znw.) § 32, 3.

rouw = *rãuw* (z. ald.). § 25, 3.

rouw, ruw. § 40, 2.

rouwappəl, znw. Alleen in het meerv. = *knoet* of *kroet* (z. ald.). — § 45.

rueikə, raadje. § 3, *c*; 7, 2*c*; 42, *d*; 46, II, *b.*

ruemkə, raampje. § 7, 2*c*; 46, II, *b.*

rugt, znw. o. Onkruid. *Dər is afgelèzə, de gə də slutskăntə goed mot bloótə van 't rugt.* — Antw. Zie ook V. D.

ruilebuildər (*ruiləbuit*), znw. m. Voddenkooper. Een kleine koopman, die geen bedrijfskapitaal heeft. *Zə zeggə det ie ən groótə zaak héet in Amsterdam, mer ik weét zékər dettie niks meér is as ən ruilsbuildər.* — Eigenlijk kleine koopman, die ruilhandel drijft (zie V. D. op *ruilebuiter* en *ruilebuiten*). — § 42, *d*; 46.

ruimə, ww. Leegmaken. *Kom, jo, ruim ou glas, dan gaomə.* — Kil.; vgl. Hollandsch: *een privaat ruimen*; Vla., II.

ruipənest, znw. o. Rupsennest. *Zə meugə hier de ruipənestə wèl əs uitbrãndə, ãndərs wordt dən heélən boóm kaal gəvrétə.* — Kil. *ruijpe*, Gron. *roepe*, rups.

rukskə, rokje § 17, 1; 46, III, *b.*

ruksnāvələ, ww. Spionneeren. *Ieləkə keér komt ie langs tə raoms snékə* (sluipen), *ık gəleu'f zékər dettie ət alleén doet, um tə ruksnāvələ.* — Misschien dwandwa uit *ruikə* en *snāvələ* (zijn snavel, neus ergens in steken)?

rulləkə, rolletje, § 3, *b*; 17, 1; 46, II, *b.*

rumkəs, znw. Alleen in het meerv. Melk. *Gə mot nog effə wãchtə, də rumkəs zijn dər nog nie.* -- O. N. Brab. Eigenl. vklw. van *roómə.*

runnə, rennen. § 5, 1, opm.

runnəkə, ww. Hinniken. — Ned. Bet. — § 13, 4.

russəkok, znw. v. Schommel. *Vaodər héet mə bəlóofd, dettie ən russəkok op zoldər zò mākə.*

rurə, ww. Roeren *Ət bed rurə*, het bed schudden. *Gə mot ət bed bètər rurə, dettə vulləng goed vərdeéld is.* — § 30, 2.

russəkokkə, ww. Schommelen.

russəl, znw. m. Rooster. — § 42, *r*; 42, *t.*

rutjə, ruitje. § 32, 1; 46, I, *a.*

rũufkə, roefje. § 30, 2; 46, I, *b.*

S.

sakkənbãnd. Bastaardvloek. Uit *sacre diable.*

sakkərdəju. Bastaardvloek. Uit *sacre dieu.*

saomə (saom). Uitdr.: *dag saom.* Goeden dag, zoowel tegen één persoon als tegen meer. Wil men van twee of meer personen iemand in het bijzonder groeten dan doet men dit bv. aldus: *Dag doktər saomə. Dag məneér en məjuffər saomə.* Zie ook *dagsaom.*

schabul (klemtoon op de laatste lettergreep), znw. m. Duivelstoejager. *Ik bədank ər. vur altijd as schabul gəbruikt tə worrə en zoó gãuw a'k ãndər werrək kan krijgə, gaoi ik schuivə.* — Ned. Bet.

schaftə, schaffen. § 42, *t.*

schănd, schande. § 5, 3*a*.

schans, znw. m. = *mustərd* (z. ald.). — Ned. Bet.; Vla.; Gron.

schaoi, schade. § 42, d.

schaol, schaal. § 24.

schaop, schaap. § 24; mv. *schaop*. § 45, *a.*

schăopkə, schaapje. § 25, 1; 46, II, *c.*

schaor, znw. v. 1) weide. 2) kudde, die er graast. 3) één stuk vee. *Dijnsdag worrə dər schaorə aon dən óvərkănt vərpăcht. O, wa'n schon schaor loptər optə wêi.* — Oudem. VI, 94, *schaer*, stuk grond; *schaerbeest*, weibeest. Dit laatste ook bij V. D., die ook geeft: *schaar*, eenheid voor grazende runderen (zie i. v.). Zaanl. (zie Boekenoogen) *schaar*, aandeel in een weide. Zie ook nog *inschaorə*, *uitschaorə*, *vərschaorə* en het volg. art.

schaorə, ww. Vee in de weide brengen. *Merrəgə mottəmə schaorə optə Piekəwĕrd.*

schaorschêi, znw. v. Onderdeel van den ploeg. Verbinding tusschen *start* en *schéer.*

schăots, schaats. § 7, 1.

scheéf, scheef. § 33

scheél, znw. m. Deksel van een pot. *Gə mot mə əs ənən nijən scheél op mən pot gévə.* — Oudem. VI, 124; V. D.; O. N. Brab.; Breda; Wvla.; Antw.; Vla.

schéep, mv. van *schip*. § 45, *a.*

schéer, znw. v. o. Onderdeel van den ploeg. Het ijzer, dat den grond breekt en opwoelt. — § 25, 2*b*.

schéerbaon, znw. v. Barbierswinkel. *Ik gaoi əs naor də schéerbaon; 't wordt tijd, det mənən baord dəraf gaot.*

schêiə, scheiden. § 34, 2.

schel, schil. § 5, 1.

schèldə, schelden. § 9, 1; 56, *a.*

schéltə, schelen. § 57.

schĕndə (schĕnnə), ww. Schelden. *Burrəgəmestər, ik wò ou əs vraogə, oft gəperrəmətéerd is, de hij altijd léet tə schĕnnə.* — Oudem. VI, 139: hoonen; V. D. — § 5, 3*a*; 42, *d*; 56, *a.*

schépər, znw. m. Schaapherder. — § 25, 2*b*.

schèrə, scheren. § 10; 57.

schèrənghout, znw. o. Dwarshout aan een steiger. *'k Gəleu'f dettər nie opgəlêt wordt oftə schèrənghoutər wêl deugdələk zijn, vandaor die ongəlukkə.* — Oud-Beierl.; vgl. Wvla. op *scheerbalk*, enz. Vla. II, *scheerhout*; zoo ook Zaanl.

scheutər, znw. m. Plank, waarmee het brood in den oven geschoten wordt. In den vierden naamval, als bijw. van graad: *nən scheutər schélə*, een heel eindje mis zijn. Oudem. en Vel. *scheutel*; Zaanl. *schotel.* Voor *r/l* wisseling, zie § 42, *r.*

schévəltong, znw. v. Onderdeel van den ploeg. Schuin uit de *bus* stekende balk met rond ijzer, waarop de *klapspaondərs vərschévəld* (zie ald.) worden.

schietə, ww. Met het obj. *ĕrd*: grond (bakklei) uitgraven. *Ast nie friest, kunnə də minsə 's wijntərs nog ən paor cèntə vərdienə met ĕrd schietə vur də stinóvəs.* — Kil. *een gracht schieten*, een gracht delven; V. D.; Hasp.; Hag.; Antw. Z. ook *uitschietə.*

schievərəg, bnw. Huiverig. *'k Gəleu'f te 'k ən bietjə də korts heb, 'k zij stik schievərəg van dən aovənd.* — Ned. Bet.; Dev.

schik (schiek), znw. v. Uitdr.: *schik hebbə.* Tieren, goed kunnen aarden. *Onzə Jan komt wèr nao huis, hij héet bij zənən nijən baos niks gin schik. Die beu'ms hebbə daor gin schik, 'k zal zə mottə vərpótə.* — V. D.; Ned. Bet. — § 13, 3.

schikschouwərə, ww. Rillen, huiveren. *Hij zăt in zənən stoel tə schikschouwərə van də korts.* — Ned. Bet. Elders (Wvla.; Antw.): *schokschouderen*, de schouders ophalen.

schinkə, schenken. § 5, 1; 56, *a.*

schirkə, schaartje. § 25, 2^b; 46 II, *c.*

schobbə, ww. Schurken. — Kil. *schabben*; O. N. Brab.; Limb.; Wvla.; Dev.; Geld.-Ov.

schobbə, znw. Alleen in het meerv. Lurven. *'k Zal əm əs bij zən schobbə vattə assie hier komt. 'k Liet zə dən hond in dər schobbə bijtə.*

schoeləkərd, znw. m. Smeerlap, schoelje. Misschien uit *goeləkərd* onder invloed van *schoelje* of een der andere met *sch* beginnende scheldwoorden? — Vgl. Vla. *schoelde*, met dezelfde beteekenis. — § 42, *d*; 46.

schoen, znw. § 45, *a.*

schokkérə, ww. Ziften, sorteeren. *'k Wil ou blouwkəs* (een soort aardappels) *wèl hèbbə, mer gə mot zə netjəs schokkérə, de'k gin klên en groót goed deur məkaorə krijg.* — Ned. Bet.

schollək, znw. m. Voorschoot, schort. *Zə hă bəkant tərən heélən schollək vol hout gərăopt.* — O. N. Brab.; Ned. Bet.; Limb.; Vla.; Vel. — Uit *scholdoek* (§ 3, *a*; 42, *d*) uit *schorteldoek.*

schollәkə, schoteltje. § 42, *t.*

schon, bnw. Bijna uitsluitend in den zin van: wat een aangenamen indruk maakt. *Wa sijdə schon!* Wat zie je er keurig uit! *Och, wukkə schon kijndər zijn de.* Wat een lieve kinderen zijn dat! — O. N. Brab.; Breda; Hasp.; Antw. — § 36, 1.

schoóf, znw. v. Het te velde staande gewas. *'k Zij vandaag əs optən blakkə gəwiest en də schoóf stao mə goed aon.*

schóor, znw. o. Hooizolder. *'k He dən berrəg vol, mer op ət schóor he 'k nie feul.* — Vgl. Kil. *schɔor-solder*, hoogste zolder van het huis; Ned Bet.

schorsteén, schoorsteen. — § 19, 1.

schótə, ww. Met *hooi* of dgl. als object. Opsteken *Ons Jantjə is ən băoskə, hij wò me allə gəwèld ən gāvəl hebbə um tə hèlləpə ertə schótə.* — Ned. Bet.; Vel.

schottəl, schotel. § 23, 1.

schouw, bnw. Ruw, woest. — Kil.; O. N. Brab.; Ned. Bet. — § 32, 3.

schouwə, schouwen. § 36, 3.

schouwə, ww. Een slijpertje (*slippertje*) maken, spijbelen. *Gaodə năor də kerrək. Nee 'k zal vandaag mer əs schouwə.* — Misschien is *schouwə* = schuwen, uitwijken, ontgaan. Zie ook nog *schuiləwachtə.*

schraom, schram. § 24.

schrāpə, ww. Schrappen. — Oudem. VI, 221; Ned. Bet.

sch(r)avierəg, bnw. Ondeugend, baldadig. *'t Is ən mərākəl zoó schravierəg as tə jong rechtóordəg zijn.*

sch(r)avierəghed, znw. v. Baldadigheid. — O. N. Brab.; Ned. Bet.

schrèkə (schrètə), ww. Erbarmelijk schreien, te keer gaan, onhebbelijk hard roepen. *Nou mottə əs uitschêiə mée schrèkə, ondeugənd jong de gə dər zijt.* — Ned. Bet.

sch(r)obbərd, znw. m. Schobberdebonklooper. Vgl. Kil. *schrobber.* — § 42, *r.*

schróot, znw. m. Wat bij het in planken zagen van een stam buiten de zaag blijft en door zijn onregelmatigen vorm niet veel waarde heeft. *'k He ən del ˌschróot gəkocht um tə hênəngə.* — Kil. *schroode*, het afgesnedene; Oud-Beierl.; Vla. *schrooien*, hout afhakken; Zaanl.

schruemkə, schrammetje. § 25, 2ª; 46, II, *b*.

schrŭuiə, schroeien. § 30, 2.

schueləkə, schaaltje. § 25, 2ª.

schuffələ, ww. Op de vingers fluiten. — Oud. VI, 234; Ned. Bet.; Limb.; Wvla ; Vla. Zie ook De Jager op *sijfelen*.

schuiləwachtə, ww. Stil de school verzuimen. *Ons Driekskə héet van də wéek wèl driemăol gəschuiləwacht* — Vla.; Oud-Beierland, *schuiləmakkə;* elders *schuilevinkje spelen*. Misschien *schuilen* en *wachten* (dus een dwandwa?). Zie verschillende benamingen voor het heimelijk schoolverzuim bij De Jager, *Arch.* 1, 103 en vgl. ald. 2, 103, *schoolwachten* (te Wijdenes) en *schuilwachten* (te Uden). Syn. van *schouwə* (Ned. Bet *schampen*).

schuivə, ww. Er van doorgaan, weggaan (zonder de bijbet.: heimelijk). — Kil.; Antw.

schulləkə, scholletje en schoteltje. § 3, *b*; 17, 1; 46, II, *b*.

schup, schop. § 21, 1.

schupkə, schaapje. § 25, 1; 46, II, *d*.

schuts, znw. m. Stuiter, groote knikker. — O. N. Brab. — Vla. *schutskə*, gering soort van knikker.

schŭumə, ww. Schuimen, stroopen. *Ieləkən aovənd lopt ər nən groótən hond um ons huis tə schŭumə.* — Kil.; Ned. Bet.; Vla. — § 32, 4.

schŭumərd, znw. m. Schuimer. — Ned. Bet.; Limb.

schŭurkə, schuurtje § 32, 2; 46, I, *c*.

səbiet, subiet. § 3, *a*.

səgaar, sigaar. § 3, *a*.

səkəlaod, chocolade. § 3, *a*.

semməltaol, znw. v. Geklets, wauwelpraat. *Kundə gij ou nouw bəgrijpə, de sonnən groótən kêl zukkə semməltaol kan praotə?* — Oudem. *semmelen*, temen; Vgl. ook Ndl. *sammelen*; Antw.; Vla.; Hasp. Hag. *semmelen*, langdurig en vervelend praten; Zaanl. *semmelen*, teutelen, talmen. Zie ook De Jager I, 552.

sep, znw. o. Drop. *Véeg ou mundjə əs af, 't zie stik zwart van 't sep.* — O. N. Brab

siek, sik. § 13, 3.

sijńs, sinds. § 13, 1; 42, *t.*

sjākəs. Uitdr.: *zən êgə sjākəs hãuwə.* Zich van den domme houden. *Ik wiezət wèl wie ət gədaon hã, mer 'k hieuw mən êgə sjākəs.* — Oud-Beierl.; Zaanl. *jakes*; ook in andere Holl. tongv. Zie ook over den vermoedelijken oorsprong *Stoett, Nederl. spreekw.* n° 864 en 864*.

sjerzie, znw. v. Menigte. *Wa'n sjerzie vollək, zò dər wat tə doen zijn?* — Oud-Beierl. Syn. van *berzie.* Misschien uit fransch *charge*, aanval door een menigte?

sjet, sajet. § 3, *a.*

slãcht, slacht. § 5, 2.

slãchtə, slachten. § 5, 2.

slag, znw. m. Tijdelijke dam in een sloot om er over te rijden. *Heddə gəbrugd? Nee 'k he dər mer zoó lank nən slag in gəléed.* — O. N. Brab.; Geld.-Ov.: molendam.

slaon, slaan. § 58.

slapschêiəg, bnw. Besluiteloos. *Ik gaoi ənən ãndərən avəkaot opzŭukə. Dən deuzə is mə tə slapschêiəg.* — Ned. Bet. Vgl. O. N. Brab. *lapschãei*, achteloos, vergeetachtig persoon. De op dit woord gegeven verklaring komt mij op grond van den hier en voor de Ned. Bet. gegeven vorm verkeerd voor. *Slapschêiəg* luidde eertijds *slapschêiənd* (zie volg. art.) en beteekent letterlijk: slap in het nemen van een beslissing.

slapschêiəndhed, znw. v. Besluiteloosheid.

slech, bnw. Uitdr.: *Iemand slech mākə.* Iemand zwart maken. — Ned. Bet. — § 42, *t.*

slek, znw. v. Spreekw.: *Ən slek komt ər net zoó goed as ən kiekvors.* Die langzaam gaat, gaat zeker. — Ned. Bet. — § 13, 5.

slemp, znw. v. Niet alleen de bekende, van melk bereide drank, maar in het algemeen: dik gekookt nat. Z. *bèssəslemp, korsəslemp.*

slépə, ww. Van een deur: over den grond schuren, klemmen. *Onzə vurdeur is uit 't loód en nou slept zə zoó de gə zə bəkant*

nie dicht kunt krijgə. — Vgl. Wvla: achteroverhellen; zoo ook in Vla., II.

sleui, mv. van *sloót.* § 36, 2; 45, *b.*

sliffərə, ww. Baantje glijden. *Um goed tə sliffərə mottə klompə aonhèbbə.* — De Jager geeft (II, 539) *slifferen*, met steentjes op het water werpen. De daar gegeven afl. komt mij onjuist voor. *Slifferen* in die bet. zal wel het trans. ww. zijn (steentjes over het water doen glijden), dat hier intrans. is.

slingər, znw. m. Uitdr. *zənən slingər* (*aon iets*) *hèbbə.* Pret (in iets) hebben. — Vgl. alg. Ndl. *zijn draai hebben*; Oud-Beierl.; Wvla.; Vel.

sluskə, sluisje. § 32, 1; 46, II, *c.*

slutskānt, slootkant. § 36, 2. 42, *s*; 46.

smeei, mv. v. *smid.* § 42, *d*; 45, *a.*

smèlte, smelten. § 9, 1; 56, *a.*

smèr (*sméer*, § 10), znw. o. Vet in het algemeen. *Jan, gə mot mə tə middag nog ən pond smèr bringə, um tə ètə, wăor?* — Oudem.; Kil.; Antw.

smèrəg, bnw. Smijdig, smeu. *Də brij is lekkər smèrəg.* — V. D.; Dev.

smetkóord, znw. o. Smetlijn. — O. N. Brab.; Oud-Beierl.

smiekələ, ww. Snoepen. Freq. van *smiekə*, dat wel = *smuikə* zal zijn. — V. D.; O. N. Br. *sneukelen*; Hag. *smiggelen*, *smikkelen*; Wvla. *smijken*, smullen; Antw. *smikkelen*; Dev.; zie ook De Jager op *smikkelen.*

smoesjə, znw. o. Grapje, foefje. — Oud-Beierl. en elders.

smorrələ, ww. Snerken. Vooral van een vuile pijp. *Gə meugt ou pijp wèl əs schonmākə, zə smorrəlt zoó.*

smuikə, ww. Smullen. *Mèt potvərtèrə krijgəmə iedər ənən biefstuk en ən halləf fleschkə wijn. Wa sulləmə smuikə.* Zie ook *smiekələ.*

sneei broód, znw. v. De meest gewone benaming voor boterham, dat echter ook voorkomt.

sneéuw, sneeuw. § 34, 4.

snékə, ww. Sluipen. *Də kat loert zékər op vogəls, kek zə əs langs tə hèg snékə.* — Vgl. Kil. *snake*, slang; Ned. Bet.; vgl. ook Eng. *to snake.*

snéwəl, znw. m. Jenever. — O. N. Brab — § 42, *r.*

snijə, snijden. § 56, *d.*

snouwə, snauwen. § 40, 2.

snuf, snuif. § 32, 1.

snuffə, snuiven. § 32, 1.

snŭukskə, snoekje. § 30, 2; 46, III, *b.*

sodəju, *sodəmellək*. Bastaardvloeken.

sóliepond, znw. o. Verbindingsijzer tusschen *achterploeg* en *bus.*

sop, znw. v. Saus. *Gif mə nog wa sop vur də ĕrəpəl.* — Vla.

spaak, bnw. Droog, door. *Spaak wéer, spākə wijnd. Ammə nog lank zon spākə wijnd hãuwə, zal alləs mettənlestə vərdorrə.* Vgl. Kil. *spaeckigh, spaeckerigh weder.*

spaondərs (*spăondərs*), mv. v. *spaondər.* § 25, 1; 45.

speék, spaak. § 33.

spel, speld. § 42, *d.*

spelnāgəl, znw. m. Dun spijkertje. *Gə mottər vurzichtəg ənən spelnāgəl inslaon, andərs zal 't scheurə.* Letterl.: nageltje, zoo dun als een *spel* (speld).

speulə, ww. Loten voor de nationale militie. *Al wittə zékər, daggə afgəkeurd wordt, gə mot net zoó goed speulə.* — O. N. Brab.

spĭerkə, spiertje. § 28, 2.

spijg, znw. o. Speeksel en in het algemeen: wat uitgespogen wordt. *Dən doktər héet ok năor zən spijg gəkékə.* Kil. *spije*; zoo ook Vla.

spijgə (spijə), ww. Spuwen, braken. *'k Hã zoóveul stróopérə gəgétə, da'k ər dən heélən nacht van hĕb mottə spijgə.* — Kil; Vla.; Zaanl. — § 27; 41, *w*; 56, *a.*

spijndə, znw. v. Spijskast. *'k He dən brief mer zoó lank in də spijndə op ən twipundərkə gəléed.* — Kil.; Antw.; Vla.; Vel.; Zaanl. Ndl. *spinde* (maar niet deftig, vgl. *disch*).

spil, znw. v. Uitdr.: *aon də spil zijn.* Diarrhee hebben. *Doktər gə most mə əs wat gévə, ik zij zoó aon də spil.* — O. N. Brab.: *spellen*, aan diarrhee lijden.

spinnəjāgər, znw. m. Ragebol. — Ned. Bet.; Limb.

splijntər, splinter. § 13, 1.

spouwə, spuwen. § 40, 2.

sprant, znw m. Uitspruitsel. *Aggə die blommə goed wilt teulə, mottə zurrəgə, de gə də sprantə bətıds inknĕpt.* — Oudem.; Oud-Beier-

land; Antw.: uitspruitsel op den wortel; bij *Barthol. den Ingelsman*, 17 *a: sprantel*, spriet, lat. *furcula*. De bet. *uitspruitsel, zijtak* heeft het woord ook bij *v. Leeuwen, Bat. Illustrata*, fol. 122: So werd ook Selant door de Schelde met haar verdeelde en uytvloeyende spranten in verscheide Eilanden verdeelt.

spreéuw, spreeuw. § 34, 4.

sprêiə, spreiden. § 34, 2.

sprèkə, spreken. § 10.

sprinkələ, sprenkelen. § 5, 1.

spul, spel. § 13, 4.

spŭulə, spoelen. § 30, 2.

stalkéers, znw. v. Dwaallicht. — Oudem.; Kil.; Antw. *stallicht*; Vla.

stamp, znw. m. Schop, trap. *Hij găf əm mèttə klomp ənən stamp vur zən gat, dettie opvlóog.* — Wvla.; Ant.; Vla.

stampə, ww. Schoppen, trappen. — Antw.

stănd, stand. § 5, 3ª.

staon, staan. § 58.

stap, znw. m. Wandeling. *Kom ik gaoi əs efkəs ənən stap mākə.*

start, staart. § 9, 3ª.

stātər, stuiter. § 32, 5.

stéeg, koppig. — Kil.; Oudem.; O. N. Brab.; Wvla.; Antw.; Vla. — § 42, *d.*

stek, bnw. Alleen praedicatief en van vruchten: aangestoken. *Wattər afdruipt is gəmênlək stek en niks werd vur də mert.* — Ned. Bet.; Oud-Beierl. (znw.): aangestoken vruchten; Wvla.; Zaanl. (znw.): uitschot, afval van vruchten.

stékə, ww. Met het obj. kaarten. wasschen. *Ho, ho, gə stekt tə kaor gəlijk kapot.* Je wascht alle roemkaarten uit elkaar. — Antw. *de kaarten steken*, een mooi spel bij het wasschen in den stok leggen.

stékərd, znw. m. Hatelijk mensch.

stêl, steil. § 34, 2.

stèlə, stelen. § 10; 56, *b.*

stellənq, znw. m. Boerenhuis met bijgebouwen. *Al gāvə zə mə geld toe, dan wò'k op zonnen stellənq nie sittə.* – Oud-Beierl.

stelpinnəkə, znw. o. Onderdeel van den ploeg. Pennetje, waarmee de *schévəltong* gesteld wordt.

stèltə, znw. Alleen in het meerv. Klonten sneeuw onder klompen of laarzen. — Ned. Bet.

stemkə, stammetje. § 5, 1; 46, II, *b.*

stempəl, znw. m. Stut, schoor. — Oud-Beierl. Syn. van *por* (z. ald.).

stempələ, ww. Schoren. *'t Is hard nóodəg, de chə ouwən balkər* (hooizolder) *stempəlt, ăndərs zakt ie op ənən goeiən dug in məkaorə.* — Oud-Beierl.; Mnl. *stapel (stappel).*

sterrəvə, sterven. § 56, *a*

steukər, znw. m. Paal, waarmee de klep (z. ald.) van een *plankətil* (z. ald.) wordt opgezet.

steukərəg, bnw. Hortend en stootend *Hij hée ənən steukərəgən gank óvər əm.*

steunvéer, znw. v.? Onderdeel van den wagen. Steunijzer.

steutər, znw. m. Stooter. *En buitəlăndsch kupkə kost ənən steutər.* — O. N. Brab.; Gron.

stief, bijw. In overvloed *'k He geld stief.* — Zie De Bo op *stijf;* Antw.: *stijf*, bijw. Zeer, geweldig.

stik, bijw. v. graad. Zeer, bijzonder, precies. *'k He 't stik koud. Də wijnd is stik* (pal) *nóord. 't Is stik gəducht.* 't Is al te bar. — Ned. Bet.; Hasp. *stik uit*, geheel uit; Dev.: geheel; Geld.-Ov.; Vel ; Gron. en Zaanl. *het stik in den wind hebben*, recht tegen den wind in moeten.

stoels, mv. van *stoel.* § 45, *d.*

stoep, znw. v. Helling, waarlangs men den dijk op- en afrijdt. Opril. *Ik kwam əm tégə net toen ik də bommələschə stoep afreei.* — Oud-Beierl.

stofvĕrəkə, stofvarken. § 5, 5a.

stollə, znw. Uitdr.: *aon stukkə en stollə vallə*, in gruzelementen vallen *Onzə nijə meid is goed bəgonnə, zə hée mənən groótən schótəl aon stukkə en stollə laote vallə.*

stolləstérə, ww. Solliciteeren. — Ned. Bet.; Antw.; Vla.; Dev. — § 3, *a*; 42, *t.*

stollənstănt, znw. m. Sollicitant. — Ned. Bet. — § 42, *t.*

stoómə, ww. Snel loopen. Zich reppen. *Kek tən dieiə əs stoómə.*

stoóp, znw. m. Kruik van pl. m. 5 L. *Ik mot taovənd nog ən stoóp brandəwijn óvər də Maos bringə.* — Kil.; O. N. Brab.; Antw.; Vla.

stoótə, stooten. § 35.

stoppəlbloót, bnw., bijw. In een toestand, dat er alleen nog maar stoppels zichtbaar zijn. Bij uitbreiding: na het inhalen der vruchten. *Mə hebbə al onzə akkərs stoppəlbloót. De huur eindigt met stoppelbloot* 1903 (uit een publicatie). — Vgl. Oud-Beierl. *blootschoof, schoofbloot*; Breda; Vla.

strãnd, strand. § 5, 3z.

straoiə, strooien. § 36, 2.

straot, straat. § 24.

strătjə, straatje. § 25, 1; 46, I, *c.*

stravel, străvel (klemtoon op de laatste lettergreep), znw. m. 1) Hecht, in den bodem onder water uitstekende punt hout. *'k Mot tieiən stravel daor dər əs uit wèrrəkə, 'k he dər mən zégən nou al twimăol aon gəscheurd.* 2) In het meerv.: houtgewas. 3) Slenter, vod. *Zən kleérə zijn gəlijk stravellə.* — § 41, *w.*

stréen, znw. v. Streng, knot. *Hăol mə əs nijə stréen sjet.* — Kil. *strene, stringhe*; Limb.; Oud-Beierl.; Hag. *strenen*, aan strengen maken; Antw.; Vla., II, *streem*; Zaanl.

strékəl, znw. v. Houten plankje, om de zeis te wetten. — Kil.: strijkstok; O. N. Brab.; Limb; Wvla.; Hag. en Hasp. *streek*; zoo ook in Antw.; Vla.; Dev. en Geld.-Ov. *strik*; Zaanl. Van *strijken*: dat, waarmee men (langs de zeis) strijkt.

streu'pə, stroopen. § 36, 2.

strijə, strijden. § 56, *d.*

strijəg, bnw. Antipathiek, weerzinwekkend. *'k Kan ət nie helləpə, mer ik vijn əm ənən strijəgən mins.* — Kil.

striep, streép, streep. § 11, 4; vklw. *stripkə.* § 34, 1; 46, II, *c.*

strossə, ww. Een scheur dichten door er steken over heen te naaien. *'k Zal ət mer strossə, dan hoeft ət lākə nie van də biljart af.* — Ant.: slordig naaien; zoo ook in Vla.

strubbəl, znw. m. Gedrang, gekibbel, oneenigheid. *In iedər huishãuwə is wel əs wat strubbəl, mer die lévə altijd as kat en*

hond. — V. D.; Antw.; Dev.; Vla. II, *stubbel*; Zaanl.; zie ook De Jager op *stribbelen.*

strubbəldərij, znw. v. = *strubbəl.* — Ned. Bet. — § 42, *d*; 46.

stuf, znw. o. Gomelastiek.

strutjə, wisselvorm van *străotjə* (z. ald.). § 25, 1; 46, I, *d.*

stuitə, ww. Met *van* of *óvər* en een oorz. voorw. Roemen over. *'k Mottər van stuitə, zoó goed aggə dər uitziet.* — Kil.; V. D.; O. N. Brab.; Breda, Zuid-Limb.; Antw.; Vla.; Zaanl.: *Hij stuit nie veul.* Er valt niet op hem te roemen.

stukskə, stokje. § 17, 1; 46, III, *b.*

stulləpə, ww. 1) Intr., kantelen, omvallen. *Pas op tə lamp, zə zal stulləpə!* 2) Trans. (bij het kaartspel), dekken, het spel sluiten. *Mə hèbbə hondərd zat en ik stulləp.* — Antw.: nederstorten.

stulləpnesjə, znw. o. De benaming voor den tuinfluiter, die zijn nest zeer losjes en op een klein steunvlak bouwt, zoodat het nog al eens kantelt.

sturrəm, storm. § 3, *b*; 21, 3.

stăuləkə, stoeltje. § 30, 2; 46, II, *b.*

sukskə, sokje. § 17, 1; 46, III, *b.*

sumtijə, bijw. Somtijds. *Gə wèt sumtijə nie, wa de chə aon əm het.* — O. N. Brab.; Antw.

suntərklaos, sinterklaas. § 13, 4.

supərstiesjəs, bijv. Bijgeloovig. *Gə kunt nie gəleu'və hoe supərstiesjəs dettie is, óvəral ziet ie ongəluk of zoó wat in.* — Fransch.: *superstitieux.*

L.

tãnd, tand. § 5, 3a; mv. *tãnn.* § 42, *d*; 45, *a.*

tantə, tante. § 45.

taofəl, *tăofəl*, tafel. § 6; 7, 1.

taovənd, bijw. Van avond. Alleen met betrekking tot den komenden avond. Is het avond, dan zegt men *van dən aovənd.* — Wvla.; Antw.

taps, bnw. Kegelvormig toeloopend. — Oud-Beierl.; Antw.; Vel.

tar, znw. v. Teer. — Kil.; Ned. Bet.; Breda; Zuid-Limb.; Vla.; Vel.

tarrə, ww. Teren. *'k Mot merrəgə vrŭug də hẽnəng tarrə.* — Vel. — § 9, 4.

tas, znw. v. Kop. *Wildə nog ən tas koffie?* — Wvla.; Antw.

taschkə, taschje. § 46, II, *a*.

tasveld, znw. o. De plaats op den oven, waar de steenen op elkander getast worden. *Gə mot ət tasveld netjəs aonrijvə en gəlijk strijkə.*

tats, znw. m. Punaise, stoffeernagel. *Dit zijn slechtə tatsə, də koppə laotə van êgəs los.* — Kil.; Wvla.; Vla.; Vel.

tégəstoót, znw. m. Tegenspoed. — Oudem.; Ned. Bet.; Gron.

tégəswóordəg, bijw. Tegenwoordig. — Zaanl. — § 42, *s*.

têilap, znw. Buigijs. *Niks lievər es têilap in də sleui, jo! Dăor kundə toch zoó lekkər op sliffərə.*

tekkə, znw. Alleen in het meervoud. Aambeien. *'k He last van tekkə, ik mot van dən doktər me mən gat in koud waotər zittə.* — Zuid-Limb. *takke*; Vla.; Gron.

təmiddag, bijw. Van middag. *Təmiddag* verschilt in gebruik van *van dən middag*, als *taovənd* (z. ald.) van *van dən aovənd.*

təmiddə, voorz. Midden in. *Ik kan goed gənog zwimmə, ik durrəf gərust təmiddə də Maos uit 't botjə tə springə.*

tĕndə, voorz. Aan het einde van. *Tĕndə də Kromstéeg hăoldə-n-ik əm in.* — Oudem.; O. N. Brab.; Oud-Beierl. (op *end*); Wvla.; Antw.; Vla.

tĕndənaon, 1) voorz. = *tĕndə*; 2) bijw. Aan het einde. *Hij is net də Kĕrkstéeg in, əs gə hard lopt, kundə əm tĕndənaon nog wel inhaolə.* — Oud-Beierl. (op *end*).

tendjə, tandje. § 46, I, *d*.

terrəf, tarwe. § 3, *b*; 5, 5[a]; 41, *w*; 44.

tĕrt, taart. § 5, 5[c].

təruguit, bijw. Achteruit. *Təruguit* komt voor in samenstellingen, waar het alg. Ndl. *achteruit* heeft. — Ned. Bet.

təruguitgaon, ww. Achteruitgaan (lett. en fig.). *Gao ən bietjə təruguit met ou wāgə, da'k ər vur hénə kan.* — Ned. Bet.

təruguittéllə, ww. Achteruitgaan (fig.). *Ik gəleu'f nóot te mən bruur bètər wordt, hij têlt ieləkən dag təruguit.* — Ned. Bet.

teskəbŭuiəzómər, znw. m. Nazomer. Syn. van *krānəzómər* (z. ald.). — Misschien van een eigennaam? *Teskə* is verkorting van *Thijs*, uit *Matthijs* en *də Bŭui* komt voor als bijnaam.

teuərə, ww. Met een stuk vee als voorwerp: aan de paal weiden. *Ik zal də gêt in dən bógərd teuərə.* — Mnl. *tuderen*; Ndl. *tuieren* en zoo met ongeveer gelijkluidende vormen (Zaanl. *kuren*) in alle tongvallen. Zie ook De Jager, I, 660 en Franck.

teugə, ww. Ploegen met de paarden à la daumont gespannen. *Də leste vóor mottə gəmênlək teugə, umde chə dan gin plek óvər het, um də pẽrd năost məkaorə tə laotə loópə.* — Vgl. Oudem. VII, 89.

teulə, telen. § 15, 2.

teutəl, znw. m. Kletspraat, tijdroovend en niet loonend werk. *Ik kan mənən tijd bètər gəbruikə dan mə metlieiən teutəl op tə hãuwə.*

teutəldər, znw. m. Talmer, beuzelaar. — Ned. Bet.

teutələ, ww. Kletsen, talmen, zijn tijd verbeuzelen. Oudem.; O. N. Brab.; Ned. Bet.; Vla.; Gron. *teuten*; zie ook De Jager, I, 752.

teutəlechtəg, bvn. Beuzelachtig, treuzelig. — Ned. Bet.; Limb., 240.

tiendblokkə, ww. Tienden aanwijzen. *Hij is waorsman en dan vərdient ie ok nog ɯa mèt tiendblokkə.* — Oud-Beierl.

tiendblokkər, znw. m. Iemand die *tiendblokt.*

tijəng, znw. *Iemand tijəng doen*, bericht sturen. — Breda.

tobbə, ww. Razen, tieren. *He mins, hij kan toch zoó tobbə en raozə.* Kil.; Oudem. *tobbelen*, in onrust zijn; O. N. Brab.; Antw.; Hgd. *toben.*

toemăot, znw. m. De tweede snede gras = *eimăot.* (Z. ald.). — Vgl. Kil. *toemaethoy;* O. N. Brab.; Breda; Wvla.; Hag.; Hasp.; Antw. *toemaat* en *toemmert*; Vla.

tóotolləf, znw. v. Malloot. *Lustər toch nie năor die tóotolləf.* — Oudem. VIII, 91; Ned. Bet. In het Mnl. vinden we *tatolf*, 1) bnw., onnoozel. Lev. v. Lutg. II, 3359; 2) znw., zot, dwaas, Rose 5283.

tortə, tarten. § 17, 3.

transənérə, ww. Plagen, kwellen. *Wa heddə dər nou aon daggə zonnən ãuwən mins altijd ligt tə transənérə.* — Oudem. VII, 112; Mnl.: afpersen, uitzuigen: Sp. d. S. (Proza), 40, *b*, *d*; Hag.; Hasp.; Vla.

trèffə, treffen. § 9, 1; 56, *a.*

trekkə, ww. Groeien. *Dən terrəf wil nog mer slecht trekkə.* — Wvla.; Vla.

trektãndə, ww. Kieskauwen. *Gə zit zoó tə trektãndə, ik gəleu'f det ət ou nie smakt.*

treurəns, bnw. Alleen praedicatief. Treurig. *'t Is treurəns, aggə zoó aon ou ẽnd komt.* — Vgl. voor de vorming alg. Ndl. *'t Is meenens* en andere partitieve genitieven van inf. op *melləkəs.*

treustə, troosten. § 36, 2.

trift, znw. Drievoet, om er iets op te vuur te zetten. — Kil. en elders *treeft.*

trots, znw. m. Behangersspijkertje. *Mə hèbbə ət kleéd me wa trotskəs vastgəléed.*

trouw, znw. m. Tijd, dat men getrouwd is. Vooral in de uitdr.: *In mənən trouw.* — Wvla. en elders.

truggəldər, znw. m. Sukkelaar. *Hij is altijd ənən truggəldər gəwiest en gin man kon dər ənən flinkən mins van mākə.* — Kil.: landlooper; O. N. Brab.; Limb. *trughelen*, niet vooruit komen; Vla. — § 42, *d*; 46.

trŭupkə, troepje. § 30, 2.

trŭuf, troef. § 30, 3; 44.

tuchtəg, bnw. Bronstig, tochtig. — Kil.; O. N. Brab.; Ned. Bet.; Limb.; Vla.

tuefəlkə, tafeltje. § 7, 2c; 46, II, *b.*

tuin, znw. m. Doophek. *As tər gətrouwd mot worrə, haolə zə dən tuin zoó lank weg.* — V. D.; Wvla.; Antw.: ijzeren traliewerk tot afsluiting.

tuinkruipərkə, znw. o. Winterkoninkje. — Ned. Bet.; Vla. *tuinsluipərkə*; Hgd. *zaunkönig.*

tuis en tons. Uitdr.: *errəges ən tuis en tons hebbə*, ergens thuis zijn als bij eigen familie. *'k Merrək nie errəg, de'k van huis zij, want ər zijn goei minsə, bij wie ik ən tuis en tons heb.* — Wvla. 1148; Antw. *'nen thuis en 'nen tonstert hebben.*

tukkə, ww. Wachten (met iets). *Gə het zonnən hăost nie, gə kunt nog wel effə tukkə.* — Oudem. VII, 147; O. N. Brab.: even ophouden; Ned. Bet ; Breda; Vla.; Dev.

tungskə, tongetje. § 21, 1; 46, II, *b.*

tunnəkə, tonnetje. § 21, 1; 46, II, *b*.

tuttə, ww. Kussen. *Zə zātə in ən hŭukskə stiekəm tə tuttə.* — O. N. Brab ; Gron.

tweént. Uitdr.: *mettərən tweént.* Met z'n tweeën.

twentəg, twijntəg, twintig. § 9, 2; 54.

twèttələ, tweemaal. Zie op *hiltjə*. § 54.

twi-, twee- (in samenstellingen). § 34; 54.

twid, twiddəs zijn. De tweede zijn. *Ik zij twiddəs en gij dordəs, dus gij speult achtər mijn.* — Ned. Bet.; Wvla. 1199; Vla. *twidde.* — § 54.

twijfələ, twijfelen. § 57.

twipundərkə, znw. o. Tarwebrood van twee pond. *Dər worrə zat twipundərkəs gəbakkə, die ət mer heétə en ət niet zijn.* — Vgl. Vla. *ponder*, broodje van een pond. — § 21, 1.

U.

uitbrŭuiə, ww. Het verleden deelwoord *uitgəbrŭuid*, geconstr. met *zijn* beteekent: geboren zijn. *In de huis daor zijn allə vijf gəbruurs uitgəbrŭuid.* — Ned. Bet.

uitdrinkə. Uitdr.: *heél wa met iemand uitgədronkə hebbə.* Heel wat met iemand te stellen gehad hebben. *'k He heél wa mettieiən jongə uitgədronkə, mer hij héet zən êgə toch mettənlestə tən goeiə gəkeérd.* — Ned. Bet.

uitduiə, uitduiden. § 39.

uitərə, ww. Uiten. *Al he'k ət bij men êgə goed vur məkaorə, ik kan ət nie choed uitərə.* — Oudem ; V. D.; Ned. Bet.; Breda; Vla.; zie De Jager, II, 676. — § 59.

uitərweg, znw. m. Afweg. *'k He dieiən uitərweg êgəntlək nie nóodəg, mer ik wil əm toch nie fərkoópə.*

uitkijkə, ww. Uitkiezen. *Hier heddə vier jong ketjəs, nou meugdə uitkijkə.* — Ned. Bet.

uitkruiə, ww. Bij het steenbakkersbedrijf: de steenen uit den oven kruien. — Vgl. ook *inkruiə.*

uitleg, znw. m. Uitdr.: *uitleg van iets doen.* Iets uitleggen. *Aggə 't nie bəgrèpt, za 'k ər ou uitleg van doen.* — Vgl. Ndl. *tekst en uitleg van iets geven.*

uitleggəng, znw. v. Uitdr.: *allə dink hée sən uitleggəng.* Alles is te verklaren.

uitmestə, ww. Met een pers. als obj. De huid vol schelden. *'k He Péerə giestəre-n-aovənd də sikkərətaorəs heurə uitmestə*; *man, wa spóog ie əm op zən vesjə.* — Ned. Bet.

uitpoffə, ww. Uitdr.: *'t kunnə uitpoffə.* Genoeg geld hebben, om lang crediet te geven. *Aggə nou wèr komt, mottə əs cèntə méebringə, ik kan 't nie langər uitpoffə.*

uitschaorə, ww. Vee halen uit, met de plaats, waar het vee geweid heeft, als obj. *Mə hèbbə giestərə də Middəlwẽrd uitgəschaord.* — Ned. Bet.: uit den stal naar de weide brengen. Zie ook *schaorə* en vgl. *inschaorə* en *vərschaorə.*

uitschietə, ww. Met het obj. *ẽrd* = *schietə.* (z. ald.). Hag.; Antw.

uitstuikə, ww. Met een stuk waschgoed als voorw.: het vuilste er uitwasschen. *'k Zal 't ərst uitstuikə en dan in 't heét zettə.* — Kil. *stuijcken*, slaan; O. N. Brab. *stuiken*, met de armen rechtuit stooten, enz.; Oud-Beierl.; Vla. *stuiken*, stooten.

uittèllə, ww. Uitdr.: *uitgətèld zijn*: doodgaan. *'k Gəleu'f dettie uitgətèld is en de mə əm gãuw zullə wegbringə.* — Vgl. *de dagen der menschen zijn geteld. Uitgətèld zijn* bet. dus letterl.: het getal van zijn dagen bereikt hebben.

uittrèkkə, ww. Met een stuk melkvee als voorwerp: melken. *Gə mot tə koei goed uittrèkkə, ãndərs krijgə zə zeér uiərs.* Als wdk. ww.: *zən êgə uittrèkkə*, zich ontkleeden. — Oudem. VII, 166; O. N. Brab.; Limb.; Vel.

uitvangə, ww. Krijgertje spelen. *Wa summə doen, uitvangə of piepələberrəgə?*

uivər, znw. m. Ooievaar. *Zə hebbə van dən nacht al wèr jong uivərs gəstólə.* — Vgl. *heiluivər.*

ullegər, orgel. § 17, 1; 42, *r*; 44.

ullie, vnw. § 49.

um, om. § 21, 1.

umbãuwə, ww. Omploegen. *Vandaag he'k ət bij ons achtər umgəbãuwd.* — Vla., II; 214 en vgl. *bãuwə.*

umhênəngə, ww. Omheinen. *Aggə de plekskə vrij wilt hãuwə, mottət umhênəngə.* — Ned. Bet. en vgl. *hênəngə.*

umkijkə, ww. Uitdr.: *umkijkə naor* met de bijbeteekenis: uit verliefdheid, begeerte en met een pers. of zaak als voorw.; vandaar, vooral in den verleden tijd: verliefd zijn op, begeren. *Hij hée wa lank naor Mieiə umgəkékə, mer zə wò niks van əm wétə. Ik tink, te'k mə ok nog əs zon hebbədink anschaft, 'k he dər al zoó lank naor umgəkékə, det ət ər mettənlestə nog əs van komt.* — Ned. Bet. *achterom zien.*

umstèkə, ww. Onderling loten. *Wie zullə dər saomə speulə? Nou laotə mə umstèkə.*

uppərə, opperman zijn. § 21, 2.

uppərman, opperman. § 21, 2.

upkə, aapje. § 7, 2c; 46, II, *d.*

urkə, oortje. § 36, 2.

V.

Vaan (*vaon*), znw. v. *Vliegəndə vaon.* Vliegende jicht. *'k Bəlóof ət ou de gə wit wat pijn is, aggə də vliegəndə vaon het.* — O. N. Brab.; Limb.

vallə. Uitdr.: *in iets vallə.* Smaak hebben in iets. *Ik val ər niet in.* Het valt niet in mijn smaak. — Wvla.; Hasp.; Hag.; Antw.; Vla.

valsch, bnw. Uitdr.: *valsch worrə.* Boos worden. — Gron.

vandaag, bijw. v. tijd. Tegenwoordig. *'t Is ənən ês, zoóveul autəməbielə astər vandaag optə wèg rijə.* — Vla.

vangə, vangen. § 56, *d.*

vaodər, vader. § 6; 45.

vaog, znw. v. Groeikracht, vruchtbaarheid. *Dər zit gin vaog in dieiən akkər.* — Weiland: *vaag*, weligheid In het Vla. (Schuermans, Bijv.) beteekent het woord: onbebouwd land. Misschien is de overgang van beteekenis hieruit te verklaren, dat de meest gewone manier, om een land weer *vaog* te geven was, het een jaar onbebouwd te laten liggen. Zie ook *zommərvaogə.*

vaorə, ww. Tegenvallen, afvallen. *De faor mə hard.* Dat valt me leelijk tegen. — O. N. Brab.; Limb.; Wvla.; Hag.; Hasp.; Vla.

vaort, vaart. § 5, 5b.

vătot. Liefkoozend voor *vaodər.* — Ned. Bet.; Vel.

vâst, vast. § 5, 4c.

vattə, ww. Nemen. *Vat nog ən stukskə. As ik heur waar, viet ik zonnən jongə nie.* — Kil.; Ned. Bet. — § 57.

vãuwə, vouwen. § 5, 6.

vèchtə, vechten. § 9, 1; 56, *a.*

vée, vee. § 10.

vekskə, vakje. § 5, 1; 46, III, *b.*

vèl, vel. § 9, 1.

vèld, veld. § 9, 1.

vèldwachtər, veldwachter. § 46.

vémə, ww. Met een naald als vwp. Een draad door het oog van de naald steken. *Toe vimdə gij mən nãold əs, ik kan dən draod nie dur 't eugskə krijgə.* — Kil. Pl. *vademen*; Limb.; Wvla.; Antw. *een naald vessemen*; Vla.

ven, veen. § 7, 2b.

vərbruggə, ww. Met *vée* als voorwerp. In een andere weide brengen. *Zə hebbə də schaor hier kaol gəvrétə, mə zullə zə motte vərbruggə.*

vĕrdəg, vaardig. § 5, 5c.

vərdiffəndérə (*zən êgə*). ww. Zich vermaken. *Ik zij əs ən paor daag in dən Haag gəwiest, mer ik bəgrijp mə nie, hoe də minsə dər êgə daor vərdiffəndére kunnə.* — Ned. Bet.; Fransch: *se divertir*; in Holl. *zich diverteeren.*

vərechtəg, bijw. Waarachtig. *'t Is vərechtəg waor.* — § 41, *w.*

vərgètə, vergeten. § 10.

vərhabstukkə, ww. Verhakstukken. — Ned. Bet.; Dev.; Vel.

vərhãuwə (*zən êgə*), ww. Zich verschuilen. *Toe dən durwĕrdər kwamp, vərhieuw ie zən êgə in də kèldər.*

vərkoch, verkocht. § 42, *t.*

vərkoevərə, ww. Van een zieke: herstellen. *'t Is gəlukkəg met moedərs wa bèter, zə bəgint nou zon bietjə tə vərkoevərə.* — Oudem. VII, 357; Ned. Bet. Syn. van *appelérə* (zie ald.). Elders *verkeuveren.*

vərlaogd, *vərléegd*, bnw. Alleen praedicatief. Zedelijk diep gezonken. *Gə kunt gərust gəleu'və, dettie zoó vərléegd is, dettie nie diepər zinkə kan.* — Ned. Bet.

vərlappə, = *lappə* (z. ald. en *bijlappə*). *Al wa tèldə in mən kaor he'k vərlapt.*

vərnijə, onpers. ww. *'t Vərnijt mə.* Het benieuwt me. *'t Zal mə əs vərnijə, wattaor nog van komt.* — Ned. Bet.

vərnooiə, onpers. ww. *'t Vərnooit mə.* 't Verveelt me. *'t Begint mə hard tə vərnooiə, altijd kijvəs tə krijgə.* — Kil.; Oudem. VII, 433; Breda; Antw.; Vla.

vərprutsə, ww. Verknoeien, verbroddelen. *Gə hettət lillək vərprutst, mennəke.* — Wvla.; Vla. Zie ook *prutsə.*

vərraozə, ww. Vernielen, ruineeren. *Də krêiə hèbbə al mən moffəlbonnə vərraosd.* — Ned. Bet.; Hag.; Hasp.

verrəft, verf. § 42, *t.*

verrəkə, varken. § 5, 5a.

vẽrs, vaars. § 5, 5c.

vərschaorə, ww. Met *vée* als voorwerp: van weide doen veranderen. *Ik zal merrəgə mən ossə əs vərschaorə.* — Ned. Bet. Vgl. *in-, uit-, schaorə* (z. ald.).

vərschévelə, ww. De *klapspaondərs* op de *schévəltong* verzetten.

vərstéve, bnw. Verstijfd. Sterk verl. deelw. van *vərstijvə* (§ 57). *Ik zij stik vərstévə van kãuw.* — Ned. Bet ; Wvla.

vərtére, ww. Van de maan ten opzichte van wolken aan de lucht: wegjagen. *Dər zijn nog buiə aon də lucht, mer zoó komt tə maon op en die zal 't wel vərtérə.* — Ned. Bet.

vərwégə (*zən êgə*), ww. Zich bewegen, verroeren. — Vgl. V. D.; Ned. Bet.; Vel.

vərzinkə. Uitroep: *wèl vərzinkə.* Wel verdraaid. — Ned. Bet.

vèstjə, znw. o. Uitdr.: *iemand op zən vèstjə spouwə.* Iemand er geducht van langs geven. *Ik hèbbəm zoó op zən vèstjə gəspouwd, hij zal zən êgə vurloópəg wel koest hãuwə.* Ned. Bet.; ook bij Stoett (n°. 1973).

veul, veel. § 15, 2.

veur, voorz. In enkele verbindingen beantwoordt *veur* aan alg. Ndl. *tegen, op. Iets veur də grond gooiə.* — Ned. Bet. — § 23, 2.

veurbringə (*zən êgə iets*), ww. Zich iets herinneren. *'k Kan ət mən êgə nog goed veurbringə, de moedərs bəgrāvə wier.*

veurtrekkə (*zən êgə iets*), ww. Zich voor den geest halen. *'k Kan ət mən êgə nog goed veurtrekkə, wa gə daor vərtèlt.*

vĭerdəs, de vierde. § 54.

vĭerkantəg, bnw. Vierkant. *Gə mot zurrəgə de gə ət zuivər vĭerkantəg makt.* — Vla.

vĭertələ, viermaal. Zie op *hiltjə*. — § 54.

vies, bnw. Uitdr.: *'t is nən viezən kèl.* 't Is een schavuit. — Oudem. VII, 624, *vies*, geslepen; Vla. geeft *vies*, leelijk, met dezelfde uitdrukking.

viftəg, vijftig. § 28, 1; 54.

viftien, vijftien. § 28, 1; 54.

vijndə, *vijnnə*, vinden. § 13, 1; 42, *d*; 56, *a*.

vijnstər, *vinstər*, venster, § 9, 2.

vinkə (*naor iets*). ww. Te weten trachten te komen. *Zə hebbə dər wa naor gəvinkt, wie de stuk in də krãnt gəschrévə hã.* — Ned. Bet.; Vla.: met geduld op iets wachten, welke beteekenis den overgang vormt tusschen de alg. Ndl. (vinken op de baan) en die in het dialect.

vint, vent. § 9, 2.

virkə, veertje. § 11, 1; 46, II, *c*.

virman, veerman. § 46.

virtəg, veertig. § 38, 1; 54.

virtien, veertien. § 38, 1; 54.

vit, znw. v. Pin, die in de bergroede wordt gestoken, om de kap op te houden. *Stĕk tə vit mer in 't gat, də kap is nou hoóg gənog an dieiən kãnt.*

vlĕchtə, vlechten. § 9, 1; 56, *a*.

vleeiə, verleden. § 3[c]; 42, *r*.

vleésch, vleesch. § 33.

vléjaor, verleden jaar. — Vel

vlot, bnw. Ondiep. *Gao daor mer gərust zwimmə, gə kuntər nie vərdrinkə, zoó vlot is 't ər.* — Ned. Bet.; Dev. *vloo*; Geld.-Ov. en Gron. *vloot*.

vlotgras, znw. o. Gras, dat aan den slootkant staat en waarvan de halmen aan de oppervlakte van het water groeien. *Kèl, kèl, wa'n sloót met vlotgras.* — Kil.; Wvla.; Antw.

vlottə, ww. Van de schil van hout: loslaten. *Mottə ən flutjə mākə?* *Mer juskə, 't hout wil nou nie flottə.* — Ned. Bet.

vlug, subst. bnw. in: *'t Is ən vlug.* Van kinderen: 't Is een bijde-

handje. — O. N. Brab.; Limb.; Hag.; Hasp.: guit; zoo ook in Antw.; Vla.

vlŭuk, vloek; *vlŭukə*, vloeken. § 30, 2.

vocht, znw. v. Vochtigheid. *Die muur is zwart van də vocht.* — § 44. Ook elders vr.

voeiərə, voederen. § 29.

voet. Uitdr.: *vur də voet weg.* Voor de vuist weg. *Hij kan goed praotə, zoó mer vur də voet weg en nóot zal ie zən êgə vərgissə.* — Dev. (Zie ook nog Stoett, *Spreekwoorden*, n°. 2043).

voljaor, znw. o. Een jaar met goed beschot van vruchten. Vgl. *misjaor.*

vorrəng (*vorrən*), znw. v. Dat deel van den akker, waar de ploeg om een nieuwe vore te maken, wordt omgedraaid en dat óf overdwars wordt bijgeploegd óf bijgespit. *Mə zullə də vorrəng mer bijspittə.* — V. D. *voorend.* In de Betuwe ook wel *endvor*; Oud-Beierland *veurhood*; Wvla, 1345; Antw. *vördel*; Vla. *vordel*; Vel. *vārejnt.* — § 42, *d.*

vorsch, versch. § 13, 2.

vorschkalfd. Van een koe: die pas gekalfd heeft. *'n Vorschkalfdə koei mot op ənən dag tweé of drie keér gəmolləkə worrə.* — Ned. Bet. Men vergelijke voor de samenstelling alg. Ndl. *nieuwbakken* en dgl., die echter een passieve beteekenis hebben. In den Achterhoek spreekt men ook nog van *nieuwkalfde boter*, boter van de melk van koeien, die kort geleden gekalfd hebben.

vort, bijw. *Vort zijn*, weg zijn, zoek zijn. Verder in samenstelling met werkwoorden, waar het alg. Ndl. *weg* heeft. — Ned. Bet.; Vla.; Zaanl.

vortgaon, ww. Weggaan. *Hij is van merrəgə vrŭug al vortgəgaon.* — Ned. Bet.; Gron.

vortrêzə, ww. Afreizen. *Taovənd rês ik vort.* — Ned. Bet.

vrak, bnw. Van fruit: aangestoken, rottend. — Ned. Bet. — Ndl. *wrak* (eig. afgekeurd, gekwetst, zie Franck). § 41, *w.*

vramməs, vrouw. § 36, 3; 41, *w.*

vrang, wrang. § 41, *w.*

vraogə, vragen. § 57.

vrat, wrat. § 41, *w.*

vreéd, bnw. Van personen: doortastend, energiek. *'t Is ən vreéd vèntjə.* 't Is een energiek mannetje. — O N. Brab.; Vgl. Breda: moedig; elders: fel. — § 33; 41, *w.*

vréef, wreef. § 41, *w.*

vrékə, wreken. § 41, *w.*

vremd, vreemd. § 7, 2*b*.

vriemələ, wriemelen. § 41, *w.*

vrijvə, wrijven. § 41, *w.*

vrijwillègər. Eigenwijze kerel. *'t Is ənən vrijwillègər.* 't Is een eigenwijs heer. — Ned. Bet.

vrikkə, wrikken. § 41, *w.*

vringə, wringen. § 41, *w.*

vrommès, znw. o. Vrouwspersoon. Niet altijd als geringschattende benaming, gelijk V. D. opgeeft. *Vandaag gaon də vrullie nie mèr mée naor ət kerrəkhof.* — O. N. Brab.; Oud-Beierl.; Zuid-Limb.; Hasp.; Antw. — § 41, *w.*

vrŭug, vroeg. § 30, 2.

vrŭutə, wroeten. § 41, *w.*

vuil, bnw. In zedelijken zin: gemeen, doortrapt. *Vuil worrə*, boos worden. *Hij wier zoó vuil, dettie zən mes trok.* — Ned. Bet.; Vla.; Zaanl.: kwaadaardig.

vullə, znw. o. Veulen. — § 23, 2.

vullənə, ww. Werpen (van een merrie). — Ned. Bet.

vur, voor. § 23, 2.

vurda, voegw. v. voorw. Indien. *Vurda gə de doen wilt, ik vijn ət goed.* — Ned. Bet.

vurə, ww. Van vogels: bouwstoffen voor hun nesten aanbrengen. *Dər zullə nog gin êiər ïnliggə, zə zijn nog aon 't vurə.*

vurkskə, vorkje. § 3, *b*; 46, III, *a.*

vurmkə, vormpje § 3, *b*; 46, II, *a.*

vurrək, vork § 3, *b*; 21, 3.

vurrəm, vorm. § 3, *b*; 17, *d.*

vurstə, voorste. § 23, 2.

vurstəpoót, znw. m. Voorpoot *Ons pĕrd héet zən vurstəpoótə gəbrókə, misschiens mottie afgəmakt worrə.* — Ned. Bet.; Oud-Beierl.

vurt, voort. § 17, 3.

vurtijd, znw. v. Voorjaar. — O. N. Brab.

vust, znw. v. Spreekw.: *Stėk əs ən vust op, as gə gin hãnd het* Doe het onmogelijke eens! Uitdr.: *zən vust in də hãnd némə*, zijn vuisten ballen.

vău̇lə, voelen. § 30, 2.

vău̇tjə, voetje. § 30, 2; 46, I, *b*.

W.

wa, vnw. § 42, *t*; 50.

wãcht, wacht; *wãchtə*, wachten, § 5, 2.

waffər, *waffeur*, wat voor, vnw. § 52.

wãnd, wand. § 5, 3^{a}.

want, want (znw.). § 5, 3^{b}.

want, want (voegw.). § 5, 3^{b}.

waoməzə, ww. Ranselen, slaan. *Kėk əm əs ər op waoməzə.* — Limb.; Vla. *é krigt wames*, hij krijgt slaag; Gron. *wamzen*, iemand neersmakken; Hgd. *wamsen*.

wău̇r, tusschenwerpsel. Nietwaar? Bij velen als in den mond bestorven. *Hij zéet, wău̇r, gə mot, wău̇r, de nie doen, wău̇r*, enz. — § 25, 1.

wău̇rd, waarheid. § 25, 1.

wău̇rə, ww. Veel „*wău̇r*" zeggen. *Och man, hij kan toch zoó wău̇rə, gə wordt ər booi van.*

waorsman, znw. m. = *bəwaorsman*. Z. ald. — Ned. Bet.

waotər, water. § 6.

waotərschap (*wétərschap*), znw. o. Drinkplaats voor het vee in de weide. *Wə mottə də beéstə ət trinkə in də wêi bringə, 't waotərschap is gansch uitgədreugd.* — Ned. Bet. *waoterstap*. Dit zal wel de juiste vorm zijn: *waotərstap* = *stap* (stoep, afgang, zie *afstap*) *naar het water*.

wãsch, wasch. § 5, 4^{a}; *wãsschə*, wasschen. § 5, 4^{a}.

wãssə, wassen. § 5, 4^{b}.

wéel, znw. v. Mat van stroo gevlochten, in het bijzonder gebruikt om de ruimte tusschen hooi en bergkap af te sluiten. — Ned. Bet.

wéer, weer. § 14.

weét, znw v. Aanplakbiljet. *Zò də vərpãchtəng nie durgaon? Zə hebbə dər də weét afgəscheurd.* — Ned. Bet.; Breda: kennisgeving; zoo ook Vla.

weéuwplãnt, znw. v. Plant in het najaar op een beschut plekje gezet, om daar den winter door te brengen, ten einde vroeg in het voorjaar groeikracht te hebben en spoedig vruchten te dragen. Vooral koolplanten worden zoo behandeld. — Vgl. V. D.

weg, znw. v. *En weg bottər*, een kluit boter (in den vorm van een *weggə*). — O. N. Br.; Limb.; Breda; Vla.

wégə, wegen. § 10; 56, *c.*

wêi, weide. § 34, 2.

wêiə, waaien. § 25, 2*c*.

wéləg, znw. Van kinderen: baldadig, uitgelaten. *Wa sijn də jong wéləg, mə krijgə zékər sturrəm.* — Oudem. VII, 915.

welvoegələk, bnw. *'t Is welvoegəlek* met een pers. als meew. vwp. 't Komt gelegen. *'t Waor mə giestərə nie welvoegələk, ou tə ontvangə, mer vandaag kundə kommə.* — Ned. Bet.

wẽndə, *wẽnnə*, wenden. § 5, 3*a*; 42, *d.*

wênəg, weinig. § 34, 2; vergr. trap, *wênəgər*, minder. *Ik he dit jaor heél wa wênəgər vərdiend as vléjaor.* — Ned. Bet. — § 54.

wèr, weer. § 15, 1.

wẽrd, waard (grond). § 5, 5*c*.

wẽrd, waard. § 9, 3*c*.

werrəfnãgəl, znw. m. Pin, waarom het *veurschéməl* draait.

werrəm, warm. § 3, *b*; 5, 5*a*.

werrəvə, werven. § 56, *a.*

wétə, weten. § 14; 58.

wétərə, ww. Drenken. *Ik kan nie méegaon, want ik mot ət vée taovənd wétərə.* — O. N. Brab.; Ned. Bet.; Breda, 673; Geld.-Ov. *wetteren*; Vel.; Gron. *waoteren.*

wétərschap, znw. o. Z *waotərschap.*

wézə, znw. o. Gelaat, gezicht. *Aon 't wézə zò 'k zeggə, dat zə ou kijnd waar.* — Hasp ; Antw.

wichtər, meerv. v. *wicht* (kind). § 45, *c.*

wiemə̀l. Uitdr.: *wiemə̀l krijgə.* Slaag krijgen. Ook fig.: *Hij hée met zən fruitərij lillək wiemə̀l gəhad.* — Ned. Bet ; Oud-Beierl.

wijd, bnw., bijw. Ver. *'t Is wijd weg gəbeurd.* Als bnw. komt *wijd* in de bet. *ver* alleen praed. voor. Het attributieve *ver* wordt uitgedrukt door *groót* of door omschrijvingen. Een verre reis, *ən groótə rês.* — Oudem. VII, 946; Ned. Bet.; Antw.; Vla.; Dev.; Zaanl.

wijə, ww. Wieden. *Zə meugə hier tusschə də steénə ok wel wijə, gə kunt ər bəkant ən gêt hŭuiə.* — O. N. Brab.; Oud-Beierl. — § 38, 1.

wijfs, mv. van *wijf.* § 45, *d.*

wijgər, wingerd. § 27; 42, *n*, *d.*

wijn, winde. § 3, *a*; 13, 1; 42, *d.*

wijnd, wind. § 13, 1.

wijndə, *wijnnə*, winden. § 13, 1; 42, *d*; 56, *a.*

wijntər, winter. § 13, 1.

wijs, bnw. Uitdr.: *nie wijs.* Gek, krankzinnig. Sterker dus dan bij V. D. — Ned. Bet.

willə, willen. § 58.

windjə, windje. § 13, 1; 46, I, *c.*

winkə, wenken. § 5, 1; 57.

winnə, wennen. § 5, 1.

winnə, ww. 1) Aan de beterhand zijn. *Mən vaodər wint al goed, hij mag iedərən dag ən bietjə opzittə.* 2) Met het obj. kinderen: *a*) van den man: verwekken, *b*) van de vrouw: baren. *Ik gəleu'f te'k eér ən kijnd zal vərliezə dan da'k ər eén win, dómənie, mer ən mins mottər zən êgə wël toe bəpaolə.* 3) Met het obj. *nijjaor.* Nieuwjaar wenschen. *Zə hãn nijjaor gəwonnə, goed gəprŭufd, gəvochtə en ondər 't raodhuis gəlózéerd.* — Kil. *winnen*, kinderen verwekken; Ned. Bet. (1e bet.); Hasp. (1e bet.); Antw. (1e bet.); Vla. (2de); Geld.-Ov. (2de).

wippərə, ww. Op de wipplank spelen, trillen. *Wie zittər toch tə wippərə?* — Ned. Bet.; Limb ; Wvla.; Vel.; ook bij De Jager.

wips, wesp. § 5, 1; 42, *s.*

wirrəwijn, znw. v. Winde. Convolvulis. — Geld.-Ov. *wirre.* Wel uit *werrə* uit *warrə* (warren).

wisboóm, znw. m. Polderboom. *Toe mə mèt tə wāgə naor huis reeiə, schrok 't pērd van 't rātələ van dən wisboóm optə buikplank.* — Vel. en Geld.-Ov. *weezeboom.*

witsəg, wit. § 47.

wolkammər, znw. m. Soort van aardappel.

wonk, znw. m. Wenk. *Ik gãf əm nog ənən wonk um tə gaon, mer hij bəgréep mə nie.* — Ned. Bet.

wonplăots, woonplaats, § 23, 1; 46.

wóord, woord. § 17, 3.

worrə, worden. § 9, 3^b; 42, *d*; 56, *a*.

wukkə, vragend vnwd. Alleen in het meerv. Wat voor, welke. *Wukkə durskəs wārə det?* — § 13; 4; 42, *l*.

wŭuiəmentəg, bijw. van graad. Verbazend. *Də grond is zoó wŭuiəmentəg hard, gə kuntər met tə spaoi bəkant nie inkommə.*

wŭuiənd, woedend. § 30, 2.

wŭulə, woelen. § 30, 2.

wŭundər, znw. m. Woerd, mannetjeseend. — Ned. Bet.; Vla. *woender, wender.*

Z.

zaan, znw. v. Room. *Də mellək is tə roómə zondər də zaan.* — Kil.; Oudem. VI, 4; vgl. V. D.; O. N. Brab.; Wvla.; Hag.; Hasp.; Antw.; Vla.

zãcht, zacht. § 25, 4.

zalləm, znw. m. Uitdr.: *zoó gərust as ənən zalləm.* Z. op *gərust.*

zãnd, zand. § 5, 3^a.

zang, znw. m. Uitdr.: *zang op iemand krijgə.* Het op iemand gaan verzien. *Gə zult met ou gãuw mundjə nog mākə, det zə zang op ou krijgə.* — Antw. *den zank krijgen op iet*, door den lust bekropen worden, om ergens aan te zitten. Vgl. ook *een liedje* (*nl. een spotliedje*) *maken* op iemand.

zaod, znw. o. Uitdr.: *op ən zaod, op ən zaord aon.* Op goed geluk af, bijna. *Ik zal mettə verrəkəs op ən zaod aon əs naor də mert gaon. Op ən zaod aon raktə-n-ie dən drijvər in plek van dən haos.* — O. N. Brab. *op ezaort.* Verbasterd uit *op hasard.*

zaod, znw. o. *Zən zaod hebbə.* Zijn inleg terug hebben. *Ik schêi ər af, ik he mən zaod. Jao mer dan heddə ok gin kãns um tə winnə.* — Kil. *saed*, inzet, geld waarmee men winst wil be halen; O. N. Brab. *op zoot zijn*; Ned. Bet.; Oud-Beierl.: inzet;

Wvla.; Hag.; Vla.; Dev.; Vel. De uitdrukking is ontleend aan het landbouwbedrijf en bet. eigenl : evenveel oogsten, als men zaaide.

zébərə (*zévərə*), ww. Kwijlen, sijfelen. *'k Häuw dieiən knol nooi vast, hij kan toch zoó zébərə.* — Vgl. Oudem. VI, 89, *seve*, sap; Wvla. en Zuid-Limb. *zever*, kwijl; zie ook De Jager op *zeeveren.*

zədaonəg, onb. vnw. Zoodanig. § 3, *a*; 50.

zée, zee. § 34, 4, opm.

zéefd, znw. v. Zeef. — Vla.; Zaanl. — § 42, *d.*

zéeg, bnw. Mak. *Ons hitjə is zoó zéeg, ik durrəf də kijndər dər wèl mée laotə rijə.* — Oudem. VI, 44, *sedich*, kalm; O. N. Brab.; Ned. Bet.; Limb.; vgl. Oud-Beierl. *zeechies an*, zachtjes aan.

zeép, zeep. § 33.

zêiə, zaaien. § 25, 2c.

zêkwurrəm, znw. m. Mier.

zêl, zeil. § 11, 2.

zelləf, zelf. § 50.

zelləf, znw. v. Salie. *Al onzə zelləf is van də wijntər doód gəvróə.* — Mnl. *selve*; O. N. Brab.; Limb.; Vla.; Geld.-Ov.; Gron. — § 5, 1.

zelfplãnt, znw. v. Salieplant.

zês, zêsie, znw. v. Zeis. — Antw. *zeisie.* § 11, 2.

zeuikə, zoodje. § 19, 2.

zeuvə, zeven. § 15, 2; 54.

zévərə = *zébərə* (z. ald.). — O. N. Brab ; Limb.; Hag.; Dev.; Geld.-Ov.; Vel.

zəveul, zooveel. § 3, *a.*

zien, zien. § 58.

zijn, zijn. § 58.

zijn, vnw. § 49; 62.

zin, znw. m. Uitdr.: *nao mijnən zin*, mijns inziens; *op zonnən zin*, op zulk een manier. — Oudem. VI, 275, *sin*, meening.

zingə, ww. Uitdr.: *op iemand liggə zingə.* Het op iemand verzien hebben. *Pas mer op: zə liggə op ou tə zingə.*

zittəkist, znw. v. Een kistje, dat dient als verbindingsmiddel tusschen de leeren van den wagen en tevens als zitplaats voor den voerman.

zjallòsie, jalouzie, zonneblind. § 3, *a.*

zod, znw. v. Rioolvuilnis. *Ik zal də zod deur də messie werrəkə.* — Vgl. Geld.-Ov. *zode*, koffiedik (?).

zodkuil, znw. v. Kuil onder het gootgat, waarin de vaste bestanddeelen van het gootwater kunnen bezinken. *Hij waar in də zodkuil gəvallə, och man, wa stonk ie.*

zoetənétəl,znw. v. Doove netel.

zoft, zacht. § 25, 4; 41, *f.*

zómər, zommər, zomer. § 22; 41, *m.*

zommərhuis, zomerhuis. § 23, 1.

zommərvaogə, ww. Onbebouwd laten liggen. *Vroeger toe də minsə 't lănd nie soó hard nóodəg haddə, kostə zə ət nog əs ənən keér zommərvaogə en dan hă 't ən jaor rust en de waar wèl goed, dan kwamp ər vaog in.* — *Zommervaogə* (ook in de Ned. Bet. bekend) beteekent letterlijk: 's zomers *vaog* (zie ald.) in het land laten komen. In Gron. vindt men *zomervalgen*, het land in den loop van den zomer eenige keeren eggen en ploegen, en *valg*, braakliggend land. (Zie Molema, die verschillende verwante vormen uit Neder-Duitsche dialecten opgeeft).

zommərvaor, znw., m. Land, dat *gəzommərvaogd* wordt (of liever, werd, want geen boer kan zich de weelde veroorlooven zijn land met rust te laten). Met assimilatie uit *zommərvaog*? Ned. Bet.; Schuermans (II) geeft *wintervoor. Een hof of veld in wintervoren leggen*, 's winters braak leggen.

zon, vnw. § 50.

zoó, zoo. § 19, 4.

zoómədeén (*zoómədentə*), bijw. v. tijd. Straks. *Vaodər zò zoómədentə kommə.* — Limb. (241); Oud-Beierl. — § 42, *t.*

zuipərd, zuiper. § 42, *d*; 46.

zukkə, vnw. § 13, 4; 42, *l*; 50.

zullə, zullen. § 58.

zund, zonde. § 21, 1.

zurrəg, zorg. § 3, *b*; 17, 4.

zŭurkol, zuurkool. § 31, 2; 46.

zŭut, zoet. § 30, 2. Liefkoozend tot kinderen: *zŭute. Dag zŭutə*, dag liefje. — Antw.

zwak, bnw. Lenig (doch in deze bet. alleen praedicatief). *Ik zij*

nie swak gənog mèr um zoó hoóg tə klimmə. – Wvla.; Hasp.; Antw.; Vla.; Dev.

zwăolləf, zwaluw. § 3, *b*; 7, 1; 41, *w*.

zwartsəg, zwart. § 47.

zwèlle, zwellen § 9, 1; 56.

zwendələ, ww. Straatslijpen *Altijd issie aon 't zwendələ of in də kroeg, dieiən lilləken niksnuttər.* — Ned. Bet.; Antw. *zwenderen*, slenteren, doelloos gaan.

zwẽrd, zwaard. § 9, 3*c*.

zwèrə, zweren. § 10.

zwerrəvə, zwerven. § 56, *a*.

zwévəl, zwavel. § 10.

zwil, znw. o. Eelt. *Ənən boer zal eér lãst van 't zwil in zən hãnn krijgə as ənən avəkaot.* — Oudem. VI, 709; O. N. Brab.; Ned. Bet.; Limb.; Vla.; Dev.; Geld. Ov.; Vel.

zwingəl, zwengel. § 5, 1.

zwinke, zwenken. § 5, 1.

VERBETERINGEN.

Blz.	8,	reg.	13	v. o. *ẽndjə* (eendje); lees: eindje).
„	18,	„	5	v. b. *gibodon*; lees: *gibodan.*
„	18,	reg.	5	v. b. os. *gibodon*; lees: *gibodan.*
„	24,	„	13	v. b. *bŏərkə*; lees: *bŏerkə.*
»	42,	„	6	v. b. *broóktə*; lees: *bróoktə.*
„	58,	„	7	v. o. *zóo*; lees: *zoó.*
„	66,	„	4	v. o. in het Ndl.; lees: Mnl.
„	68,	„	11	v. o. *disch*, znw. m. Tafel (in gemeenzamen zin); lees: *disch*, znw. m. Uitdr.: *aon dən disch zittə*, aan tafel zitten, den maaltijd gebruiken (in gemeenzamen en niet als in het alg. Ndl in deftigen zin).
„	72,	„	7	v. b. *eégdə*; lees: *éegde.*
„	72,	„	9	v. o. Mnd.; lees: Mnl.

STELLINGEN.

I.

Het verdient aanbeveling bij de bewerking van een Algemeen Nederlandsch Dialecticon de artikelen te rangschikken naar den algemeen Nederlandschen vorm der woorden en daarachter dien van de verschillende dialecten op te geven. Tevens is het raadzaam vooraf eenheid in het phonetisch schrift te brengen.

II.

Dialectverzamelingen als *Van de Schelde tot den Weichsel* en Winkler's *Dialecticon* vormen geen betrouwbare bijdragen voor de kennis van de Nederlandsche tongvallen, vooral niet voor de kennis der klanken. Dit laatste geldt ook voor den *Atlas van Taalkaarten*, uitgegeven door het Koninklijk Nederlandsch Aardrijkskundig Genootschap.

III.

N + *dentaal* belette *e* (uit *ä*) in het behandelde dialect in *ë*, *i* over te gaan.

IV.

De overgang van *e* (uit *ă*, *ĕ*, *ĭ*) voor *n-verbindingen* in *i* is ouder dan het rekkingsproces.

V.

Het is zeer twijfelachtig, of de uitdrukking *Het is hommeles* afgeleid moet worden van *'t Is daar als in Homulus.*

VI.

Ten onrechte meent De Jager (Wdb. der Freq. I, 772), dat Kiliaen door voor *tobben* de beteekenis *razen, woeden* op te geven, bewijst het woord niet te hebben verstaan.

VII.

Het is meer waarschijnlijk, dat *et* in Mnl. *etgras* een praefix (*et*, *ed*, weder) is dan een werkwoordelijke stam (*et* van *etten*).

VIII.

De beteekenis *twist, oneenigheid*, die in het Middelnederlandsch Woordenboek aan *ocsoen* slechts aarzelend wordt toegekend, is zonder twijfel in het Mnl. aan het woord eigen geweest.

IX.

Velthem, V, I, vs. 25—29.

Deen rijmt cort, dander lanc,
Om met tontfane der Heren danc.
Maer ic wil dichten na dat gesciede;
No om *daet* no oec om miede,
So ne wil ic niet laten staen.

L. *danc.*

X.

Ibidem, V, I, vs. 35—39.

Maer nu werd mi die sin so gram,
Om dat mi te voren quam
Van so menigen rimen dword;
Jan, Willem, Heinric, Gord,
Al *will ic u* rime maken.

L. *willet nu.*

XI.

Ibidem, V, II, vs. 10—18.

So goede manieren haddi an,
Dat si elken mochten behagen.
Als hem yemen wilde vragen,
Daer gaf hi toe wel sinen sin;
Dan antwerdi daerop meer no min

So gestadelic ende so sochte,
Dat elken diet horde daer an dochte,
Dat hi *wettelike* ende wale
Antworde op elc mans tale;

L. *werdelike.*

XII.

Ibidem, V, X, vs. 20—23.

Nu hadde dese keyser milde
Al hemelike ende sonder geluut,
Enen Cardinael comen uit,
Diene te Melane cronen soude.

L. *Enen Cardinael doen comen uit.*

XIII.

Ibidem, V, XIII, vs. 27—33.

Na desen doene sonder waen,
So dede die keyser *weder* saen
Sine blide ende sine pederieren,
Om op die stat te storme sciere;
Ende die van binnen oec daer weder,
Rechten haer engienen op ende neder
Jegen daer dat *hem* lach nu.

L. *rechten, here.*

XIV.

Ibidem, V, XV, vs. 37—49.

Dit volckijn dat dus tcruce ontfinc,
Vergaderde al na dese dinc
tAvenioen, dat nu verstaet,
Om te hebben des Paus raet.
Daer quamen so vele in die stede,
Dat men dochte daer onvrede.
Si eesten den Paus sonderlinge:
Dat hise dade hebben scepinge.
Doe die Paus sach dit discord,
Draec hise daer altenen vord;
So lange leidise twaren,
Dat si alle meest quite waren
Van haren gelde dat verstaet.

L. *Daechdise.*

XV.

Ibidem, V, XIX, vs. 47—57.

Die Heren troestene alle daer.
Doen seidi selve (nl. de keizer) daernaer:
Wi moeten sceden van den doden,
Al eest dat wijt doen met noden.
Had mogen sijn, ic hadden nu
Gerne gehouden dat secgic u:
Maer die niet mach verliesen,
Hi ne sal gene winninge kiesen.

Dus *moeste* die Keyser hem selven daer,
Ende die sine oec daer naer;
Ende ommesloech aldus sijn seer.

L. *troeste.*

XVI.

Ibidem, VI, III, vs. 1—11.

Recht nu in desen tiden,
Doe men screef in allen siden,
XIII hondert ons Heren jaer,
Ende XIII weet vorwaer,
So werd in Brabant gemaect cont
Een *keyser* uter Heren mont,
Ende mids des Hertogen wille;

L. *keure.*

XVII.

Rinclus, vs. 236—238.

Du (de mensch) leefs niet in maten na behore:
Du *deens*, heefstu te vele geten,
Ende crieps, heefstu te cleine ontbeten.

L. *steens.*

XVIII.

Vierde Martyn, vs. 257—262.

Die doecht houwet dors met sporen
Ende heeft de vlocht vercoren;

Men maect op hare die mouwe.
Waerheit sayt nu hare coren
Daer wt wast wel menich doren,
Dat es ons te nouwe.

L. *Aercheit.*

XIX.

Het is wenschelijk, dat in de Nederlandsche Spraakkunst een scherper onderscheid gemaakt wordt dan vaak geschiedt tusschen voorzetselbepalingen en zoogenaamde oorzakelijke voorwerpen. Bij de laatste moet men werkwoord en voorzetsel als een geheel beschouwen.

XX.

Een voornaam doel van het onderwijs in de syntaxis der Nederlandsche spraakkunst op scholen voor M. U. L. O., H. B. S. en Gymnasia behoort te zijn, den leerlingen het begrijpen van de spraakkunstige regels der door hen aan te leeren vreemde talen te vergemakkelijken.

XXI.

Het is onnoodig het spellingstelsel van De Vries en Te Winkel te vervangen door dat van Dr. Kollewijn, omdat de moeielijkheden, die aan het eerste bij het onderwijs verbonden zijn, schromelijk overdreven worden voorgesteld en het is *ongewenscht*, omdat tal van in de tongvallen nog bestaande en levendig gevoelde onderscheidingen door de vereenvoudigers over het hoofd gezien worden.

XXII.

In de persoon van *Jerolimo* uit „*De Spaansche Brabander*" wordt Rodenburgh niet geparodieerd.

XXIII.

De gronden, waarop de heer J. Postmus in zijn „*Wilhelmus*" aan Marnix het auteurschap van dat lied ontzegt, zijn ontoereikend.

XXIV.

Terecht zijn de bepalingen betrekking hebbende op de Geschiedenis der Nederlandsche letterkunde in het laatste reglement op het eind-examen der H. B. S., gewijzigd.

XXV.

Het gaat niet aan voor De Witt een standbeeld te eischen naast Willem III, omdat er aan Oldenbarneveldt naast Maurits een toekomt.

XXVI.

Het is onbillijk Willem III (den Koning-Stadhouder) zijn houding tegenover zijn schoonvader te verwijten.

XXVII.

Ten onrechte wordt de koude door velen als de hoofdoorzaak van de mislukking van Napoleon's tocht naar Rusland beschouwd.

XXVIII.

Door de Transsiberische lijn zal het verkeer door het Suez-kanaal toenemen.

XXIX.

De voorstelling die Sievers (Ags. Grammatica) van de verhouding der klankverbindingen *mn* en *fn* geeft, is onjuist.